

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

4.nodevums

Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu finansēšanas mehānisma apraksta un ieviešanas metodikas izstrāde bērniem ar funkcionāliem traucējumiem”

Iepirkums Nr.LRLM2017/28-3-03/23ESF “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu finansēšanas mehānismu aprakstu un ieviešanas metodiku izstrāde, aprobācija izmēģinājumu projektos un izmēģinājumu projektu rezultātu izvērtēšanas” tiek izstrādāts Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem” 9.2.2.2. pasākuma “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” projekta “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” ietvaros, kā arī Eiropas Savienības stratēģijā „Eiropa 2020”, Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020. gadam un „Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam” izvirzīto mērķu un noteikto prioritāšu sasniegšanai

Pasūtītājs: Labklājības ministrija

Izpildītājs: Personu apvienība, ko veido biedrība “Latvijas veselības ekonomikas asociācija” un biedrība “Latvijas Sarkanais krusts” Kurzemes komiteja”

Autori: Alina Dūdele, Zenta Čevere, Sandra Rancāne, Modris Dzenītis

Rīga, 2020. gada oktobris

SATURS

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI.....	5
IZMANTOTO TERMINU SKAIDROJUMS.....	8
IEVADS.....	9
METODOLOĢIJA.....	13
I.INDIVIDUĀLĀ BUDŽETA MODEĻA BĒRNIEM AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM IEVIEŠANAS METODIKA SOCIĀLĀJĀ JOMĀ.....	16
1.Individuālā budžeta modeļa definīcija, mērķis un uzdevumi	22
2.Individuālā budžeta piešķiršanas, bērnu un vecāku vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādāšanas kārtība.....	23
2.1. 1. posms - Bērnu atbilstības izvērtējums mērķa grupas atlases kritērijiem	23
2.2. IB piešķiršanas apstrīdēšanas kārtība.....	24
2.3. 2. posms - IB indikatīvā apmēra noteikšana – IB minimālā un maksimālā apmēra noteikšana vienam bērnam.....	27
2.3.1. 1.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, ņemot vērā īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu	27
2.3.2. 2.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana balstoties uz minimālo vajadzību apmierināšanai nepieciešamo finansējumu	29
2.3.3. 3. variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana balstoties uz SFK vērtējumu	37
2.3.4. IB indikatīvā apmēra noteikšanas variantu salīdzinājums	40
2.4. 3.posms – Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana, atbalsta plāna izstrāde un IB saskaņotā apmēra noteikšana	44
2.4.1. Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanas process	44
2.4.2. IB saskaņotā apmēra aprēķina metode vienam bērnam	46
2.4.3. IB atbalsta plāna izstrādes process un IB saskaņotā apmēra noteikšana	47
2.4.4. IB atbalsta plāna pārskatīšanas process	49
3.Individuālā budžeta saņemšanas kārtība	51
3.1. Individuālā budžeta saņemšanas veidi	51
3.2. SBS pakalpojumu saņemšanas process IBM ietvaros.....	52
3.3.IB izbeigšanas kārtība	53
4. IBM finansēšanas varianti, finanšu plūsma un IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins.....	54
4.1. 1.variants – IBM 100% finansē no valsts budžeta līdzekļiem	55
4.2. 2.variants – IBM finansē 50% no valsts un 50% no pašvaldību budžeta līdzekļiem	57
4.3. 3.variants – IBM finansē 45% no valsts un 45% no pašvaldības budžeta līdzekļiem, piesaistot 10% vecāku līdzfinansējumu	58

4.4. IBM finansēšanas variantu salīdzinājums.....	60
4.5. IBM finansējuma plūsma	64
4.6. IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins.....	65
5.IBM iekļauto SBS pakalpojumu saraksts.....	72
5.1. SBS pakalpojumu saraksts	72
5.2. Sabiedrībā balstīto sociālo pakalpojumu standarti.....	76
6.SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodika	77
7.Individuālā budžeta administrētājs un tā darba organizācija	84
7.1. IB administrētājs	84
7.2. Prasības IB administrētājam.....	86
7.3. IB administrētāja tiesības un pienākumi	88
8.IB saņēmēja tiesības un pienākumi	89
9.Pakalpojumu sniedzēju piesaistes kārtība	90
10.Ētikas prasības individuālā budžeta modeļa ieviešanā iesaistītajām pusēm	91
11.Pienākumu un atbildību sadalījums starp vecāku un citām individuālā budžeta modeļa ieviešanā iesaistītajām pusēm	95
12. Dažādu SBS pakalpojumu sniegšanā iesaistīto pušu sadarbības un komunikācijas modelis un IB saņēmēja atbalsta tīkls	98
13.IBM ietvaros sasniedzamie rezultāti	102
14.Aptaujas anketas, ar kuru palīdzību novērtē IB saņēmēja dzīves kvalitāti	102
14.1. Dzīves kvalitātes jēdziens un izvērtēšanas instrumenta izvēle	102
14.2. Aptaujas veikšanas process dzīves kvalitātes novērtēšanai	106
15.IBM administrēšanas kārtība:	107
15.1.Sociālā dienesta pienākumi individuālā budžeta administrēšanā	107
15.2. Atskaišu sagatavošanas kārtība.....	108
15.3. Līgumattiecību noformēšanas kārtība.....	112
15.4. IBM īstenošanā izdevumus pamatojošo dokumentu aprites kārtība.....	113
16.Individuālā budžeta saņēmēja lietas dokumentācija	116
17.IBM nodrošināšanas ietvaros uzkrātās informācijas aprites, uzglabāšanas un datu aizsardzības kārtība	118
18.Individuālā budžeta modeļa ieviešanas risku vadības process.....	119
19.Kvalitātes, apjoma un atbilstības saturam kritēriju novērtēšanas process	120
II.PRIEKŠLIKUMI INDIVIDUĀLĀ BUDŽETA MODEĻA BĒRNIEM AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM IEVIEŠANĀ SOCIĀLĀJĀ, VESELĪBAS UN IZGLĪTĪBAS JOMĀ.....	123
1.Sadarbība starp sociālās, veselības un izglītības jomas speciālistiem vienotajā IBM	123

2. Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana vienotajā IBM, kas iekļauj gan sociālo, gan veselības, gan izglītības jomas pakalpojumus.....	125
3. Pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma apmērs vienam bērnam	130
4. Pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma kopējais apmērs.....	132
KOPSAVILKUMS (SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI)	135
ANOTĀCIJA	154
ANNOTATION	157
PIELIKUMI	160
1. pielikums. Esošās situācijas analīze	
2. pielikums. IBM procesā organizēto aktivitāšu saraksts	
3. pielikums. Individuālā budžeta modeļa matrica	
4. pielikums. Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanas anketa	
5. pielikums. Pakalpojuma sniedzēju kvalifikācijas prasības	
6. pielikums. SBS pakalpojumu standarti	
7. pielikums. SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksas (cenas)	
8. pielikums. Ģimenes dzīves kvalitātes anketa	
9. pielikums. Dzīves kvalitātes novērtēšanas aptaujas anketu reģistrs	
10. pielikums. Datu bāze - Faktiski izlietotā finansējuma un rezultātīvo rādītāju apkopojums pārskata periodā	
11. pielikums. Pārskats par individuālā budžeta modelim pārskaitītā finansējuma (banka) faktiskajiem izdevumiem pārskata mēnesī	
12. pielikums. Pārskats par individuālā budžeta modeļa faktiskajiem izdevumiem pārskata ceturksnī	
13. pielikums. Līgums ar vecākiem par IB saņemšanu	
14. pielikums. IBM risku novēršanas pasākumu plāns	
15. pielikums. Aptaujas anketas par IBM procesa norisi	
16. pielikums. IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma plūsmas aprēķins sadalījumā pa gadiem	

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

AIS	Atbalsta intensitātes skala
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ANO Konvencija	ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām
ANO Komiteja	ANO Komiteja par personu ar invaliditāti tiesībām
ATRK	Austrālijas Tiesisko reformu komisija
APL	Administratīvā procesa likums
AWBZ	Nīderlandes ilgtermiņa veselības aprūpes koordinācijas aģentūra
bērni	Bērni ar funkcionāliem traucējumiem, kam VDEĀVK ir noteikusi invaliditāti
Bērnu SFK projekts	Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas 2017.-2020.gadā īstenotais Eiropas Sociālā fonda projekts “Bērnu invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide” Nr.9.1.4.3/16/I/001
CALY	Kvalitātes koriģētie dzīves gadi
CV	Dzīves gājums
DI	Deinstitutionalizācija
DI projekts	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem” 2.2.1.pasākums “Deinstitutionalizācija”
sociālais dienests	Pašvaldības sociālais dienests
EHC	Izglītības, veselības un labklājības individuālais mērķu plāns (no angļu: education, health, care plan)
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
izmēģinājumsprojekts	Projekta “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” aktivitātes “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu finansēšanas mehānismu aprakstu un ieviešanas metodiku izstrāde, aprobācija izmēģinājumsprojektos un izmēģinājumsprojektu rezultātu novērtēšana” ietvaros īstenotais izmēģinājumsprojekts par individuālā budžeta modeļa bērniem ar funkcionāliem traucējumiem sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu saņemšanai
FT	Funkcionēšanas traucējumi
FTP serveris	Failu apmaiņas protokola serveris
GRT	Garīga rakstura traucējumi

IB	Individuālais budžets
IBM	Individuālā budžeta modelis
IBM izstrādātāji	Personu apvienība, kuru veido “Biedrība “Latvijas Veselības ekonomikas asociācija” un Biedrība “Latvijas Sarkanais krusts” Kurzemes komiteja””
IBM metodika	Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu finansēšanas mehānisma apraksta un ieviešanas metodika bērniem ar FT
KPR	Kurzemes plānošanas reģions
LM	Labklājības ministrija
LM projekta īstenošanas komanda	Labklājības ministrijas projekta “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” īstenošanas komanda
LPR	Latgales plānošanas reģions
NDIA	Austrālijas Nacionālā invaliditātes apdrošināšanas aģentūra (The National Disability Insurance Agency - NDIA)
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NHS	National Health Services – Nacionālais veselības dienests (Lielbritānija)
NVO	Nevalstiskās organizācijas
MK	Ministru kabinets
MK noteikumi Nr.91	2016. gada 9. februāra Ministru kabineta noteikumi nr. 91 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.2. specifiskā mērķa “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem” 9.2.2.2. pasākuma “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” īstenošanas noteikumi”
MK noteikumi Nr.313	2015. gada 16.jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr. 313 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.2. specifiskā mērķa “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem” 9.2.2.1. pasākuma “Deinstitutionalizācija” īstenošanas noteikumi”
MK noteikumi Nr.942	2012.gada 18.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr.942 “Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā”.
Pasākums 9.2.2.2.	Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" specifiskā atbalsta mērķa 9.2.2. "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.2. pasākums "Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide"

Pētījums	Pētījums “Esošo sabiedrībā balstīto sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas sistēmas analīze”
Projekts	Labklājības ministrijas Eiropas Sociālā fonda projekts “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide”
SBS pakalpojumi	Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi
PR	Plānošanas reģioni
RPR	Rīgas plānošanas reģions
Rehabilitologs	Fizikālās medicīnas un rehabilitācijas ārsts
SIVA	Sabiedrības integrācijas valsts aģentūra
vecāks	Bērna ar funkcionāliem traucējumiem likumiskais pārstāvis (vecāks, aizbildnis) vai audžuģimene
Vērtēšanas metodika	Bērna ar funkcionāliem traucējumiem attīstības vērtēšanas kritēriju un individuālā izvērtējuma metodiku
VDEĀVK	Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija
VPR	Vidzemes plānošanas reģions
VSAA	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra
ZPR	Zemgales plānošanas reģions

IZMANTOTO TERMINU SKAIDROJUMS

Deinstitucionalizācija – pakalpojumu sistēmas izveide, kas sniedz personai, kurai ir ierobežotas spējas sevi aprūpēt, nepieciešamo atbalstu, lai tā spētu dzīvot mājās vai ģimeniskā vidē.¹

Funkcionālais traucējums - slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisīts fiziska vai garīga rakstura traucējums, kas ierobežo personas spējas aprūpēt sevi un apgrūtina personas iekļaušanos sabiedrībā.²

Ģimeniska vide - aprūpe audžuģimenē, pie aizbildņa, kas tiek nodrošināta bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem.³

Sociālās aprūpes pakalpojums - pasākumu kopums, kas vērsts uz to personu pamatvajadzību apmierināšanu, kurām ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās.⁴

Sociālās rehabilitācijas pakalpojums - pasākumu kopums, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā vai dzīvesvietā vai sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.⁵

Tehniskie palīglīdzekļi - aprīkojums vai tehniskās sistēmas, kas novērš, kompensē, atvieglo vai neitralizē funkcijas pazeminājumu vai invaliditāti.⁶

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi institūcijā/institucionālā aprūpe - sociālo institūciju, kas nodrošina personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, kā arī bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju, sniegtie pakalpojumi.

Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi – tie ir visi sociālie pakalpojumi, kas indivīdam nodrošina atbalstu iespējami tuvāk dzīvesvietai un neietver ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus institūcijā⁷

¹Rīcības plāns deinstitucionalizācijas īstenošanai 2015.-2020.gadam. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/null/2015_15_07_ricplans_final.pdf (02.05.2018.)

²Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, 1.panta, 4.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

³Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma, 4.panta, 4.punktu. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488> (02.05.2018.)

⁴Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.panta 20.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488> (02.05.2018.)

⁵Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.panta 23.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488> (02.05.2018.)

⁶Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.panta 26.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488> (02.05.2018.)

⁷LM mājaslapa. Iegūts no: <http://www.lm.gov.lv/text/3755> (sk.22.03.2018).

IEVADS

Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar FT finansēšanas mehānisma apraksta un ieviešanas metodikas - individuālā budžeta modeļa izstrāde tiek veikta Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem” 9.2.2.2. pasākuma “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” projekta “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” ietvaros, kā arī Eiropas Savienības stratēģijā „Eiropa 2020”, Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020. gadam un „Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam” izvirzīto mērķu un noteikto prioritāšu sasniegšanai.

IBM izstrādi saskaņā ar noslēgto līgumu veic personu apvienība, kura sastāv no “Biedrības “Latvijas Veselības ekonomikas asociācija” un biedrības “Latvijas Sarkanais krusts” Kurzemes komiteja””.

IBM mērķi ir:

- piedāvāt bērniem un viņu vecākiem lielākas pašnoteikšanās iespējas un plānot atbalstu, ņemot vērā katra bērna un viņa vecāku individuālās vajadzības, tādējādi nodrošinot bērnam iespējami efektīvāko atbalstu funkcionālo traucējumu un to radīto seku novēršanai vai mazināšanai un ģimenes atbalsta spēju stiprināšanai, lai veicinātu vienlīdzīgu iespēju izmantošanu sabiedrībā;
- uzlabot publiskā finansējuma izmantošanas efektivitāti un lietderību.

IBM mērķa grupa ir bērni ar FT, kuriem VDEĀVK ir noteikusi invaliditāti, viņu vecāki.

IBM apraksts un ieviešanas metodika ietver:

- IBM aprakstu;
- SBS pakalpojumu sarakstu, kas tiek iekļauts IBM;
- IBM iekļauto SBS pakalpojumu aprakstu (standartu);
- IBM iekļauto SBS pakalpojumu, vienas vienības izmaksu aprēķināšanas metodiku;
- finansēšanas un organizēšanas kārtību;
- piešķiršanas kārtību;
- administrēšanas kārtību;
- saņemšanas kārtību;
- sociālo pakalpojumu sniedzēju piesaistes kārtību;
- kvalitātes kontroles un uzraudzības sistēmu.

IBM izstrāde tiek veikta sekojošos posmos:

1. SBS pakalpojumu finansēšanas mehānisma apraksta un ieviešanas metodikas izstrāde bērniem ar FT 1. posms, kas ietvēra šādus nodevumus:
 - 1.nodevums „Sākotnējais ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma apraksta un ieviešanas metodikas izstrāde”” (sagatavots 2018.gada maijā);

- 2.nodevums: “Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma apraksta un ieviešanas metodikas izstrāde””, kurā iekļauj arī 1.nodevumu, - neaprobētā versija (sagatavots 2018.gada jūnijā).
- 2. SBS pakalpojumu bērniem ar FT finansēšanas mehānisma aprobācijas izmēģinājumu projekta īstenošana no 2018. gada 1.septembra līdz 2019. gada 31.oktobrim.
- 3. SBS pakalpojumu bērniem ar FT finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšanas 1. posms, kas ietvēra 3.nodevumu: “Starpziņojums Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana” (sagatavots 2020.gada jūnijā).
- 4. SBS pakalpojumu finansēšanas mehānisma apraksta un ieviešanas metodikas izstrāde bērniem ar FT 2. posms, kas ietver 4.nodevumu: **“Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma apraksta un ieviešanas metodikas izstrāde” – izmēģinājumu projektā aprobētā versija.**
- 5. SBS pakalpojumu bērniem ar FT finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšanas 2. posms, kurā tiks izstrādāts 5. nodevums: Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana”.

Izmēģinājumu projekta mērķis bija aprobēt izstrādāto IBM atbilstoši izstrādātajam IBM aprakstam, organizēšanas un finansēšanas kārtībai.

Izmēģinājumu projekts tika īstenots 14 mēnešus, tā laikā 102 izmēģinājumu projekta dalībnieki varēja saņemt SBS pakalpojumus 12 mēnešus no 2018. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 30. septembrim.

Izmēģinājumu projekta ietvaros tika veiktas LM projekta īstenošanas komandas un sadarbības partneru apmācības darbam ar IBM. IBM izstrādātāji veica metodisko vadību un izmēģinājumu projekta norises novērtējumu katru ceturksni, apmeklējot sadarbības partnerus un sagatavojot atskaites.

Ņemot vērā iepriekš minēto, IBM izstrādes process tiek sadalīts trīs nodevumos:

- 1. nodevumā (IBM metodikas neaprobētā versija) ietilpst:
 - Esošās situācijas analīze ārzemēs;
 - DI projekta ietvaros veikto bērnu vajadzību izvērtējuma analīze;
 - IB definīcija, mērķi un uzdevumi;
 - IB piešķiršanas kārtība;
 - IBM finansēšanas un organizēšanas kārtība;
 - IB saņemšanas kārtība;
 - IB pārtraukšanas un izbeigšanas kārtība;
 - IBM iekļauto pakalpojumu saraksts;
 - SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodika;

- IB administrētāja darba organizēšana;
 - IBM ietvaros sasniedzamie rezultāti;
 - IB saņēmēja tiesības un pienākumi;
 - Pakalpojumu sniedzēju piesaistes kārtība;
 - IBM administrēšanas kārtība – IB saņēmēja iesniedzamo dokumentu aprites un līgumattiecību noformēšanas kārtība izmēģinājumprojektā.
- 2.nodevumā (IBM metodikas neaprobētā versija) ietilpst 1.nodevums un papildus:
 - Ētikas prasības IB administrētājam;
 - IB saņēmēja atbalsta tīkla un dažādu SBS pakalpojumu sniegšanā iesaistīto pušu sadarbības un komunikācijas modelis;
 - Aptaujas anketu, ar kurām novērtē IB saņēmēja dzīves kvalitāti jeb domēnus, izveidošana;
 - IBM ieviešanas ietvaros uzkrātās informācijas aprites, uzglabāšanas un datu aizsardzības kārtība;
 - IBM ieviešanas nosacījumi izmēģinājumprojektā;
 - IBM ieviešanas administrēšanas kārtība – uzraudzības un atskaitīšanās kārtība;
 - IBM ieviešanas risku vadības process;
 - Kvalitātes, apjoma un atbilstības saturam kritēriju novērtēšanas process.

2.nodevumā iekļautais IBM tika precizēts un papildināts izmēģinājumprojekta laikā, kā arī veiktie precizējumi un papildinājumi, nepieciešamības gadījumā, tika aprobēti izmēģinājumprojektā.

Izstrādājot IBM, autori ņēma vērā gan Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā, gan citu valstu pieredzi un labo praksi, gan Latvijā veikto pētījumu un DI projektā veikto bērnu izvērtēšanas rezultātus, kā arī plānošanas reģionu un pašvaldību sociālo dienestu speciālistu, pakalpojuma sniedzēju, vecāku un sociālās jomas ekspertu viedokļus (1.pielikums).

- 4.nodevumā (IBM aprobētā versija), ņemot vērā izmēģinājumprojekta rezultātus, tiek iekļauts precizēts un papildināts 2.nodevums.

Viens no būtiskākajiem ieguvumiem no IBM ieviešanas, kas tika konstatēts izmēģinājumprojekta laikā,⁸ ir mērķtiecīga un savstarpēji papildinoša atbalsta plānošana bērnam un vecākiem gan sociālajā, gan veselības, gan izglītības jomā, visu jomu speciālistiem sadarbojoties un nodrošinot informācijas apriti visos IBM darbības posmos, kas nodrošina rehabilitācijas pēctecību un papildināmību un rada pozitīvas izmaiņas bērna funkcionēšanas stāvoklī un uzlabo bērnu un vecāku dzīves kvalitāti.

⁸ 3.nodevums “Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumprojekta rezultātu novērtēšana”” 144.lpp. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/es-finansejums/lm-istenotie-projekti/aktualie-projekti/socialo-pakalpojumu-atbalsta-sistemas-pilnveide-projekts-nr-9-2-2-2-16-i-001/individuala-budzeta-modelis>

Līdz ar to, izstrādājot IBM gala versiju, saskaņā ar noslēgto līgumu tiek izstrādāts IBM sociālajā jomā. Vienlaikus sniegti priekšlikumi arī vienotajam IBM, kas iekļautu gan sociālās, gan veselības, gan izglītības jomu.

METODOLOĢIJA

IBM izstrādes procesā tika izmantota statistikas datu analīzes metode, ekspertu fokusgrupu diskusijas, diskusijas ar ekspertiem, pakalpojumu sniedzējiem, vecākiem, dažādiem speciālistiem, sociālo dienestu speciālistiem un dokumentu analīzes metodes.

Dokumentu apstrāde un analīze – esošās situācijas izpētē tika izmantota publiski pieejamā un LM projekta īstenošanas komandas sniegtā informācija par dažādu valstu pieredzi IBM ieviešanā un nodrošināšanā.

Izpētes procesā tika izmantoti šādi datu avoti:

1. Plānošanas reģionu iesniegtais informācijas apkopojums par DI projekta ietvaros veikto bērnu ar FT izvērtēšanas rezultātiem, kurā norādīta informācija par bērniem ar FT rekomendētajiem, dažādajiem pakalpojumiem, t.sk., SBS pakalpojumiem (skatīt 1.pielikumu).
2. Publiski pieejamā informācija par dažādu valstu pieredzi IB ieviešanā, LM projekta īstenošanas komandas sniegtā informācija (skatīt 1.pielikumu).
3. Pētījums “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze””.⁹
4. Projekta 3. nodevums “Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana””.¹⁰

Pieejamo statistikas datu apstrāde un apkopošana:

- Esošās situācijas izpētē, izstrādājot IBM iekļauto SBS pakalpojumu sarakstu, no plānošanas reģioniem tika apkopoti un analizēti statistikas dati par DI projekta ietvaros veiktajiem izvērtēšanas rezultātiem un, balstoties uz šiem rezultātiem, sagatavots IBM iekļaujamo SBS pakalpojumu saraksts (skatīt 1.pielikumu).
- Dalībai izmēģinājumu projektā bērnu atlases kritēriju noteikšanā tika izmantoti VDEĀVK dati “Invalidu skaits ar aktīviem lēmumiem par invaliditāti uz 01.01.2017. (pēc stāvokļa uz 25.01.2017.)”.
- IBM metodikas precizēšanai un papildināšanai tika izmantoti izmēģinājumu projekta rezultāti.¹¹

Ekspertu fokusgrupu diskusijas – izstrādājot IBM tika rīkotas četras fokusgrupu diskusijas:

- 2017. gada 19. un 29. decembrī domnīca “Ekspertu viedoklis par DI projekta ietvaros veikto izvērtējumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kas dzīvo ģimenē”, kurās

⁹ Pētījuma “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze””. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

¹⁰ Projekta 3. nodevums “Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana””. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

¹¹ Turpat.

piedalījās DI projekta ietvaros veikto izvērtēšanas komandu eksperti un organizētāji. Domnīcās tika apspriesti dažādi jautājumi par izvērtēšanas procesu.¹²

- 2018.gada 28.februārī notika domnīca, kurā piedalījās sociālo dienestu speciālisti, pakalpojumu sniedzēji, vecāki un eksperti. Šajā domnīcā tika prezentēts izstrādātais IBM sākotnējais variants un uzklautāti priekšlikumi, iebildumi par šo IBM variantu.
- 2018.gada 9.martā notika domnīca, kurā LM vadībai tika prezentēts IBM sākotnējais variants un uzklautāti priekšlikumi, iebildumi par prezentēto IBM variantu.

Diskusijas ar ekspertiem – IBM izstrādes un pilnveidošanas procesā tika rīkotas 45 diskusijas ar sociālās jomas ekspertiem, pakalpojumu sniedzējiem, vecākiem, dažādiem speciālistiem, sociālo dienestu speciālistiem. Diskusijās tika noskaidroti jautājumi par esošo situāciju SBS pakalpojumu sniegšanā bērniem, problēmas bērnu sociālās rehabilitācijas procesā, ieteikumi, sniegti priekšlikumi IBM izstrādes un pilnveidošanas procesam (skatīt 2.pielikumu).

IBM izstrādes procesā notika 4 tikšanās un intervijas ar pakalpojumu sniedzējiem un sociālās jomas ekspertiem, kas veic bērnu vajadzību izvērtēšanu¹³:

1. 2018. gada 14. martā tikšanās ar biedrības “Dižvanagi” (Liepāja) vadītāju Ilzi Durņevu un vadītājas vietnieci Ilzi Gabaliņu;

¹² Ekspertiem tika uzdoti šādi jautājumi:

- 1.No kurienes eksperti ir smēlušies informāciju par SBS pakalpojumiem, ko pēc tam ir izmantojuši bērnu ar FT izvērtēšanas procesā?
- 2.Kā tika noteikts nepieciešamais atbalsts bērnam ar FT? Vai tika ņemts vērā bērna ar FT vecums un tam atbilstoši sabiedrībā balstītie sociālie pakalpojumi?
- 3.Cik lielā mērā eksperta lēmumu ietekmēja bērna ar FT vecāki?
4. Ar kādām problēmām saskārās eksperti vērtēšanas procesā?
- 5.Vai pēc veiktās izvērtēšanas eksperti var pateikt, kādus sabiedrībā balstītos sociālos pakalpojumus šobrīd saņem bērni ar FT?
- 6.LPR izvērtēšanas eksperti visus pakalpojumus ir sadalījuši divās grupās – ilgtermiņa un īstermiņa pakalpojumi. Lūdzu skaidrot šo iedalījumu?
- 7.Kāds bija vidējais bērna ar FT portrets?
- 8.Vai eksperti var sniegt savu viedokli, kā šobrīd vecāki izvēlas nepieciešamos pakalpojumus saviem bērniem ar FT - paļaujās uz pašvaldību sociālo dienestu darbinieku vai/un citu speciālistu ieteikumiem?
- 9.Kādas būtiskas vajadzības, pēc ekspertu viedokļa, tiek apmierinātas bērniem ar FT, saņemot izvērtēšanas rezultātā nosauktos, dažādos pakalpojumus?
- 10.Kāds ir ekspertu viedoklis – kādā veida pakalpojumi pamatā ir nepieciešami bērniem ar FT, piemēram, pārsvarā ir nepieciešami sabiedrībā balstītie sociālie pakalpojumi, medicīniskie pakalpojumi vai citi pakalpojumi?
- 11.Kādēļ nometnes tiek uzskatītas par SBS pakalpojumu?
- 12.Latgales plānošanas reģionā lielam skaitam bērnu ar FT ir nepieciešams specializētais transports. Ar ko tas skaidrojams?
- 13.Kas ir pakalpojums “Mīļā aukle”?
- 14.Kāds pamatojums ir bijis, lai bērnam ar FT, kas dzīvo ģimenē, noteikt kā nepieciešamību ģimeniskai videi pietuvinātu aprūpes pakalpojumu (grupu dzīvokli, jauniešu māju, viesģimeni, institucionālo aprūpi).

¹³ Tikšanās tika apspriesti šādi jautājumi:

- 1.Kā notiek izvērtēšanas komandas veidošana – kas to dara, kas un kā nosaka, kādi speciālisti būs izvērtēšanas komandā konkrētajam bērnam?
2. Vai var pie konkrētiem funkcionāliem traucējumiem noteikt standarta izvērtēšanas komandas sastāvu?
3. Kā notiek izvērtēšanas process?
4. Kādas metodes izmanto izvērtēšanas komandas eksperti, kas to nosaka? Kādi dokumenti tiek sagatavoti?
- 5.Ko dara gadījumā, ja izvērtēšanas komandas speciālisti nevar vienoties, izstrādājot atbalsta plānu, vai šāda situācija ir iespējama?
- 6.Kā notiek vecāku iesaistīšana izvērtēšanas procesā?
7. Kādas problēmas var rasties izvērtēšanas procesā?
- 8.Cik bieži veikt izvērtēšanu un no kā tas ir atkarīgs?

2. 2018. gada 9. aprīlī tikšanās ar biedrības “Cerību spārni” (Sigulda) vadītāju Evu Viļķinu un sociālo darbinieci Mariku Šicu;
3. 2018. gada 10. aprīlī tikšanās ar SIA “Bērnu veselības centrs” (Rīga) rehabilitologu Lolitu Cibuli.
4. 2019.gada 18.decembrī tikšanās ar SIA “Bērnu veselības centrs” (Rīga) IBM aprobācijas izmēģinājumprojekta bērniem ar FT bērnu un vecāku vajadzību izvērtēšanas ekspertiem.

IBM ieviešanā netiek ievērota MK 21.04.2008. noteikumu Nr.288 “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība” noteiktā kārtība.

I.INDIVIDUĀLĀ BUDŽETA MODEĻA BĒRNIEM AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM IEVIEŠANAS METODIKA SOCIĀLĀJĀ JOMĀ

Izstrādājot IBM Latvijā, tika iepazīta dažādu valstu pieredze individuālā (personīgā) budžeta ieviešanā un apzināts sociālo dienestu speciālistu, pakalpojumu sniedzēju, vecāku un ekspertu viedoklis.

Eksperti iepazīs ar esošās situācijas raksturojumu SBS pakalpojumu nodrošināšanā Latvijā Pētījumā, kurā norādīts, ka sociālo pakalpojumu jomā ir nepieciešama pakāpeniska virzība uz tādu SBS pakalpojumu nodrošināšanas modeli, kas iespēju robežās ļautu plānot SBS pakalpojumu sniegšanu atbilstoši katras personas individuālajām vajadzībām, kā tas ir paredzēts IBM ar noteiktu IB apmēru un efektīvu motivācijas mehānismu, vienlaikus maksimāli izvairoties no līdzekļu fiziskas piešķiršanas personai. Individuālā budžeta pieeja ietver klienta vajadzību izvērtēšanu un tām atbilstošu SBS pakalpojumu izmaksu segšanai paredzēto finanšu līdzekļu plānošanu un piešķiršanu, paredzot ka persona tieši ietekmē atbalsta plānā iekļauto SBS pakalpojumu sarakstu un brīvi izvēlas pakalpojuma sniedzēju. Individuālā budžeta gadījumā SBS pakalpojuma lietotājam ir tieša ietekme uz piešķirtā finansējuma izmantošanu, tādējādi izpildot Pētījuma rekomendāciju.¹⁴

IBM veidošanas pamatā ir atzinums, ka cilvēkiem ar īpašām vajadzībām ir individuālas un dažādas vajadzības un ka “viena pieeja visiem”, klientam pieprasot un speciālistam nosakot klienta atbilstību sociālo pakalpojumu saņemšanas kritērijiem un nodrošinot sociālos pakalpojumus atbilstoši pašvaldību iestāžu vai noslēgto līgumu piedāvājumam, neder visiem klientiem.

Iepazīstoties ar dažādu valstu pieredzi IBM ieviešanā, neskatoties uz dažādiem IBM, katra IBM galvenā ideja ir - identificēt personas vajadzības, novērtēt piešķiramā finansējuma apjomu un dot iespēju pašai personai piedalīties lēmumu pieņemšanā par nepieciešamajiem pakalpojumiem. IB tiek noteikti ierobežojumi piešķirtā finansējuma izlietojumam un nodrošināta kontrole pār izvērīto mērķu sasniegšanu, saskaņā ar izvēlētajiem pakalpojumiem. IBM katrā valstī tiek veidots, ņemot vērā konkrētās valsts sociāli-ekonomisko, fiskālo un kultūras kontekstu. Līdz ar to katra valsts izstrādā savu IBM, akceptējot vienotu kopīgo ideju. IBM nodrošina resursu piešķiršanas un izmantošanas taisnīgumu, caurspīdīgumu un veicina ierobežoto sabiedrisko līdzekļu izmantošanas efektivitāti.

IBM lietderību un dzīvotspēju nosaka šādi principi:

- radošums – kad klienti zina, ka var paši lemt par sava IB izlietojumu, viņi var attīstīt radošus risinājumus, kā pieejamo IB integrēt ar pašu līdzekļiem, kā arī racionāli izmantot publiskos (valsts un pašvaldības) līdzekļus;

¹⁴ Pētījuma “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze”” I sējums 58.lpp. (7.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

- atbildība – klients var efektīvi kontrolēt viņam piešķirto IB viņam izvirzīto mērķu sasniegšanai. IB ir atbalsta veids, kas nodrošina personas lielāku iesaistīšanos un līdz ar to arī lielāku atbildību par piešķirto līdzekļu racionālu izmantošanu;
- ilgtspēja – kopēja sadarbība un atbildīga rīcība pret ikvienu IB saņēmēju visdažādākajos kontekstos, kas nodrošina elastīgu pieeju, iesaistot IB saņemšanas procesā visus interesentus – SBS pakalpojumu saņēmējus, pakalpojumu sniedzējus, politikas veidotājus un sabiedrību kopumā.

IBM darbības pamatā ir (skatīt 1.attēlu):

- vajadzību izvērtēšana;
- atbalsta plāna izstrāde;
- SBS pakalpojumu nodrošināšana;
- orientācija uz mērķu sasniegšanu - rezultātu pārskatīšana veicot atkārtotu izvērtēšanu un atbalsta plāna izstrādi.

1.attēls

Individuālā budžeta modeļa darbības process

IBM darbībā ir iesaistīts gadījuma vadītājs - sociālais darbinieks, kas ir atbildīgs par vajadzību izvērtēšanu, atbalsta plāna izstrādi, tā izpildes uzraudzību un pakalpojumu sniedzēju maksājumu apstiprināšanu. IB lielums tiek noteikts, pamatojoties uz sociālā darbinieka veikto vajadzību izvērtēšanu. Līdz IB piešķiršanai sniegtie SBS pakalpojumi, var daļēji vai pilnībā tikt iekļauti IB.

Salīdzinot esošo SBS pakalpojumu nodrošināšanas sistēmu un IBM, (skatīt 2.attēlu un 1.tabulu), tika secināts, ka:

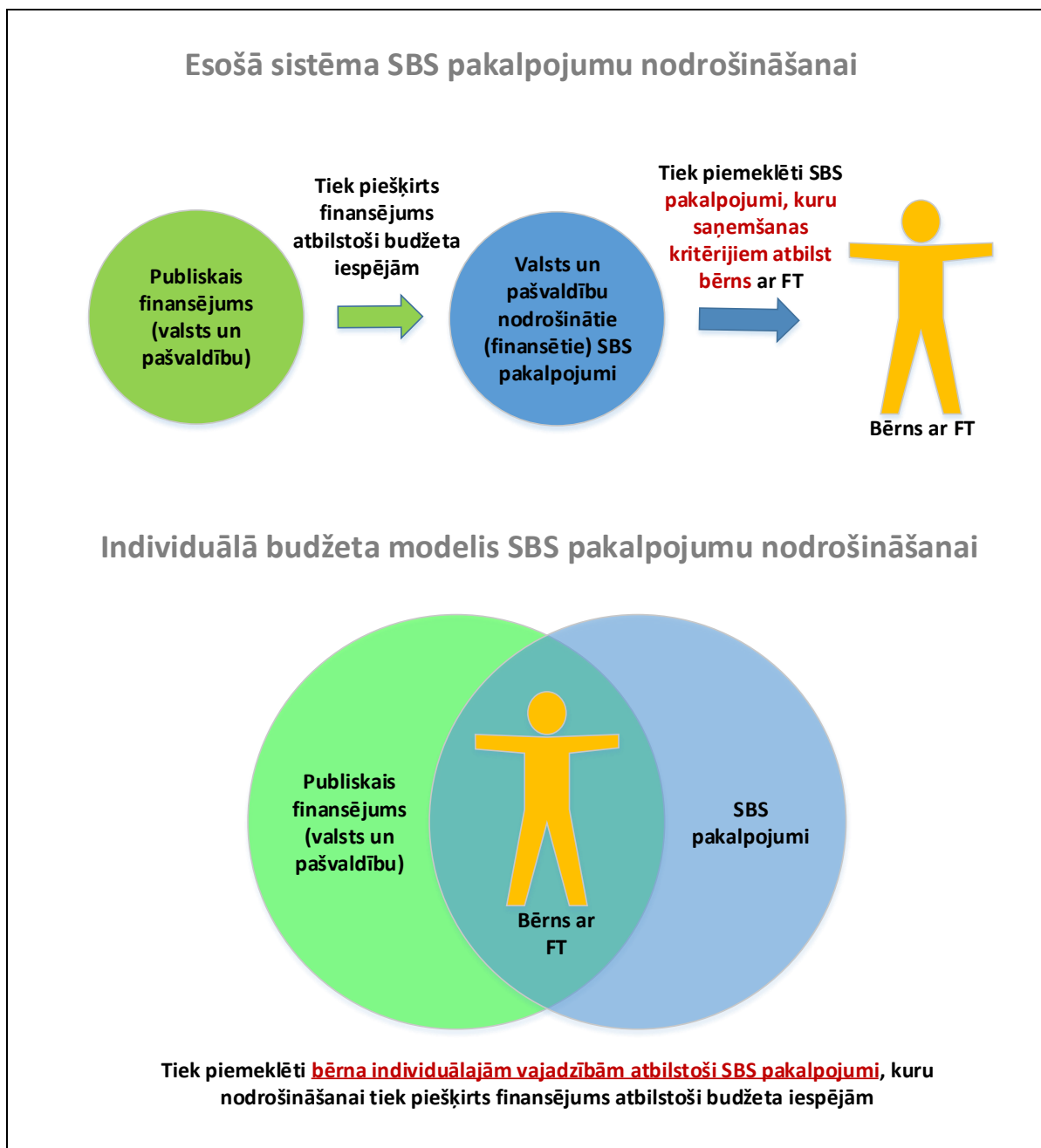
1.tabula

Esošās sistēmas un IBM salīdzinājums

Esošā sistēmas raksturojums SBS pakalpojumu nodrošināšanā	IBM raksturojums SBS pakalpojumu nodrošināšanai
Bērnam tiek piemeklēti SBS pakalpojumi no pieejamajiem valsts un pašvaldības	IBM katram bērnam un vecākam individuāli, ņemot vērā bērna un viņa vecāku vajadzību

Esošā sistēmas raksturojums SBS pakalpojumu nodrošināšanā	IBM raksturojums SBS pakalpojumu nodrošināšanai
finansētajiem SBS pakalpojumiem, kuru saņemšanas kritērijiem viņš atbilst.	izvērtējumu, tiek izstrādāts atbalsta plāns konkrētam laika periodam un tajā iekļauti nepieciešamie SBS pakalpojumi.
Viena pieeja visiem, neatkarīgi no konkrētā bērna un vecāku vajadzībām.	Koncentrējas uz bērnu kā indivīdu.
Nauda SBS pakalpojumiem – nauda tiek piešķirta konkrētam SBS pakalpojumam.	Nauda personīgo mērķu sasniegšanai – nauda tiek piešķirta nosprausto mērķu sasniegšanai (piemeklējot atbilstošākos SBS pakalpojumus).
SBS pakalpojumus pārsvarā saņem tikai bērns.	Tiek izstrādāts uz rezultātu orientēts atbalsta plāns bērnam un vecākam, kurā ir iekļauti arī SBS pakalpojumi vecākam, un tiek nodrošināta kompleksa atbalsta sniegšana iesaistītajām pusēm.
Bērnam un vecākam ierobežota ietekme uz lēmumu pieņemšanu.	Bērns un vecāks piedalās lēmumu pieņemšanas procesā.
Piešķir SBS pakalpojumus no pieejamā SBS pakalpojumu klāsta.	Bērns, vecāki un sociālais darbinieks nosaka sasniedzamos mērķus un rezultātus, atbilstoši tiem nosaka SBS pakalpojumus, kā arī kontrolē šo mērķu izpildi.
Pārsvarā, ar dažiem izņēmumiem, pakalpojuma sniedzējus piedāvā sociālais dienests, sniedzot SBS pakalpojumus ar sociālā dienesta resursiem vai noslēgto līgumu ietvaros saskaņā ar veikto iepirkumu.	Pakalpojuma sniedzējus vecāks var izvēlēties pats. Pašvaldībai nav jāveic iepirkums katra pakalpojuma finansēšanai.
Maza ietekme uz SBS pakalpojumu nodrošināšanas procesu, atbalsta saņēmējs nav informēts par piešķirtā un saņemtā atbalsta faktiskajām izmaksām, kas neveicina atbildību par piešķirto līdzekļu racionālu izmantošanu.	Nodrošina bērna/vecāku lielāku iesaistīšanos IB nodrošināšanas procesā un bērns/vecāki ir informēti par piešķirtā un saņemtā atbalsta faktiskajām izmaksām, līdz ar to arī lielāka atbildību par piešķirto līdzekļu racionālu izmantošanu.
Publiskais (valsts un pašvaldību) finansējums.	Publiskais (valsts un pašvaldību) finansējums.
SBS pakalpojumus nodrošina atbilstoši budžeta iespējām.	IB nodrošina atbilstoši budžeta iespējām.

Esošās sistēmas un IBM salīdzinājums SBS pakalpojumu nodrošināšanā

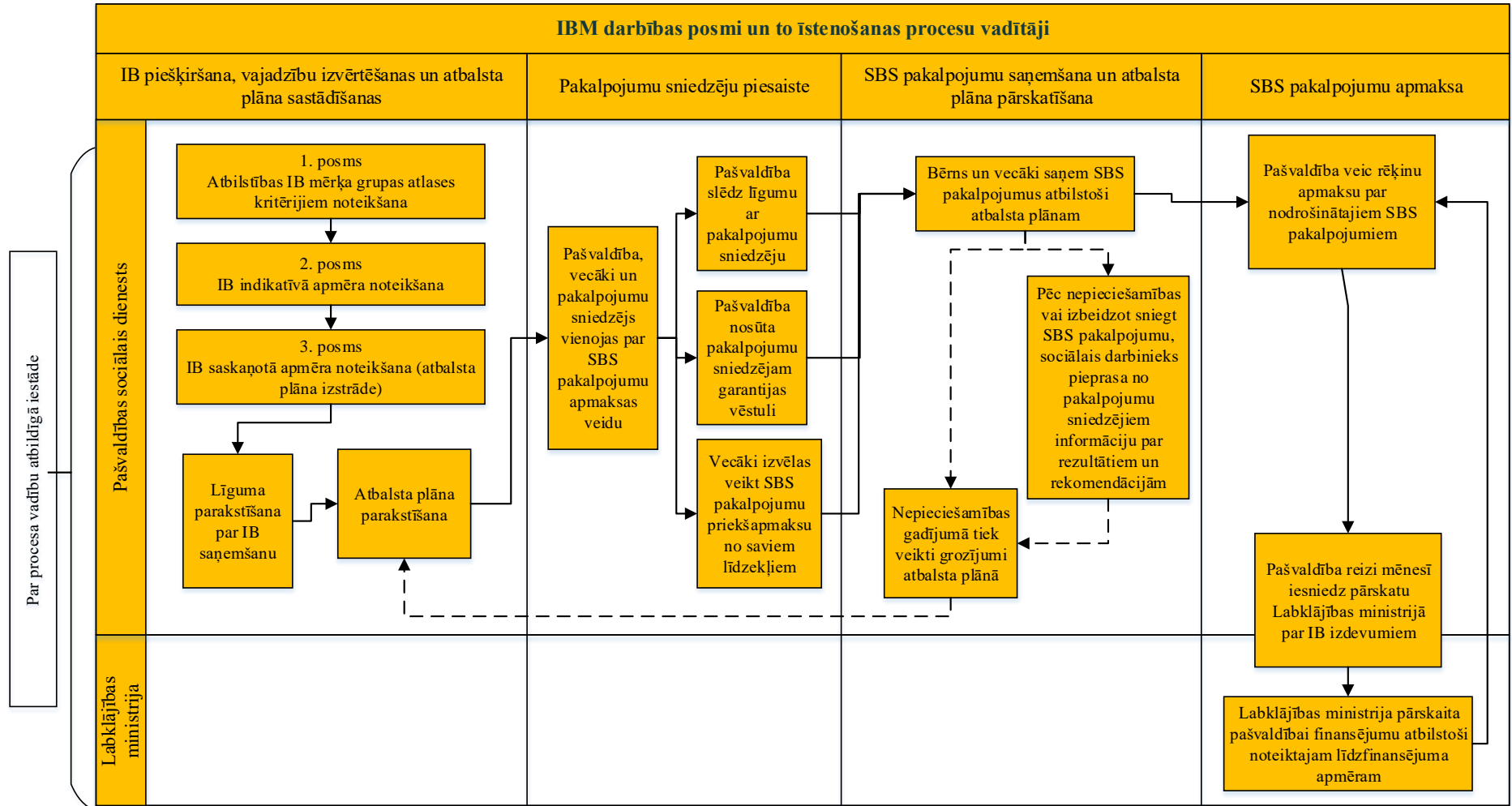
IBM veidojošie pamatprincipi:

- (1) Bērns un vecāks piedalās IB plānošanas, saņemšanas un SBS pakalpojumu nodrošināšanas procesā.
- (2) IB pamatā ir bērna un vecāku vajadzības un personīgie mērķi.
- (3) IB procesā aktīvi piedalās bērns un vecāks.
- (4) IB apmēru nosaka katram bērnam individuāli.

- (5) IB tiek iekļauti SBS pakalpojumi atbilstoši sociālā darbinieka veiktajam bērna un vecāku vajadzību izvērtējumam, sadarbojoties un iesaistot bērna vecākus.
- (6) Bērna vecāks var izvēlēties un iesniegumā norādīt vēlamo pakalpojumu sniedzēju.
- (7) SBS pakalpojumi individuālā budžetā tiek nodrošināti pieejamā finansējuma ietvaros.
- (8) IB piešķiršana un lietošana ir elastīga un mainīga, pielāgojoties bērna un vecāku mainīgajām vajadzībām un vēlmēm.
- (9) Pēc noteikta laika perioda vai nepieciešamības bērnam noteiktais individuālais budžets var tikt pārskatīts, mainot SBS pakalpojumu veidu, apjomu un pakalpojuma sniedzēju, atbilstoši SBS pakalpojumu saņemšanas laikā sasniegtajiem rezultātiem.

IBM nosaka IB piešķiršanas, saņemšanas, finansēšanas un administrēšanas kārtību (skatīt 3.attēlu).

IB piešķiršanas, saņemšanas, finansēšanas un administrēšanas kārtība

1. Individuālā budžeta modeļa definīcija, mērķis un uzdevumi

Individuālā budžeta modelis ir Labklājības ministrijas Projekta ietvaros izstrādāts SBS pakalpojumu saņemšanas mehānisms, kas tika aprobēta izmēģinājumprojektā. IBM darbības pamatā ir individualizēti plānots atbalsts, SBS pakalpojumu saņemšanai bērnam ar FT dzīves kvalitātes nodrošināšanai.

Individuālais budžets ir naudas summa euro, kas noteikta SBS pakalpojumu saņemšanai ar mērķi nodrošināt individuālās bērna un viņa vecāku vajadzības bērna funkcionālo traucējumu un to radīto seku novēršanai vai mazināšanai, kā arī bērna funkcionalitātes uzturēšanai.

IB tiek piešķirts individuāli, izvērtējot vajadzības, nosakot SBS pakalpojumu apjomu, novērtējot SBS pakalpojumu kopējās izmaksas un to saņemšanas iespējas noteiktā laika periodā. IB var tik finansēts no viena vai vairākiem finanšu avotiem.

Individuālā budžeta modeļa mērķi:

- Piedāvāt bērniem un viņu vecākiem lielākas pašnoteikšanās iespējas un plānot atbalstu, ņemot vērā katra bērna un viņa vecāku individuālās vajadzības, tādējādi, nodrošinot katram bērnam iespējami efektīvāku atbalstu funkcionālo traucējumu un to radīto seku novēršanai vai mazināšanai.
- Palielināt publiskā finansējuma izmantošanas efektivitāti un lietderību.

Atbalsta plāns – bērna funkcionālo traucējumu izvērtēšanas rezultātā bērna likumiskā pārstāvja vai audžuģimenes un sociālā darbinieka izstrādāts atbalsta plāns ar ilgtermiņa un īstermiņa mērķiem, kas ietver SBS pakalpojumus bērna likumiskajam pārstāvim vai audžuģimenei ģimenes atbalsta spēju stiprināšanai, un bērnam zaudētās funkcijas kompensēšanai, funkcionēšanas spēju uzturēšanai un attīstīšanai, ietverot minēto SBS pakalpojumu izmaksas un to periodiski pārskatot.

Individuālā budžeta modeļa uzdevumi:

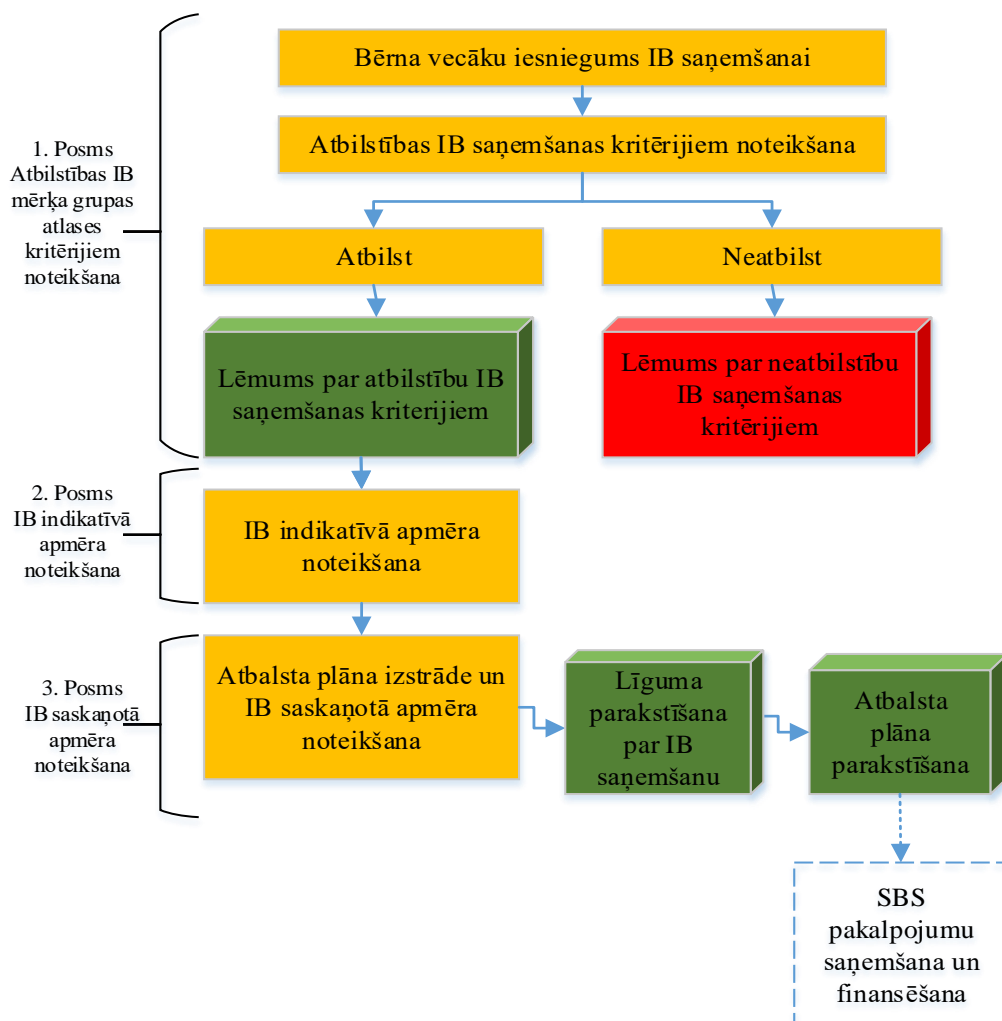
- Nodrošināt bērnu, kurš atbilst izvirzītajiem kritērijiem, un viņa vecāku individuālo vajadzību izvērtēšanu un individuālā atbalsta plāna sagatavošanu, sadarbojoties un iesaistot vecākus atbalsta plāna sagatavošanas procesā.
- Praktiski nodrošināt, ka bērni un viņu vecāki piedalās lēmumu pieņemšanas procesā par atbalsta plāna mērķiem, to sasniegšanai nepieciešamajiem SBS pakalpojumiem un pakalpojumu sniedzējiem.
- Aprēķināt IB nepieciešamo apmēru pārskata periodam bērnam un vecākam, kas atbalsta plāna izstrādes procesā tiek precizēts, ņemot vērā pieejamā finansējuma apmēru.
- Nodrošināt bērniem un viņu vecākiem pilnu informāciju par IBM, tā ietvaros pieejamiem SBS pakalpojumiem un to izmaksām.
- Nodrošināt atbalstu SBS pakalpojumu saņemšanai (informācija utt.)
- Pēc noteikta laika perioda vai pēc nepieciešamības bērnam izstrādātais atbalsta plāns var tikt pārskatīts, mainot SBS pakalpojumu veidu, apjomu un pakalpojuma sniedzēju, atbilstoši SBS pakalpojumu saņemšanas laikā sasniegtajiem rezultātiem.
- Uzraudzīt piešķirtā IB izlietošanu un tā atbilstību sākotnēji apstiprinātajam atbalsta plānam.

2. Individuālā budžeta piešķiršanas, bērnu un vecāku vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādāšanas kārtība

IB piešķiršanas, bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes process tiek iedalīts 3 posmos (4.attēls).

4.attēls

Individuālā budžeta piešķiršanas, vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes process

2.1. 1. posms - Bērnu atbilstības izvērtējums mērķa grupas atlases kritērijiem

Bērns vecāks sociālajā dienestā (IB administrētājam) iesniedz iesniegumu par IB nepieciešamību, saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 55.pantu. Lai bērns un tā vecāki saņemtu IB, bērnam ir jāatbilst mērķa grupas atlases kritērijiem:

- bērnam ir FT, un VDEĀVK ir noteikusi invaliditāti;
- bērns ir vecumā līdz 18 gadiem, (neieskaitot).

Lai mazinātu administratīvo slogu, informāciju, kas apliecinātu bērna atbilstību kritērijiem, sociālā dienesta sociālais darbinieks sameklē viņam pieejamajās datu bāzēs, pārbauda bērna atbilstību piešķiršanas kritērijiem un 10 darba dienu laikā¹⁵ pieņem lēmumu - administratīvo aktu (4.attēls):

- par IB saņemšanu, ja bērns atbilst abiem atlasē kritērijiem;
- par atteikumu piešķirt IB, ja bērns neatbilst vismaz vienam no diviem atlasē kritērijiem.

2.2. IB piešķiršanas apstrīdēšanas kārtība

Gan labvēlīgu, gan nelabvēlīgu administratīvu aktu personai ir tiesības apstrīdēt. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 75.pantam administratīvais akts ir spēkā, bet to var apstrīdēt, ja:

- no tā nevar nepārprotami izsecināt adresātam uzlikto tiesisko pienākumu (noteiktu rīcību vai noteiktas rīcības aizliegumu) vai tam piešķirtās, apstiprinātās vai noraidītās tiesības;
- administratīvajā procesā nav ievērots šis likums vai citas tiesību normas, kuras nosaka attiecīgā administratīvā akta izdošanas procesu (procesuālās kļūdas);
- tas pēc sava satura ir pretrunā ar tiesību normām, arī tad, ja iestāde nav pareizi piemērojusi tiesību norma,s (arī balstījusies uz nepatiesiem faktiem) nav ievērojusi tiesību normu juridiskā spēka hierarhiju vai kļūdījusies lietderības apsvērumos (saturiskās kļūdas).

Sagatavojot nelabvēlīgu administratīvu aktu par atteikumu piešķirt IB, īpaša vērība jāpievērš pamatojumam, jo tas ir svarīgi apstrīdēšanas/pārsūdzēšanas procesā. Administratīvā akta pamatojuma princips noteic personas tiesības zināt, kāds ir tai izdotā nelabvēlīgā administratīvā akta pamatojums. Administratīvā akta pamatojums ļauj personai saprast, ka iestāde nav rīkojusies patvaļīgi un ka administratīvais akts ir pareizs, kā arī secināt vai to apstrīdēt un pārsūdzēt. Pienākums administratīvajā aktā sniegt šādu pamatojumu pienācīgā kārtā, proti, lai tas personai arī bez speciālām zināšanām būtu saprotams, ir iestādei. Administratīvā akta pamatojumu plašākā nozīmē veido faktisko un tiesisko apstākļu izklāsts, tostarp piemēroto tiesību normu norāde, kā arī lietderības apsvērumi, ja tādi bija jāizdara.

Administratīvajā aktā iekļaujamai apstrīdēšanas/pārsūdzēšanas iespēju norādei jābūt tādai, lai privātpersona, ievērojot pienācīgu rūpību, to varētu saprast:

- apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) norādei administratīvajā aktā ir īpašs mērķis – informēt administratīvā akta adresātu un citas personas, kuras skar izdotais administratīvais akts, par viņu tiesībām turpināt uzsākto administratīvo procesu un pārbaudīt izdotā administratīvā akta tiesiskumu. Apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) norādei ir jābūt skaidrai, lai persona to varētu saprast un atbilstoši izdarīt izvēli par savu turpmāko rīcību.
- norāde, dodot atsauci uz konkrētu tiesību normu, kas noteic apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) kārtību un termiņus, ne vienmēr atzīstama par pietiekamu, lai informētu privātpersonu par tās tiesībām administratīvajā procesā. Labas pārvaldības principam

¹⁵ MK 21.04.2008. noteikumi Nr.288 "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība" 5.punkts.

un privātpersonas tiesību ievērošanas principam atbilstošāks risinājums būtu konkrēta termiņa un kārtības norādīšana administratīvajā aktā.

Administratīvā akta apstrīdēšanas kārtība

Iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu iesniedz rakstveidā vai mutvārdos iestādei, kura izdevusi šo aktu (APL 77.panta pirmā daļa). Personai, vēršoties iestādē ar **apstrīdēšanas iesniegumu**, sava griba ir jāizsaka skaidri.

Personas norāde, ka iestādes lēmumam nepiekrīt, pati par sevi nenozīmē, ka persona līdz ar to līdz šā lēmuma atcelšanu. Arī mutvārdos vēršoties ar apstrīdēšanas iesniegumu, personai griba jāpauž tik nepārprotami un skaidri, lai iestādei būtu pamats to noformēt rakstveidā. APL 78.panta pirmā daļa paredz, ka iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu norāda:

- kuru administratīvo aktu apstrīd;
- kādā apjomā administratīvo aktu apstrīd un kā izpaužas administratīvā akta nepareizība;
- lūgumu.

Iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu var norādīt arī administratīvā akta apstrīdēšanas motīvus, kā arī izteikt viedokli par izlīguma noslēgšanas iespēju un iespējamiem izlīguma noteikumiem.

Iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu tā iesniedzējs var atsaukt līdz brīdim, kad augstāka iestāde pieņēmusi lēmumu par šo aktu, vai iestāde, kas izdevusi apstrīdēto administratīvo aktu, ir izdevusi jaunu administratīvo aktu.

APL (79.pants pirmā daļa) noteic, **administratīvo aktu var apstrīdēt mēneša laikā** no tā spēkā stāšanās dienas, bet, ja rakstveidā izdotajā administratīvajā aktā nav norādes, kur un kādā termiņā to var apstrīdēt, — viena gada laikā no tā spēkā stāšanās dienas.

APL 77.pantā „Administratīvā akta apstrīdēšanas kārtība” noteikts, ka:

“(1) Iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu iesniedz rakstveidā vai mutvārdos iestādei, kura izdevusi šo aktu. Ja iesniegums izteikts mutvārdos, iestāde tūlīt noformē to rakstveidā un iesniedzējs paraksta. Ja rakstveidā iesniegtajā iesniegumā ietvertais pamatojums administratīvā akta nepareizībai ir apjomīgs, iestāde var lūgt iesniedzējam iesniegt tā kopsavilkumu.

(2) Ja iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu nav parakstīts, ir iesniegts, neievērojot Valsts valodas likuma prasības, vai tam nav pievienoti pilnvarojumu apliecinājoši dokumenti, iestāde iesniegumu atstāj bez virzības un nosaka iesniedzējam saprātīgu termiņu tās norādīto trūkumu novēršanai. Ja iestādes norādītie trūkumi noteiktajā termiņā netiek novērsti, iestāde iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu atzīst par neiesniegtu un var atdot to atpakaļ iesniedzējam.

(3) Ja iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu atbilst likuma prasībām vai iestādes noteiktajā termiņā trūkumi ir novērsti, iestāde iesniegumu nekavējoties nosūta izskatīšanai augstākai iestādei.”

Atbilstoši APL 76.panta otrajai daļai un 77.panta trešajai daļai, apstrīdēto administratīvo aktu izskata augstākajā iestādē (piemēram, pašvaldības sociālā dienesta darbinieka izdotu

administratīvu aktu apstrīdēšanas gadījumā var izskatīt pašvaldības sociālā dienesta vadītājs, pašvaldības sociālā dienesta vadītāja izdotu administratīvu aktu var izskatīt pašvaldības dome).

Iestāde, par kuras izdoto administratīvo aktu iesniegts iesniegums par šā akta apstrīdēšanu, var atcelt apstrīdēto administratīvo aktu un izdot jaunu, nenosūtot iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu augstākai iestādei (APL 77.¹ pants).

Atbilstoši APL 81.panta pirmajai daļai augstāka iestāde izskata lietu vēlreiz pēc būtības. Apstrīdēšanas procesa ietvaros administratīvā lieta turpinās augstākā iestādē un augstākas iestādes uzdevums ir savākt visus nepieciešamos faktus lēmuma pieņemšanai, ja nepieciešams – sadarbojoties ar citām iestādēm. Ja pieteicēja mērķis ir labvēlīga administratīvā akta izdošana, priekšnoteikums, lai varētu iesniegt tiesā pieteikumu par administratīvā akta izdošanu, ir, ka lēmums, ar kuru atteikts izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ir apstrīdēts augstākā iestādē.

Augstāka iestāde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu par zemākas iestādes lēmumu, var pieņemt vienu no šādiem lēmumiem:

- atstāt lēmumu negrozītu;
- atcelt lēmumu;
- atcelt lēmumu kādā daļā; izdot satura ziņā citādu administratīvo aktu.

Saskaņā ar APL 81.panta otrās daļas 2. un 4.punktu augstāka iestāde var atcelt administratīvo aktu un izdot satura ziņā citādu administratīvo aktu. Atbilstoši panta piektajai daļai administratīvais akts apstrīdēšanas procesā iegūst savu galīgo noformējumu tādā veidā, kādā tas noformēts lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu. Tādējādi apstrīdēšana ir tā paša administratīvā procesa turpinājums nākamajā stadijā. Apstrīdēšanas procesā netiek izdots jauns administratīvais akts, bet apstiprināts vai mainīts sākotnējā administratīvā akta formulējums. Tāpēc apstrīdēšanas procesā nevar runāt par vairākiem administratīvajiem aktiem, bet tikai par vienu administratīvo aktu dažādās procesa stadijās.

Administratīvā akta pārsūdzēšanas kārtība

Ja persona neatzīst augstāk stāvošas iestādes lēmumu par piemēroto administratīvo aktu, persona administratīvo aktu var pārsūdzēt tiesā. Aizpildāmā veidlapa atrodama tiesu portālā - <http://www.tiesas.lv/e-pakalpojumi/e-veidlapas>.

Atbilstoši APL 188.panta pirmajai daļai, 189.panta pirmajai daļai **administratīvo aktu var pārsūdzēt** Administratīvās rajona tiesas attiecīgajā tiesu namā pēc deklarētās dzīvesvietas, papildu adreses (Dzīvesvietas deklarēšanas likuma izpratnē) vai nekustamā īpašuma atrašanās vietas viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas. Pieteikumu par administratīvā akta izdošanu, atcelšanu, spēkā esamību, atzīšanu par prettiesisku vai par administratīvā akta izdošanas procesā pieļautu procesuālā pārkāpuma konstatēšanu var iesniegt viena mēneša laikā no dienas, kad stājies spēkā augstākas iestādes lēmums par apstrīdēšanas iesniegumu.

Administratīvā akta spēkā stāšanās

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmo un otro daļu administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad tas paziņots adresātam. Ja dokuments tiek nosūtīts pa pastu kā ierakstīts sūtījums, saskaņā ar Paziņošanas likuma 8.panta trešo daļu uzskatāms, ka dokuments adresātam paziņots septītajā dienā pēc tā nodošanas pastā.

2.3. 2. posms - IB indikatīvā apmēra noteikšana – IB minimālā un maksimālā apmēra noteikšana vienam bērnam

2.posmā, kad tiek izvērtēta bērna atbilstība IB piešķiršanas kritērijiem, pozitīva administratīvā akta gadījumā, sociālā dienesta sociālais darbinieks nosaka IB indikatīvo apmēru.

IB indikatīvais apmērs – ir maksimālā naudas summa euro, ko bērns un vecāks var izlietot pārskata periodā, lai saņemtu atbalsta plānā noteiktos SBS pakalpojumus.

IB indikatīvā apmēra noteikšanai tiek izskatīti trīs iespējamie varianti:

- 1.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, balstoties uz īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu.
- 2.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, balstoties uz minimālo vajadzību apmierināšanai nepieciešamo finansējumu.
- 3.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, balstoties uz SFK vērtējumu.

2.3.1. 1.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, ņemot vērā īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu

IBM izveides laikā, tiekoties ar bērnu vecākiem, pakalpojumu sniedzējiem, sociālo dienestu speciālistiem un ekspertiem, kā arī DI projekta bērnu izvērtēšanas ekspertiem, tika noskaidrots, ka bērna funkcionālo spēju attīstībai un traucējumu mazināšanai, ļoti svarīgi ir saņemt nepieciešamo palīdzību agrīnā vecumposmā, t.i., līdz 8 gadu vecumam. Tieši šajā vecumposmā, saņemot bērnam nepieciešamo rehabilitāciju, ir iespējami vislabākie rezultāti funkcionālo spēju attīstībai. Savlaicīga nepieciešamo SBS pakalpojumu saņemšana funkcionalitātes uzlabošanai ir būtiska ne tikai indivīda līmenī, bet arī sistēmiski, jo mazina bērnam nepieciešamo sabiedrības atbalstu nākotnē, tādējādi radot priekšnosacījumus nākotnē bērnam sekmīgāk iekļauties sabiedrībā, kā arī iekļauties darba tirgū. Kā arī lielāks atbalsts būtu nepieciešamas bērniem, kuriem ir piešķirts VDEĀVK atzinums par īpašās kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem FT.

Līdz ar to izmēģinājumu projektā tika pieņemts, ka:

- Visiem bērniem līdz 8 gadu vecumam (ieskaitot) un bērniem vecumā no 9 gadiem līdz 17 gadiem (ieskaitot), kuriem ir piešķirts VDEĀVK atzinums par īpašās kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem funkcionāliem traucējumiem, IB apmērs tika noteikts 100% no kopējā pārskata periodā pieejamā finansējuma SBS pakalpojumu apmaksai;
- pārējiem bērniem vecumā no 9 gadiem līdz 17 gadiem (ieskaitot) IB apmērs tika noteikts 70% no kopējā pārskata periodā pieejamā finansējuma SBS pakalpojumu apmaksai.

Apkopojot izmēģinājumuprojekta rezultātus daļēji apstiprinājās IBM neaprobētajā metodikā izvirzītais pieņēmums, ka vidēji bērniem, kuriem ir piešķirts VDEĀVK atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem FT, ir nepieciešams lielāks finansējums nekā bērniem, kuriem tas nav piešķirts. Starp bērniem, kuriem nav noteikta īpaša kopšana, lielāks finansējums nepieciešams bērniem vecuma grupā no 3 līdz 8 gadiem¹⁶.

Ņemot vērā izmēģinājumuprojekta rezultātus, maksimālo IB indikatīvo apmēru vienam bērnam nosaka pēc šādiem kritērijiem (2.tabula):

- 100% apmērā bērniem, kuriem ir piešķirts VDEĀVK atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem FT;
- 48% apmērā bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā no 3 līdz 8 gadiem;
- 40% apmērā bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā līdz 3 gadiem un no 9 līdz 18 gadiem.

2.tabula

Vidēji uz vienu bērnu nepieciešamais finansējums sociālās grupas un "citi" grupas¹⁷ pakalpojumiem

IB indikatīvā apmēra noteikšanas kritēriji	Finansējums vidēji uz vienu bērnu 12 mēnešu periodā, EUR	Finansējums vidēji uz vienu bērnu mēnesī, EUR	% sadalījums*
Bērniem ar īpašas kopšanas nepieciešamību	5 569	464	100%
Bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā no 3 līdz 8 gadiem	2 662	222	48%
Bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā līdz 3 gadiem un no 9 līdz 18 gadiem	2 234	186	40%

*Procentuālais sadalījums aprēķināts pēc izmēģinājumuprojekta rezultātiem. Tas tiek noteikts, pieņemot, ka bērniem ar īpašas kopšanas nepieciešamību tas ir 100%, bet pārējiem tas tiek aprēķināts pret bērniem ar īpašas kopšanas nepieciešamību vidēji uz vienu bērnu izlietojo finansējumu. Piemēram, $\frac{222}{464} \times 100 = 47,80\% = 48\%$

IB indikatīvais apmērs būtu jānosaka normatīvajos aktos.

¹⁶ 3. nodevums Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumuprojekta rezultātu novērtēšana", 58.-59. lpp, Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/es-finansejums/lm-istenotie-projekti/aktualie-projekti/socialo-pakalpojumu-atbalsta-sistemas-pilnveide-projekts-nr-9-2-2-2-16-i-001/individuala-budzeta-modelis/16216-es-finansejums/lm-istenotie-projekti/aktualie-projekti/socialo-pakalpojumu-atbalsta-sistemas-pilnveide-projekts-nr-9-2-2-2-16-i-001/individuala-budzeta-modelis/91872-izmeginajumuprojekta-rezultatu-novertejums>

¹⁷ Pakalpojumu grupā "citi" pakalpojumi, kas tika izdalīti izmēģinājumuprojekta rezultātu apkopojumā, tika iekļauti pakalpojumi, kas netika iekļauti sociālajā, veselības un izglītības grupas pakalpojumos, bet bērna dzīves kvalitātes nodrošināšanai ir ļoti nepieciešami, piemēram, ABA terapijas nodarbības, kanisterapijas nodarbības utt.

Šādas maksimālā IB indikatīvā apmēra noteikšanas metodes stiprās un vājās puses (3.tabula).

3.tabula

IB indikatīvā apmēra noteikšanas metodes pēc bērna īpašās kopšanas nepieciešamības un bērna vecuma stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
Tiek izslēgts subjektīvs vērtējums, nosakot IB apmēru katram bērnam. Procesā iesaistītās puses praktiski nevar iespaidot vērtējumu un gala rezultātu.	Pastāv liels risks, ka IB apmērs nebūs atbilstošs katra bērna un vecāku individuālajām vajadzībām.*
IB indikatīvā apmēra noteikšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips – ņemot vērā pieejamo finanšu līdzekļu summu un neatkarīgi no pašvaldības lieluma, IB indikatīvo apmēru visā Latvijā nosaka pēc vienotas metodes, un tā apmērs ir vienāds visā Latvijā	Bērniem ar smagiem FT tiek noteikts lielāks IB apmērs, bet pastāv risks, ka tas nebūs atbilstošs viņu vajadzībām un līdz ar to netiks ievērots vienlīdzības princips.
Visām iesaistītajām pusēm ir skaidri, viegli izprotami IB apmēra noteikšanas kritēriji	
Ja IB tiek finansēts no vairākiem finanšu avotiem (valsts, pašvaldība), salīdzinoši vienkārša pušu līdzfinansējuma plānošana un administrēšana.	

*Kā liecina izmēģinājumu projekta rezultāti faktiski izlietotais finansējums starp vienā grupā esošajiem bērniem bija ļoti atšķirīgs. Piemēram, starp bērniem ar īpašās kopšanas nepieciešamību tikai sociālās grupas un “citi” grupas pakalpojumiem, neņemot vērā 4 bērnus, kuri nepiedalījās visā izmēģinājumu projekta periodā, minimālais izlietotais IB apmērs izmēģinājumu projekta laikā bija 110,61 euro, bet maksimālais – 14 094 euro.

2.3.2. 2.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana balstoties uz minimālo vajadzību apmierināšanai nepieciešamo finansējumu

Šī varianta pamatā ir princips, ka IB indikatīvais apmērs tiek noteikts, balstoties uz finansējumu, kuru pašvaldība jau izmanto vai kurš būtu jāizmanto konkrētā bērna un tā vecāku minimālo vajadzību apmierināšanai saskaņā ar normatīvajiem aktiem. Finansējuma aprēķins minimālo vajadzību apmierināšanai tiek veikts pēc šādiem principiem:

- finansējums tiek aprēķināts, pamatojoties uz SBS pakalpojumu izmaksām, kurus pašvaldībā jau nodrošina vai kuri būtu jānodrošina konkrēto vajadzību apmierināšanai, proporcionāli nepieciešamajam apmēram konkrētajam bērnam;
- aprēķinā izmanto IBM noteiktā SBS pakalpojuma vienas vienības izmaksas;
- IB indikatīvajam apmēram jābūt tādā, lai pašvaldība par to spētu apmierināt bērna un tā vecāku konkrētās vajadzības gadījumā, ja viņi nesaņemtu IB, bet pieprasītu atbalstu no pašvaldības esošās sistēmas ietvaros.

Šādai IB indikatīva apmēra noteikšanai nepieciešams definēt minimālās vajadzības, kuras tiek ņemtas vērā. Būtiski vajadzību nenovienādot ar SBS pakalpojumu. Ar vienu SBS pakalpojumu iespējams nodrošināt dažādas vajadzības un vienas vajadzības nodrošināšanai var būt nepieciešami vairāki un dažādi SBS pakalpojumi (katrai ģimenei atšķirīgi). Mērķis ir nodrošināt bērnam un vecākiem iespējas izvēlēties un pašiem plānot, kā vislabāk apmierināt savas vajadzības pieejamā finansējuma ietvaros, nevis nodrošināt konkrētu SBS pakalpojumu. Gadījumos, kad ģimene vēlas saņemt tikai konkrētu SBS pakalpojumu, kuru pašvaldība jau nodrošina, nav jāpiešķir IB, jo SBS pakalpojumu var saņemt esošās sistēmas ietvaros. IBM neizslēdz esošo SBS pakalpojumu finansēšanas kārtību, abi mehānismi var pastāvēt vienlaicīgi. Atbilstoši situācijai, ģimene var izvēlēties, vai saņemt atbalstu ar IB vai saņemt SBS pakalpojumus esošā sistēmas ietvaros.

Šobrīd spēkā esošie normatīvie akti jau uzliek par pienākumu pašvaldībām nodrošināt dažādus SBS pakalpojumus. Ne visiem SBS pakalpojumiem ir vienoti kritēriji to saņemšanai un precīzi definētas vajadzības, kuru apmierināšanai konkrētie SBS pakalpojumi piešķirami, piemēram, aprūpes mājās pakalpojuma saņemšanai katrā pašvaldībā var būt atšķirīgi saņemšanas kritēriji un saņemšanas intensitāte. Dažās pašvaldībās pieejamais atbalsts var būt plašāks, bet tas nedrīkstētu būt mazāks, nekā nepieciešams minimālo vajadzību apmierināšanai. Šobrīd normatīvajos aktos nav definētas minimālās vajadzības, tomēr ieviešot IB, tas būtu nepieciešams, lai nodrošinātu, ka pieejamais atbalsts un izmaksas ir līdzvērtīgas gan esošās sistēmas ietvaros, gan IB.

Ieviešot šādu IB indikatīvā apmēra noteikšanu, normatīvajos aktos būtu jāparedz tā noteikšanas metodika un vienots minimālo vajadzību saraksts (IBM ietvaros definēto vajadzību sarakstu prioritāra secība skatīt 4.tabulā), kurš būtu attiecināms arī uz esošo finansēšanas sistēmu.

Definējot minimālās vajadzības, primārais mērķis ir **nodrošināt atbalstu, lai bērni augtu ģimenē**. Šī mērķa sasniegšanai primāri nepieciešams atbalsts vecākiem bērnu aprūpē, kas saistīts ar bērna FT. Šī iemesla dēļ starp SBS pakalpojumiem, kuri jau šobrīd jānodrošina valstij vai pašvaldībai, netiek izskatīti ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojumi. Vienlaikus ir būtiski uzsvērt, ka rūpes par bērnu prioritāri ir vecāku pienākums un IBM uzdevums nav aizstāt vecāku pienākumus, bet nodrošināt atbalstu vecākiem bērna aprūpē tik, cik tas nepieciešams lielākā apmērā, bērna FT dēļ.

Maksimālās izmaksas ir visdārgākā SBS pakalpojumu kombinācija, kāda varētu būt jānodrošina, ja bērnam ir ļoti smagi FT un ir nepieciešams maksimālais atbalsts visu vajadzību apmierināšanai. Jebkura cita minēto SBS pakalpojumu kombinācija izmaksās mazāk. Nosakot šīs maksimālās izmaksas, tika izmantoti jau šobrīd normatīvajos aktos definētie SBS pakalpojumi un IBM ietvaros tiem izstrādātās vienas vienības izmaksas. Izņēmums ir ģimenes asistenta pakalpojums, kurš šobrīd nav definēts normatīvajos aktos un tam IBM ietvaros netika noteiktas vienas vienības izmaksas.¹⁸ Tomēr ģimenēs, kurās ir sociālās funkcionēšanas grūtības,

¹⁸ Saskaņā ar projekta MK noteikumiem, projekta ietvaros netiek izstrādāts pakalpojuma standarts un vienas vienības izmaksu metodika ģimenes asistenta pakalpojumam, kuru aprobē darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti un darbinieku profesionalitāti darbam ar riska situācijās esošām personām" 9.2.1.1. pasākuma "Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās" ietvaros.

atbalsts bērnu aprūpes¹⁹ jautājumos ir vitāli svarīgs, lai bērni varētu augt un attīstīties ģimenē, saņemot atbilstošu aprūpi. Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti un darbinieku profesionalitāti darbām ar riska situācijās esošām personām" 9.2.1.1. pasākuma "Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās" ietvaros nākotnē tiks izstrādāti ģimenes asistenta pakalpojuma finansēšanas apmēri, līdz ar to nosakot IB indikatīvo apmēru tie būtu ņemami vērā.

Aprēķinot maksimālās izmaksas minimālo vajadzību apmierināšanai vienam bērnam, tās sastāda 1952,10 euro mēnesī jeb 23 425, euro gadā (aprēķins 4.tabulā). Taču lielākajai daļai bērnu šāds atbalsts nav nepieciešams, piemēram, izmēģinājumu projekta ietvaros šāds atbalsts nebija nepieciešams nevienam bērnam: visiem SBS pakalpojumiem maksimālās izmaksas gadā uz 1 bērnu bija 17 284 euro (1 440 euro mēnesī), bet vidējās izmaksas uz vienu bērnu gadā – 7 124²⁰ euro (594 euro mēnesī), tikai sociālās grupas un "citi pakalpojumi" grupas pakalpojumiem maksimālās izmaksas gadā bija 14 094 euro (1 175 euro mēnesī), bet vidējās – 4 354 euro (363 euro mēnesī). Piemērā aprēķinātais maksimālais apmērs būtu nepieciešams, piemēram, nodarbinātiem vecākiem, kuriem ir sociālās funkcionēšanas grūtības un bērnam ir ļoti smagi FT, kuru rezultātā tas neapmeklē izglītības iestādi, nespēj veikt pašaprūpi, līdz ar to viņam nepieciešams maksimāls atbalsts visu vajadzību apmierināšanai.

Izvērtējot vajadzības un nosakot vajadzīgo atbalsta apmēru, jāņem vērā dažādi faktori. Piemēram, vai bērna aprūpe saistīta ar tā vecumu vai FT – gadu vecam bērnam būs nepieciešama aprūpe 24/7 neatkarīgi no FT esamības, vai bērns apmeklē izglītības iestādi (par izglītības iestādē pavadīto laiku neaprēķina nepieciešamo atbalstu vecākiem bērna aprūpē, jo bērns atrodas izglītības iestādē), vai vecāki ir nodarbināti, vai bērnam nav pieejams bērnudārzs tā FT dēļ u.c.

Būtiski uzsvērt, ka IB indikatīvā apmēra noteikšanā SBS pakalpojumi un to izmaksas tiek izmantotas, lai aprēķinātu indikatīvo finansējumu konkrētajam bērnam, bet, turpmāk veicot bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu un izstrādājot atbalsta plānu, tajā tiek iekļauti tie SBS pakalpojumi, kas bērnam un vecākiem ir faktiski nepieciešami, atbilstoši vislabākajam risinājumam, par kādu būs vienojušies vecāki ar sociālo darbinieku atbalsta plāna izstrādes procesā, nepārsniedzot noteikto IB indikatīvo apmēru.

¹⁹ Civillikuma 177.pantā noteikts, ka bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i. ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas nodrošinot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).

²⁰ Nosakot vidējās izmaksas uz vienu bērnu, netika ņemti vērā 4 dalībnieki, kuri nepiedalījās visā izmēģinājumu projekta periodā.

Minimālās vajadzības, kuras jāņem vērā nosakot IB indikatīvo apmēru un to nodrošināšanai šobrīd pieejamie SBS pakalpojumi

Minimālās vajadzības prioritārā secībā, kuras jāņem vērā, nosakot IB indikatīvo apmēru	Šobrīd esošie valsts/ pašvaldību nodrošinātie pakalpojumi, ar kuriem iespējams apmierināt šīs vajadzības					Maksimālās izmaksas visu vajadzību apmierināšanai	
	Pakalpojums	Maksimālais pakalpojumu apjoms	Vienas vienības izmaksu mērvienība	Maksimālais vienību skaits vidēji mēnesī	Vienas vienības izmaksas EUR	Vienību apjoms mēnesī	Kopējās izmaksas EUR
<p>1. Atbalsts vecākiem, ja ģimenē konstatētas sociālās funkcionēšanas grūtības.</p> <p>Vecākam vai aprūpes personai nepieciešams atbalsts sociālo prasmju apgūšanā - bērnu aprūpes jautājumos, vai vecāki nevar nodrošināt atbilstošu bērna aprūpi vecāka garīga rakstura traucējumu dēļ.</p>	Ģimenes asistenta pakalpojums	10 h nedēļā ģimenei ar sociālās funkcionēšanas problēmām	stunda	40	11	-	-
		15 h nedēļā, ja bērna aprūpes personai ir GRT	stunda	60	11	60	660
<p>2. Atbalsts vecākiem bērna aprūpē.</p> <p>Atbalsts bērna aprūpē tiek nodrošināts tādā</p>	Aprūpes mājās pakalpojums ²²	līdz četrus gadus vecumam (ieskaitot) – ne vairāk kā 50 h	stunda	200	6.63	140	928.20

²² 2019.gada 2.aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr.138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanu".

Minimālās vajadzības prioritārā secībā, kuras jāņem vērā, nosakot IB indikatīvo apmēru	Šobrīd esošie valsts/ pašvaldību nodrošinātie pakalpojumi, ar kuriem iespējams apmierināt šīs vajadzības					Maksimālās izmaksas visu vajadzību apmierināšanai	
	Pakalpojums	Maksimālais pakalpojumu apjoms	Vienas vienības izmaksu mērvienība	Maksimālais vienību skaits vidēji mēnesī	Vienas vienības izmaksas EUR	Vienību apjoms mēnesī	Kopējās izmaksas EUR
<p>apjomā, kādā to nevar nodrošināt paši vecāki nodarbinātības vai izglītības apguves, vai citu objektīvu apstākļu dēļ (piemēram, pašiem vecākiem/ aprūpes personai, nepieciešama aprūpe saistībā ar funkcionālajiem traucējumiem, vai saslimšanu vai atbalsts nepieciešams, lai nodrošinātu ģimenes/bērna/vecāku pilnvērtīgu sociālo funkcionēšanu).</p> <p><i>Rūpes par bērnu prioritāri ir vecāku pienākums²¹. IBM mērķis ir nodrošināt atbalstu vecākiem bērna aprūpē tik cik, tas ir nepieciešams papildus, bērna funkcionālo traucējumu dēļ.</i></p>		kalendāra nedēļā					
		no piecu līdz 17 gadu vecumam (ieskaitot) – ne vairāk kā 10 h kalendāra nedēļā	stunda	50	6.63	-	-
	Dienas aprūpes centra pakalpojums ²³	Darba dienās darba laikā līdz 21 darba dienai mēnesī	diena	21	35.80	-	-
	Asistenta pakalpojums pašvaldībā ²⁴	Līdz 40 h nedēļā	stunda	200	2.47 ²⁵		

²¹ Civillikuma 177. pants; Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24.pants

²³ 2015. gada 16. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr.313. "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1.pasākuma "Deinstitucionalizācija" īstenošanas noteikumi".

²⁴ 2012. gada 18. decembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 942 "Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā, augstskolā un koledžā"

²⁵ 2020. gada vidējā minimālā stundas tarifa likme

Minimālās vajadzības prioritārā secībā, kuras jāņem vērā, nosakot IB indikatīvo apmēru	Šobrīd esošie valsts/ pašvaldību nodrošinātie pakalpojumi, ar kuriem iespējams apmierināt šīs vajadzības					Maksimālās izmaksas visu vajadzību apmierināšanai	
	Pakalpojums	Maksimālais pakalpojumu apjoms	Vienas vienības izmaksu mērvienība	Maksimālais vienību skaits vidēji mēnesī	Vienas vienības izmaksas EUR	Vienību apjoms mēnesī	Kopējās izmaksas EUR
<p>3. Atelpas brīdis – atbalsts vecākam / bērna aprūpētājam.</p> <p>Bērnam ar funkcionāliem traucējumiem tiek nodrošināta īslaicīga sociālā aprūpe (vismaz diennakti), lai atslogotu vecākus no bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu veikšanas.</p>	Atelpas brīža pakalpojums ²⁶	30 diennaktis gadā	diennakts	2.5	92.42	2.5	231.05
<p>4. Bērna funkcionēšanas spēju uzturēšana un attīstīšana un psiholoģiskais atbalsts ģimenei.</p>	Psihologa konsultācijas par pirmreizēji noteiktu invaliditāti ²⁷	10 konsultācijas par vienu invaliditātes noteikšanas gadījumu	stunda/konsultācija	-	35.86	-	-
	Dažādu speciālistu	Līdz 100 pakalpojuma sniegšanas reizēm 2 gadu periodā	stunda/konsultācija	4.17	35.86	4.17	149.54

²⁶ 2017. gada 13. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem"

²⁷ 2010. gada Ministru kabineta noteikumi Nr.1208 "Noteikumi par psihologa pakalpojuma apjomu personai līdz 18 gadiem, kurai pirmreizēji noteikta invaliditāte un kura dzīvo ģimenē, kā arī tās likumiskajam pārstāvim, un pakalpojuma saņemšanas kārtību"

Minimālās vajadzības prioritārā secībā, kuras jāņem vērā, nosakot IB indikatīvo apmēru	Šobrīd esošie valsts/ pašvaldību nodrošinātie pakalpojumi, ar kuriem iespējams apmierināt šīs vajadzības					Maksimālās izmaksas visu vajadzību apmierināšanai	
	Pakalpojums	Maksimālais pakalpojumu apjoms	Vienas vienības izmaksu mērvienība	Maksimālais vienību skaits vidēji mēnesī	Vienas vienības izmaksas EUR	Vienību apjoms mēnesī	Kopējās izmaksas EUR
	konsultācijas bērnam ²⁸						
	Vecākam/ likumiskajam pārstāvim ²⁹	Līdz 20 pakalpojuma sniegšanas reizēm par vienu bērnu	stunda/ konsultācija	0.83	35.86	0.83	29.76
5. Atbalsta pakalpojumi mobilitātes nodrošināšanai.	Transporta pabalsts ³⁰	Pabalsts (79,68 eiro) vienu reizi	79,68	0.17	79,68	0.17	13.55

²⁸ 2015. gada 16. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr.313. "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1.pasākuma "Deinstitutionalizācija" īstenošanas noteikumi".

²⁹ Psihologa konsultācijas, rehabilitologa pakalpojumi, fizioterapija, kā arī izglītojošās atbalsta grupas. 2015. gada 16. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr.313. "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1.pasākuma "Deinstitutionalizācija" īstenošanas noteikumi".

³⁰ JA bērnam noteikta invaliditāte un izsniegts VDEĀVK atzinums par medicīnisko indikāciju noteikšanu speciāli pielāgota vieglā automobiļa iegādei un pabalsta saņemšanai

Minimālās vajadzības prioritārā secībā, kuras jāņem vērā, nosakot IB indikatīvo apmēru	Šobrīd esošie valsts/ pašvaldību nodrošinātie pakalpojumi, ar kuriem iespējams apmierināt šīs vajadzības					Maksimālās izmaksas visu vajadzību apmierināšanai	
	Pakalpojums	Maksimālais pakalpojumu apjoms	Vienas vienības izmaksu mērvienība	Maksimālais vienību skaits vidēji mēnesī	Vienas vienības izmaksas EUR	Vienību apjoms mēnesī	Kopējās izmaksas EUR
Nokļūšanai uz atbalsta plānā iekļauto sociālo pakalpojumu sniegšanas vietām, bērna izglītības ieguves (t.sk. interešu izglītība) vietu un veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanas vietām, ja sabiedriskā transporta izmantošana nav iespējama bērna funkcionālo traucējumu dēļ vai atbalsta plānā iekļautie sociālie pakalpojumi neatrodas dzīvesvietas pašvaldībā vai ģimenei nav finansiālu iespēju patstāvīgi segt transporta izmaksas. Transporta izmaksas piemērojamas atbilstoši vajadzību prioritātēm.		sešu mēnešu periodā					
Kopējās maksimālās izmaksas mēnesī*							1 952.10
Kopējās maksimālās izmaksas gadā							23 425.20

**Izmaksu aprēķins veikts, saskaitot maksimālās pakalpojumu izmaksas katrai no piecām vajadzībām, ņemot vērā šobrīd pieejamos valsts vai pašvaldību pakalpojumus, kā arī DI noteiktos pakalpojumus, gadījumos, kad citi - visām pašvaldībām saistoši, normatīvie akti nenosaka attiecīgā pakalpojuma apjomu. Aprēķins veikts noapaļojot katra pakalpojuma izmaksas mēnesī. SBS pakalpojumu cenas noteiktas saskaņā ar IBM metodikā aprēķinātajām vienas vienības izmaksām (cena), bet ģimenes asistenta pakalpojumam izmēģinājumuprojekta laikā izmantotajai pakalpojuma cenai un asistenta pakalpojumam pašvaldībā izmantota MK 942 noteiktā pakalpojuma cena.*

Šādas IB indikatīvā apmēra noteikšanas metodes stiprās un vājās puses (5.tabula).

5.tabula

IB indikatīvā apmēra noteikšana pēc minimālo vajadzību apmierināšanai nepieciešamā finansējuma stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
IB indikatīvais apmērs tiek noteikts pēc katra bērna un tā vecāku vajadzību apmēra, nevis statusa.	Pastāv liels subjektīvā vērtējuma risks, nosakot IB apmēru katram bērnam.
Bērniem ar smagiem FT tiek noteikts IB apmērs atbilstoši viņu vajadzībām.	Samērā sarežģīts IB apmēra aprēķins katram bērnam un tā vecākiem, kas prasa sociālā darbinieka padziļinātu metodes izpratni. Kā arī no bērnu FT pakāpes, jo vienā pašvaldībā var būt vairāk bērnu ar smagiem FT, bet savukārt citā ar vieglākiem FT, bērnu noteiktajām vajadzībām u.c. apstākļiem.
IB apmērs tiek pielīdzināts pašvaldības šī brīža izmaksām par SBS pakalpojumu nodrošināšanu.	Liels dažādu interpretāciju un pārpratumu risks IB apmēra noteikšanā.
Bērnā un tā vecākiem pieejamais atbalsts (tā izmaksas) esošā mehānisma un IBM ietvaros ir līdzvērtīgs.	Ja IB tiek finansēts no vairākiem finanšu avotiem (valsts, pašvaldība), komplicēta iesaistīto pušu līdzfinansējuma plānošana un administrēšana.

2.3.3. 3. variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana balstoties uz SFK vērtējumu

Izmēģinājumu projektā SFK klasificētās komponentes (Ķermeņa funkcijas un Aktivitātes un dalība) tika mērītas, lietojot vienu vispārīgo skalu.³¹ Bērnu vajadzību izvērtēšanas eksperti izveidoja bērna funkcionēšanas profilu pēc vērtējuma aktivitātēs - Mobilitāte, Pašaprūpe un Komunikācija - un aprēķināja kumulēto funkcionēšanas novērtējumu, saskaitot visu trīs nosaukto aktivitāšu funkcionēšanas līmeņus (turpmāk - SFK līmenis). Kumulētais funkcionēšanas novērtējums 0 balles norāda, ka bērnam nav FT, novērtējums no 1 līdz 12 ballēm norāda uz FT (jo vairāk balles novērtējumā, jo smagāka funkcionēšanas grūtību pakāpe), kur 12 balles vērtējumā nozīmē funkcionēšanas ierobežojumus nosauktajās aktivitātēs 96-100% apmērā.

Izmēģinājumu projekta laikā tika konstatēta likumsakarība, ka bērni ar augstāku SFK līmeni ir vairāk izmantojuši izmēģinājumu projekta universālā asistenta pakalpojumu, kuru nedrīkstēja

³¹ Skatīt 3. nodaļas Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana", 13.tabula 105. lpp, http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertējums.pdf

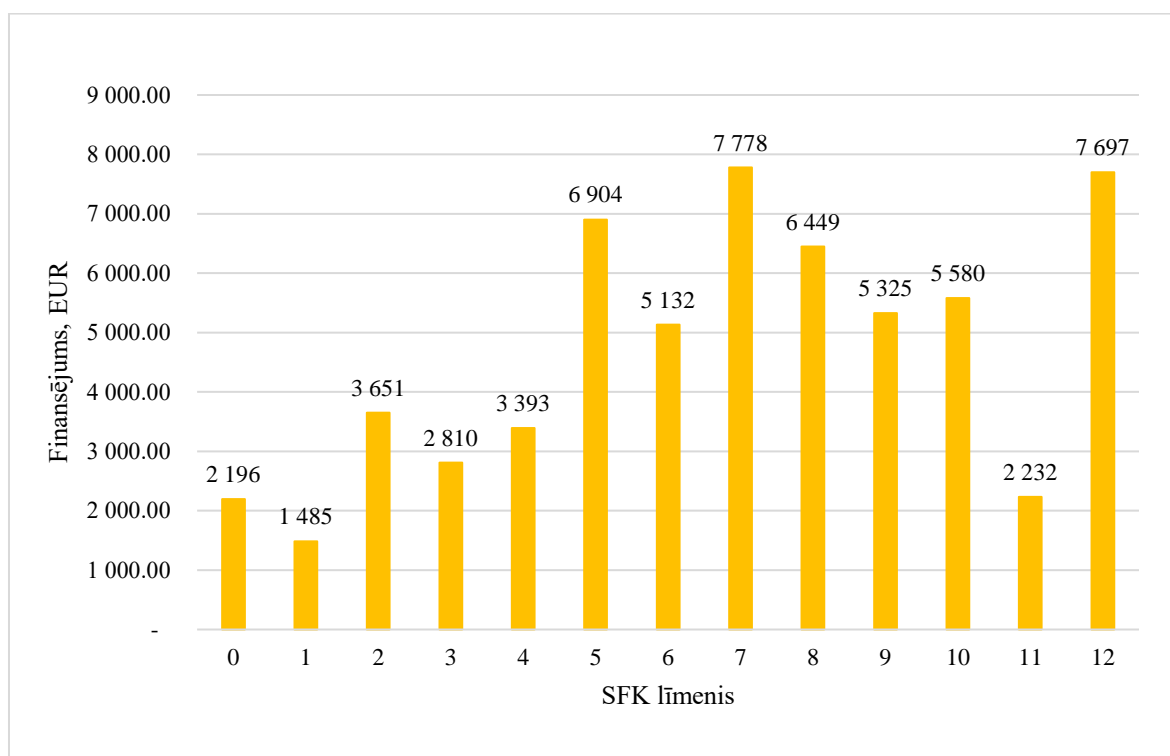
nodrošināt bērna vecāki³². Šī likumsakarība ir dabiski izveidojusies, jo izmēģinājumu projektā SFK līmenis netika izvirzīts kā kritērijs SBS pakalpojumu saņemšanai, un nebija noteikta SFK līmeņa sasaiste ar individuālajā atbalsta plānā iekļaujamiem SBS pakalpojumiem.

SFK līmeni noteica rehabilitologs, izslēdzot vecāku vai sociālā darbinieka subjektīvo vērtējumu.

Izmēģinājumu projekta rezultāti liecina, ka starp SBS pakalpojumiem izlietoto finansējumu un bērna SFK līmeni iespējama korelācija, bet tie nesniedz viennozīmīgu sakarību. Lai arī vidēji bērniem ar lielāku SFK līmeni biežāk ir nepieciešams lielāks finansējums (skatīt 5.attēlu), tas neizpildās vienmēr.

5.attēls

Izmēģinājumu projektā sociālās grupas un “citi” grupas pakalpojumiem izlietotais finansējums pa SFK līmeņiem vidēji uz vienu bērnu*

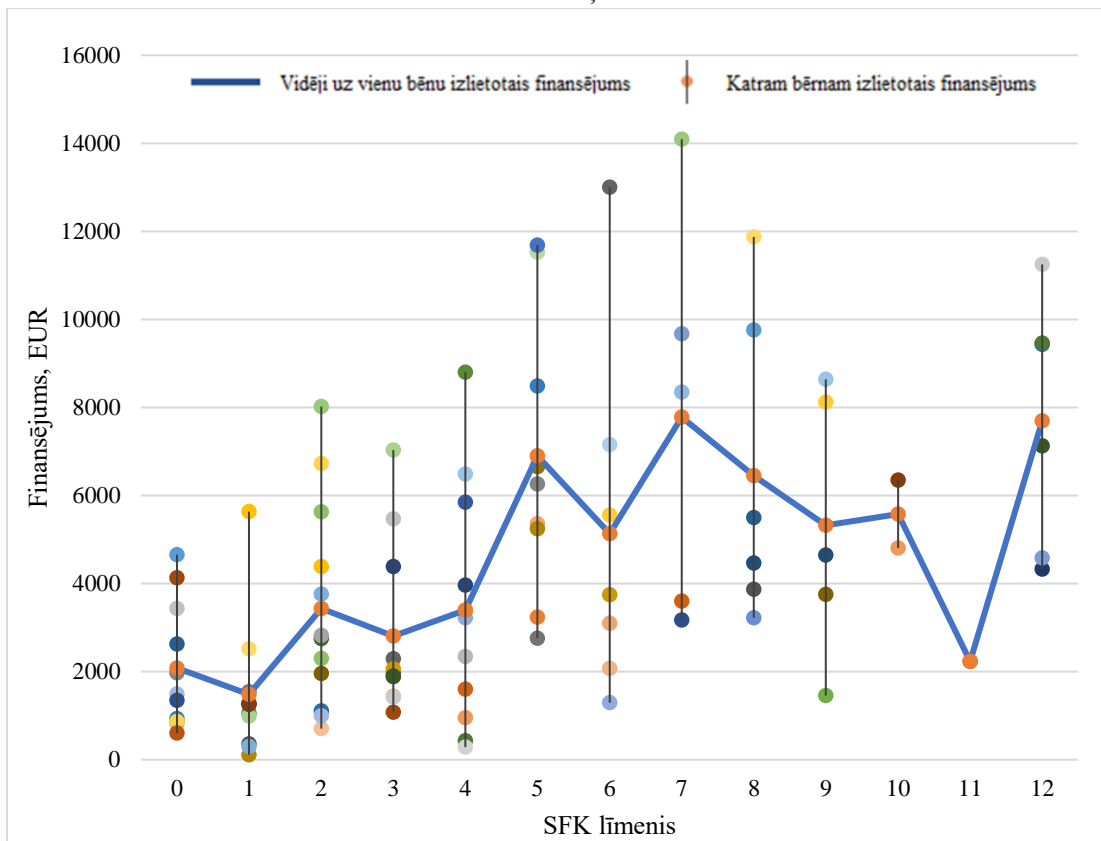

*Aprēķinā netika ņemti vērā rādītāji par tiem dalībniekiem, kuri nepiedalījās visā izmēģinājumu projekta periodā. SFK līmenis – kumulētais funkcionēšanas novērtējums aktivitātēs Mobilitāte, Pašaprūpe un Komunikācija.

Piemēram, vidējais rādītājs bērniem ar 11 SFK līmeni ir salīdzinoši neliels. Tas skaidrojams ar to, ka šajā līmenī izmēģinājumu projektā bija tikai 1 bērns (skatīt 6.attēlu), kas nevar būt par pamatu, lai vispārinātu un attiecinātu šos rādītājus uz visiem bērniem ar šādu rādītāju nākotnē.

³² Skatīt 3. nodedums Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana”, 60.,61. lpp

Izmēģinājumprojektā sociālās grupas un “citi” grupas pakalpojumiem izlietotais finansējums pa SFK līmeņiem katram dalībniekam un vidēji iztērētais finansējums pa SFK līmeņiem*

* SFK līmenis – kumulētais funkcionēšanas novērtējums aktivitātēs Mobilitāte, Pašaprūpe un Komunikācija

Projekta ietvaros nav paredzēts izstrādāt jaunu vajadzību izvērtēšanas instrumentu. Tikai izmēģinājumprojekta rezultāti neļauj noteikt precīzu korelāciju starp SFK līmeni un atbalsta apmēru. Tas saistīts ar salīdzinoši nelielo mērķa grupu: pēc izmantotā SFK vērtējuma bija iespējami 12 līmeņi, bet izmēģinājumprojektā piedalījās 102 bērni, rezultātā visi iespējamie SFK līmeņi netika pārstāvēti pietiekoši, lai uz šo rezultātu pamata izdarītu pieņēmumus par IB apmēru katram līmenim. Tāpat nav pietiekamu pierādījumu, lai pieņemtu, ka izmēģinājumprojektā izveidotā SFK vērtējuma iedalījums 12 līmeņos ir galīgais un labākais risinājums.

Tomēr nākotnē, veiksmīgai IBM ieviešanai, šāda instrumenta/vērtēšanas sistēmas izstrādei būtu pozitīva ietekme.

Šādas IB indikatīvā apmēra noteikšanas metodes stiprās un vājās puses (6.tabula).

IB indikatīvā apmēra noteikšanas metodes pēc SFK vērtējuma stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
Tiek izslēgts subjektīvs vērtējums, nosakot IB apmēru katram bērnam. Procesā iesaistītās puses praktiski nevar iespaidot vērtējumu un gala rezultātu, jo vērtējums ir balstīts uz bērna funkcionēšanu, nevis statusu.	Pastāv risks, ka IB nebūs atbilstošs katra bērna un vecāku individuālajām vajadzībām, jo izmēģinājumprojektā izmantotā pieeja nenodrošina viennozīmīgu rezultātu atbilstību bērna vajadzībām.
IB indikatīvā apmēra noteikšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips – ņemot vērā pieejamo finansējumu summu un neatkarīgi no pašvaldības lieluma, IB indikatīvo apmēru visā Latvijā nosaka pēc vienotas metodes, un tā apmērs ir vienāds visā Latvijā.	Bērniem ar smagiem FT tiek noteikts lielāks IB apmērs, bet pastāv ļoti liels risks, ka tas nebūs atbilstošs viņu vajadzībām un līdz ar to netiks ievērots vienlīdzības princips.
	IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek iesaistīti dažādi speciālisti - sociālais darbinieks, rehabilitologs u.c.
	Ja IB tiek finansēts no vairākiem finanšu avotiem (valsts, pašvaldība), pastāv risks, ka pušu līdzfinansējuma plānošana un administrēšana, būs komplicēta.
	Izmēģinājumprojekta iesaistīto dalībnieku skaits ir nepietiekošs, lai sniegtu kvantitatīvu mērījumu par SFK rezultātu sasaisti ar atbalsta apmēru.
	IB indikatīvā apmēra noteikšanai, izmantojot SFK vērtējumu, nepieciešams izstrādāt metodiku SFK vērtējuma rezultātu izmantošanai IB indikatīvā apmēra noteikšanai.

2.3.4. IB indikatīvā apmēra noteikšanas variantu salīdzinājums

Lai salīdzinātu visus variantus un izvēlētos labāko variantu IB indikatīvā apmēra noteikšanai, tika izveidota vērtēšanas skala ar 7 kritērijiem. Kritēriji ir izveidoti, lai raksturotu IB indikatīvā apmēra noteikšanas procesu:

1. IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek mazināts subjektīvā vērtējuma risks.
2. IB indikatīvais apmērs būs atbilstošs katra bērna un vecāku individuālajām vajadzībām.
3. IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek ievērots vertikālais vienlīdzības princips – bērniem ar smagiem FT tiek noteikts lielāks un viņu vajadzībām atbilstošs IB indikatīvais apmērs.
4. IB indikatīvā apmēra noteikšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips – ņemot vērā pieejamo finansējumu un neatkarīgi no pašvaldības lieluma, IB indikatīvo apmēru visā Latvijā nosaka pēc vienotas metodes, un tā apmērs ir vienāds visā Latvijā.

5. Visām iesaistītajām pusēm ir skaidri, viegli izprotami IB indikatīvā apmēra noteikšanas kritēriji.
6. IB indikatīvo apmēru nosaka sociālais darbinieks, un tā noteikšanā nav nepieciešams piesaistīt papildu speciālistus.
7. Ja IB tiek finansēts no vairākiem finanšu avotiem (valsts, pašvaldība), salīdzinoši vienkārša pušu līdzfinansējuma plānošana un administrēšana.

Salīdzinot IB indikatīvā apmēra noteikšanas variantus pēc noteiktiem kritērijiem, katram variantam tiek piešķirts punktu skaits: 0 – kritērijs nav īstenots; 1 – ir piedāvāti pasākumi, lai īstenotu kritēriju, bet ir nepieciešamas būtiskas izmaiņas, lai kritēriju īstenotu pilnībā; 2 – kritērijs ir īstenots daļēji, bet ir nepieciešamas dažas izmaiņas, lai to īstenotu pilnībā; 3 – kritērijs ir īstenots pilnībā.

7.tabula

IB indikatīvā apmēra noteikšanas variantu salīdzinājums

N. P. K.	Vērtēšanas kritērijs	IB indikatīvā apmēra noteikšana balstoties uz		
		1.variants - īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu	2.variants - minimālo vajadzību apmierināšanai nepieciešamo finansējumu	3.variants - SFK vērtējumu
1.	IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek mazināts subjektīvā vērtējuma risks	3	1	3
2.	IB indikatīvais apmērs būs atbilstošs katra bērna un vecāku individuālajām vajadzībām	1	3	2
3.	IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek ievērots vertikālais vienlīdzības princips – bērniem ar smagiem FT tiek noteikts lielāks un viņu vajadzībām atbilstošs IB indikatīvais apmērs	1	3	1
4.	IB indikatīvā apmēra noteikšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips – ņemot vērā pieejamo finansējumu un neatkarīgi no pašvaldības lieluma, IB indikatīvo apmēru visā Latvijā nosaka pēc vienotas metodes, un tā apmērs ir vienāds visā Latvijā	3	0	3
5.	Visām iesaistītajām pusēm ir skaidri, viegli izprotami IB indikatīvā apmēra noteikšanas kritēriji	3	1	2
6.	IB indikatīvo apmēru nosaka sociālais darbinieks, un tā noteikšanā nav nepieciešams piesaistīt papildu speciālistus	3	3	1
7.	Ja IB tiek finansēts no vairākiem finanšu avotiem (valsts, pašvaldība), salīdzinoši vienkārša pušu līdzfinansējuma plānošana un administrēšana.	3	1	2
KOPĀ		17	12	15

IB indikatīvā apmēra noteikšanas variantu salīdzinājums: vērtējuma skaidrojums

N. P. K.	Vērtēšanas kritērijs	IB indikatīvā apmēra noteikšana balstoties uz		
		1.variants - īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu	2.variants -minimālo vajadzību apmierināšanai nepieciešamo finansējumu	3.variants - SFK vērtējumu
1.	IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek mazināts subjektīvā vērtējuma risks	Pilnībā tiek izslēgts subjektīvs vērtējums	Nosakot minimālās vajadzības, pastāv liels subjektīva vērtējuma risks	Pilnībā tiek izslēgts subjektīvs vērtējums
2.	IB indikatīvais apmērs būs atbilstošs katra bērna un vecāku individuālajām vajadzībām	Pastāv liels risks, ka nebūs atbilstošs katra bērna un vecāku individuālajām vajadzībām	Tiek noteikts pēc katra bērna un tā vecāku vajadzību apmēra	Pastāv risks, ka nebūs atbilstošs katra bērna un vecāku individuālajām vajadzībām. Kritērija izpildei būtu jāizstrādā metodika SFK vērtējuma izmantošanai IB apmēra noteikšanai
3.	IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek ievērots vertikālais vienlīdzības princips – bērniem ar smagiem FT tiek noteikts lielāks un viņu vajadzībām atbilstošs IB indikatīvais apmērs	Bērniem ar smagiem FT tiek noteikts lielāks IB apmērs, bet pastāv risks, ka tas nebūs atbilstošs viņu vajadzībām	Bērniem ar smagiem FT tiek noteikts IB apmērs atbilstoši viņu vajadzībām	Bērniem ar smagiem FT tiek noteikts lielāks IB apmērs, bet pastāv ļoti liels risks, ka tas nebūs atbilstošs viņu vajadzībām. Kritērija izpildei būtu jāizstrādā metodika SFK vērtējuma izmantošanai.
4.	IB indikatīvā apmēra noteikšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips – ņemot vērā pieejamo finansējumu un neatkarīgi no pašvaldības lieluma, IB indikatīvo apmēru visā Latvijā nosaka pēc vienotas metodes, un tā apmērs ir vienāds visā Latvijā	IB indikatīvā apmēra noteikšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips	IB indikatīvais apmērs būs atšķirīgs pa pašvaldībām, atkarībā no pašvaldībā nodrošinātajiem SBS pakalpojumiem, to cenām	IB indikatīvā apmēra noteikšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips
5.	Visām iesaistītajām pusēm ir skaidri, viegli izprotami IB indikatīvā apmēra noteikšanas kritēriji	Visām iesaistītajām pusēm ir skaidri, viegli izprotami IB indikatīvā apmēra noteikšanas kritēriji	Sarežģīts IB apmēra aprēķins katram bērnam, liels dažādu interpretāciju un pārpratumu risks	Visām iesaistītajām pusēm ir skaidri, viegli izprotami IB indikatīvā apmēra noteikšanas kritēriji. Tomēr pastāv iespēja, ka vecākiem būs grūtāk izprast SFK vērtējumu, kuru nodrošinās rehabilitologs vai cits veselības aprūpes speciālists.

N. P. K.	Vērtēšanas kritērijs	IB indikatīvā apmēra noteikšana balstoties uz		
		1.variants - īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu	2.variants -minimālo vajadzību apmierināšanai nepieciešamo finansējumu	3.variants - SFK vērtējumu
6.	IB indikatīvo apmēru nosaka sociālais darbinieks, un tā noteikšanā nav nepieciešams piesaistīt papildu speciālistus	IB indikatīvo apmēru nosaka sociālais darbinieks	IB indikatīvo apmēru nosaka sociālais darbinieks	IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek iesaistīti dažādi speciālisti - sociālais darbinieks, rehabilitologs u.c.
7.	Ja IB tiek finansēts no vairākiem finanšu avotiem (valsts, pašvaldība), salīdzinoši vienkārša pušu līdzfinansējuma plānošana un administrēšana.	Vienkārša finanšu plānošana un administrēšana	Pastāv risks, ka pušu līdzfinansējuma plānošana un administrēšana, būs koplecēta	Vienkārša finanšu plānošana un administrēšana

Šobrīd neviens no pieejamajiem variantiem pilnībā neizpilda visus vērtēšanas kritērijus. Maksimālais punktu skaits atbilstoši vērtēšanas kritērijiem ir 21 punkts. Visaugstāko vērtēšanas kritēriju punktu skaitu ir izpildījis 1.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, balstoties uz īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu, 17 punkti (7.un 8.tabula).

IB indikatīvā apmēra noteikšana, pamatojoties uz SFK vērtējumu, vispilnīgāk izpildītu visus kritērijus, ja tiktu izstrādāta metodika SFK izmantošanai IB indikatīvā apmēra noteikšanai.

VDEĀVK 2017.-2020. gadā īstenotajā Eiropas Sociālā fonda projektā “Bērnu invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide” Nr.9.1.4.3/16/I/001 (turpmāk – Bērnu SFK projekts) izstrādāts bērna funkcionēšanas novērtējums atbilstoši SFK domēniem. Bērnu SFK projekta īstenoto darbību rezultātā tika izstrādāta metodika invaliditātes noteikšanai bērniem ar veselības un funkcionālo spēju traucējumiem atbilstoši SFK bērnu un jauniešu versijas principiem. Ja tiks attīstīti jauni bērnu invaliditātes noteikšanas kritēriji, atbilstoši SFK principiem, tad SFK izmantošana arī IB indikatīvā apmēra noteikšanā nodrošinātu vienota vērtējuma izmantošanu, novēršot situāciju, ka dažādu valsts atbalsta pasākumu noteikšanai/piešķiršanai bērns jāizvērtē vairākkārt, dažādās iestādēs un ar dažādiem instrumentiem.

Veidojot IBM tika izvērtēta iespēja IBM iekļaut valsts sociālos pabalstus, piemēram, pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti, pabalsts invalīdam, kuram nepieciešama kopšana.

Tā kā normatīvajā regulējumā nav noteikts minēto pabalstu izlietojuma konkrēts mērķis, tie var tikt izlietoti dažādām vajadzībām, t.sk. tādām, kuru apmierināšana nav sociālo pakalpojumu uzdevums. Piemēram, pārtikas vai zāļu iegāde, veselības aprūpes pakalpojumu apmaksā, transporta apmaksā nokļūšanai uz izglītības iestādi vai uz jebkuru nepieciešamo pasākumu/aktivitāti utt.. Līdz ar to izmēģinājumu projekta ietvaros vecākiem nevarēja uzlikt par pienākumu izmantot minētos pabalstus tieši SBS pakalpojumu apmaksai, kā arī atskaitīties par to izmantošanu. Arī turpmāk, ieviešot IBM, minētos pabalstus nevarēs iekļaut IB, lai apmierinātu sociālās vajadzības, kas izriet no funkcionālā traucējuma, ja likumdošanā netiks noteikts šo pabalstu mērķis.

2.4. 3.posms – Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana, atbalsta plāna izstrāde un IB saskaņotā apmēra noteikšana

2.4.1. *Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanas process*

Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanās procesa izstrādē tiek ņemts vērā Pētījumā iekļautais ieteikums, ka SBS pakalpojumus nepieciešams plānot/sniegt pēctecīgi un atbilstoši personas funkcionālajiem traucējumiem, spējām, psihosomātiskajam un sociālās attīstības progresam, pamazām virzoties no tādiem SBS pakalpojumiem, kur nepieciešamais atbalsts ir lielāks uz tādiem SBS pakalpojumiem, kur personai ir augstāka patstāvīguma pakāpe un nepieciešamais atbalsts ir mazāks.³³

Veicot bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu, tiek ievēroti šādi principi:

- izvērtēšanas procesā iesaistītās puses koncentrējas uz bērnu kā indivīdu;
- ļauj bērnam un vecākam paust savu viedokli un vēlmes;
- ļauj bērnam un vecākam formulēt savus mērķus un sasniedzamos rezultātus;
- ļauj bērnam un vecākam piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā;
- pielāgo atbalstu bērna un vecāku vajadzībām;
- izstrādā uz rezultātu orientētu un saskaņotu atbalsta plānu bērnam un vecākam.

Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana ir process, kuru izmanto, lai noteiktu bērna funkcionēšanas stāvokli, kā arī ģimenes funkcionalitāti, esošo situāciju, raksturlielumus u.c. rādītājus, lai spētu noteikt nepieciešamos atbalsta pasākumus bērna un vecāku individuālo vajadzību apmierināšanai.

Sociālajā jomā bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu veic sociālais darbinieks.

Tā kā izmēģinājumu projekta laikā saņemtie SBS pakalpojumi tika iedalīti četrās grupās – sociālās, veselības, izglītības grupas pakalpojumi un citi pakalpojumi³⁴, ģimenes un bērna vajadzību izvērtēšanu veica starpdisciplināra profesionāļu izvērtēšanas komanda – rehabilitologs, psihologs, logopēds, ergoterapeits, fizioterapeits, sociālais darbinieks, speciālais pedagogs. “Citi” grupā tika iekļauti SBS pakalpojumi, kuri šobrīd nav viennozīmīgi pieskaitāmi nevienai no iepriekšminētajām trim grupām, piemēram, ABA terapija, kanisterapija, Portidžas agrīnās korekcijas un audzināšanas metodes nodarbības u.c.. Ņemot vērā “citi” grupas pakalpojumu svarīgumu bērnu ar FT sociālās rehabilitācijas procesā, “citi” grupas pakalpojumi tiek iekļauti sociālajā grupā.

“Citi” grupas SBS pakalpojumu nepieciešamību noteiks atbilstošais speciālists (var arī ģimenes ārsts), un vecāki iesniegs sociālajam darbiniekam speciālista nosūtījumu uz šiem SBS pakalpojumiem. Piemēram, kanisterapijas nepieciešamību var noteikt psihologs vai

³³ Turpat, 63.lpp. (22.ieteikums).

³⁴ 3. nodevums Starpzīņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana”, 47. lpp, Pieejams:http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

fizioterapeits, tādā gadījumā sociālais darbinieks ņems vērā no attiecīgā speciālista saņemto informāciju. Sociālās jomas SBS pakalpojumu nepieciešamību vērtēs sociālais darbinieks.

Tā kā lielākajai daļai ģimeņu, kas piedalījās izmēģinājumu projektā, pēc otrās vajadzību izvērtēšanas jauni sociālās jomas pakalpojumi atbalsta plānā netika iekļauti, tad bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana sociālās jomas SBS pakalpojumiem tiks veikta vienu reizi gadā (12 mēnešu periods), un tikai gadījumos, kad bez atkārtotas vajadzību izvērtēšanas nav iespējams noteikt nepieciešamo atbalstu, atkārtota vajadzību izvērtēšana sociālajā jomā tiks veikta biežāk kā reizi gadā.

Izvērtēšanas process:

(1) Vecāks/i iesniedz sociālajā dienestā sekojošus dokumentus (skatīt 7.attēlu):

- ģimenes (vispārējās prakses) ārsta izziņu (piemēram, izrakstu no ārstniecības iestādes “Izraksts no stacionārā pacienta/ambulatorā pacienta medicīniskās kartes” (veidlapa Nr.027/u)) par bērna veselības stāvokli un kontraindikācijām SBS pakalpojumu saņemšanai (izraksta derīguma termiņš 6 mēneši);
- nepieciešamības gadījumā atbilstošā speciālista nosūtījumu “citi” grupas pakalpojumu saņemšanai;
- informāciju par to, kādus SBS pakalpojumus bērns saņem izglītības iestādē un ārpus tās.

(2) Izvērtēšanas procesā sociālais darbinieks izvērtē saņemtos dokumentus, kā arī vienojas ar vecāku/iem, par apsekojumu dzīvesvietā, bērna un vecāka vajadzību izvērtēšanai.

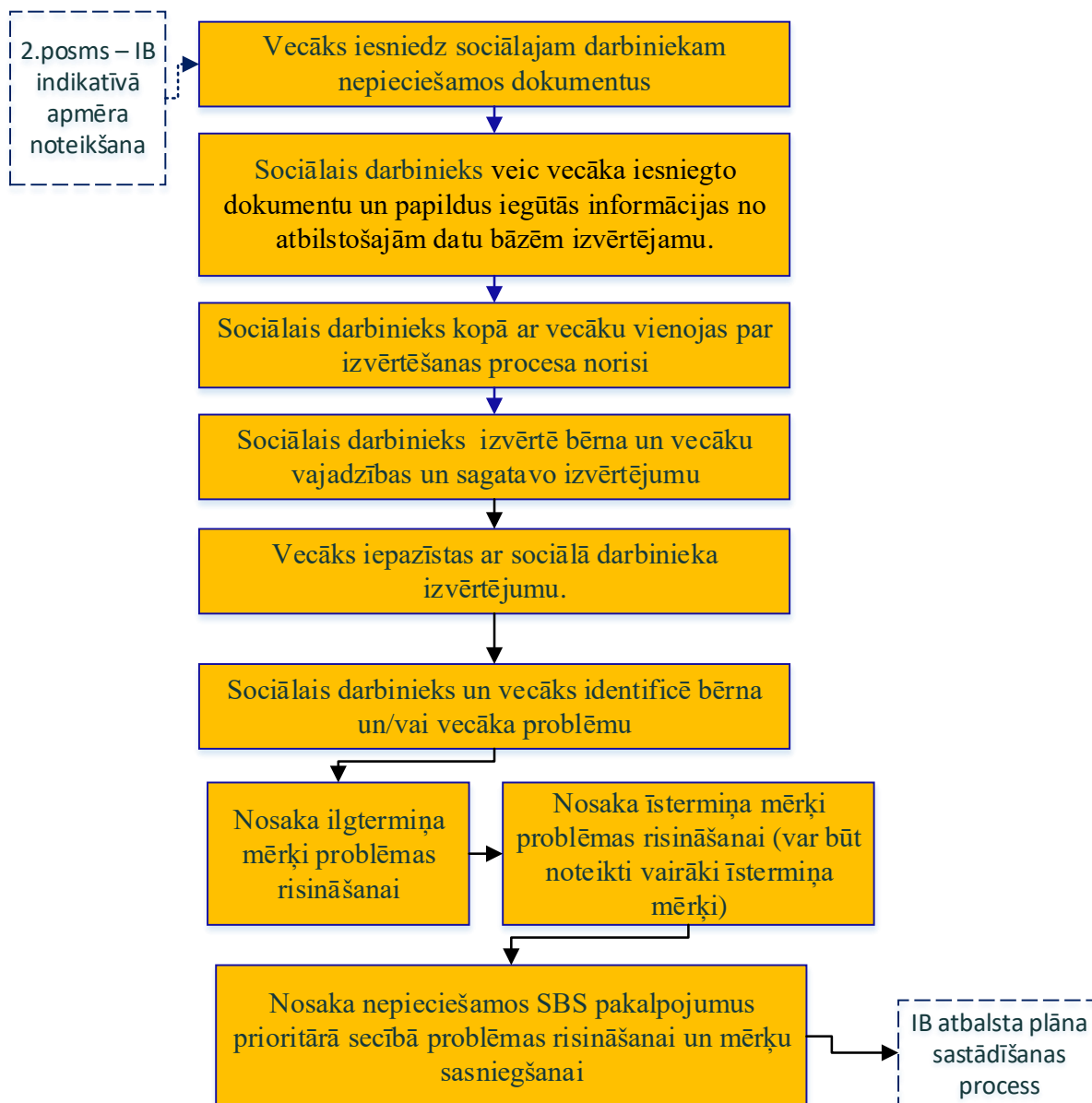
(3) Sociālais darbinieks veic bērna un vecāka/u vajadzību izvērtēšanu, sagatavo izvērtējuma dokumentu (4.pielikums I.daļa - Ģimenes, kurā aug bērns ar funkcionāliem traucējumiem sociālās situācijas un sociālās funkcionēšanas izvērtējuma karte).

(4) Pēc izvērtējuma veikšanas sociālais darbinieks tiek ar vecāku/iem (klātienē vai attālināti), iepazīstina ar izvērtējuma rezultātiem un kopīgi vienojas par problēmjomām, izvirza sasniedzamos mērķus (ilgtermiņa, īstermiņa) un nepieciešamos SBS pakalpojumus problēmsituācijas risināšanai (4.pielikums II.daļa - Sociālā darbinieka un vecāku sadarbības rezultātā bērnam un vecākiem identificētās problēmas, nospraustie mērķi un nepieciešamie SBS pakalpojumi identificēto problēmu risināšanai. Sociālais darbinieks un vecāks paraksta izvērtējumu. Sociālais darbinieks izvērtējumu ievada IT sistēmā un oriģinālu ievieto bērna klienta lietā.

Izvērtējuma dokumenta attiecīgos rezultātus sociālais darbinieks savada IBM matricas (skatīt 3.pielikumu) 3.2.tabulā “Individuālā budžeta atbalsta plāns.

Gadījumos, ja izvērtēšanas laikā sociālais darbinieks secina, ka bērns ir cietis no vardarbības vai kāda cita pret bērnu vērsta noziedzīga nodarījuma, viņam ir pienākums ziņot policijai vai citai tiesībsargājošai iestādei atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 51.panta trešajai daļai.

Bērna izvērtēšanas process

2.4.2. IB saskaņotā apmēra aprēķina metode vienam bērnam

IB saskaņotais apmērs - ir naudas summa *euro*, kas bērnam un vecākam ir nepieciešama pārskata periodā un kas tiek aprēķināta, pamatojoties uz sociālā darbinieka, iesaistot vecākus, veiktās vajadzību izvērtēšanas rezultātiem, un atbalsta plānā noteiktajiem SBS pakalpojumiem un faktiskajām SBS pakalpojumu cenām.

IBM izstrādes procesā katra bērna datu apstrādei, atbalsta plāna izstrādei un IB saskaņotā apmēra noteikšanai tika izveidots individualizēts fails IBM matrica, pielietojot MS EXCEL datni (skatīt 3.pielikumu). Ieviešot IBM, minētajai matricai jāizveido IT risinājums.

IBM matricu veido piecas daļas (skatīt 3.pielikumu):

1. 3.1.tabula – Bērna un vecāka personas dati;
2. 3.2.tabula – Individuālā budžeta atbalsta plāns – līguma ar vecāku pielikums;
3. 3.3.tabula – IBM iekļauto SBS pakalpojumu saraksts;
4. 3.4.tabula – Vecāka iesniegums par pakalpojumu sniedzēju izvēli;
5. 3.5.tabula - Atbalsta plāna faktiskā izpilde;

IBM matricas 3.1.tabula “Bērna un vecāka personas dati” norāda detalizētu bērna un vecāka informāciju par personas datiem, t.sk., sensitīvos datus.

IBM matricas 3.2.tabula “Individuālā budžeta atbalsta plāns” – balstoties uz veikto bērna un vecāku vajadzību izvērtējumu, tiek noteikti kopīgie ilgtermiņa un īstermiņa mērķi, SBS pakalpojumi prioritārā secībā, SBS pakalpojumu cenas, intensitāte (reižu skaits) pa mēnešiem un kopējais apjoms, un nepieciešamais finansējums atbalsta plāna darbības periodā. Šī tabula ir līguma ar vecāku pielikums, kuru paraksta sociālais darbinieks un vecāks.

IBM matricas 3.3.tabulā “IBM iekļauto SBS pakalpojumu saraksts” norāda informāciju par SBS pakalpojumu faktiskajiem pakalpojuma sniedzējiem un faktisko SBS pakalpojuma cenu.

IBM matricas 3.4. tabulā “Iesniegums” - vecāka iesniegums, kurā tiek norādīti konkrēti pakalpojuma sniedzēji, kas sniegs SBS pakalpojumus bērnam un vecākam saskaņā ar atbalsta plānu.

IBM matricas 3.5.tabula “Atbalsta plāna faktiskā izpilde” paredzēta, IB ietvaros piešķirtā SBS pakalpojuma intensitātes un finansējuma apguves uzraudzībai. Tabulā ir SBS pakalpojumu plāns gan intensitātes apjomam, gan finansējumam, informācija par faktiski saņemto SBS pakalpojumu apjomu un faktiski izlietoto finansējumu.

Ar IBM matricu strādā un to aizpilda sociālais darbinieks.

2.4.3. IB atbalsta plāna izstrādes process un IB saskaņotā apmēra noteikšana

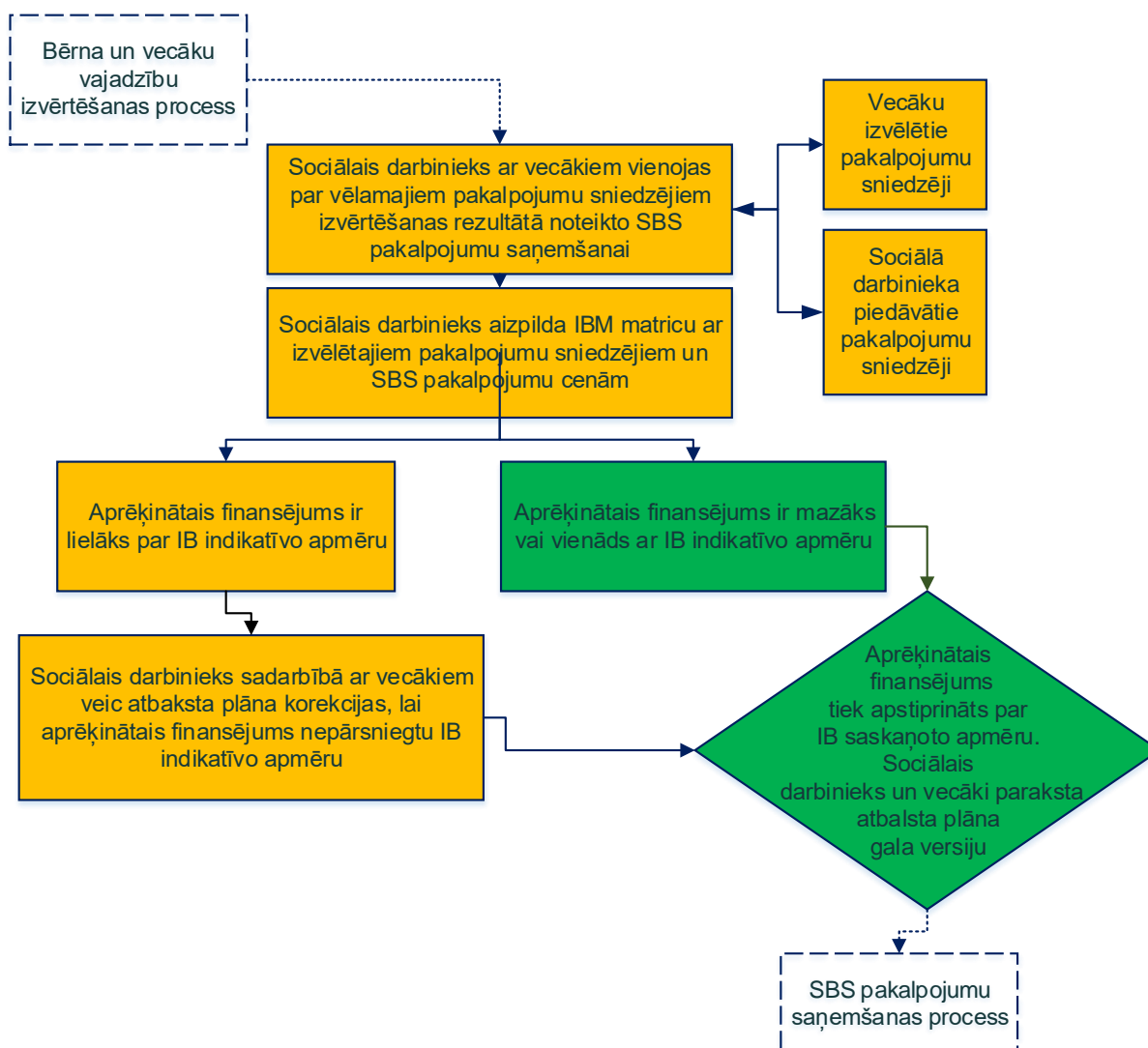
Individuālā budžeta atbalsta plāna izstrādes process

- (1) Pēc bērna izvērtēšanas procesa pabeigšanas, sociālais darbinieks vienojas ar vecāku par pakalpojumu sniedzējiem, kuri sniegs bērnam nepieciešamos SBS pakalpojumus. Vecāks informē sociālo darbinieku par konkrētiem vēlamajiem pakalpojumu sniedzējiem un SBS pakalpojumu cenām (skatīt 8.attēlu). Sociālais darbinieks pārbauda, vai izvēlētajiem pakalpojumu sniedzējiem ir atbilstoša kvalifikācija SBS pakalpojuma sniegšanai (skatīt 5.pielikumu).
- (2) Par tiem SBS pakalpojumiem, kuriem konkrēts pakalpojuma sniedzējs nav zināms, sociālais darbinieks piedāvā vecākam sociālajam dienestam zināmos pakalpojumu sniedzējus vai nepieciešamības gadījumā, ja vecāki nav spējīgi patstāvīgi izvēlēties pakalpojumu sniedzējus, sociālais darbinieks var sniegt atbalstu lēmuma pieņemšanā.
- (3) Sociālais darbinieks, sadarbojoties ar bērna vecāku, aizpilda IBM matricā SBS pakalpojumu sarakstu (skatīt 3.3.pielikuma) ar konkrētiem pakalpojumu sniedzējiem un viņu SBS pakalpojumu cenām. Atbilstoši aizpildītajam IBM matricas SBS pakalpojumu sarakstam, tiek aprēķināts IB kopējais nepieciešamais finansējums (3.2.pielikums).

- (4) Ja aprēķinātais finansējums ir mazāks vai vienāds ar IB indikatīvo apmēru, tas tiek apstiprināts kā IB saskaņotais apmērs, sociālais darbinieks un vecāks paraksta sagatavoto atbalsta plānu (3.2.pielikums), kas ir līguma ar vecāku pielikums. Viens eksemplārs glabājas bērna klienta lietas dokumentācijā sociālajā dienestā, otrs tiek atdots vecākam.
- (5) Ja aprēķinātais finansējums ir lielāks par IB indikatīvo apmēru, tad sociālais darbinieks sadarbībā ar vecāku veic atbalsta plāna korekcijas tā, lai finansējums nepārsniegtu IB indikatīvo apmēru. Pēc precizētā atbalsta plāna izstrādes, ņemot vērā to, ka atbalsta plāns ir līguma ar vecāku pielikums, sociālais darbinieks un vecāks paraksta sagatavoto atbalsta plānu, kas ietver IB saskaņoto apmēru. Viens eksemplārs glabājas bērna klienta lietas dokumentācijā sociālajā dienestā, otrs tiek atdots bērna vecākam, un pēc tam tiek uzsākts IB saņemšanas process.

8.attēls

Individuālā budžeta atbalsta plāna izstrādes process

2.4.4. IB atbalsta plāna pārskatīšanas process

Īstenojot atbalsta plānu un saņemot SBS pakalpojumus, var rasties situācijas, kad atbalsta plānā ir jāveic korekcijas. Tam var būt vairāki iemesli (skatīt 9.attēlu):

- (1) Var mainīties vajadzības, bērna veselības stāvoklis vai sasniedzamie mērķi.
Ja bērna veselība IB saņemšanas laikā krasi uzlabojas vai pasliktinās, ir nepieciešama bērna atkārtota izvērtēšana, lai noteiktu turpmākos SBS pakalpojumus un to apjomu;
- (2) Kāds no bērna atbalsta plānā noteiktajiem SBS pakalpojumiem vairs nav pieejams;
- (3) Bērnam SBS pakalpojuma saņemšanas laikā ir konstatētas kontrindikācijas SBS pakalpojuma saņemšanai;
- (4) Mainījies SBS pakalpojuma cena u.c. iemesli.

Ja iestājas kāds no iepriekš minētajiem gadījumiem, tad sociālais darbinieks izvērtē atbalsta plānu un lemj par turpmāko rīcību:

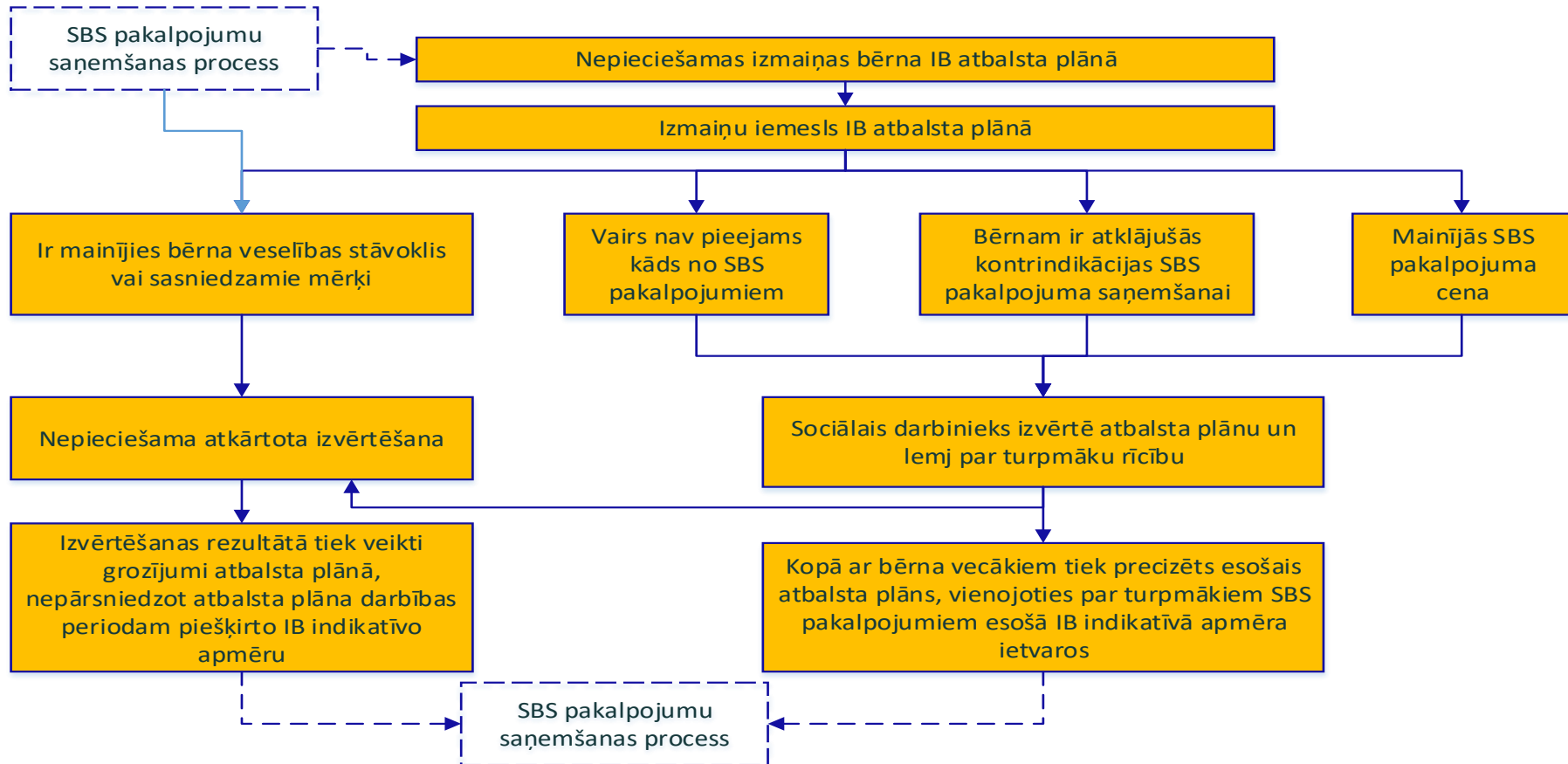
- ja atbalsta plānā iekļauto SBS pakalpojumu var aizstāt ar līdzvērtīgu SBS pakalpojumu vai arī aizstāt ar to SBS pakalpojumu, kas nepietiekamā finansējuma dēļ netika iekļauts atbalsta plānā, tad sociālais darbinieks kopā ar vecāku koriģē atbalsta plānu un vienojas par turpmākajiem SBS pakalpojumiem esošā IB indikatīvā apmēra ietvaros;
- ja nav iespējams aizstāt atbalsta plānā iekļauto SBS pakalpojumu ar līdzvērtīgu, tad veic jaunu bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu un atbalsta plāna grozīšanu piešķirtā finansējuma ietvaros (IB indikatīvā apmēra ietvaros).

Sociālais darbinieks, veicot jebkādas izmaiņas atbalsta plānā, sagatavo IT sistēmā izmaiņu aprakstu, kurā īsi apraksta atbalsta plāna izmaiņu iemeslu, ja nepieciešams, precizē mērķi, SBS pakalpojuma apjomu, intensitāti, nodrošināšanas termiņu utt. Pievieno pielikumā veicamo izmaiņu apstiprinošos dokumentus, piemēram, e-pasts no pakalpojuma sniedzēja par SBS pakalpojuma cenas izmaiņām, vecāka iesniegums par atteikšanos saņemt SBS pakalpojumu u.c. Sociālais darbinieks IT sistēmā apstiprina veikto izmaiņu aprakstu.

Jauns iesniegums par pakalpojumu sniedzēju vecākam ir jāiesniedz tikai tad, ja mainās pakalpojuma sniedzējs.

Atbalsta plāna izpildes laikā sociālajam darbiniekam kopā ar vecāku, (ņemot vērā pakalpojuma sniedzēju ieteikumu vai citus apstākļus) ir tiesības veikt izmaiņas atbalsta plānā, nepārsniedzot atbalsta plāna IB indikatīvo apmēru. Šajā gadījumā sociālais darbinieks izanalizē atbalsta plāna izpildi un veic finansējuma pārdali starp SBS pakalpojumiem.

Individuālā budžeta atbalsta plāna pārskatīšana

3. Individuālā budžeta saņemšanas kārtība

3.1. Individuālā budžeta saņemšanas veidi

IB pārvaldītājs – persona/organizācija, kas nodrošina IB saņemšanas procesu, piesaistot pakalpojumu sniedzējus, koordinējot SBS pakalpojumu saņemšanu, veicot samaksu par sniegtajiem SBS pakalpojumiem, atskaitoties IB administrētājam par IB apsaimniekošanu un sniedzot atbalstu bērnam un vecākiem visos nepieciešamajos veidos IB saņemšanas procesa laikā.

Izanalizējot ārvalstu praksi, IB saņemšana un pārvaldīšana var tikt organizēta šādos veidos:

- (1) 1.variants - IB kā tiešo maksājumu var saņemt persona pati vai viņas likumiskais pārstāvis, bērna gadījumā – vecāks, un ar pakalpojuma sniedzēju par saņemtajiem SBS pakalpojumiem norēķināties pats.

Priekšrocības:

- samazinās administratīvais slogs un administratīvās izmaksas, kas saistītas ar pakalpojumu sniedzēju piesaistes un SBS pakalpojumu apmaksas nodrošināšanu,
- iespēja nepieciešamības gadījumā elastīgāk mainīt pakalpojumu sniedzēju;
- ģimenes neatkarība un patstāvība lēmumu pieņemšanā attiecībā uz pakalpojumu sniedzēju izvēli.

Trūkumi:

- pastāv risks, ka finansējums netiks izlietots paredzētajam mērķim;
- vecākam ir jānodrošina attaisnojošo dokumentu apstrāde, maksājumu veikšana, izlietotā finansējuma uzskaite, atskaišu sagatavošana un iesniegšana sociālajā dienestā, kas var sagādāt vecākam grūtības finansējuma apgūvē, kā arī radīt papildus izdevumus, līdz ar to samazinot IB apmēru, kuru novirza SBS pakalpojumu apmaksai.
- Vecākiem pašiem jānodrošina pakalpojumu sniedzēju piesaiste un ar to saistītie procesi – juridiskajā, nodokļu u.c. jomās, kas prasa no vecākiem padziļinātas zināšanas un rada papildu riskus.

- (2) 2.variants - bērna IB var tikt nodots institūcijai, kura pārvalda personas IB (sociālais dienests, nevalstiskā organizācija, pakalpojuma sniedzējs u.c.), un attiecīgā institūcija, atbilstoši bērna interesēm, organizē, pērk vai nodrošina SBS pakalpojumu saņemšanu.

Priekšrocības:

- tiek mazināts risks, ka IB var tikt izlietots neatbilstošiem mērķiem.

Trūkumi:

- ja IB pārvaldītājs ir institūcija, tad tai par IB pārvaldīšanu no IB finansējuma varētu būt jāmaksā administrēšanas daļa (%);
- palielinās kopējais IB administrēšanas slogs, ja IB pārvaldītājs nav sociālais dienests, jo procesā ir vairāk iesaistīto pušu;

- ilgstošāks SBS pakalpojumu saņemšanas organizēšanas process, administratīvo darbību veikšanai.

Izanalizējot abus iepriekšminētos IB saņemšanas veidus, IBM izstrādes procesā tika nolemts, ka izmēģinājumu projektā tiks organizēts IB saņemšanas process, izmantojot pašvaldības sociālos dienestus kā IB pārvaldītāju. Šāds IB pārvaldīšanas veids vislabāk ļāva novērtēt IBM darbības mehānismu, administrēšanas procesu un izslēdza iespēju, ka IB tiek izlietots neatbilstošiem mērķiem, kā arī kopumā mazināja administratīvo slogu, līdz ar to, bija iespējas novērtēt IB izmantošanas priekšrocības izvērīto mērķu sasniegšanai.

Izmēģinājumu projektā bērna IB pārvaldīja sociālais dienests - piesaistīja pakalpojumu sniedzējus, veica SBS pakalpojumu apmaksu, IB izpildes kontroli un uzraudzību. Vairākos gadījumos vecāki nespēja patstāvīgi, bez sociālā darbinieka atbalsta, sekot līdz atbalsta plāna apguvei, kā arī iesniegt atbilstoši sagatavotus dokumentus, piemēram, maršruta lapas transporta izmaksu kompensācijai. Ņemot vērā izmēģinājumu projekta laikā konstatēto, IB pārvaldība arī turpmāk būtu jānodrošina saskaņā ar 2.variantu – institūcijai, piemēram, sociālajam dienestam.³⁵

3.2. SBS pakalpojumu saņemšanas process IBM ietvaros

Pēc līguma noslēgšanas ar vecāku, tiek uzsākts SBS pakalpojumu saņemšanas process (skatīt 10.attēlu):

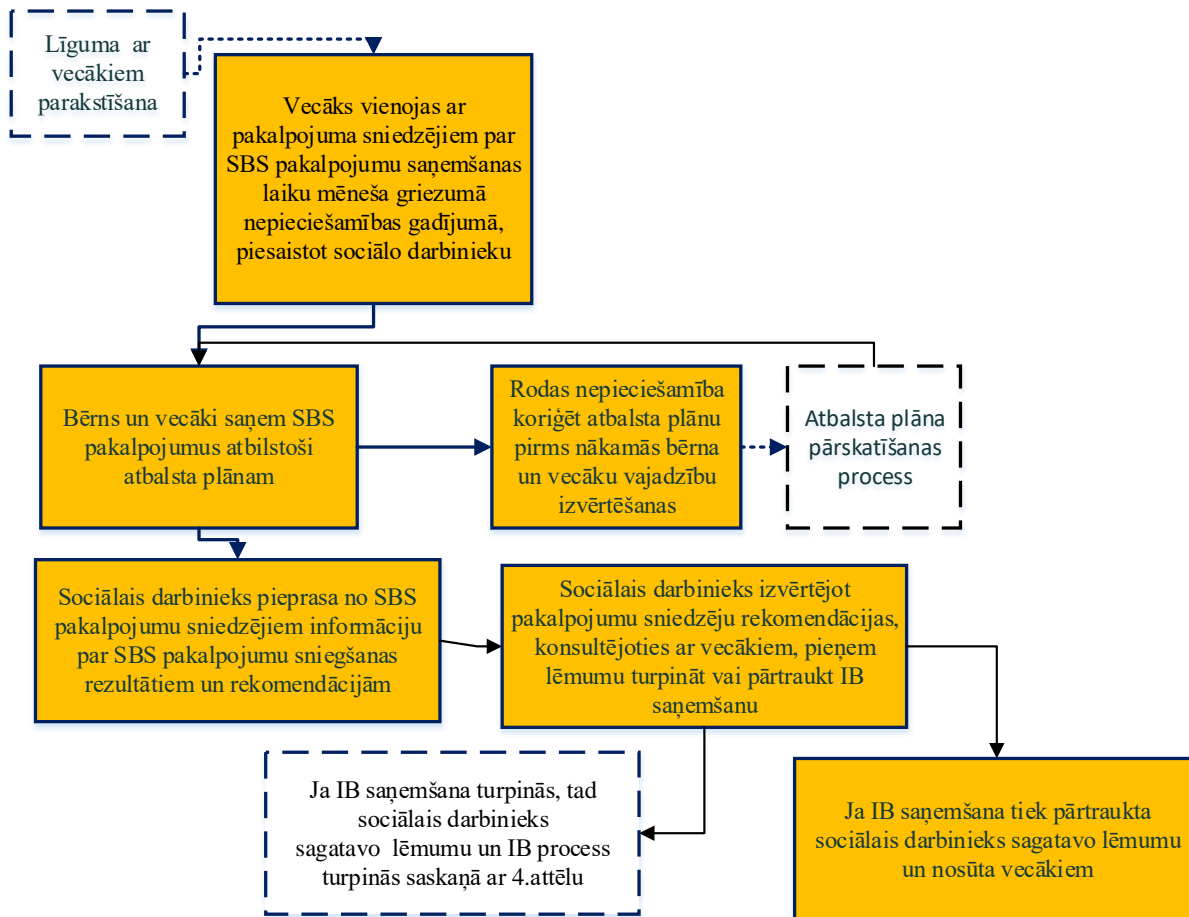
- (1) vecāks vienojas ar pakalpojuma sniedzējiem par SBS pakalpojumu saņemšanas laiku, piemēram, mēneša griezumā nepieciešamības gadījumā, piesaistot sociālo darbinieku;
- (2) atbilstoši izstrādātajam un apstiprinātajam atbalsta plānam tiek saņemti SBS pakalpojumi;
- (3) Ja rodas nepieciešamība veikt korekcijas atbalsta plānā pirms plānotā termiņa beigām, sociālais darbinieks rīkojas saskaņā ar IB atbalsta plāna pārskatīšanas shēmu (10.attēlu).
- (1) Atbalsta plāna darbības pēdējā 12 mēnesī, sociālais darbinieks pieprasa informāciju no SBS pakalpojumu sniedzējiem par SBS pakalpojumu sniegšanas rezultātiem un rekomendācijām. Iepazīstas ar pakalpojumu sniedzēju iesniegto informāciju un veic atbalsta plānā izvērīto mērķu izpildes novērtējums (atbalsta plāna perioda beigās sociālais darbinieks novērtē katru atbalsta plānā izvērīto mērķi: mērķis sasniegts, daļēji sasniegts, nav sasniegts).
- (4) Sociālais darbinieks konsultējas ar vecākiem pieņem lēmumu par IB saņemšanas turpināšanu vai pārtraukšanu.
- (5) Ja IB saņemšana tiek turpināta, tad sociālais darbinieks saskaņā ar IB piešķiršanas 2.posmu - IB indikatīvā apmēra noteikšana, nosaka jaunu IB indikatīvo apmēru nākamajam atbalsta plāna 12 mēnešu periodam un organizē 3.posma - IB saskaņotā apmēra noteikšana, norisi veicot bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu, jauna atbalsta plāna sastādīšanu un grozot

³⁵ 3.nodevums "Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana"" 151.lpp. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/es-finansejums/lm-istenotie-projekti/aktualie-projekti/socialo-pakalpojumu-atbalsta-sistemas-pilnveide-projekts-nr-9-2-2-2-16-i-001/individuala-budzeta-modelis>

līgumu ar vecākiem par IB saņemšanu. Pēc tam tiek organizēts IB saņemšanas process atbilstoši 1.-3.punktā aprakstītajam.

10.attēls

SBS pakalpojumu saņemšanas process IB ietvaros

Nepieciešamais atbalsts ģimenei, lai tā veiksmīgi un efektīvi saņemtu SBS pakalpojumus, izmantojot IB līdzekļus

Nepieciešamais atbalsts vecākiem tiek sniegts visā IB saņemšanas gaitā. Sociālais darbinieks visā IB izvērtēšanas, piešķiršanas un saņemšanas laikā būs sociālā gadījuma vadītājs, kurš sniegs vecākam konsultatīvu un profesionālu atbalstu - par pakalpojumu sniedzēju izvēli, SBS pakalpojumu sniedzēju maiņu, sadarbības jautājumiem ar SBS pakalpojumu sniedzējiem, tai skaitā, problēmsituāciju gadījumos u.c. Sociālais darbinieks visā IB saņemšanas procesā ir galvenā kontaktpersona un padomdevējs vecākiem, lai maksimāli atbalstītu vecākus SBS pakalpojumu saņemšanas gaitā.

3.3. IB izbeigšanas kārtība

Pārtraukt IB saņemšanu var vairāku iemeslu dēļ:

- bērna vecāku atteikšanās no IB saņemšanas, bērna veselības vai citu iemeslu dēļ;
- vecāki nepilda noslēgtā līguma saistības;
- ja bērns dzīvo audžuģimenē vai ir aizbildnībā un, atbilstoši Bāriņtiesas lēmumam, tiek mainīts bērna aprūpes nodrošinātājs (atgriezts bioloģiskajā ģimenē vai nodrošināts cits ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma sniedzējs);
- un citi, piemēram, dzīves vietas maiņa.

Iestājoties iepriekš minētajiem nosacījumiem:

- (1) Sociālais darbinieks saņem no vecāka iesniegumu par IB izbeigšanu.
- (2) Sociālais darbinieks sagatavo lēmumu par IB izbeigšanu.

Ja tiek izbeigta bērna uzturēšanās audžuģimenē, aizbildnībā vai ģimenē un tiek nodrošināta bērna turpmākā aprūpe tajā pašā pašvaldībā, bērns var turpināt saņemt IB, ja bērna likumiskais pārstāvis vai audžuģimene noslēdz jaunu līgumu ar sociālo dienestu par IB saņemšanu.

4. IBM finansēšanas varianti, finanšu plūsma un IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins

IBM izstrādes procesā konsultējoties ar sociālo dienestu speciālistiem, pakalpojumu sniedzējiem, vecākiem, dažādiem ekspertiem, kā arī ņemot vērā Pētījuma rezultātus, tika konstatēts, ka SBS pakalpojumi tiek finansēti:

- no pašvaldības budžeta;
- no valsts budžeta
- no vecāku līdzekļiem;
- no dažādu projektu, ko īsteno nevalstiskās organizācijas, līdzekļiem;
- no DI projekta līdzekļiem;
- no ziedojumiem.

Gan vecāki, gan pakalpojumu sniedzēji, gan sociālo dienestu speciālisti izteica viedokli, ka IBM pamatā būtu jāfinansē no valsts un pašvaldību budžetiem, tomēr arī vecākiem, izvērtējot viņu iespējas, būtu jāpiedalās IB finansēšanā.

IBM izstrādes procesā tiek piedāvāti un analizēti trīs dažādi IB finansēšanas varianti, kuriem aprakstīti iespējamie IBM finanšu avoti, noteiktas šo variantu priekšrocības un trūkumi, lai izvēlētos labāko variantu (9.tabula).

IB finansēšanas varianti

Varianti	IB finanšu avoti	IB finansēšanas varianta īss apraksts
1.	Valsts budžeta finansējums	IB finansējums tiek nodrošināts 100% apmērā no valsts budžeta līdzekļiem.
2.	Pašvaldības budžeta finansējums Valsts budžeta finansējums	IB finansē: 1) 50% no pašvaldības budžeta līdzekļiem; 2) 50% no valsts budžeta līdzekļiem.
3.	Pašvaldības budžeta finansējums Valsts budžeta finansējums Vecāku līdzfinansējums 10% no kopējām atbalsta plānā iekļauto SBS pakalpojumu nodrošināšanas izmaksām.	IB finansē: 1) 45% no valsts budžeta līdzekļiem. 2) 45% no pašvaldības budžeta līdzekļiem; 3) 10% vecāku finanšu līdzekļi, no kuriem tiek nodrošināta SBS pakalpojumu apmaksā.

4.1. 1.variants – IBM 100% finansē no valsts budžeta līdzekļiem

1.variantā IBM veidojošās izmaksas 100% finansē no valsts budžeta līdzekļiem. Ja, veicot bērna un vecāku vajadzību izvērtējumu, atbalsta plānā tiek iekļauti SBS pakalpojumi, kurus uz atbalsta plāna izstrādes brīdī finansē no valsts budžeta līdzekļiem, tad šiem SBS pakalpojumiem pieejamie finanšu līdzekļi tiek iekļauti IB (10.tabula).

1. varianta - IB 100% finansē no valsts budžeta līdzekļiem, stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
Tiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas visiem Latvijas bērniem ar FT saņemt SBS pakalpojumu, neatkarīgi no viņu dzīvesvietas, jo Pētījumā ³⁶ un izmēģinājumuprojekta laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām. To ietekmē gan pakalpojuma sniedzēju trūkums, gan finansējuma trūkums, gan pašvaldības vadības politiskā griba.	Ieviešot IBM, netiks nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros, jo gan Pētījumā ³⁷ , gan izmēģinājumuprojekta laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām. To ietekmē gan pakalpojuma sniedzēju trūkums, gan finansējuma trūkums, gan pašvaldības vadības politiskā griba.
Salīdzinoši vienkāršs IBM administrēšanas process, jo IBM finansē no viena finanšu avota.	IBM finansēšanā nav noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums, jo ir liels finanšu slogs uz valsts budžetu.
Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās. Pakalpojuma sniedzēji (arī pašvaldības) būs ieinteresēti attīstīt jaunus SBS pakalpojumus un konkurēt savā starpā, ņemot vērā, ka vecāki varēs izvēlēties pakalpojuma sniedzēju.	Minētais IBM finansēšanas variants pilnībā izjauc esošo sociālo pakalpojumu finansēšanas kārtību. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu sociālo pakalpojumu saņemšana ir jānodrošina pašvaldībai.
IBM iesaistot vecākus vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes procesā, tiks veicināta vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apgūvē, tomēr pastāv risks, ka būs daļa vecāku, kuri nebūs pietiekami atbildīgi, jo viņiem nav jāiegulda savi līdzekļi.	Pastāv liels risks, ka pašvaldības piešķirs IB arī tiem bērniem ar FT, kuriem pietiktu ar kādu konkrētu pašvaldības apmaksātu un nodrošinātu SBS pakalpojumu un IB nebūtu nepieciešams, jo IB finansē valsts pašvaldībai nav jāiegulda savs finansējums.
IBM ietvaros bērnam un vecākiem atbalsts ir pieejams neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa.	

³⁶ Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 59.lpp. (10.ieteikums). Pieejams:

http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf

³⁷ Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 59.lpp. (10.ieteikums). Pieejams:

http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf

4.2. 2.variants – IBM finansē 50% no valsts un 50% no pašvaldību budžeta līdzekļiem

Visas IBM izmaksas tiek finansētas 50% no pašvaldības budžeta un 50% no valsts budžeta līdzekļiem (11.tabula).

Ja, veicot vajadzību izvērtējumu, atbalsta plānā tiek iekļauti SBS pakalpojumi, kurus atbalsta plāna izstrādes brīdī finansē valsts, tad šiem SBS pakalpojumiem pieejamie finanšu līdzekļi tiek iekļauti IB.

11.tabula

2. varianta stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
IBM finansēšanā ir noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums	Pastāv risks, ka netiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas visiem Latvijas bērniem ar FT saņemt SBS pakalpojumu, neatkarīgi no viņu dzīvesvietas, jo Pētījuma ³⁸ un izmēģinājumuprojekta laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām. To ietekmē gan finansējuma trūkums pašvaldībā, gan pašvaldības vadības politiskā griba.
Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās. Pakalpojuma sniedzēji (arī pašvaldības) būs ieinteresēti attīstīt jaunus SBS pakalpojumus un konkurēt savā starpā, tā kā vecāki varēs izvēlēties pakalpojuma sniedzēju. Gadījumos, kad pašvaldība piešķirs finansējumu IB, nevis pabalstu SBS pakalpojuma nodrošināšanai, tiek minimizēts risks, ka pabalsts netiek izmantots SBS pakalpojumu saņemšanai. ³⁹	Nemot vērā, ka IBM tiek finansēts no diviem finanšu avotiem, pastāv risks, ka IBM administrēšana būs komplicēta, jo atbalsta plānā var tikt iekļauti SBS pakalpojumi, kas tiek finansēti gan no valsts, gan pašvaldības finanšu līdzekļiem.
Tiks veicināta pašvaldību ieinteresētība sniegt atbalstu mērķa grupas personām, t.sk. piemeklējot un veidojot individualizētus risinājumus, jo daļu no atbalsta finansēs no valsts budžeta. Vienlaikus pašvaldības būs ieinteresētas, lai mērķa grupai piešķirtais atbalsts un tam izlietotais finansējums būtu	Minētais IBM finansēšanas variants daļēji izjauc esošo sociālo pakalpojumu finansēšanas kārtību. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu sociālo pakalpojumu saņemšana ir jānodrošina pašvaldībai.

³⁸ Pētījuma “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze”” I sējums 59.lpp. (10.ieteikums). Pieejams:

http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf

³⁹ Pētījuma “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze”” I sējums 56.lpp. (2.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf

pamatots un lietderīgs, jo daļu no IB finansēs pašvaldības.	
IBM iesaistot vecākus vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes procesā, tiks veicināta vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apgūvē, tomēr pastāv risks, ka būs daļa vecāku, kuri nebūs pietiekami atbildīgi, jo viņiem nav jāiegulda savi līdzekļi.	Ieviešot IBM, pastāv ļoti liels risks, ka netiks nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros, jo gan Pētījumā ⁴⁰ , gan izmēģinājumu projekta laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām. To ietekmē gan pakalpojuma sniedzēju trūkums, gan finansējuma trūkums pašvaldībās, gan pašvaldības vadības politiskā griba.
IBM ietvaros bērnam un vecākiem atbalsts ir pieejams neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa.	

4.3. 3.variants – IBM finansē 45% no valsts un 45% no pašvaldības budžeta līdzekļiem, piesaistot 10% vecāku līdzfinansējumu

3.variantā IBM 45% apmērā finansē no pašvaldības budžeta, 45% apmērā no valsts budžeta un 10% apmērā līdzfinansē vecāki (12.tabulu). No vecāku līdzfinansējuma tiek nodrošināti SBS pakalpojumi. No pašvaldības un valsts budžeta finansējuma tiek nodrošinātas visas pārējās IBM izmaksas, t.i., IBM nodrošināšanas un administrēšanas izmaksas un SBS pakalpojumu nodrošināšanas izmaksas.

Vecāks ar savu IBM līdzfinansējuma daļu apmaksā SBS pakalpojumus. Izstrādājot atbalsta plānu, vecāki un sociālais darbinieks vienojas, kuru SBS pakalpojumu un kādā apjomā viņi līdzfinansēs. Vecāki apmaksā saņemtā SBS pakalpojumu izdevumus un izdevumus pamatojošos attaisnojuma dokumentus (čekus, rēķinus un to apmaksu apliecinājošos dokumentus) iesniedz sociālajam darbiniekam.

Ja vecākiem ir piešķirts trūcīgas vai maznodrošinātas personas statuss, tad viņi tiek atbrīvoti no līdzfinansējuma, un šī finansējuma daļa tiek līdzīgi sadalīta starp valsti un pašvaldību.

⁴⁰ Pētījuma “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze”” I sējums 59.lpp. (10.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf

3.varianta stīrpās un vājās puses

Stīrpās puses	Vājās puses
Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās. Pakalpojuma sniedzēji (arī pašvaldības) ir ieinteresēti attīstīt jaunus SBS pakalpojumus un konkurēt savā starpā, ņemot vērā, ka vecāki var izvēlēties pakalpojuma sniedzēju. Kā arī gadījumos, kad pašvaldība piešķir finansējumu IB, nevis pabalstu SBS pakalpojuma nodrošināšanai, tiek minimizēts risks, ka pabalsts netiek izmantots SBS pakalpojumu saņemšanai. ⁴¹	Pastāv risks, ka netiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas visiem Latvijas bērniem ar FT saņemt SBS pakalpojumu, neatkarīgi no viņu dzīvesvietas, jo Pētījuma ⁴² un izmēģinājumuprojekta laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām. To ietekmē gan finansējuma trūkums pašvaldībās, gan pašvaldības vadības politiskā griba.
IBM finansēšanā ir noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums	Ņemot vērā, ka IBM tiek finansēts no trim finanšu avotiem, IBM administrēšana būs komplicēta.
Tiek veicināta pašvaldību ieinteresētība sniegt atbalstu mērķa grupas personām, t.sk. piemeklējot un veidojot individualizētus risinājumus, jo daļu no atbalsta finansēs no valsts budžeta. Vienlaikus pašvaldības ir ieinteresētas, lai mērķa grupai piešķirtais atbalsts un tam izlietotais finansējums ir pamatots un lietderīgs, jo daļu no IB finansēs pašvaldības.	Ieviešot IBM, pastāv ļoti liels risks, ka netiks nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros, jo gan Pētījumā ⁴³ , gan izmēģinājumuprojekta laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām. To ietekmē gan pakalpojuma sniedzēju trūkums, gan finansējuma trūkums, gan pašvaldības vadības politiskā griba.
IBM iesaistot vecākus vajadzību izvērtēšanas, atbalsta plāna izstrādes procesā un SBS pakalpojumu līdzfinansēšanā, tiek nodrošināta vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apguvē.	Minētais IBM finansēšanas variants daļēji izjauc esošo sociālo pakalpojumu finansēšanas kārtību. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu sociālo pakalpojumu saņemšana ir jānodrošina pašvaldībai.

⁴¹ Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 56.lpp. (2.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf

⁴² Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 59.lpp. (10.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf

⁴³ Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 59.lpp. (10.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf

	Šajā variantā vecāki līdzfinansē SBS pakalpojumus. Trūcīgas un maznodrošinātas ģimenes tiek atbrīvotas no līdzfinansējuma nodrošināšanas. Tomēr pastāv liels risks, ka tās ģimenes, kurām ir jānodrošina līdzfinansējums, ierobežoto finanšu līdzekļu dēļ nevar to izdarīt.
--	---

4.4. IBM finansēšanas variantu salīdzinājums

Lai salīdzinātu visus variantus un izvēlētos IBM finansēšanas labāko variantu, tika izveidota vērtēšanas skala ar deviņiem kritērijiem. Kritēriji ir izveidoti, lai raksturotu IBM finansēšanas procesu:

1. IBM finansēšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips – ņemot vērā pieejamo finanšu līdzekļu summu un neatkarīgi no pašvaldības lieluma, IBM finansēšana visā Latvijā notiek pēc vienotiem principiem.
2. IBM finansēšanā ir noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums.
3. IBM finansēšanas process ir vienkāršs un viegli administrējams.
4. Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās.
5. Ieviešot IBM, tiek nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros.
6. IBM finansēšanas kārtības ietekme uz esošo SBS pakalpojumu finansēšanas kārtību.
7. Pašvaldību ieinteresētība SBS pakalpojumu nodrošināšanā un lietderīga finansējuma izlietojumā IBM ietvaros.
8. Vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apgūvē, izstrādājot un īstenojot atbalsta plānu.
9. Atbalsta pieejamība neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa.

Salīdzinot IBM finansēšanas variantus pēc noteiktiem kritērijiem, katram variantam tiek piešķirts punktu skaits: 0 – kritērijs nav īstenots; 1 – ir piedāvāti pasākumi, lai īstenotu kritēriju, bet ir nepieciešamas būtiskas izmaiņas, lai kritēriju īstenotu pilnībā; 2 – kritērijs ir īstenots daļēji, bet ir nepieciešamas dažas izmaiņas, lai to īstenotu pilnībā; 3 – kritērijs ir īstenots pilnībā.

IB finansēšanas variantu salīdzinājums

N. P. K.	Vērtēšanas kritērijs	IBM finansē		
		1.variants – 100% no valsts budžeta līdzekļiem	2.variants - 50%/50% – valsts/pašvaldības finanšu līdzekļi	3.variants – 45%/45%/10% – valsts/pašvaldības/vecāku finanšu līdzekļi
1.	IBM finansēšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips	3	2	2
2.	IBM finansēšanā ir noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums	0	3	3
3.	IBM finansēšanas process ir vienkāršs un viegli administrējams	3	2	1
4.	Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās	3	3	3
5.	Ieviešot IBM, tiek nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros.	0	1	1
6.	IBM finansēšanas kārtības ietekme uz esošo SBS pakalpojumu finansēšanas kārtību	0	1	1
7.	Pašvaldību ieinteresētība SBS pakalpojumu nodrošināšanā un lietderīga finansējuma izlietojumā IBM ietvaros	0	3	3
8.	Vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apgūvē, izstrādājot un īstenojot atbalsta plānu	2	2	3
9.	Atbalsta pieejamība neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa	3	3	1
KOPĀ		14	20	18

IB finansēšanas variantu salīdzinājums: vērtējuma skaidrojums

N. P. K.	Vērtēšanas kritērijs	IBM finansē		
		1.variants – 100% no valsts budžeta līdzekļiem	2.variants - 50%/50% – valsts/pašvaldības finanšu līdzekļi	3.variants – 45%/45%/10% – valsts/pašvaldības/vecāku finanšu līdzekļi
1.	IBM finansēšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips	Tiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas visiem Latvijas bērniem ar FT saņemt SBS pakalpojumu	Pastāv risks, ka netiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas visiem Latvijas bērniem ar FT saņemt SBS pakalpojumu, jo pašvaldībās ir gan atšķirīga finansējuma pieejamība, gan pašvaldības vadības politiskā griba.	Pastāv risks, ka netiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas visiem Latvijas bērniem ar FT saņemt SBS pakalpojumu, jo pašvaldībās ir gan atšķirīga finansējuma pieejamība, gan pašvaldības vadības politiskā griba.
2.	IBM finansēšanā ir noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums	Nav noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums, jo ir liels finanšu slogs uz valsts budžetu	IBM finansēšanā ir noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums	IBM finansēšanā ir noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums
3.	IBM finansēšanas process ir vienkāršs un viegli administrējams	Salīdzinoši vienkāršs IBM administrēšanas process, jo IBM finansē no viena finanšu avota	Ņemot vērā, ka IBM tiek finansēts no diviem finanšu avotiem, pastāv risks, ka IBM administrēšana būs komplicēta.	Ņemot vērā, ka IBM tiek finansēts no trim finanšu avotiem, pastāv ļoti liels risks, ka IBM administrēšana būs sarežģīta.
4.	Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās	Kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās. Pakalpojuma sniedzēji (arī pašvaldības) būs ieinteresēti attīstīt jaunus SBS pakalpojumus un konkurēt savā starpā, jo vecāki varēs izvēlēties pakalpojuma sniedzēju	Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās. Pakalpojuma sniedzēji (arī pašvaldības) būs ieinteresēti attīstīt jaunus SBS pakalpojumus un konkurēt savā starpā, tā kā vecāki varēs izvēlēties pakalpojuma sniedzēju. Kā arī gadījumos, kad pašvaldība piešķirs finansējumu IB, nevis pabalstu SBS pakalpojuma nodrošināšanai, tiek minimizēts risks, ka pabalsts netiek izmantots SBS pakalpojumu saņemšanai	Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās. Pakalpojuma sniedzēji (arī pašvaldības) būs ieinteresēti attīstīt jaunus SBS pakalpojumus un konkurēt savā starpā, tā kā vecāki varēs izvēlēties pakalpojuma sniedzēju. Kā arī gadījumos, kad pašvaldība piešķirs finansējumu IB, nevis pabalstu SBS pakalpojuma nodrošināšanai, tiek minimizēts risks, ka pabalsts netiek izmantots SBS pakalpojumu saņemšanai
5.	Ieviešot IBM, tiek nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros.	Netiks nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros, jo gan pētījumā, gan izmēģinājumu projekta	Pastāv ļoti liels risks, ka netiks nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros, jo gan pētījumā, gan	Pastāv ļoti liels risks, ka netiks nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros, jo gan pētījumā, gan izmēģinājumu projekta

N. P. K.	Vērtēšanas kritērijs	IBM finansē		
		1.variants – 100% no valsts budžeta līdzekļiem	2.variants - 50%/50% – valsts/pašvaldības finanšu līdzekļi	3.variants – 45%/45%/10% – valsts/pašvaldības/vecāku finanšu līdzekļi
		laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām	izmēģinājumu projekta laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām	laikā tika novērota būtiska atšķirība SBS pakalpojumu nodrošinājumā pa pašvaldībām
6.	IBM finansēšanas kārtības ietekme uz esošo SBS pakalpojumu finansēšanas kārtību	Šis variants pilnībā izjauc esošo sociālo pakalpojumu finansēšanas kārtību. Saskaņā ar SPSPL sociālo pakalpojumu saņemšana ir jānodrošina pašvaldībai	Šis variants daļēji izjauc esošo sociālo pakalpojumu finansēšanas kārtību. Saskaņā ar SPSPL sociālo pakalpojumu saņemšana ir jānodrošina pašvaldībai	Šis variants daļēji izjauc esošo sociālo pakalpojumu finansēšanas kārtību. Saskaņā ar SPSPL sociālo pakalpojumu saņemšana ir jānodrošina pašvaldībai
7.	Pašvaldību ieinteresētība SBS pakalpojumu nodrošināšanā un lietderīga finansējuma izlietojumā IBM ietvaros	Pastāv liels risks, ka pašvaldības piešķirs IB arī tiem bērniem ar FT, kuriem pietiktu ar kādu konkrētu pašvaldības apmaksātu un nodrošinātu SBS pakalpojumu un IB nebūtu nepieciešams, jo IB finansē valsts, pašvaldībai nav jāiegulda savs finansējums	Tiks veicināta pašvaldību ieinteresētība sniegt atbalstu mērķa grupas personām, t.sk. piemeklējot un veidojot individualizētus risinājumus, jo daļu no atbalsta finansēs no valsts budžeta. Vienlaikus pašvaldības būs ieinteresētas, lai mērķa grupai piešķirtais atbalsts un tam izlietotais finansējums būtu pamatots un lietderīgs, jo daļu no IB finansēs pašvaldības	Tiks veicināta pašvaldību ieinteresētība sniegt atbalstu mērķa grupas personām, t.sk. piemeklējot un veidojot individualizētus risinājumus, jo daļu no atbalsta finansēs no valsts budžeta. Vienlaikus pašvaldības būs ieinteresētas, lai mērķa grupai piešķirtais atbalsts un tam izlietotais finansējums būtu pamatots un lietderīgs, jo daļu no IB finansēs pašvaldības
8.	Vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apguvē, izstrādājot un īstenojot atbalsta plānu	IBM iesaistot vecākus vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes procesā, tiks veicināta vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apguvē, Tomēr pastāv risks, ka būs daļa vecāku, kuri nebūs pietiekami atbildīgi, jo viņiem nav jāiegulda savi līdzekļi.	IBM iesaistot vecākus vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes procesā, tiks veicināta vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apguvē, Tomēr pastāv risks, ka būs daļa vecāku, kuri nebūs pietiekami atbildīgi, jo viņiem nav jāiegulda savi līdzekļi.	IBM iesaistot vecākus vajadzību izvērtēšanas, atbalsta plāna izstrādes procesā un SBS pakalpojumu līdzfinansēšanā, tiks nodrošināta vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apguvē
9.	Atbalsta pieejamība neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa	IBM ietvaros bērnam un vecākiem atbalsts ir pieejams neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa	IBM ietvaros bērnam un vecākiem atbalsts ir pieejams neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa	Šajā variantā vecāki līdzfinansē SBS pakalpojumus. Trūcīgas un maznodrošinātas ģimenes tiek atbrīvotas no līdzfinansējuma nodrošināšanas, tāpēc tiek izvērtēts ģimenes materiālais stāvoklis. Tomēr pastāv liels risks, ka

N. P. K.	Vērtēšanas kritērijs	IBM finansē		
		1.variants – 100% no valsts budžeta līdzekļiem	2.variants - 50%/50%– valsts/pašvaldības finansu līdzekļi	3.variants – 45%/45%/10% – valsts/pašvaldības/vecāku finansu līdzekļi
				tās ģimenes, kurām ir jānodrošina līdzfinansējums, ierobežoto finanšu līdzekļu dēļ nevarēs to izdarīt

Šobrīd neviens no pieejamajiem variantiem pilnībā neizpilda visus vērtēšanas kritērijus. Maksimālais punktu skaits atbilstoši vērtēšanas kritērijiem ir 27 punkti. Visaugstākais vērtēšanas kritēriju punktu skaits ir 2.variantam - IBM finansē 50% no valsts un 50% no pašvaldību budžeta līdzekļiem, 20 punkti (13. un 14.tabula).

Kopumā var secināt, ka IB finansēšana no diviem finanšu avotiem veicinās lietderīgāku finanšu izlietojumu. Tas veicinās pašvaldību ieinteresētību sniegt atbalstu mērķa grupas personām, t.sk. piemeklējot un veidojot individualizētus risinājumus, jo daļu no atbalsta finansēs no valsts budžeta. Vienlaikus pašvaldības būs ieinteresētas, lai mērķa grupai piešķirtais atbalsts un tam izlietotais finansējums būtu pamatots un lietderīgs, jo daļu no IB finansēs pašvaldības.

Valsts ir apņēmusies sniegt atbalstu pakalpojumu nodrošināšanā pēc NSK principa, kura ietvaros finansējuma apmērs, ko valsts var kompensēt pašvaldībai par SBS pakalpojumu nodrošināšanu vienai personai, ir līdz 7085,20 euro gadā⁴⁴. Gadījumā, ja persona, kurai piešķirs IB, vienlaikus būs arī persona, par kuras izmaksām pašvaldība var saņemt NSK kompensāciju, procentuālais izmaksu sadalījums starp valsti un pašvaldību netiks ņemts vērā, un pašvaldība no valsts budžeta saņems kompensāciju atbilstoši IB apmēram, bet ne vairāk kā noteiktā NSK kompensācija.

4.5. IBM finansējuma plūsma

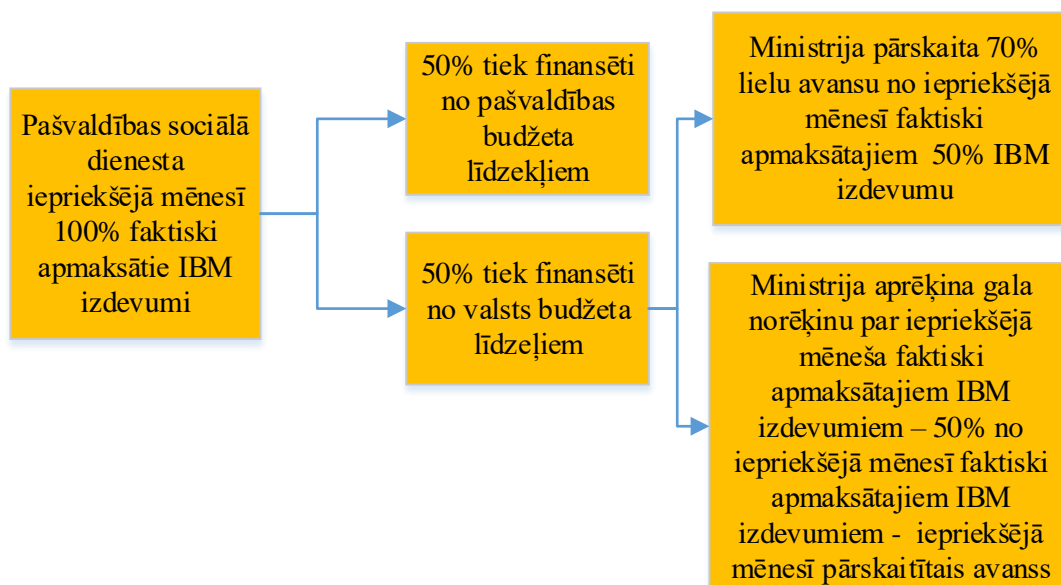
Izanalizējot LM un pašvaldību sociālo dienestu pieredzi dažādu sociālo pakalpojumu apmaksā, tika secināts, ka SBS pakalpojumu apmaksā tiek veikta par faktiski sniegtajiem un apmaksātajiem sociālajiem pakalpojumiem. Daļai sociālo pakalpojumu tiek maksāts avanss, konkrēts procents no konkrētajam mēnesim plānotā finansējuma vai procents no iepriekšējā mēnesī faktiski apmaksātajiem sociālajiem pakalpojumiem. Līdz ar to, ņemot vērā LM un pašvaldību sociālo dienestu praksi norēķinos par sociālajiem pakalpojumiem, IBM finansēšanas 2.variantam - IBM finansē 50% no valsts un 50% no pašvaldību budžeta līdzekļiem, tika izstrādāta finansējuma plūsma (11.attēls). Pašvaldībām tiek paredzēts avanss

⁴⁴ Valsts finansiāls atbalsts pašvaldībām sociālo pakalpojumu personas dzīvesvietā nodrošināšanai - nauda seko klientam,. Pieejama: <https://www.lm.gov.lv/lv/valsts-finansiāls-atbalsts-pasvaldibam-socialo-pakalpojumu-personas-dzivesvieta-nodrosinasanai-nauda-seko-klientam>

70% apmērā no iepriekšējā mēneša LM finansētajiem IBM izdevumiem. Izmēģinājumu projekta ietvaros konstatēts, ka šāds avanss ir būtisks, lai novērstu risku, ka pašvaldībām rodas līdzekļu trūkums IBM izdevumu priekšfinansēšanai.

11.attēls

IBM finansējuma apmērs un plūsma

4.6. IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins

Izmēģinājumu projekta izdevumi sastāvēja no:

1. Bērnu un to vecāku individuālajos atbalsta plānos iekļauto SBS pakalpojumu nodrošināšanas izdevumiem.
2. Bērna un vecāku individuālo vajadzību izvērtēšanas komandas un izvērtēšanas ekspertu konsultācijas starp izvērtēšanām (12% no kopējiem izmēģinājumu projekta izdevumiem).
3. Izmēģinājumu projekta finansējums sadarbības partneru (pašvaldību) izdevumu segšanai, kas iekļāva sadarbības partneru (pašvaldību) izmēģinājumu projektā iesaistīto sociālo darbinieku atalgojumu un ar to saistītos izdevumus, transporta izdevumu kompensāciju sociālajiem darbiniekiem un netiešos attiecināmos izdevumus (saskaņā ar MK noteikumiem Nr.91 - 15% apmērā no sociālo darbinieku atalgojuma) (13% no kopējiem izmēģinājumu projektā izdevumiem).

Ņemot vērā izmēģinājumu projekta rezultātus un to, ka bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu veic sociālais darbinieks, IBM veidojošo izdevumu sadalījums ir šāds:

- SBS pakalpojumu nodrošināšanas izdevumi;
- IBM darbības nodrošināšanas izdevumi - atlīdzība sociālajam darbiniekam;
- IBM administrēšanas izdevumi.

SBS pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamais finansējums

Atbalsta apmēram (SBS pakalpojumiem piešķirtajam finansējumam) jābūt līdzvērtīgam neatkarīgi no tā, vai ģimene izmantos IB, vai izvēlēties saņemt esošos pašvaldības nodrošinātos standartizētos SBS pakalpojumus. Tādā veidā neviens netiek diskriminēts vai ierobežots ar mazāku atbalsta apmēru savas izvēles – IB vai standartizētie SBS pakalpojumi, dēļ.

Šobrīd Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, galvenokārt, uzliek pienākumu pašvaldībām nodrošināt iedzīvotājiem nepieciešamos SBS pakalpojumus. Būtiskākais atbalsts no valsts finansētajiem SBS pakalpojumiem ir asistenta pakalpojums pašvaldībā, izmaksas 2019. gadā par šī pakalpojuma nodrošināšanu bērniem ar FT bija 2 299 821 euro.

2019. gadā pašvaldībās sociālajiem pakalpojumiem kopā izlietoti 40 084 610.23 euro, t.sk. 21 819 991.35 euro aprūpes mājās pakalpojumam visām mērķa grupām un 337 756,18 euro dienas aprūpes centra pakalpojumiem bērniem ar invaliditāti⁴⁵. Nav pieejama informācija par pašvaldību izlietoto finansējumu sociālajiem pakalpojumiem tieši bērniem ar FT.

Aprēķinot IB mērķa grupu sociālās jomas SBS pakalpojumiem, pieņemts, ka atbalstu, saņemot sociālās jomas SBS pakalpojumus, aktīvi izmantotu 60% no visiem bērniem, kuriem ir noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība un 40% no visiem bērniem, kuriem nav noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība, bet ir viens vai vairāki no FT veidiem (redzes, dzirdes, kustību, GRT). Šāds pieņēmums veikts pamatojoties uz izmēģinājumu projekta rezultātiem: no bērniem, kuri sākotnēji tika pieteikti dalībai izmēģinājumu projektā, 65% bija ar īpašas kopšanas nepieciešamību (107 bērni no 164) un 35% bez, un no bērniem, kuri piedalījās izmēģinājumu projektā, 59% bija ar īpašas kopšanas nepieciešamību (60 no 102) un 41% bez.

Kopējie izdevumi sociālās un “citi” grupas SBS pakalpojumu nodrošināšanai aprēķinātajai mērķa grupai – bērniem ar FT, ir 10 853 855.42 euro (detalizētu aprēķinu skatīt 15.tabulā). Šie izdevumi atspoguļo kopējo apjomu, kāds būtu nepieciešams valstī, lai aprēķinātajai mērķa grupai nodrošinātu nepieciešamos SBS pakalpojumus sociālajā jomā, ieskaitot “citi” grupas pakalpojumus (neatkarīgi no finanšu avota).

⁴⁵ Valsts statistikas pārskatu kopsavilkums "Pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību pašvaldībā 2019. gadā", pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/publikācijas-petījumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palīdzības-joma/gada-dati/17517-publikācijas-petījumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palīdzības-joma/gada-dati/par-2019-gadu/91845-par-2018-gadu-2>

IB ietvaros SBS apkalpojumu nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins

Mērķa grupas bērni ar invaliditāti	Bērnu ar invaliditāti skaits izmēģinājumu projekta pašvaldībās, kuriem noteikta invaliditāte (2018. gada jūlijā)	Bērnu ar invaliditāti, kuri pieteicās dalībai izmēģinājumu projektā		Kopējais bērnu ar invaliditāti skaits valstī (2020. gada jūnijā)	Kopējais bērnu ar invaliditāti skaits valstī (2020. gada jūnijā), kuri nesaņem SAC vai VSAC pakalpojumu*	Potenciālās mērķa grupas īpatsvars no katras grupas**	Aprēķinātā mērķa grupa, bērnu ar FT skaits	Prognozējamās IB izmaksas, balstoties uz izmēģinājumu projekta rezultātiem	
		skaits	% no bērniem ar invaliditāti izmēģinājumu projekta pašvaldībās					Sociālās grupas un "Citi" grupas pakalpojumiem	
								Vidējās izmaksas uz 1 bērnu gadā, EUR ***	Kopējās Izmaksas gadā, EUR
		1	2					3	4
-	-	3=2/1*100		-	5=4*0.97	-	7=5*6	-	6=4*5
Visi bērni ar īpašas kopšanas nepieciešamību	416	107	0.26	2 673	2 593	60%	1 556	5 568.66	8 664 834.96
Bērni bez īpašas kopšanas nepieciešamības, kuriem ir redzes, dzirdes, kustību vai psihiski un uzvedības traucējumi	Vecuma grupā no 3 līdz 8 gadiem (ieskaitot)	311	17	0.05	524	40%	203	2 662.48	540 483.44
	Vecuma grupā līdz 3 gadiem un no 9 līdz 17 gadiem (ieskaitot).	908	38	0.04	1 903		738	2 233.79	1 648 537.02
Kopā	1 635	162	0.10	5 100	4 947		2 497	-	10 853 855.42

** Pēc aktuālajiem datiem (par 2019. gadu) SAC un VSAC atrodas 235 bērni ar invaliditāti, tie ir 3% no visiem bērniem ar invaliditāti. Nosakot mērķa grupas personu skaitu katrā no grupām, tas tika samazināts par 3%, t.i. par bērnu skaitu, kuri dzīvo VSAC vai SAC. Dati iegūti no Valsts statistikas pārskatu kopsavilkuma "Pārskati par ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu 2019. gadā". Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-joma/gada-dati/17517-publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-joma/gada-dati/par-2019-gadu/91845-par-2018-gadu-2>*

*** No bērniem, kuri sākotnēji tika pieteikti dalībai izmēģinājumu projektā, 65% bija ar īpašas kopšanas nepieciešamību (107 bērni no 164), un no bērniem, kuri piedalījās izmēģinājumu projektā, 59% bija īpašas kopšanas nepieciešamība (60 no 102). Tiek pieņemts, ka atbalstu, saņemot sociālos pakalpojumus, aktīvi izmantotu 60% no visiem bērniem, kuriem ir noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība un 40% no visiem bērniem, kuriem nav noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība, bet ir viens vai vairāki no FT veidiem (redzes, dzirdes, kustību, garīga rakstura traucējumi).*

****Aprēķins par vidējām izmaksām uz vienu bērnu gadā veikts pamatojoties uz izmēģinājumu projekta rezultātiem, aprēķinā netiek ņemti vērā 4 dalībnieki, kuri nepiedalījās visā izmēģinājumu projekta periodā.*

IBM darbības nodrošināšanai nepieciešamais finansējums

IBM darbības nodrošināšanas izmaksas veido atlīdzība sociālajam darbiniekam. Ministru kabinets 2013. gada decembrī apstiprināja „Profesionāla sociālā darba attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.”⁴⁶, kas ir par pamatu ESF finansēta projekta „Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās” īstenošanai. Projekta ietvaros 2016.gadā tika uzsākts veikt ex-ante pētījumu⁴⁷. Pētījumā “Sociālo dienestu vadītāju un sociālā darba speciālistu apmierinātības mērījumi un to analīze par sociālā darba praksi” veikta plaša analīze par sociālā darba specifiku Latvijā, tai skaitā, par darbinieku noslodzes atšķirībām, apmierinātību, pieejamajiem resursiem. Šobrīd ar normatīvo regulējumu nav noteikts klientu skaits vienam sociālajam darbiniekam. Minētā pētījuma dati norāda, ka klientu lietu skaits vienam sociālajam darbiniekam var būt ļoti atšķirīgs, bet rēķinot vidējās vērtībās, tās ir no vidēji 30 līdz 45 lietām.

Izmēģinājumu projekta sociālajam darbiniekam pilna slodze tika noteikta par darbu ar 20 ģimenēm ar bērniem. Ņemot vērā, ka izmēģinājumu projekta laikā sociālajiem darbiniekiem bija jāveic darbības, kuras bija nepieciešamas tieši izmēģinājumu projekta īstenošanai - datu apkopošana, statistikas uzskaitē, atbalsta plānu grozījumi saistīti ar finansējuma pārdali izmēģinājumu projekta ietvaros u.c., kuras nākotnē nebūs nepieciešamas IBM ietvaros, faktiski sociālais darbinieks varētu strādāt ar lielāku skaitu ģimeņu. Tomēr jāņem vērā, ka IBM ietvaros sociālajam darbiniekam varētu būt lielāka slodze strādājot ar vienu ģimeni, tas saistīts ar individualizētiem risinājumiem, t.sk. vairāk iesaistot vecākus, jaunu pakalpojumu sniedzēju piesaisti, kuri līdz šim nav nodrošinājuši atbalstu pašvaldības ģimenēm, un atbalsta plānu izpildes kontroli. Līdz ar to tiek pieņemts, ka IBM ietvaros viens sociālais darbinieks strādās ar 30 ģimenēm ar bērniem (16.tabula).

⁴⁶http://www.lm.gov.lv/upload/tiesibu_aktu_projekti_2/iesibu_aktu_projekti_3/Impamatn_140613_sd.pdf

⁴⁷ http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/3_soc_darba_spec_zinojums_saskanots.pdf

IBM darbības nodrošināšanas izmaksu aprēķins

N. P. K.	Izmaksu pozīcijas nosaukums	Bērnu ar invaliditāti skaits	Sociālo darbinieku skaits (slodžu skaits)	Izmaksas vienam sociālajam darbiniekam		Kopējās izmaksas		Paskaidrojums
				mēnesī	kalendārajā gadā	mēnesī	kalendārajā gadā	
1	2	3	4=3/30 bērni	5	6=4*12.mē n.	7=5*4	8=7*12 mēn.	9
1	Sociālā darbinieka atfidzība	2 497	83.23	1 476.67	17 720.04	122 903.24	1 474 838.93	Viens sociālais darbinieks strādā ar 30 ģimenēm
	Alga			1 190.00	14 280.00	99 043.70	1 188 524.40	
	DD soc.nod.			286.67	3 440.04	23 859.54	286 314.53	Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.1075 - sociālais darbinieks kvalificējas 39 saimē , III B līmenī, saskaņā ar MK noteikumu Nr. 66 2. pielikumu attiecināma – 3. mēnešalgu grupa 3. kategorija. Sociālā darbinieka atalgojums mēnesī - 1190 euro + 286.67 euro (DD soc.nod.)=1476.67 euro
2	Sociālā darbieka atvaļinājuma pabalsts			738.34	738.34	61 452.04	61 452.04	50% no darba algas, aptaujājot pašvaldības, tika secināt, ka nevienai pašvaldībai atvaļinājuma pabalsta apmērs nepārsniedz 50% no darba algas.
	Atvaļinājuma pabalsts			595.00	595.00	49 521.85	49 521.85	
	DD soc.nod.			143.34	143.34	11 930.19	11 930.19	
	KOPĀ					2 215.01	18 458.38	184 355.28

IBM administrēšanai nepieciešamais finansējums

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu sociālo pakalpojumu administrēšanas izmaksas veido līdz 10% no pakalpojuma nodrošināšanas izmaksām (IBM – SBS pakalpojumu nodrošināšanas izmaksas un IBM darbības nodrošināšanas izmaksas) (17.tabula). Administrēšanas izmaksām nepieciešamais finansējums kalendārajā gadā ir 1 239 014.64 euro (vidēji mēnesī 103 250 euro).

IBM nodrošināšanai kopējais nepieciešamais finansējums

IBM nodrošināšanai kopējais nepieciešamais finansējums kalendārajā gadā ir 13 629 161,03 euro (17.tabula)

17.tabula

IBM nodrošināšanai kopējais nepieciešamais finansējums

N.P.K.	Izmaksu pozīcija	Izmaksas mēnesī	Izmaksas gadā
1	2	3	4
1	SBS pakalpojumu nodrošināšanas izmaksas	904 487.95	10 853 855,42
2	IBM darbības nodrošināšanas izmaksas	128 024.25	1 536 290,97
3	IBM administrēšanas izmaksas	103 251.22	1 239 014.64
4.	IBM kopējās izmaksas	1 135 763.42	13 629 161.03
	Finanšu avotu sadalījums (ja tiek izvēlēts 2 IBM finansēšanas variants)		
5.	Pašvaldības budžeta finansējums 50% apmērā	567 881.71	6 814 580.51
6.	Valsts budžeta finansējums 50% apmērā	567 881.71	6 814 580.52

**2019.gadā no valsts budžeta izlietotais finansējums bērniem ar FT*

Nosakot SBS pakalpojumu nodrošināšanas izmaksas, tika ņemts vērā arī asistenta pakalpojums pašvaldībā, kuru izmēģinājumu projekta laikā saņēma bērni ar FT. Paredzēts, ka IBM ietvaros viss atbalsts bērnam un tā vecākiem tiks nodrošināts no IB līdzekļiem, t.sk. šobrīd valsts nodrošinātie SBS pakalpojumi, piemēram, asistenta pakalpojums pašvaldībā. Līdz ar to, nodrošinot mērķa grupas bērniem IB, vienlaikus prognozējams asistenta pakalpojuma pašvaldībā izmaksu samazinājums bērniem ar FT.

IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma plūsmas sadalījums pa gadiem

Analizējot jaunu SBS pakalpojumu ieviešanu, tika secināts, ka pēdējais jaunais SBS pakalpojums, kas tika ieviests un kura ieviešanu nodrošināja pašvaldības, bija no vardarbības cietušu pilngadīgu personu sociālā rehabilitācija. SBS pakalpojuma izpildes rādītāji pa pakalpojuma ieviešanas pirmajiem gadiem bija – pirmajā gadā – 19% vardarbībā cietušu

pilngadīgu personu no plānotā rezultatīvā rādītāja saņēma SBS pakalpojumu, otrajā gadā – 49%, trešajā gadā – 82%, ceturtajā gadā – 88% un piektajā gadā – 97%⁴⁸.

Ņemot vērā to, ka bērni, kuriem ir noteikta invaliditāte, DI projekta ietvaros saņem SBS pakalpojumus, un izmēģinājumu projekta ietvaros saņēma SBS pakalpojumus un viņi un viņu vecāki ir informēti par IB un pakalpojumu saņemšanas iespējām, tad, veidojot IBM nodrošināšanas kopējā finansējuma plūsmas sadalījumu pa gadiem, tiek pieņemts, ka pirmajā gadā IBM izmantos 50% no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, otrajā gadā – 80%, trešajā gadā 90% un ceturtajā gadā – 100%. Līdz ar to (16.pielikums):

- pirmajā IBM darbības gadā IB izmantos 50 % (1249 bērni) no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, kopējais nepieciešamais finansējums – 6 816 349,44 euro/ valsts budžeta finansējums 3 408 174,72 euro un pašvaldības budžeta finansējums 3 408 174,72 euro;
- otrajā IBM darbības gadā IB izmantos 80 % (1997 bērni) no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, kopējais nepieciešamais finansējums – 10 902 115.31 euro/ valsts budžeta finansējums 5 451 057,66 euro un pašvaldības budžeta finansējums 5 451 057.65 euro;
- trešajā IBM darbības gadā IB izmantos 90 % (2247 bērni) no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, kopējais nepieciešamais finansējums – 12 264 039.77 euro/ valsts budžeta finansējums 6 132 019.88 euro un pašvaldības budžeta finansējums 6 132 019.85 euro;
- ceturtajā IBM darbības gadā IB izmantos 100 % (2497 bērni) no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, kopējais nepieciešamais finansējums – 13 629 161.03 euro/ valsts budžeta finansējums 6 814 580.52 euro un pašvaldības budžeta finansējums 6 814 580.51 euro.

5. IBM iekļauto SBS pakalpojumu saraksts

5.1. SBS pakalpojumu saraksts

Pamatojoties uz DI projektā veikto bērnu ar FT izvērtējumu un ekspertu ieteiktajiem SBS pakalpojumiem bērniem, izmēģinājumu projekta rezultātu izvērtējumu, kā arī IBM izstrādes procesa gaitā, konsultējoties ar dažādiem pakalpojumu sniedzējiem, sociālo dienestu speciālistiem, bērnu vecākiem un sociālās jomas ekspertiem, ir izveidots IBM iekļauto SBS pakalpojumu saraksts. Ņemot vērā visu iesaistīto pušu viedokļus, SBS pakalpojumu sarakstā ir iekļauti SBS pakalpojumi gan vecākiem, gan bērniem.

Veidojot SBS pakalpojumu sarakstu, tiek ņemti vērā Pētījuma⁴⁹ ieteikumi:

- LM ir jāizveido vienots sociālo pakalpojumu saraksts (pakalpojumu katalogs), tajā norādot gan sociālā pakalpojuma veida nosaukumu, gan pakalpojuma saturu, kas izslēgtu iespēju, ka dažādās pašvaldībās viens un tas pats sociālais pakalpojums tiek skaidrots/sniegts atšķirīgi.⁵⁰

⁴⁸ LM sniegtā informācija par rezultatīvo rādītāju izpildi.

⁴⁹ Pētījuma “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze”” I sējums. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

⁵⁰ Pētījuma “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze”” I sējums 56.lpp. (1.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

- SBS pakalpojumu pieejamību var būtiski uzlabot, mainot pakalpojumu sniedzēju darba laiku, sabalansējot to ar tuvinieku darba laikiem. Piemēram, ir jānodrošina, ka tuvinieki klientu var nogādāt uz SBS pakalpojuma sniegšanas vietu pirms darba dienas sākuma un izņemt pēc tuvinieka darba dienas beigām. SBS pakalpojuma sniedzējiem ir jāpiedāvā/jānodrošina elastīgs SBS pakalpojumu sniegšanas laiks.⁵¹ Izmēģinājumprojektā, saņemot SBS pakalpojumus, un IBM, vecāks pats vienojas ar pakalpojuma sniedzēju par SBS pakalpojuma sniegšanas laiku.
- LM, pašvaldībām un pakalpojumu sniedzējiem, atbilstoši savai kompetencei, ir nepieciešams definēt katra SBS pakalpojuma mērķus un kvalitatīvos rezultātīvos rādītājus, lai ikvienam procesā iesaistītajam ir skaidra un vienota izpratne, kas ir konkrēta SBS pakalpojuma sasniedzamais rezultāts un tā pievienotā vērtība.⁵²

SBS pakalpojumu saraksts veidots, ievērojot šādus principus:

- (1) Visi SBS pakalpojumu sarakstā iekļautie SBS pakalpojumi ir pieejami Latvijā.
- (2) SBS pakalpojumu sarakstā iekļauj SBS pakalpojumus, kuriem normatīvajos aktos ir noteiktas prasības SBS pakalpojuma nodrošināšanai, profesionālās organizācijas ir izvirzījušas prasības SBS pakalpojuma nodrošināšanai vai pakalpojumu sniedzēji darbojas atbilstoši profesionālajai kompetencei/ sagatavotībai. Izņēmums ir universālais asistents, (kas pilda gan asistenta pakalpojuma pašvaldībā, gan aprūpētāja funkcijas), kuru ģimenēm bija iespēja saņemt izmēģinājumprojekta laikā, jo vecāki to atzina par ļoti būtisku un nepieciešamu atbalstu.

IBM tiek izdalītas divas atbalsta jomas:

- (1) SBS pakalpojumi bērna likumiskajiem pārstāvjiem vai audžuģimenei - ģimenes atbalsta spēju stiprināšana (šajā jomā SBS pakalpojumi tiek piešķirti vecākiem, kas vērsti uz vecāka kapacitātes stiprināšanu, lai nodrošināšanu bērnam kvalitatīvāku aprūpi).
- (2) SBS pakalpojumi bērniem - zaudētās funkcijas kompensēšanai un funkcionēšanas spēju uzturēšanai un attīstīšanai (šajā jomā SBS pakalpojumi tiek piešķirti bērnam).

SBS pakalpojumu saraksts ir strukturēts atbilstoši IBM izveidotajām atbalsta jomām un atbilstoši katram SBS pakalpojumam ir izveidots standarts (skatīt 6.pielikumu).

Ņemot vērā, ka 9.2.1.1. pasākumā ir paredzēts izstrādāt un aprobēt pilotprojektā ģimenes asistenta pakalpojuma klātienē apmācību saturu, balstoties uz LM izstrādātu detalizētu ģimenes asistenta pakalpojuma aprakstu un pēc pilotprojekta īstenošanas, ja nepieciešams,

⁵¹ Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 63.lpp. (24.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

⁵² Turpat, 57.lpp. (3.ieteikums).

minēto aprakstu precizēt (MK noteikumu Nr. 686⁵³ 34.2. un 34.4. apakšpunkts) un izmantot par pamatu nākotnē ģimenes asistenta pakalpojuma standartizēšanā, tad projekta (9.2.2.2. pasākuma) ietvaros netiks izstrādāts ģimenes asistenta pakalpojuma standarts un vienas vienības izmaksu metodikas.

Tāpat, atelpas brīža pakalpojuma mājās standarts un vienas vienības izmaksu metodika netiks izstrādāta šīs metodikas ietvaros, jo faktiski tas ir jauns SBS pakalpojums, kurš līdz šim Latvijā netika nodrošināts, bet izmēģinājumu projektā to saņēma tikai 5 dalībnieki, kas nav pietiekams skaits, lai, balstoties uz izmēģinājumu projekta rezultātiem, izstrādātu pierādījumus balstītu SBS pakalpojuma standartu. Šī SBS pakalpojuma standarta un vienas vienības izmaksu metodikas izstrāde tiek plānota projekta jaunajā aktivitātē.

SBS pakalpojumu saraksts:

1. joma - SBS pakalpojumi bērna likumiskajiem pārstāvjiem vai audžuģimenei - Ģimenes resursu kapacitātes stiprināšana:

1. Speciālistu konsultācijas un atbalsts – vecākiem, ģimenei gan individuāli, gan grupā (psihologa, Theraplay terapijas speciālista nodarbība ģimenei, u.c.).
2. Grupu nodarbības vecākiem (vecāku izglītošana, apmācības u.c.).
3. Ģimenes asistenta pakalpojums, kuru var saņemt ģimene:
 - kurai nav pietiekamu prasmju un iemaņu bērnu audzināšanā un aprūpē;
 - kurā vismaz viens no vecākiem ir persona ar garīga rakstura traucējumiem, un kurai ir nepieciešams atbalsts un apmācība sociālo prasmju apgūšanā;
 - vecākam/iem, ar funkcionāliem traucējumiem, kas apgrūtina bērna aprūpi un audzināšanu.
4. Atelpas brīža pakalpojums institūcijā.
5. Pavadonis (asistents pašvaldībā).
6. Universālais asistents.
7. Aprūpes mājās pakalpojums.
8. Transporta izdevumu kompensācija vecākiem un bērniem.
9. Specializētā transporta izdevumu kompensācija bērniem.
10. u.c. pakalpojumi.

2.joma - SBS pakalpojumi bērniem - zaudētās funkcijas kompensēšanai un funkcionēšanas spēju uzturēšanai un attīstīšanai:

1. Speciālistu konsultācijas un atbalsts - bērniem ar FT gan individuāli, gan grupā (psihologa, smilšu terapijas speciālista, ABA terapijas speciālista, kanisterapijas speciālista nodarbības, dabas vides estētikas nodarbības (silto smilšu, krāsaino smilšu, krāsaino graudu, dabas kustību un formu nodarbības), Portidžas agrīnās korekcijas un audzināšanas programmas speciālista nodarbības u.c.).

⁵³ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti un darbinieku profesionalitāti darbam ar riska situācijās esošām personām" 9.2.1.1. "Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās" īstenošanas noteikumi (turpmāk – MK noteikumi Nr. 686) pasākuma

2. Grupu nodarbības bērniem ar FT (atbalsta vai pašpalīdzības grupa, uzvedības un saskarsmes korekcijas (sociālās rehabilitācijas) programmas un/vai nodarbības, preventīvas un agrīnas riska novēršanas programma jauniešiem ar delikventu uzvedību un/vai pašdestrukciju u.c.).
3. Specializētās darbnīcas pakalpojums.
4. Dienas aprūpes centra pakalpojums.
5. Funkcionēšanas iemaņu apguve institūcijā ar diennakts uzturēšanos bērniem ar redzes traucējumiem.
6. Funkcionēšanas iemaņu apguve institūcijā bez diennakts uzturēšanās un dzīvesvietā bērniem ar redzes traucējumiem.
7. Latviešu zīmju valodas lietošanas apmācība bērniem ar dzirdes traucējumiem.
8. Saskarsmes un radošās pašizteiksmes iemaņu apguve bērniem ar dzirdes traucējumiem.
9. Psiholoģiskās adaptācijas treniņi bērniem ar dzirdes traucējumiem.
10. Palīdzība un atbalsts klienta sociālo problēmu risināšanā bērniem ar dzirdes traucējumiem.
11. Surdotulka pakalpojums saskarsmes nodrošināšanai bērniem ar dzirdes traucējumiem.
12. Surdotulka pakalpojums izglītības programmas apguvei bērniem ar dzirdes traucējumiem.
13. u.c. SBS pakalpojumi.

IBM izstrādes procesā, izvērtējot DI projektā apkopotos pakalpojumus, kas nepieciešami bērniem, un, konsultējoties ar DI projekta bērnu vajadzību izvērtēšanas ekspertiem, pašvaldību sociālo dienestu darbiniekiem, pakalpojumu sniedzējiem un vecākiem, tika konstatēts, ka bērniem un vecākiem ir nepieciešami transporta pakalpojumi un specializētā transporta pakalpojumi, lai būtu iespējams piekļūt SBS pakalpojumiem. Minētais fakts tika apstiprināts arī izmēģinājumu projektā, jo 50% no izmēģinājumu projekta dalībniekiem izmantoja transporta pakalpojumus. Tāpēc SBS pakalpojumu sarakstā ir iekļauti arī transporta pakalpojumi un specializētā transporta pakalpojumi.

SBS pakalpojumu sarakstā ir iekļauti SBS pakalpojumi, kuri tika izmantoti izmēģinājumu projektā, t.sk. tādi, kuri netiek regulēti ar normatīvajiem aktiem, un/vai nav reģistrēti sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā. Piemēram, speciālistu konsultācijas un atbalsts – šajā grupā ir iekļautas kanisterpijas speciālista nodarbības, ABA terapijas nodarbība, Portidžas agrīnās korekcijas programma, utt..

IBM darbības pamatā ir princips, ka katram individuālajam gadījumam ir jāpiemeklē atbilstošākais risinājums. Tieši tas, ka IBM ietvaros iespējams saņemt dažādus SBS pakalpojumus, kuri šobrīd nav definēti normatīvajos aktos kā sociālie pakalpojumi, (piemēram, ABA terapijas nodarbības), nodrošina iespēju ātri un elastīgi reaģēt uz katra bērna un tā ģimenes individuālajām vajadzībām, kuras ar esošajiem standartizētajiem SBS pakalpojumiem nav iespējams nodrošināt.

Līdz ar to izveidotais SBS pakalpojumu saraksts ir izmantojams kā metodiskais materiāls, uzsākot ieviest IBM. Gadījumos, kad attiecīgais sociālais darbinieks savā praksē nav saskāries ar kādu no SBS pakalpojumiem, šis pakalpojumu saraksts ir izmantojams, lai atvieglotu izpratni par SBS pakalpojuma saturu. Vienlaikus IB ietvaros iespējams saņemt arī citus

pakalpojumus, kuri nav minētajā sarakstā, sociālajam darbiniekam ar vecākiem un citiem iesaistītajiem speciālistiem izvērtējot katru gadījumu atsevišķi.

IB finansējuma izlietojums netiek ierobežots ar konkrētu pakalpojumu sarakstu, ņemot vērā ļoti dažādās bērnu un to vecāku vajadzības, pakalpojumu attīstību, jaunu pakalpojumu sniedzēju ienākšanu tirgū utt. Nosakot striktu pakalpojumu sarakstu, un, definējot to normatīvajā regulējumā, tā papildināšana un uzturēšana prasītu papildu resursus, un nebūtu iespējams ātri, elastīgi un efektīvi reaģēt uz katra bērna un tā vecāku vajadzībām. Piemēram, ja vienam bērnam valstī būtu nepieciešamība pēc pakalpojuma, kurš nav sarakstā, viņš nevarētu uzsākt tā saņemšanu, jo saraksta precizēšana prasītu laiku un minētajā gadījumā arī nesamērīgu resursu izlietojumu.

5.2. Sabiedrībā balstīto sociālo pakalpojumu standarti

SBS pakalpojuma standarta mērķis ir izveidot vienotu pieeju un izpratni par SBS pakalpojumu un to saturu, lai nodrošinātu SBS pakalpojuma sniegšanas kvalitāti un efektivitāti. Standartu izstrādāšanā ņemtas vērā normatīvo aktu prasības un SBS pakalpojumu jomā pastāvošā labā prakse Latvijā. 2020.gada februārī un martā tika organizētas domnīcas par SBS pakalpojumu standarta struktūras izveidi, kurās piedalījās pakalpojumu sniedzēji, sociālo dienestu speciālisti un sociālo pakalpojumu jomas eksperti. Kopīgi tika izveidota SBS pakalpojuma standarta veidlapa, kas satur šādu informāciju:

- SBS pakalpojuma definīcija;
- problēmas, kuras risinās SBS pakalpojums;
- SBS pakalpojuma mērķa grupa, izdalot tiešo un netiešo mērķa grupu, – visu SBS pakalpojumu sarakstā iekļauto SBS pakalpojumu mērķa grupa ir bērni ar FT, kuriem VDEĀK ir noteikusi invaliditāti⁵⁴, vecāki. Atsevišķiem SBS pakalpojumiem bērniem tiek norādīts FT veids, ja konkrētais SBS pakalpojums tiek sniegts tikai bērniem ar konkrētiem FT, piemēram, bērns ar redzes traucējumiem vai bērns ar dzirdes traucējumiem, utt.;
- SBS pakalpojuma saturs – apraksta bērnam, vecākam sniedzamo atbalstu atbilstoši katra SBS pakalpojuma sniegšanas nosacījumiem;
- SBS pakalpojuma ietvaros sasniežamie rezultāti - aprakstā ir nedefinēti kvalitatīvie rezultātīvie rādītāji, kas atspoguļos konkrētā SBS pakalpojuma efektivitāti;
- normatīvie akti, kuri reglamentē SBS pakalpojuma saņemšanu – uzskaita normatīvos aktus, kas tiek piemēroti SBS pakalpojumu saņemšanai IBM ietvaros.

Atbilstoši šai izstrādātajai pakalpojuma standarta struktūrai tika izstrādāti SBS pakalpojumu standarti (6.pielikums).

⁵⁴ Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.91

6.SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodika

Izstrādājot SBS pakalpojuma vienas vienības izmaksu noteikšanas metodiku, tika veiktas konsultācijas ar ekspertiem, ņemta vērā DI projekta un izmēģinājumu projekta pieredze, kā arī Pētījuma ieteikums izvērtēt optimālāko SBS pakalpojumu finansēšanas izmaksu noteikšanas mērvienības veidu.⁵⁵

SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodika ir balstīta uz šādiem principiem:

- tā ir iepriekš noteikta - SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšana ir aprakstīta IBM metodikā;
- tā ir taisnīga – SBS pakalpojumu faktiskās izmaksas tiks kompensētas visām pašvaldībām un vecākiem saskaņā ar metodikā izstrādātajiem nosacījumiem;
- tā ir objektīva - SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodika tiks piemērota vienādi visās pašvaldībās;
- tā ir pierādāma – visi SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodikā iekļautie izmaksu veidošanas varianti ir balstīti uz pierādāmiem nosacījumiem.

IBM izstrādes procesā apskatīti četri iespējamie SBS pakalpojumu cenu noteikšanas varianti un, analizējot šos variantus, definētas šo variantu stiprās un vājās puses:

1. variants - SBS pakalpojuma vienas vienības cena tiek speciāli aprēķināta, un šajā aprēķinā nepieciešamības gadījumā ir iekļautas SBS pakalpojuma sniegšanas faktiskās izmaksas (piemēram, atlīdzība speciālistiem, telpu īre, komunālās izmaksas utt.), atbilstoši SBS pakalpojuma saturam (18.tabula).

18.tabula

1.varianta stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
Katram SBS pakalpojumam cena tiek aprēķināta pēc vienotiem principiem.	Regulāri ir jāveic cenu pārskatīšana, ja valstī mainās nodokļu politika un normatīvais regulējums, atbilstoši kuram ir veidots SBS pakalpojuma vienas vienības cenu aprēķins. Kā arī jāņem vērā inflācija.
IBM administrētājiem ir vienkāršāk un precīzāk plānot finansējumu, kas nepieciešamas IB saņēmējiem.	Tā kā tiek noteikta viena vidējā cena visiem pakalpojumu sniedzējiem, pastāv risks, ka faktiskās SBS pakalpojuma izmaksas atsevišķiem pakalpojumu sniedzējiem ir daudz lielākas un pakalpojuma sniedzēji

⁵⁵ Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 61.lpp. (15.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

Stiprās puses	Vājās puses
	nevar nodrošināt kvalitatīvus SBS pakalpojumus.
Pakalpojumu sniedzējiem nav iespējas noteikt nepamatoti augstu SBS pakalpojuma cenu.	Pastāv risks, ka SBS pakalpojuma saņēmējs var nesaņemt SBS pakalpojumu, jo pakalpojuma sniedzējiem nav ekonomiski izdevīgi sniegt SBS pakalpojumu par šādu cenu.
	Valstī tiek noteikta viena vidējā cena un netiek ņemtas vērā katra konkrētā pakalpojuma sniedzēja faktiskās izmaksas, nodrošinot konkrētā SBS pakalpojuma sniegšanu, jo dažādos Latvijas novados vienam un tam pašam SBS pakalpojumam var būt dažādas cenas, kā arī dažādiem pakalpojuma sniedzējiem, kas sniedz vienu un to pašu SBS pakalpojumu vienā novadā, faktiskās izmaksas dažādu faktoru ietekmē var atšķirties.
	Tiek pārkāpti brīvās konkurences principi, jo konkurence ir viens no galvenajiem brīvā tirgus ekonomikas pamatelementiem. Tā veicina ekonomisko darbību un piedāvā pakalpojumu saņēmējiem plašāku kvalitatīvu SBS pakalpojumu klāstu par konkurētspējīgākām cenām. Cenas tirgū veidojas pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņu ietekmē. Eiropas Savienības konkurences politika paredz vienādu noteikumu piemērošanu visiem uzņēmumiem, kas darbojas iekšējā tirgū, tādējādi tajā netiek izkropļota konkurence.
	Lai jauniem SBS pakalpojumiem izstrādātu un aprēķinātu vienas vienības cenu, nepieciešams veikt situācijas izpēti, kas aizņem daudz laika.

SBS pakalpojumiem IBM ietvaros ir izstrādātas SBS pakalpojuma vienas vienības cena (19.tabula un 7.pielikums).

SBS pakalpojumam aprēķinātās vienas vienības izmaksas

N.P.K.	SBS pakalpojuma nosaukums	SBS pakalpojuma vienas vienības izmaksas (cena)	SBS pakalpojuma mērvienība
1.	Speciālistu konsultācijas un atbalsts	35.86	konsultācija/ nodarbība
2.	Grupu nodarbības	28.48	nodarbība
3.	Atelpas brīža pakalpojums institūcijā	92.42	24 stundas/ diennakts
4.	Universālā asistenta pakalpojums	7.87	stunda
5.	Aprūpes mājās pakalpojums	6.63	stunda
6.	Specializētās darbnīcas pakalpojums	20.81	darba diena
7.	Dienas aprūpes centra pakalpojums	35.80	darba diena

2.variants - tiek piemērota tirgus cena SBS pakalpojuma vienas vienības cenas noteikšanā (20.tabula).

2.varianta stirpās un vājās puses

Stīprās puses	Vājās puses
Palielinās iespēja, ka IB saņēmējs var saņemt SBS pakalpojumu, neatkarīgi no tā, kurā Latvijas novadā dzīvo.	Pastāv risks, ka IB administrētāji ieplānos par maz/daudz finansējumu SBS pakalpojumu finansēšanai.
Tiek atbalstīta brīvā konkurence, jo tiek veicināta tirgus ekonomiskā darbība, piedāvājot pakalpojumu saņēmējiem plašāku kvalitatīvu SBS pakalpojumu klāstu par konkurētspējīgākām cenām.	Gadījumā, kad IB saņēmējs pats izvēlas pakalpojumu sniedzēju, pastāv risks, ka pakalpojuma sniedzējs noteiks nepamatoti augstu SBS pakalpojuma cenu.
Mazinās administratīvais slogs, jo nav jāveic cenu pārskatīšana, ja valstī mainās nodokļu politika un normatīvais regulējums.	
Pakalpojuma sniedzējs nosaka sava SBS pakalpojuma cenu atbilstoši faktiskajām izmaksām. Līdz ar to tiek mazināts risks, ka	

Stiprās puses	Vājās puses
pakalpojuma sniedzēji nevar nodrošināt kvalitatīva SBS pakalpojuma sniegšanu.	
Palielinoties konkurencei starp pakalpojumu sniedzējiem, nākotnē pastāv iespēja, ka SBS pakalpojumu cenas var samazināties, jo SBS pakalpojumu saņēmēji būs ieinteresēti saņemt kvalitatīvāko pakalpojumu par zemāko cenu.	

3.variants - tiek piemērota cena, kas jau šobrīd ir noteikta normatīvajos aktos (21.tabula). Šobrīd tas attiecināms tikai uz pavadoņa pakalpojumu (valsts apmaksāto asistenta pakalpojumu pašvaldībā).

21.tabula

3.varianta stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
Tiek izmantoti vienlīdzības, taisnīguma un objektivitātes principi attiecībā pret visiem SBS pakalpojumu saņēmējiem, neatkarīgi no tā, kas SBS pakalpojumu piešķir.	Tiek pārkāpti brīvās konkurences principi.
IBM administrētājiem ir vienkāršāk un precīzāk plānot finansējumu, kas nepieciešamas IB saņēmējiem.	Pastāv risks, ka faktiskās SBS pakalpojuma izmaksas ir daudz lielākas un pakalpojuma sniedzēji nevar nodrošināt kvalitatīvus SBS pakalpojumus.
Pakalpojumu sniedzējiem nav iespējas noteikt nepamatoti augstu SBS pakalpojuma cenu.	IB saņēmējs var nesaņemt SBS pakalpojumu, jo pakalpojuma sniedzēji nav ieinteresēti sniegt SBS pakalpojumu par šādu cenu, kas zemākā par faktiskajām vai reālajām izmaksām.
	Valstī tiek noteikta viena cena un netiek ņemtas vērā katra konkrētā pakalpojuma sniedzēja faktiskās izmaksas, jo dažos Latvijas novados vienam un tam pašam pakalpojuma sniedzējam var būt dažādas cenas, kā arī dažādiem pakalpojuma sniedzējiem, kas sniedz vienu un to pašu SBS pakalpojumu vienā novadā, faktiskās izmaksas dažādu faktoru ietekmē var atšķirties.
	Tikai atsevišķiem SBS pakalpojumiem var piemērot šo cenu noteikšanas metodi, piemēram, asistenta pakalpojumam pašvaldībās.

Lai IBM ietvaros ievērotu vienlīdzības, taisnīguma un objektivitātes principus - pavadoņa pakalpojumam (valsts apmaksātais asistents pašvaldībā), tiek izmantota cena, kas noteikta šī pakalpojuma īstenošanas MK noteikumos.⁵⁶ Tāpat šis pakalpojums IB ietvaros tiks nodrošināts saskaņā ar tā īstenošanas MK noteikumos noteiktajiem apjoma ierobežojumiem, atskaitīšanās kārtību un citiem pakalpojuma nodrošināšanas kritērijiem.

4.variants - tiek piemērota cena, kas noteikta LM vai pašvaldības noslēgtajos valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumos ar pakalpojumu sniedzējiem (22.tabula)⁵⁷.

22.tabula

4.varianta stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
Tiek pielietoti vienlīdzības, taisnīguma un objektivitātes principi attiecībā pret visiem SBS pakalpojumu saņēmējiem, neatkarīgi no tā, kas piešķir SBS pakalpojumu.	Pastāv risks, ka faktiskās SBS pakalpojuma izmaksas ir daudz lielākas un pakalpojuma sniedzēji nevar nodrošināt kvalitatīvu SBS pakalpojumu.
IBM administrētājiem ir vienkāršāk un precīzāk plānot finansējumu, kas nepieciešamas IB saņēmējiem.	Tikai atsevišķiem SBS pakalpojumiem var piemērot šo cenu noteikšanas metodi, piemēram, sociālās rehabilitācijas SBS pakalpojumiem personām ar redzes un dzirdes invaliditāti.
Izmantojot šo variantu SBS pakalpojumiem, kuri šobrīd tiek nodrošināti tikai <u>deleģēto uzdevumu veikšanas līgumu ar pakalpojumu sniedzējiem ietvaros</u> , piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem personām ar redzes un dzirdes invaliditāti, tiks panākts, ka attiecīgais pakalpojumu sniedzējs piemēro vienotu pakalpojuma cenu neatkarīgi no tā vai pakalpojums tiek nodrošināts deleģēto uzdevumu veikšanas līgumu ietvaros, vai IBM ietvaros.	

Pamatojoties uz Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. pantu, Latvijas Neredzīgo biedrības un Latvijas Nedzirdīgo savienības sniegtajiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem personām ar redzes un dzirdes invaliditāti, t.sk., bērniem ar redzes un dzirdes

⁵⁶ Ministru kabineta 18.12.2012. noteikumi Nr.942 "Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā, augstskolā un koledžā." Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/253781-kartiba-kada-pieskir-un-finanse-asistenta-pakalpojumu-pasvaldiba-augstskola-un-koledza>

⁵⁷ LM un Latvijas Neredzīgo biedrības 2017.gada 10.janvāra noslēgtajā valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumā Nr.LM2017/-24-1-04/02 un LM un Latvijas Nedzirdīgo savienības 2017.gada 10.janvāra noslēgtajā valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumā Nr.LM2017/-24-1-04/03.

invaliditāti, tiek izmantota SBS pakalpojuma cena, kas noteiktas valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumos⁵⁸ (23.tabula).

23.tabula

LM noslēgtajos valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumos ar Latvijas Neredzīgo biedrību un Latvijas Nedzirdīgo savienību noteiktās SBS pakalpojumu cenas

N.P.K.	SBS pakalpojuma nosaukums	SBS pakalpojuma cena	SBS pakalpojuma mērvienība
1.	Funkcionēšanas iemaņu apguve institūcijā ar diennakts uzturēšanos bērniem ar redzes traucējumiem		
1.1.	garais kurss	69,77	diennakts
1.2.	īssais kurss	90,07	diennakts
2.	Funkcionēšanas iemaņu apguve institūcijā bez diennakts uzturēšanās un dzīvesvietā bērniem ar redzes traucējumiem		
2.1.	garais kurss	9,92	stunda
2.2.	īssais kurss	13,70	stunda
3.	Latviešu zīmju valodas lietošanas apmācība bērniem ar dzirdes traucējumiem	16,24	stunda
4.	Saskarsmes un radošās pašizteiksmes iemaņu apguve bērniem ar dzirdes traucējumiem	20,92	stunda
5.	Psiholoģiskās adaptācijas treniņi bērniem ar dzirdes traucējumiem	39,15	stunda
6.	Palīdzība un atbalsts klienta sociālo problēmu risināšanā bērniem ar dzirdes traucējumiem	17,11	stunda
7.	Surdotulka pakalpojums saskarsmes nodrošināšanai bērniem ar dzirdes traucējumiem	9,61	stunda
8.	Surdotulka pakalpojums izglītības programmas apguvei bērniem ar dzirdes traucējumiem	8,77	stunda

⁵⁸ LM un Latvijas Neredzīgo biedrības 2017.gada 10.janvāra noslēgtajā valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumā Nr.LM2017/-24-1-04/02 un LM un Latvijas Nedzirdīgo savienības 2017.gada 10.janvāra noslēgtajā valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumā Nr.LM2017/-24-1-04/03.

Surdotulka pakalpojuma saskarsmes nodrošināšanai ar fiziskām un juridiskām personām cenā, atbilstoši MK noteikumiem Nr.1472, tiek iekļauti arī surdotulka ceļā pavadītais laiks uz (un no) pakalpojuma sniegšanas vietu un transporta izmaksas.⁵⁹

Izanalizējot SBS pakalpojumu cenu noteikšanas variantus un ņemot vērā to, ka SBS pakalpojuma vienas vienības izmaksu noteikšanas metodikai ir jābalstās uz taisnīguma, vienlīdzības, objektivitātes un pierādāmības principiem, tad IBM, pēc nepieciešamības, tiks izmatoti visi četri SBS pakalpojumu cenu noteikšanas varianti.

Ņemot vērā, ka vecāki IBM ietvaros var izvēlēties pakalpojuma sniedzēju, lai veicinātu konkurenci, nodrošinātu kvalitatīvu SBS pakalpojumu sniegšanu, lielākai daļai pakalpojumu sarakstā iekļautajiem SBS pakalpojumiem IBM var izmantot tirgus cenu.

Lai izvairītos no riska, ka pakalpojuma sniedzējs noteiks nepamatoti augstu SBS pakalpojuma cenu, pakalpojuma sniedzējam jāapliecina, ka piedāvātā SBS pakalpojuma cena IBM ietvaros ir līdzvērtīga attiecīgā SBS pakalpojuma cenai, par kādu tas tiek nodrošināts citiem tirgus dalībniekiem.

Gadījumā, ja pašvaldībā tiek ieviests jauns SBS pakalpojums un tam nav noteikta cena, sociālais darbinieks norēķinos ar pakalpojuma sniedzēju var izmantot konkrētajam SBS pakalpojuma aprēķinātās vienas vienības izmaksas (cenu).

No IB var tikt segti arī transporta un specializētā transporta izdevumi gan vecākam, gan bērnam, nokļūšanai uz/no SBS pakalpojumiem, kas ir iekļauti atbalsta plānā.

Sociālajam darbiniekam ir jāņem vērā un jāpārliedz, ka IBM nodrošināšanā:

- **pakalpojuma sniedzējs, nevar noteikt IB saņēmējam augstāku SBS pakalpojuma cenu, nekā viņš ir noteicis pārējiem SBS pakalpojuma saņēmējiem brīvajā tirgū;**
- **pakalpojuma sniedzēji, kuriem ir noslēgts deleģējuma līgums ar LM vai pašvaldību, nevar noteikt IB saņēmējam augstāku SBS pakalpojuma cenu, nekā tas ir noteikts deleģējuma līgumā;**
- **pakalpojuma sniedzēji, kuri sniedz SBS pakalpojumus, kuriem IBM metodikā ir noteiktas cenas maksimālais apmērs saskaņā ar normatīvajiem aktiem (asistenta pakalpojums pašvaldībā), nevar noteikt augstāku SBS pakalpojuma cenu, nekā tas ir noteikts normatīvajos aktos.**

⁵⁹ Ministru kabineta 2009. gada 15. decembra noteikumi Nr.1472 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus – tiftotehniku un surdotehniku”.

^{23.17} Ja šo noteikumu 23.¹⁶ punktā minētais līgums tiek slēgts par saskarsmes nodrošināšanu ar fiziskām un juridiskām personām, līgumā papildus norāda surdotulka pakalpojuma sniegšanas vietu un laiku, kārtību, kādā veicamas izmaiņas vietas un laika plānošanā, kā arī kārtību, kādā sedz surdotulka izdevumus, kas saistīti ar ceļā pavadīto laiku līdz nokļūšanai pakalpojuma sniegšanas vietā, un transporta izdevumus.

SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodiku piemēro, ievērojot šādus nosacījumus un ierobežojumus.

- Universālā asistenta pakalpojuma saņemšanas laikā bērns nav tiesīgs saņemt pavadoņa pakalpojumu (asistenta pakalpojumu pašvaldībās) un aprūpes mājās pakalpojumu.
- Universālā asistenta pakalpojumu nav tiesīgi nodrošināt vecāki un ar bērnu vienā mājsaimniecībā dzīvojošas personas.
- Ja bērns saņem dienas aprūpes centra pakalpojumu, kurā tiek nodrošinātas gan dažādu speciālistu individuālās konsultācijas/nodarbības, gan grupu nodarbības, tad attiecīgi sociālais darbinieks, izstrādājot atbalsta plānu, izanalizē speciālistu ieteikto speciālistu konsultāciju/nodarbību un grupu nodarbību apjomu, intensitāti tā, lai, saņemot SBS pakalpojumu gan dienas aprūpes centrā, gan citur, nepārsniegtu speciālistu ieteikto kopējo SBS pakalpojuma apjomu.
- IBM transporta un specializētā transporta pakalpojumu apjoms vienam bērnam tiek noteikts pēc nepieciešamības, sociālajam darbiniekam sadarbībā ar vecākiem izvērtējot bērna un vecāku vajadzības un iespējas saņemt SBS pakalpojumus.
- Maksimālais piešķirtais SBS pakalpojumu apjoms noteikts atbalsta plānā. Ja mēneša ietvaros SBS pakalpojums netiek nodrošināts pilnā apmērā, samaksu veic par faktiski sniegto SBS pakalpojuma apjomu.
- Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana notiek vismaz reizi 12 mēnešos, un IB indikatīvais apmērs tiek noteikts 12 mēnešu periodam. Ja bērns un vecāki nav saņēmuši konkrētajā mēnesī atbalsta plānā noteiktos SBS pakalpojumus, tad bērns un vecāki šos SBS pakalpojumus ir tiesīgi saņemt atlikušajos atbalsta plāna darbības perioda mēnešos.

SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodika tiek pārskatīta pie šādiem nosacījumiem:

- ja tiek veikti grozījumi normatīvajos aktos;
- ja tiek veikti grozījumi LM noslēgtajos valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumos ar Latvijas Neredzīgo biedrību un Latvijas Nedzirdīgo savienību un noteiktas jaunas SBS pakalpojumu cenas;
- ja tiek veikti grozījumi pašvaldības noslēgtajos deleģēto uzdevumu veikšanas līgumā ar pakalpojuma sniedzēju un noteiktas jaunas SBS pakalpojumu cenas.

SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodikas pārskatīšanu veic LM, informējot par to IB administrētāju.

7. Individuālā budžeta administrētājs un tā darba organizācija

7.1. IB administrētājs

IB administrētājs – institūcija, kas nodrošina IB piešķiršanu un IB indikatīvā apmēra noteikšanu, bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu un atbalsta plāna izveidi, pārrauga IBM procesa nodrošināšanu un administrēšanu, atbilstoši IBM metodikā noteiktajam.

Iepazīstoties ar ārvalstu pieredzi, IBM izstrādes procesā tiek apskatīti divi iespējamie IB administrēšanas procesa nodrošināšanas varianti un, analizējot šos variantus, definētas šo variantu stiprās un vājās puses:

1.variants – IB administrēšanas procesu nodrošina sociālie dienesti, kas jau šobrīd ir atbildīgā institūcija par sociālo pakalpojumu organizēšanu un sniegšanu, kā to nosaka šobrīd spēkā esošais normatīvais regulējums (24.tabula).

24.tabula

1.varianta stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
Šādu funkciju paredz šobrīd spēkā esošais normatīvais regulējums – Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums nosaka pašvaldības sociālā dienesta funkcijas, kur viens no uzdevumiem ir - sniegt vai organizēt sociālos pakalpojumus ģimenēm ar bērniem ⁶⁰ .	Sociālo dienestu nepietiekamā kapacitāte, jau šobrīd sociālie dienesti ziņo par darbinieku resursu nepietiekamību, valstī ir nodrošināti 75% no nepieciešamā sociālo darbinieku.
Nav nepieciešami papildu ieguldījumi jaunas infrastruktūras izveidei.	Jaunas metodoloģijas ieviešanai nepieciešama papildu darbinieku apmācība.
Sociālo dienestu pieejamība ir nodrošināta visās Latvijas pašvaldībās, līdz ar to, ir tuvāk potenciālajam klientam.	

2.variants – IB procesa administrēšanu nodrošina īpaši izveidota institūcija (25.tabula).

25.tabula

2.varianta stiprās un vājās puses

Stiprās puses	Vājās puses
Tiek atslogoti sociālie dienesti no konkrētas mērķa grupas klientiem.	Nepieciešama jauna normatīvā regulējuma izstrāde, jo šobrīd sociālo pakalpojumu organizēšanas un sniegšanas funkcija ir deleģēta sociālajiem dienestiem. Ja vienai daļai iedzīvotāju par pakalpojumu organizēšanu un sniegšanu joprojām būs atbildīga pašvaldība, bet daļai iedzīvotāju (IBM ietvaros) par to būs atbildīga cita iestāde, pastāv risks saistīti ar izdevumu un

⁶⁰ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 11.pants

Stiprās puses	Vājās puses
	atbalsta plānošanu un koordinēšanu pašvaldības iedzīvotājiem.
Sociālā atbalsta sniegšanas specializācija konkrētai mērķa grupai, vienlaikus nodrošinot iespēju kompaktāk risināt sistēmas pilnveides jautājumus.	Jaunas metodoloģijas ieviešana nepieciešama papildus darbinieku apmācība
	Nepieciešams papildu finansējums jaunu darba vietu izveidei un infrastruktūras radīšanai
	Ja IB administrēšana tiek organizēta centralizēti, pastāv risks, ka netiks nodrošināta samērīga pakalpojuma pieejamība visas Latvijas pašvaldībās.
	Pašvaldība līdzfinansēs IBM izmaksas saviem iedzīvotājiem, bet līdzekļu izlietojuma kontrole būs apgrūtināta, jo par to būs atbildīga iestāde, kura nav pašvaldības iestāde.

Izanalizējot abu variantu stiprās un vājās puses, secināms, ka IBM sociālajā jomā 1.variants, kad IB administrē sociālie dienesti, ir atbilstošāks, jo ir ekonomiski izdevīgāks - nav nepieciešami papildu ieguldījumi jaunas infrastruktūras izveidei, sociālo dienestu pieejamība ir nodrošināta visās Latvijas pašvaldībās, līdz ar to, ir tuvāk potenciālajam klientam, kā arī saskaņā ar normatīvo regulējumu sociālie dienesti jau nodrošina SBS pakalpojumu sniegšanu bērniem ar FT. Tā kā pašvaldības līdzfinansēs IBM, tas nodrošina arī labāku kontroles, plānošanas un atbalsta koordinēšanas mehānismu pašvaldībā.

7.2. Prasības IB administrētājam

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums nosaka, ka pašvaldības sociālā dienesta uzdevums ir sniegt sociālos pakalpojumus vai organizēt to sniegšanu ģimenēm ar bērniem, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, audžuģimenēm, aizbildņiem, personām, kuras aprūpē, kādu no ģimenes locekļiem, invalīdiem, kā arī veikt sociālās vides izpēti un noteikt problēmas⁶¹.

Ņemot vērā, ka sociālie dienesti ir atbildīgās institūcijas, kuru kompetencē ir palīdzēt grūtībās nonākušajām ģimenēm ar bērniem, kā arī sociālie dienesti ir tuvāk potenciālajam klientam,

⁶¹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 11.pants.

labāk pārzina viņa vajadzības un var novērtēt IB lietderību un efektivitāti⁶², IB administrēšana tiek nodota pašvaldību sociālajiem dienestiem.

Atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteiktajam tiesības veikt sociālo darbu ir personām, kuras ieguvušas otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā⁶³.

Ņemot vērā iepriekš minēto un Latvijas normatīvajos aktos noteiktās prasības, IB administrētājs ir pašvaldības sociālais dienests, kurš pieņem darbā sociālo darbinieku.

Prasības sociālajam darbiniekam:

(1) Izglītība:

- persona, kura ir ieguvusi otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā.

(2) Pamatprasmes un specifiskās zināšanas:

- prasme orientēties likumdošanā un profesionāli šīs zināšanas izmantot praksē;
- teorētisko zināšanu izmantošana praksē;
- datora lietošanas prasme (MS programmas, Internet Explorer u.c.);
- prasme patstāvīgi plānot un organizēt savu darbu (kritiskā domāšana, spēja analizēt situāciju, risināt problēmas un pārzināt profesionālo jomu, spēja operatīvi un patstāvīgi pieņemt lēmumus);
- prasme strādāt komandā un vadīt komandu;
- augsta atbildības sajūta;

(3) Valodu prasmes:

- brīvi pārvalda valsts valodu;
- nepieciešamas krievu valodas zināšanas⁶⁴.

(4) Zināšanu profesionālā pilnveide:

- kvalitatīva sociālā darba veikšanai, kā arī bērnu un vecāku vajadzībām atbilstošu SBS pakalpojumu nodrošināšanai, nepieciešama regulāra atbilstošu zināšanu apguve un pilnveide.
- Zināšanas un izpratne par IBM.

(5) Saskarsmes un komunikācijas prasmes:

- saskarsme un komunikācija ar bērnu un vecāku balstīta uz toleranci un savstarpēju uzticību;

⁶² Pētījums "Esošo sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas sistēmas analīze" 58.lpp. (5.ieteikums). Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/3755>. (04.2018.)

² Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 11.pants.

⁶³ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 41.pants.

⁶⁴ Krievu valodas zināšanas ir vēlamas, jo bērni, kuru dzimtā valoda ir krievu valoda, bieži vien nepārvalda valsts valodu vispār, vai nepārvalda tādā līmenī, lai spētu efektīvi komunicēt. Neskatoties uz to, ka Latvijā oficiālā valsts valoda ir latviešu valoda, kvalitatīvai atbalsta sniegšanai nepieciešams nodrošināt informāciju tādā valodā, kāda bērnam un vecākam ir vieglāk saprotama.

- labas komunikācijas prasmes, kā arī zināšanas par bērna attīstību un funkcionālo traucējumu raksturojumu, efektīvākās un piemērotākās komunikācijas pielietošanai un problēmu risināšanai.

(6) Ētikas prasības:

- sociālajam darbiniekam ir jāievēro profesionālās darbības ētiskie pamatprincipi.

7.3. IB administrētāja tiesības un pienākumi

Sociālā darbinieka tiesības:

- pieprasīt un saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm un citām valsts pārvaldes iestādēm, privātpersonām, tai skaitā ārstniecības iestādēm un personām, nepieciešamo informāciju un dokumentus, kas nepieciešami pienākumu veikšanai, lai sniegtu SBS pakalpojumus bērnam un vecākiem, kā arī citu kompetencē esošo jautājumu risināšanai;
- apstrādāt bērna un vecāka personas datus, ievērojot normatīvo regulējumu datu aizsardzības jomā;
- veikt bērna un vecāka vajadzību izvērtēšanu savas kompetences ietvaros;
- sniegt norādījumus pakalpojumu sniedzējiem un bērnu vecākiem savas kompetences ietvaros;
- pieņemt patstāvīgus lēmumus jautājumos, kas saistīti ar IB administrēšanas procesu, savas kompetences ietvaros;
- iesaistīt vecāku bērna aprūpes un rehabilitācijas procesā, vienojoties par veicamajiem pasākumiem;
- pieprasīt vecākiem un pakalpojuma sniedzējiem ievērot līguma nosacījumus un normatīvo aktu prasības;
- pārraudzīt un administrēt bērna IB finanšu līdzekļus;
- izvērtēt IB ietvaros sniegto SBS pakalpojumu kvalitāti;
- informēt savas kompetences ietvaros fiziskas un juridiskas personas par SBS pakalpojumiem, izskatīt ierosinājumus, sūdzības un sniegt atbildes savas kompetences ietvaros.

Sociālā darbinieka pienākumi:

- informēt bērnu un vecāku par SBS pakalpojumiem, tiesībām tos saņemt IB ietvaros un to sniegšanas kārtību. Atbildes uz bērna un vecāka jautājumiem sniegt izsmeļošas un saprotamas;
- veikt bērna izvērtēšanu savas kompetences ietvaros, tai skaitā, ņemot vērā speciālistu sniegtos atzinumus;
- organizēt SBS pakalpojumu sniegšanu bērnam un vecākam;
- piesaistīt un koordinēt SBS pakalpojumu pieejamību, ievērojot bērna vislabākās intereses;
- koordinēt līgumu noslēgšanu vai garantijas vēstuli ar pakalpojuma sniedzēju par SBS pakalpojuma nodrošināšanu;
- koordinēt līguma noslēgšanu ar vecāku par IB saņemšanu;

- apstrādājot bērnu un vecāku personas datus (arī sensitīvos datus), kā arī pakalpojuma sniedzēju datus, ievērot datu aizsardzību atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam;
- sadarboties ar valsts, pašvaldības un citām institūcijām;
- nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darba dienā, paziņot bāriņtiesai un Valsts policijai, ja ir pamats uzskatīt, ka bērns cietis vardarbības, vecāka tiesību ļaunprātīgas izmantošanas rezultātā, pienācīgas aprūpes un uzraudzības trūkuma vai cita bērnu tiesību pārkāpuma dēļ;
- izvērtēt un sniegt priekšlikumus sociālajam dienestam par SBS pakalpojumu kvalitāti, kā arī sekmēt jaunu SBS pakalpojumu attīstību;
- veidot klienta lietu;
- apkopot un analizēt informāciju par bērna IB un sniegtajiem SBS pakalpojumiem;
- sagatavot un iesniegt sociālajā dienestā noteiktos pārskatus noteiktajā kārtībā un termiņā;
- pildīt sociālā dienesta uzdotos uzdevumus savas kompetences ietvaros;
- pārzināt SBS pakalpojumu bērniem politikas īstenošanu Latvijā, reģionā un pašvaldībā;
- ievērot Latvijas Republikā spēkā esošos likumus un normatīvos aktus.

8. IB saņēmēja tiesības un pienākumi

Vispārīgās IB saņēmēja tiesības:

- saņemt IB atbilstoši IBM metodikā noteiktajam;
- saņemt atbalsta plānā noteiktos SBS pakalpojumus atbilstoši noslēgtajam līgumam;
- līdzdarboties lēmuma pieņemšanas procesā par SBS pakalpojuma saņemšanu;
- saņemt informāciju par SBS pakalpojumiem un tā saņemšanas nosacījumiem un kārtību;
- atteikties no SBS pakalpojumu saņemšanas;
- vērsties ar iesniegumu par SBS pakalpojuma nepietiekamo vai neapmierinošo kvalitāti un pieprasīt pakalpojuma sniedzēja maiņu;
- izteikt viedokli, priekšlikumus un sūdzības par SBS pakalpojumu;
- saņemt bērna un vecāku individuālām vajadzībām atbilstošus SBS pakalpojumu dzīvesvietā saskaņā ar atbalsta plānā noteikto.

Vispārīgie IB saņēmēja pienākumi ir:

- aktīvi līdzdarboties SBS pakalpojumu saņemšanas procesā;
- informēt SBS pakalpojuma sniedzēju par neierašanos uz plānoto konsultāciju/nodarbību, ja ir objektīvi apstākļi, kā arī saskaņot tālāko rīcību;
- informēt SBS pakalpojuma sniedzēju par bērna vispārējo veselības stāvokli, sniegt SBS pakalpojuma sniegšanai nepieciešamo informāciju, brīdināt par varbūtējiem riskiem;
- bērna vecākam piedalīties bērna izvērtēšanā, atbalsta plāna izstrādē/saskaņošanā/apstiprināšanā un pildīt tajā noteikto;

- izturēties pret SBS pakalpojumu sniedzējiem ar cieņu, neapdraudēt pakalpojuma sniedzēju veselību vai dzīvību u.c.;
- neskaidrību gadījumā griezties pie SBS pakalpojuma sniedzēja atbildīgā darbinieka un kopā risināt visas problēmas, lai sasniegtu izvirzītos sociālās rehabilitācijas mērķus;
- ievērot speciālistu sniegtās rekomendācijas;
- informēt sociālo darbinieku un pakalpojuma sniedzēju par dzīves vietas maiņu, kā arī par citām izmaiņām ģimenes situācijā;
- informēt sociālo darbinieku, ja starp vecākiem un pakalpojuma sniedzēju rodas konfliktsituācija;
- ievērot konfidencialitāti un neizpaust informāciju par citu SBS pakalpojumu saņēmēju privāto dzīvi;
- sniegt patiesu informāciju;
- iesaistīties un līdzdarboties savas situācijas risināšanā.

9. Pakalpojumu sniedzēju piesaistes kārtība

Ņemot vērā to, ka ir ļoti svarīgi nodrošināt bērnam SBS pakalpojumus maksimāli tuvu viņa dzīvesvietai, tad uzsākot sniegt SBS pakalpojumu, pašvaldībām jāizmanto dažādi pakalpojumu sniedzēju piesaistes veidi:

- sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā pieejamā informācija par pakalpojumu sniedzējiem;
- informācija par jau esošajiem pakalpojumu sniedzējiem savā pašvaldībā un arī tuvākajās kaimiņu pašvaldībās;
- pašvaldības teritorijā esošajām nevalstiskajām organizācijām pieejamā informācija par pakalpojumu sniedzējiem;
- pašvaldības teritorijā esošās nevalstiskās organizācijas, kuras sniedz SBS pakalpojumus;
- bērna vecāku sniegtā informācija par jau esošajiem pakalpojumu sniedzējiem, kurus tie izmanto;
- internetā pieejamā informācija par pakalpojumu sniedzējiem;
- IBM ietvaros izstrādātais SBS pakalpojumu saraksts.

Ieviešot IBM jāņem vērā Pētījumā norādītie ieteikumi, ka sociālajam dienestam ir jāveic savas teritorijas potenciālo pakalpojumu sniedzēju apzināšana, uzskaitē un aktīvāk jāsadarbojas ar pakalpojumu sniedzējiem un nevalstiskajām organizācijām SBS pakalpojuma ieviešanā, sniegšanā un attīstībā⁶⁵. Sociālajam dienestam ir jāizvērtē esošā situācija SBS pakalpojumu nodrošināšanā un jālemj par piemērotāko pakalpojumu sniedzēju piesaistes veidu.⁶⁶

Tā kā IBM bērna vecāks atbalsta plāna izstrādes procesā, sociālajam darbiniekam nosauks konkrētus pakalpojuma sniedzējus, tad vecāks rakstīs iesniegumu, kurā norādīs SBS pakalpojumus un pakalpojumu sniedzējus, un saskaņā ar iesniegumu sociālais darbinieks

⁶⁵ Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 60.lpp. (13. ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

⁶⁶ Turpat, 62.lpp. (20. ieteikums).

pārbaudīs pakalpojumu sniedzēja atbilstību konkrētā SBS pakalpojuma sniedzēja kvalifikācijai un prasībām (5.pielikums).

10.Ētikas prasības individuālā budžeta modeļa ieviešanā iesaistītajām pusēm

Ētikas prasības ir darbinieka morāles un tikumības noteikumu kopums, kas darbiniekam ir jāievēro savā profesionālajā darbībā, un ir saistošas visiem speciālistiem, kuri ir iesaistīti bērna izvērtēšanā, atbalsta plāna izstrādē, IB procesa administrēšanā, IB pārvaldīšanā un SBS pakalpojumu nodrošināšanā.

Ētikas prasību pamatprincipi noteikti, ņemot vērā vairākām profesijām izstrādātos ētikas kodeksus, piemēram, Latvijas Psihologu biedrības Profesionālās ētikas kodekss⁶⁷, Latvijas profesionālo sociālo un aprūpes darbinieku asociācijas izstrādātais Latvijas sociālo darbinieku ētikas kodekss⁶⁸.

Ētikas prasību mērķis – nodrošināt IBM darbību, kas balstīta uz profesionālajiem ētikas pamatprincipiem, lai veicinātu iesaistīto darbinieku godprātīgu rīcību saskaņā ar tiesību normām, profesionālajām pamatvērtībām un principiem, kā arī dažādu iesaistīto profesionāļu profesionālās ētikas standartiem. Ētikas prasības norāda, kādi apsvērumi jāņem vērā, izvērtējot profesionālās rīcības atbilstību.

Ētikas prasībās ietvertie profesionālās ētikas pamatprincipi un ētikas normas darbiniekam ir jāievēro savā profesionālajā darbībā attiecībā pret bērnu un vecākiem, savstarpējā saskarsmē, kā arī attiecībā ar sociālo dienestu, valsts, pašvaldības un nevalstiskajām institūcijām, SBS pakalpojuma sniedzējiem, sadarbības partneriem un citām personām.

Situācijās, kas nav minētas šajās ētikas prasībās, darbinieks rīkojas saskaņā ar vispārējām uzvedības normām.

Profesionālās ētikas pamatprincipi

Darbinieka pienākums ir ievērot šādus profesionālās ētikas pamatprincipus:

- Godīgums un taisnīgums:
 - darbinieks izturas godprātīgi pret saviem pienākumiem, principiāli rīkojas ikvienā negodīgas rīcības gadījumā;
 - darbinieks rīkojas taisnīgi, ievērojot personu vienlīdzību likuma priekšā un neizrādot labvēlību vai nepamatotas privilēģijas kādai no tām;
 - pildot savus pienākumus un pieņemot lēmumus, ņem vērā bērna un vecāka vēlmes un intereses;
 - darbiniekam ir augsta tiesiskā apziņa, viņš rīkojas profesionāli, tikai un vienīgi saskaņā ar normatīvajiem aktiem.

⁶⁷ Latvijas Psihologu biedrība (LPB), LPB Profesionālās ētikas kodekss [online] Pieejams: <http://www.psihologubiedriba.lv/?p=146>

⁶⁸ Latvijas profesionālo sociālo un aprūpes darbinieku asociācija, Latvijas sociālo darbinieku ētikas kodekss. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/upload/publikacijas/sdetikaskodekss.pdf>

- Atbildīgums:
 - lai sasniegtu profesionāli visaugstāko rezultātu, darbinieks amata pienākumus un darba uzdevumu veic atbildīgi, izmantojot savas zināšanas, prasmes un darba pieredzi;
 - darbinieki izturas pieklājīgi, iejūtīgi un atsaucīgi pret bērnu un vecākiem, novērš pieļautās kļūdas un nepieciešamības gadījumā atvairojas bērnam un vecākam;
 - darbinieks ir uzticīgs IBM darbības mērķiem un pamatvērtībām;
 - darbinieks ir uzņēmīgs, mērķtiecīgs un cenšas sasniegt labākus rezultātus, regulāri papildinot savas profesionālās zināšanas, izrādot pašiniciatīvu, un izsaka savus priekšlikumus darba pilnveidošanai.

- Objektivitāte un neatkarība:
 - pieņemot lēmumus, darbinieks ņem vērā tikai objektīvu un pārbaudītu informāciju, pamatojas uz iegūtajiem faktiem un pierādījumiem. Darbinieks nedrīkst izdarīt spiedienu uz bērnu vai vecāku, lai mainītu to lēmumu;
 - darbinieks savu pienākumu izpildē un lēmumu pieņemšanā norobežojas no personīgajām interesēm un ārējās ietekmes (citu personu politisku, reliģisku vai sociālu grupu interesēm, pakļaušanās sabiedrības protestiem vai bailēm no kritikas);
 - darbinieks apzinās sava amata prasības un nosacījumus, kā arī savas darbības ieguldījumu, tādēļ izjūt personisku atbildību par veiktā darba kvalitāti IB mērķu sasniegšanai;
 - darbinieks savus pienākumus veic profesionāli un savlaicīgi, ievērojot precizitāti, lai nodrošinātu darba efektivitāti un kvalitāti. Darbinieks veic tādus pienākumus un pieņem tādus lēmumus, kas atbilst viņa kompetences līmenim;
 - darbinieks savā darbībā un izteikumos saskarsmē ar sabiedrību ir lojāls pret sociālo dienestu;
 - ar profesionālo darbību saistītajos publiskajos izteikumos, kā arī lietišķajos kontaktos, darbinieks pauž sociālā dienesta viedokli, iepriekš to saskaņojot.

- Konfidencialitāte un datu aizsardzība:
 - darbinieku uzdevums ir informēt bērnu un vecāku par nepieciešamību iegūt to personas datus un izskaidrot, kā dati tiks izmantoti un uzglabāti;
 - darbinieku pienākums ir rūpēties par iegūto personas datu aizsardzību, izpaužot tos vienīgi SBS pakalpojumu sniedzējiem, ar kuriem noslēgts līgums par SBS pakalpojumu sniegšanu, un normatīvajos aktos minētajām iestādēm;
 - darbinieks nodrošina klienta tiesības uz sadarbību vērstām attiecībām, kas balstītas uz uzticēšanos, privātās dzīves respektēšanu un konfidencialitāti;
 - darbinieks informāciju, kas viņam kļuvusi zināma, pildot darba vai amata pienākumus, nedrīkst prettiesiski izpaust vai izmantot mērķiem, kas nav saistīti ar amata pienākumu veikšanu vai konkrētu darba uzdevumu pildīšanu;
 - darbinieks aizsargā ierobežotas pieejamības, komercnoslēpumu saturošo informāciju un neizmanto to privātu mērķu sasniegšanai;
 - darbinieks, paužot informāciju, kas saistīta ar IBM darbību, ir piesardzīgs, apzinoties, ka katra atsevišķa darbinieka rīcība veido kopējo IB tēlu sabiedrībā;
 - sociālais darbinieks nodrošina uzglabātās informācijas konfidencialitāti.

- **Profesionalitāte:**
 - darbinieks savā darbībā ievēro Latvijas Republikas Satversmi, valsts un personu likumīgās intereses, profesionālās uzvedības prasības un darba līguma noteikumus;
 - darbinieks rūpējas par nepārtrauktu profesionālās kvalifikācijas celšanu un pieredzes gūšanu: ir uzņēmīgs, mērķtiecīgs, izrāda iniciatīvu, regulāri papildina savas profesionālās zināšanas, lasot nozares literatūru, apmeklējot seminārus un izglītojošus kursus, kā arī seko līdzi procesiem atbilstošajā nozarē Latvijā un pasaulē un sniedz priekšlikumus darba uzlabošanai un pilnveidošanai;
 - darbinieks veicot savus pienākumus:
 - neizmanto līdzekļus, kas varētu diskreditēt viņa profesiju vai profesionālo rīcību;
 - nepārvērtē savas spējas, kvalifikācijas līmeni vai iegūto pieredzi;
 - nenoniecina citu darbinieku darbu;
 - darbinieks neiesaistās darbībā, profesijā vai pasākumā, kas var mazināt viņu godprātību, objektivitāti un neatkarību.

- **Cieņa:**
 - darbinieks darba attiecībās ievēro savstarpēju cieņu, ir pieklājīgs, iecietīgs un izpalīdzīgs pret bērniem, vecākiem, kolēģiem un citām personām;
 - darbinieks atbalsta citu darbinieku darbu un savstarpēji sadarbojas, sniedzot vai saņemot nepieciešamo palīdzību darba pienākumu veikšanai;
 - darbinieks izvairās kritizēt bērnu un vecāku, citu kolēģi, nedodot iespēju sevi aizstāvēt, un pilnībā izteikties;
 - attieksme un runa ar bērnu un vecāku ir saprotama, lietišķa un labvēlīga, darbinieki respektē un veicina bērnu un vecāku cilvēktiesību, vērtību, goda un cieņas apzināšanos un attīstību;
 - ar savu rīcību vai izteikumiem, nediskriminē un neapvaino bērnu, vecākus, savus kolēģus, vadību un padotos neatkarīgi no viņu individuālās un kulturālās atšķirības, saistībā ar cilvēka invaliditāti, izcelsmi, dzimumu, seksuālo orientāciju, rasi, etnisko piederību, nacionālo piederību, vecumu, reliģisko piederību, valodu un sociāli ekonomisko statusu;
 - nepieļauj bērnu, vecāku, kolēģu un citu personu pazemošanu, cinisku attieksmi, nomelnošanu;
 - izvairās no augstprātības attiecībā pret bērnu, vecākiem un kolēģiem.

Interesu konflikta novēršana:

- darbinieks ir informēts par normatīvo aktu prasībām interešu konflikta jautājumos, pārzina iespējamās riska jomas, kurās šādi konflikti var rasties;
- darbinieks atsakās no darba pienākumu veikšanas vai amata savienošanas visos gadījumos, kad ētisku apsvērumu dēļ varētu tikt apšaubīta darbinieka darbības objektivitāte un neitralitāte, kas var rasties personisku interešu vai apsvērumu gadījumā un var ietekmēt pieņemtos lēmumus;

- darbinieks lēmumus pieņem vienīgi bērna un vecāka interesēs, ievērojot ētikas prasības. Darbinieks neizmanto amata stāvokli un IBM resursus privāto interešu risināšanai, personiska labuma vai citu personu savtīgu labumu gūšanai;
- par situāciju, kurā darbiniekam, pildot amata pienākumus vai darba uzdevumus, jāpieņem lēmums vai jāpiedalās lēmuma pieņemšanā, vai jāveic citas ar ieņemamo amatu saistītas darbības, kas var ietekmēt (vai radīt iespaidu par šādu ietekmi) darbinieka, tā ģimenes locekļa, radnieka vai darījumu partnera personiskās vai mantiskās intereses, darbinieks informē sociālā dienesta vadību, lai novērstu šādu situāciju;
- darbinieki neatbalsta un neslēpj prettiesisku rīcību. Darbinieka pienākums ir sniegt sociālā dienesta vadībai informāciju par viņam zināmiem prettiesiskiem gadījumiem un koruptīviem nodarījumiem, kā arī par paša iespējamu nonākšanu interešu konflikta situācijā, vai citu darbinieku iespējamu atrašanos interešu konflikta situācijā;
- darbinieks informāciju par iespējamiem, viņam zināmiem koruptīviem nodarījumiem un interešu konfliktiem rakstveidā iesniedz personīgi vai anonīmi sociālā dienesta vadībai.

Darbinieku uzvedības pamatprincipi:

- darbinieks atbild par sava amata pienākumu vai darba uzdevumu likumīgu, godprātīgu, kvalitatīvu veikšanu un korektām attiecībām ar bērniem, vecākiem, kolēģiem, vadītājiem un padotajiem;
- darbinieks rīkojas saskaņā ar bērna, vecāku un sociālā dienesta interesēm, citu starpā ir aizliegta nepamatota sociālā dienesta vai IBM realizācijā iesaistīto darbinieku aprunāšana;
- darbinieks amata vai darba pienākumus pilda, atturoties no darbībām, kas varētu negatīvi ietekmēt lēmuma pieņemšanu;
- darbinieks ar savu izturēšanos pret bērnu, vecākiem un citiem darbiniekiem nedrīkst radīt pamatu aizdomām par negodprātīgu rīcību un ietekmējamu stāvokli. Darbinieki nepieņem jebkādas tiešas un netiešas dāvanas, labvēlības un pateicības izpausmes, kas pielīdzināmas dāvanām un ir saistītas ar darba pienākumu pildīšanu;
- darbinieka pienākums ir īstenot sociālā dienesta prasības. Paklausības pienākums neietver pienākumu ievērot rīkojumus, kas liek darīt kaut ko nelikumīgu vai neētisku;
- darbinieks apzinās un atzīst savu zināšanu, prasmju un darbības ierobežojumus, un vēršas pie sociālā dienesta vadības pēc padomiem un atbalsta sarežģītās situācijās;
- darbinieka pienākums ir ziņot sociālā dienesta vadībai par apstākļiem, kas viņam kļuvuši zināmi un kas var nodarīt bērnam, vecākiem, darbiniekiem, vai kādam citam zaudējumus vai kaitējumu;
- darbinieks izmanto darba laiku intensīvi un lietderīgi;
- darbinieka pienākums ir lietot un rūpēties par IB resursiem visekonomiskākajā un racionālākajā veidā;
- darbinieks izrāda pašiniciatīvu un izsaka savus priekšlikumus darba pilnveidošanai;
- darbinieks ir atbildīgs par darba pienākumu savlaicīgu un kvalitatīvu izpildi;
- darbinieks sadarbojas ar kolēģiem, sniedzot un saņemot nepieciešamo palīdzību profesionālo pienākumu izpildē, un ļaunprātīgi neizmanto kolēģu uzticēšanos;

- darbinieks, vienlaikus atrodoties darba attiecībās ar citu darba devēju, ievēro ētikas prasībās iekļautos pamatprincipus un normas;
- darbinieks ārpus darba laika izvēlas tādu uzvedības stilu, lai neradītu šaubas par tā profesionalitāti.

Profesionālās ētikas un uzvedības pamatprincipu izvērtēšana:

- sūdzības par darbinieku šajās ētikas prasībās noteikto normu pārkāpumiem izskata sociālā dienesta vadība;
- sociālā dienesta vadība uzrauga ētikas prasību izpildi;
- ētikas prasību neievērošanas gadījumā jautājumu par darbinieka neētisku rīcību var ierosināt ikviena fiziska vai juridiska persona. Iesniegums vai informācija ar pietiekamu pamatojumu par personas neētisko rīcību tiek iesniegti sociālā dienesta vadībai. Iesniegums vai informācija var būt anonīma;
- sociālā dienesta vadība pieņem lēmumu par darbinieka atbildību un rīcību, ja tie ir pretrunā ar ētikas prasībās noteiktajām normām;
- sociālā dienesta vadība var izteikt piezīmi vai rājienu Darba likuma 90. pantā noteiktajā kārtībā. Ja ētikas prasību pārkāpums ir uzskatāms par būtisku, darbiniekam tiek uzteikts darba līgums Darba likumā noteiktajā kārtībā, un sociālā dienesta vadība šī darba veikšanai izraugās citu darbinieku.

11. Pienākumu un atbildību sadalījums starp vecāku un citām individuālā budžeta modeļa ieviešanā iesaistītajām pusēm

IBM ieviešanā ir iesaistītas vairākas puses – bērns un vecāks, sociālais dienests (IB administrētais un IB pārvaldītais) un tā sociālais darbinieks, pakalpojuma sniedzēji, kas savā starpā sadarbojas. Katra no minētajām pusēm savas kompetences ietvaros ir atbildīga par pienākumu izpildi pret otru pusi.

Sadarbojoties ar bērnu un vecāku, sociālā dienesta, kā IB administrētāja un IB pārvaldītāja, pienākumos un atbildībā ir sekojošas darbības:

- sociālais dienests informē vecākus par iespēju saņemt IB;
- noslēdz līgumu ar vecāku par IB saņemšanu vai lauž minēto līgumu, ja rodas IBM metodikā noteikts apstākļi līguma izbeigšanai;
- noslēdz līgumu ar pakalpojumu sniedzēju par SBS pakalpojumu sniegšanu vai pakalpojuma sniedzējam iesniedz garantijas vēstuli, kurā apliecina, ka, dienests veiks samaksu par bērnam un vecākam sniegto SBS pakalpojumu. Gadījumā, ja sociālajam dienestam ir jau līgums ar pakalpojuma sniedzēju, ja tas ir iespējams, SBS pakalpojumu sniegšanu nodrošina šī līguma ietvaros.

IBM ieviešanas procesa vadīšanu nodrošina sociālā dienesta sociālais darbinieks, kura atbildībā ir sekojošas darbības:

- bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana;

- atbalsta plāna izstrāde, pārskatīšana un pārraudzība;
- piešķirtā IB izlietošanas pārraudzība (tā atbilstība sākotnēji apstiprinātajam atbalsta plānam);
- SBS pakalpojumu sniedzēju piesaiste;
- līgumattiecību noformēšanu ar vecākiem un SBS pakalpojumu sniedzējiem, līgumu uzraudzība;
- IBM finanšu un rezultātīvo rādītāju atskaišu sagatavošana par sniegto SBS pakalpojumu, administrēšana un pārraudzība.

IBM ieviešanā vecāks, sociālais darbinieks un SBS pakalpojuma sniedzēji strādā komandā, kas kopīga mērķa sasniegšanai apvieno speciālistus ar dažādām zināšanām un uzskatiem. Strādājot komandā, starp speciālistiem notiek efektīva sadarbība un mijiedarbība bērna problēmu risināšanā, kā arī bērna un vecāka dzīves kvalitātes uzlabošanā.

Sadarbojoties savas kompetences ietvaros, puses savā starpā dalās pienākumos un atbildībā, veicot sekojošas darbības:

sociālā darbinieka atbildība:

- bērna ar FT un vecāku vajadzību izvērtēšana. Izvērtējot konkrētā bērna un vecāku vajadzības tiek ņemtas vērā arī sociālā darbinieka rīcībā esošās citu speciālistu sniegtās rekomendācijas, pieejamā informācija un dokumentācija par bērnu;
- atbalsta plānu izstrāde, pārskatīšana un pārraudzība:
 - pēc individuālā izvērtējuma veikšanas, sociālais darbinieks, vienojoties ar vecāku, izvirza mērķus saistībā ar noteiktas sociālās problēmas risinājumu, un izveido SBS pakalpojumu sarakstu izvirzītā mērķa īstenošanai prioritārā secībā.
 - sociālais darbinieks vienojas ar vecāku par pakalpojumu sniedzējiem, kuri sniegs bērnam nepieciešamos SBS pakalpojumus, un vecāks uzraksta iesniegumu, kurā norāda konkrētus pakalpojuma sniedzējus.
 - sociālais darbinieks sadarbībā ar vecāku izstrādā atbalsta plānu un vienojas par gala versiju atbalsta plānam. Atbalsta plānu paraksta sociālais darbinieks un vecāks, un tas ir līguma ar vecāku pielikums;
 - pēc atbalsta plāna izstrādes sociālais darbinieks kopā ar vecāku, vienojas par SBS pakalpojumu saņemšanas laiku mēneša griezumā, kā arī visā IB saņemšanas laikā;
 - nepieciešamības gadījumā, sociālais darbinieks sadarbībā ar vecāku, pārskata atbalsta plānu, veic korekcijas vai lemj par turpmāko rīcību;
 - pēc atbalsta plānā noteikto SBS pakalpojumu saņemšanas, sociālais darbinieks pieprasa informāciju no pakalpojumu sniedzējiem par SBS pakalpojumu sniegšanas rezultātiem un rekomendācijām;
- piešķirtā IB izlietošanas pārraudzība (tā atbilstība sākotnēji apstiprinātajam atbalsta plānam);
- SBS pakalpojumu sniedzēju piesaiste;
- līgumattiecību noformēšanu ar vecākiem un SBS pakalpojumu sniedzējiem, līgumu uzraudzība;
- finanšu un rezultātīvo rādītāju atskaišu sagatavošana par sniegto SBS pakalpojumu, administrēšana un pārraudzība.

- SBS pakalpojuma sniedzējs:
 - uzsākot SBS pakalpojuma sniegšanu, tiekas ar vecāku, individuāli vienojas par SBS pakalpojuma sniegšanas norisi, regularitāti, nosacījumiem un nodrošina bērnam un vecākam SBS pakalpojumu saturu un apjomu atbilstoši atbalsta plānam;
 - ikdienā atspoguļo SBS pakalpojumu sniegšanas procesu individuāli katram saņēmējam (bērnam un vecākam) klientu reģistrācijas lapā. Vecāks, bērna pavadošā persona vai bērns ar parakstu apstiprina katru SBS pakalpojuma saņemšanas gadījumu;
 - sniedz vecākam psihoemocionālu, konsultatīvu un profesionālu atbalstu SBS pakalpojumu sniegšanas laikā, t.sk. problēmsituāciju gadījumos u.c.;
 - SBS pakalpojuma sniegšanas laikā nodrošina bērna un vecāku datu aizsardzību un konfidencialitāti, ētisku rīcību attiecībās ar bērnu un vecāku;
 - uztur sadarbību un atgriezenisko saiti ar vecāku un sociālo darbinieku;
 - informē sociālo darbinieku, ja starp bērnu vai vecāku un pakalpojuma sniedzēju pastāv interešu konflikts, ja SBS pakalpojuma sniegšana kļuvusi neiespējama vai ja bērns vai vecāks nav sasniedzams;
 - pēc atbalsta plānā noteikto SBS pakalpojumu saņemšanas, iesniedz sociālajam darbiniekam informāciju par bērnam un vecākam SBS pakalpojumu sniegšanas rezultātiem un rekomendācijām.

- vecāks:
 - tiekas ar sociālo darbinieku un iesniedz iesniegumu par vēlmi saņemt IB, kā arī citus dokumentus, kas nepieciešami IB piešķiršanai un kurus nosaka sociālais darbinieks;
 - pēc līguma noslēgšanas ar sociālo dienestu par IB saņemšanu, tiekas ar sociālo darbinieku, vienojas par dalību bērna izvērtēšanā, piedalās bērna izvērtēšanas norises grafiku sagatavošanā un bērna izvērtēšanā un aizpilda dzīves kvalitātes novērtējuma anketu;
 - sadarbojoties ar sociālo darbinieku veic bērna un savu vajadzību izvērtēšanu, formulē sociālajam darbiniekam vēlamu mērķi problēmas risinājumam un vienojas par piedāvātajiem SBS pakalpojumiem prioritārā secībā pēc sava vērtējuma;
 - pēc bērna izvērtēšanas procesa pabeigšanas, vienojas ar sociālo darbinieku par pakalpojumu sniedzējiem, kuri sniegs bērnam nepieciešamos SBS pakalpojumus, sagatavo iesniegumu, kurā norāda konkrētus pakalpojumu sniedzējus un piedalās atbalsta plāna izstrādē/saskaņošanā/apstiprināšanā un IB saskaņotā apmēra noteikšanā 12 mēnešiem. Vecāks paraksta atbalsta plānu;
 - pēc atbalsta plāna izstrādes, vienojas ar pakalpojumu sniedzējiem par SBS pakalpojumu saņemšanas laikiem;
 - pie SBS pakalpojuma sniedzēja, klientu reģistrācijas lapā ar parakstu apstiprina katru SBS pakalpojuma saņemšanas gadījumu;
 - sociālajam darbiniekam un pakalpojuma sniedzējam sniedz informāciju par bērna vispārējo veselības stāvokli (apliecina ārsta izziņa), bērna un citām problēmām, kuras būtu nepieciešams risināt vai kuras var ietekmēt atbalsta plāna izpildi un brīdina par varbūtējiem riskiem;

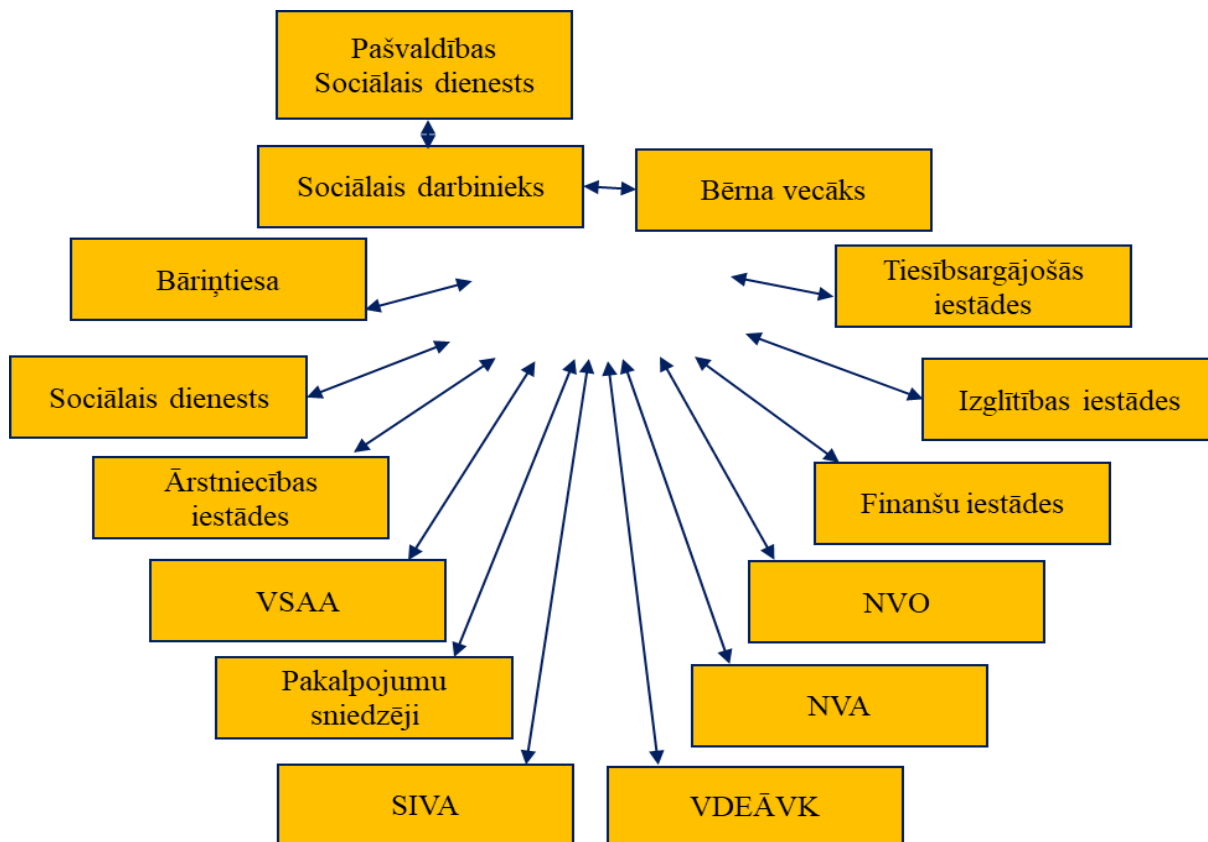
- informē pakalpojuma sniedzēja konsultāciju/nodarbību vadītāju par bērna neierašanos uz plānoto konsultāciju/nodarbību;
- informē pakalpojumu sniedzēju un sociālo darbinieku, ja bērna veselības stāvokļa vai citu dēļ nav iespējams turpināt saņemt SBS pakalpojumu;
- neskaidrību vai problēmsituāciju gadījumā griežas pie sociālā darbinieka un pakalpojuma sniedzēja atbildīgā darbinieka un kopā risina visas problēmas;
- informē sociālo darbinieku dzīves vietas maiņas gadījumā vai par citām izmaiņām ģimenes situācijā;
- nekavējoši informē sociālo darbinieku, ja ar pakalpojuma sniedzēju rodas konfliktsituācija;
- pret pakalpojumu sniedzējiem izturas ar cieņu, neapdraud pakalpojuma sniedzēju darbinieku veselību vai dzīvību, ievēro konfidencialitāti un neizpauž informāciju par citu SBS pakalpojumu saņēmēju privāto dzīvi u.c.;
- atbalsta plāns tiek izstrādāts uz 12 mēnešiem, un vecāks uzsākot atbalsta plāna izpildi un nobeidzot tā izpildi, aizpilda dzīves kvalitātes novērtējuma anketu un iesniedz sociālajam darbiniekam viedokļu un informācijas apkopošanai.

12. Dažādu SBS pakalpojumu sniegšanā iesaistīto pušu sadarbības un komunikācijas modelis un IB saņēmēja atbalsta tīkls

Atbalsta sniegšanas procesā iesaistīto pušu komunikācijai vienmēr jābūt vērstai uz sadarbību, ar vēlmi darboties kā vienotai komandai, lai vecāki ar atbalsta palīdzību nonāktu pie labākā iespējamā risinājuma atbilstoši bērna un vecāku vajadzībām.

Uzsākot vecāku sadarbību ar citām iestādēm vai organizācijām, sociālais darbinieks tās var iepazīstināt ar vecāku komunikācijas veidu, lai citas iesaistītās puses varētu veidot komunikāciju atbilstoši bērna un vecāku vajadzībām (skatīt 12. attēlu).

Bērna vecāku un dažādu IBM ieviešanas procesā iesaistīto pušu sadarbības un komunikācijas modelis

Vecākam var būt nepieciešams sociāla darbinieka atbalsts ikdienā, komunicējot ar:

- sociālā dienesta speciālistiem par iespējām saņemt sociālos pakalpojumus, kuri nav iekļauti IBM, un sociālo palīdzību;
- bāriņtiesu speciālistiem par bērna un vecāka tiesību jautājumiem;
- ārstniecības iestādes speciālistiem par bērna un vecāka veselības aprūpes jautājumiem;
- pakalpojumu sniedzējiem par sniegtajiem SBS pakalpojumiem;
- tiesībsargājošām iestādēm gadījumā, ja bērns vai vecāks ir cietuši no noziedzīga nodarījuma, vai paši izdarījuši administratīvu pārkāpumu vai noziedzīgu nodarījumu;
- interešu izglītības (mūzikas skola, dažādi pulciņi, u.c.) speciālistiem;
- NVA speciālistiem par vecāka nodarbinātības un apmācību iespējām;
- NVO speciālistiem par SBS pakalpojumu saņemšanu, piemēram, speciālistu konsultācijām, atbalsta grupām, u.c.;
- finanšu iestādēm par vecāku ikdienas finanšu jautājumiem;
- SIVA speciālistiem par profesionālās rehabilitācijas un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem vecākiem;
- VSAA par pabalstu saņemšanas jautājumiem;
- VDEĀVK par bērna vai vecāka fizisko vai psihisko spēju ierobežojuma pakāpes izvērtēšanu un invaliditātes noteikšanu.

Visos šajos gadījumos sociālajam darbiniekam būs starpnieka loma, lai veidotu dialogu starp iesaistīto institūciju un vecākiem bērna jautājumu risināšanu.

Visu IBM īstenošanas procesu laikā sociālais darbinieks sadarbosies ar bērna vecākiem un SBS pakalpojumu sniedzējiem SBS pakalpojumu nodrošināšanas procesā.

Sadarbība starp iestādēm tiek īstenota, ņemot vērā normatīvos aktus datu aizsardzības jomā. Visos gadījumos sadarbība ar citām iestādēm (t.sk. informācijas apmaiņa par konkrētu bērnu) tiek īstenota ar bērna vecāku piekrišanu. Sociālā darbinieka pienākums ir respektēt un ievērot vecāku izdarīto izvēli.

Ar bāriņtiesu un policiju pēc attiecīgo tiesībsargājošo iestāžu izteikta motivēta lūguma vai pēc savas iniciatīvas, sociālais darbinieks var sadarboties, neinformējot un neiegūstot piekrišanu no vecākiem.

Sociālais darbinieks veicinās arī pakalpojumu sniedzēju sadarbību ar citām institūcijām, ja tas būs nepieciešams, lai nodrošinātu bērnam vai vecākiem nepieciešamo SBS pakalpojumu kādā no minētajām institūcijām.

Sociālā darbinieka sadarbība ar izglītības iestāžu un interešu izglītību speciālistiem būs nepieciešama gadījumos, kad IBM noteiktā atbalsta īstenošana ietekmēs izglītības un interešu izglītības jomas vai minēto iestāžu līdzdalība būs nepieciešama, lai efektīvi īstenotu noteikto atbalstu. Šajos gadījumos sociālajam darbiniekam būs starpnieka loma, lai veidotu dialogu iesaistīto institūciju starpā jautājuma risināšanai.

Lai sasniegtu labākus rezultātus, sadarbībā ne mazāk svarīgs ir bērna un vecāku atbalsta tīkls. Tie ir cilvēki, uz kuriem bērns, vecāki paļaujas un cilvēki, kurus bērns vai vecāki nepieciešamības gadījumā var piesaistīt (skatīt 13. attēlu):

- ģimenes locekļi un tuvinieki;
- draugi;
- kaimiņi;
- darba devēji un kolēģi;
- sociālais darbinieks;
- izglītības iestādes speciālisti;
- interešu izglītības speciālisti;
- draudzes/kopienas locekļi;
- nevalstisko organizāciju speciālisti.

Atbalsta tīkls bērnam un vecākiem ir milzīga vērtība un bagātība, svarīgs bērna attīstībā un būtisks aprūpes elements, lai efektīvāk nodrošinātu bērnam un vecākiem nepieciešamo atbalstu, un kopīgi radītu labākos rezultātus, kas balstīts uz šādām pamatvērtībām (13.attēls):

- bērna aprūpē ir iesaistīti ģimenes locekļi, kas viens otram palīdz un rūpējas - tas veicina mīlestības un aprūpes kvalitatīvu nodrošinājumu;

- uzmanības centrā ir attiecību stiprināšana;
- uztur drošību, sniedzot praktisku, informatīvu un emocionālu atbalstu, kas nodrošina bērna veselības stāvokļa uzlabošanos/nepasliktināšanos;
- mērķtiecība: visiem atbalsta dalībniekiem ir kopīgs mērķis – tas bērnu un vecākus iedvesmo uz darbību un līdzdalību;
- bieži darbojas ar aizrautību, radošumu, gudrību un spontanitāti;
- dažādas puses, kas veido bērna, vecāka atbalsta tīklu un pārzina konkrētā bērna un vecāku vajadzības, apvienojas, lai nodrošinātu atbalstu, kas palīdz efektīvāk izmantot veselības un SBS pakalpojumus;
- apvieno pieredzi.

13.attēls

Bērna un vecāku pastāvošā vai potenciālā atbalsta tīkla dalībnieku sadarbības un komunikācijas modelis

Komunikācijā un sadarbībā, ar kādu no atbalsta tīkla pusēm, vecākiem var būt nepieciešams sociāla darbinieka atbalsts ikdienā. Sociālā darbinieka uzdevums veidot dialogu starp vecākiem un atbalsta tīklā iesaistītajām pusēm, lai nodrošinātu saziņu un sadarbību starp visiem, kas veicina bērna un vecāku labklājību.

13. IBM ietvaros sasniedzamie rezultāti

IBM īstenošanas procesā tiks iegūti sekojoši kvantitatīvie rezultātīvie rādītāji, kas tiks analizēti izvērtējot IBM darbību un efektivitāti:

(2) IB saņēmēji:

- bērni, norādot sadalījumu pēc vecuma, dzimuma, funkcionālo traucējuma veida (redze, dzirde, kustību traucējumi, garīga rakstura traucējumi, multipli traucējumi);
- vecāki, norādot sadalījumu pēc vecuma, dzimuma, ģimenes veids (bioloģiskā, aizbildnis, audžuģimene), vai vecākam ir invaliditāte, vai ir pilna ģimene, bērnu skaits ģimenē, t.sk, cik bērniem ir invaliditāte, vai vecāks strādā algotu darbu.

(3) Saņemtie SBS pakalpojumi, norādot SBS pakalpojumu veidus sadalījumā pēc atbalsta jomām:

- SBS pakalpojumi bērna likumiskajiem pārstāvjiem vai audžuģimenei - ģimenes atbalsta spēju stiprināšana, norādot sadalījumu pēc pakalpojumu saņēmējiem (vecāki), dzimumu, vecumu, pašvaldības nosaukumu, faktiski saņemtā SBS apjomu un izlietoto finansējumu;
- SBS pakalpojumi bērniem - zaudētās funkcijas kompensēšanai un funkcionēšanas spēju uzturēšanai un attīstīšanai, norādot sadalījumu pēc saņēmējiem (bērni), funkcionalitātes veida, dzimumu, vecuma, pašvaldības nosaukumu, faktiski saņemtā SBS apjomu un izlietoto finansējumu.

(4) IB saņēmēja dzīves kvalitātes izmaiņas, apkopojot informāciju par katru IB saņēmēju.

(5) Atbalsta plānā izvirzīto mērķu izpildes novērtējums, atbalsta plāna perioda beigās sociālais darbinieks novērtēs katru no atbalsta plānā izvirzītajiem mērķiem: mērķis sasniegts, daļēji sasniegts, nav sasniegts.

(6) IBM ieviešanas kvalitātes, apjoma un atbilstības saturam novērtējums. IBM ieviešanas laikā, veicot aptauju, tiek iegūta informācija par IBM darbību no visiem IBM ieviešanas procesā iesaistītajiem – sociālajiem darbiniekiem, vecākiem, pakalpojuma sniedzējiem.

14. Aptaujas anketas, ar kuru palīdzību novērtē IB saņēmēja dzīves kvalitāti

14.1. Dzīves kvalitātes jēdziens un izvērtēšanas instrumenta izvēle

Dzīves kvalitātes jēdziens

Dzīves kvalitāte ir daudzdimensionāls jēdziens, kas raksturo indivīda, sociālo grupu un sabiedrības vispārējo labklājības līmeni, tas veidojas no daudzām komponentēm, kas objektīvi ietekmē cilvēku dzīvi un subjektīvi izpaužas kā apmierinātības līmenis ar dzīvi⁶⁹.

⁶⁹ Stepčenko, A. (2006) Dzīves kvalitātes indikatori Eiropas Savienībā. Metodoloģiski jautājumi/ Socioloģija. Grām.: Latvijas Universitātes raksti: Ekonomika, 701. sējums. Rīga: LU. 140. – 154. lpp.

Dzīves kvalitāte aptver objektīvus indikatorus, ar kuriem saprot ekonomisko situāciju, nodarbinātību, mājokli, veselības aprūpi, ģimeni, sociālo līdzdalību, gan subjektīvo apmierinātību ar dzīvi kopumā un atsevišķām tās jomām⁷⁰.

Dzīves kvalitātes izvērtēšanas instrumenta izvēle

Veicot dzīves kvalitātes novērtēšanas instrumentu izpēti, IBM izstrādātāji un LM projekta īstenošanas komanda iepazinās ar vairākiem pētījumiem, kas veikti šajā jomā. 2012.gadā projekta “Biedrības “Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” kapacitātes stiprināšana līdzdalībai sociālo pakalpojumu cilvēkiem ar invaliditāti plānošanas un kvalitātes izvērtēšanas procesos” ietvaros tika veikts pētījums par dzīves kvalitātes izvērtējuma metodēm un instrumentiem.⁷¹

Minētajā pētījumā sniegtas dažādu autoru dzīves kvalitātes definīcijas un apskatīti vairāki dzīves kvalitātes novērtējuma instrumenti. Pētījumā tiek atzīmēts, ka dažādu autoru viedokļi par dzīves kvalitātes izvērtējuma dimensijām jeb sfērām būtiski atšķiras, tomēr lielākā daļa novērtējumu ņem vērā trīs dzīves kvalitātes pamata dimensijas: fizisko, psiholoģisko un sociālo dimensiju⁷². Pētījuma otrajā daļā, kur vairāk izvērtēti dzīves kvalitātes novērtēšanas instrumenti pilngadīgām personām ar funkcionāliem (kognitīviem) traucējumiem, tiek atzīmēts, ka tie instrumenti, kuri ir vispārīgi un ir izstrādāti plašākai sabiedrībai, parasti nav pielietojami dzīves kvalitātes novērtēšanai cilvēkiem ar kognitīviem traucējumiem. Atzīmēts, ka dzīves kvalitātes koncepta sarežģītība ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc nav izstrādāta vienota dzīves kvalitātes definīcija un novērtēšanas standarta forma.⁷³

2012.gadā ir izstrādāts promocijas darbs “Bērnu ar invaliditāti ģimeņu dzīves kvalitāte Latvijā”.⁷⁴ Darba autore norāda, jēdziens “dzīves kvalitāte” veidojas no daudziem komponentiem, kas objektīvi ietekmē cilvēku dzīvi un subjektīvi izpaužas kā apmierinātība ar dzīvi. Dzīves kvalitāte ir labi dzīves apstākļi apvienojumā ar pozitīvu subjektīvu labsajūtu. Dzīves kvalitātes definējuma izvēle ir atkarīga ne tikai no tā, kādas zinātnes ietvaros tiek veikts attiecīgais dzīves kvalitātes pētījums, bet arī no pētāmās mērķa grupas specifikas un pētījuma mērķa. Autore norāda, ka lielākās grūtības, izstrādājot dzīves kvalitātes teorētisko ietvaru, pētniekiem ir sagādājuši dzīves kvalitātes daudzdimensionālā daba, kura uzliek par pienākumu, ne tikai dzīves kvalitātes jēdzienā ietvert visas dzīves kvalitāti ietekmējošās jomas, bet arī atspoguļot to gan mikro, gan arī makro līmeņa teoriju kontekstā, jo dzīves kvalitāti ietekmē ne tikai mikro līmeņa (ar indivīda rīcību saistīti aspekti), bet arī makro līmeņa sociālie procesi, kas ietver kolektīvās uzvedības priekšnosacījumu aspektus. Šāda veida sociālo procesu analīzes integrācijai ir pievērsušies tādi zinātnieki kā Entonijs Gidenss, Pjērs Burdjē, kā arī Jurgens Hābermass un citi. Veicot ģimeņu dzīves kvalitātes izpēti, darba autore ir pielietojuši strukturētas intervijas metodi, izmantojot starptautiskā ģimeņu dzīves kvalitātes izpētes

⁷⁰ Bela B., Labā dzīve:subjektīvie vērtējumi un vīzijas, Dzīves kvalitāte Latvijā, Zinātne, 2006,38-50. lpp.

⁷¹ http://www.sif.gov.lv/nodevumi/nodevumi/4881/petijums_dz_kvalit_1.pdf (skatīts 27.04.2018.)

⁷² Birnbacher, Dieter (1999) Quality of Life - Evaluation or Description?, Ethical Theory and Moral Practice, Vol. 2, No. 1.

⁷³ Promocijas darbs “Bērnu ar invaliditāti ģimeņu dzīves kvalitāte Latvijā”. Pieejams: <http://www.lkndz.lv/lv/box/files/filelists/1339588737-petijumsdzkvalit2.pdf> (27.04.2018.).

⁷⁴ Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/JMillere_Promocijas_darba_kopsavilkums.pdf (28.04.2018.).

institūcijas – Bičas centra par invaliditāti (Beach Center on Disability) izstrādāto dzīves kvalitātes izpētes skalu, kā arī autores izstrādātus ģimenes dzīves kvalitātes izpētes indikatorus, kuri strukturēti atbilstoši ģimeņu dzīves kvalitātes jomām – materiālās, sociālās, fiziskās un emocionālās labklājības jomā. Datu iegūšanai veiktas intervijas ar ģimenes pilngadīgo locekli, kurš uzskatīja, ka ir zinošs atbildēt uz jautājumiem, kuri skar ģimenes dzīves kvalitātes jomas.

Starptautiska projekta “Ar veselību saistītas dzīves kvalitātes bērniem un pusaudžiem izvērtēšana un veicināšana - sabiedrības veselība Eiropas perspektīvā” ietvaros no 2001.gada līdz 2004.gadam tika izstrādāts dzīves kvalitātes vērtēšanas instruments bērniem un jauniešiem KIDSCREEN (KIDSCREEN-52, KIDSCREEN-27 un KIDSCREEN-10). Instrumenta izstrādē piedalījās un anketas aprobēja 12 valstis, t.i., Austrija, Šveice, Čehijas Republika, Vācija, Grieķija, Spānija, Francija, Ungārija, Nīderlande, Polija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste.

Minētajā projektā ir izstrādātas trīs anketas, kurās ir attiecīgi 52, 27 un 10 jautājumi. 52 jautājumu anketa aptver desmit dzīves kvalitātes dimensijas: fizisko veselību, psiholoģisko labsajūtu, emocionālo labsajūtu, pašuztveri, autonomiju, mājas dzīvi un attiecības ar vecākiem, finanšu resursus, sociālo atbalstu, skolas vidi un drošību, attiecīgi anketās ar mazāk jautājumiem ir samazinātas dažas vērtējamās jomas. Aptaujas veidošanā autori ietvēra literatūras analīzi, ekspertu konsultācijas un fokusa grupu diskusijās ar bērniem un pusaudžiem iegūtos datus.

Kā atzīmēja minētā projekta dalībnieki, bērni bieži tiek uzskatīti par neuzticamiem respondentiem un šī iemesla dēļ, bērna dzīves kvalitātes novērtējumu mēģina iegūt no vecākiem vai citām tuvām personām, dažos gadījumos, bērniem tiek pielāgotas anketas, kuras pamatā ir paredzētas pieaugušo novērtēšanai. Tomēr šobrīd profesionāļi ir atzinuši, ka šādas darbības nav atzīstamas par korektām. KIDSCREEN instrumenta izstrādes grupas pētījumi pierāda, ka paša bērna atbildes ir ļoti būtiskas un ka bērni un jaunieši ir spējīgi atbildēt uz dzīves kvalitāti vērtējošiem jautājumiem, ja ņemta vērā viņu emocionālā attīstība, kognitīvās spējas un lasīšanas iemaņas. Taču jāņem vērā, ka bērns var nesaprast jautājumu, var neatcerēties notikumu secību vai neprast izlasīt. Praksē ir pierādījies, ka 8 gadus veci bērni saprot anketā ietvertos jautājumus, taču labāk ir, ja vajadzības gadījumā intervētājs var paskaidrot to nozīmi.

KIDSCREEN instrumenta izstrādes autori, atsaucoties uz literatūras avotiem (Dž.Rošs),⁷⁵ ir norādījuši uz diviem aspektiem, kas traucē bērnu dzīves kvalitātes uzlabošanā. Pirmkārt, bērni ir cieši saistīti ar sociālekonomiskajiem apstākļiem, kuros dzīvo viņu vecāki. Otrkārt, bērni kā sociāli subjekti tiek uzskatīti par nekompetentiem un neracionāliem. Taču, lai uzlabotu bērnu dzīves kvalitāti, būtiski ir ļaut pašiem bērniem piedalīties tās veidošanas procesā, pretējā gadījumā, bērna potenciāls netiek izmantots un viņam tiek atvēlēta tikai pasīva dalībnieka loma.

2009.gadā biedrība “Rehabilitācijas centrs “Mēs esam līdzās”” sadarbībā ar Rīgas Stradiņa Universitātes vadošajiem speciālistiem, ar Eiropas Ekonomiskās zonas finanšu mehānisma, Norvēģijas finanšu mehānisma un SIF fonda finansiālu atbalstu, veica pētījumu par dzīves

⁷⁵ Foley P., Roche J., Children in Society, Contemporary Theory, Policy and Practice, Palgrave Macmillan, 2001,79.

kvalitātes novērtējumu bērniem ar cerebrālo trieku.⁷⁶ Mērījumu iegūšanai, kā viens no instrumentiem, tika izmantota anketa KIDSCREEN-52. Minētā pētījuma autori norāda, ka novērtējums ir pielietojams veseliem un hroniski slimiem bērniem un pusaudžiem vecumā no 8-18 gadiem. Šī paša instrumenta versija ir paredzēta vecākiem, kas novērtē bērna un pusaudža subjektīvo veselību no vecāka viedokļa.

Ņemot vērā, ka bērnu dzīves kvalitātes izvērtēšanas instrumentārijs KIDSCREEN ir starptautiski izstrādāts un aprobēts 12 Eiropas valstīs, kā arī izmantots un pozitīvi novērtēts Latvijā 2009.gadā veiktajā pētījumā par dzīves kvalitātes novērtējumu bērniem ar cerebrālo trieku, izmēģinājumuprojektā tika izmantota šī starptautiski atzītā instrumenta anketas versija ar 52 jautājumiem bērniem un vecākiem, kuras izmantošanai tika saņemta atļauja no organizācijas KIDSCREEN.

Tā kā KIDSCREEN instruments ir paredzēts bērnu no 8 gadu vecuma dzīves kvalitātes novērtēšanai, tad ģimenēs, kurās aug bērni vecumā līdz 8 gadiem, dzīves kvalitātes novērtēšanai izmēģinājumuprojekta laikā tika izmantots Bīčas invaliditātes centra par invaliditāti (Beach Center on Disability) izstrādātais instruments. Minētajā instrumentā ir 25 jautājumu anketa vecākiem, kurā ietvertas piecas dzīves kvalitātes dimensijas: ģimenes savstarpējā mijiedarbība, audzināšana, emocionālā labsajūta, fiziskā/materiālā labsajūta, atbalsts saistībā ar invaliditāti.

Izmēģinājumuprojekta laikā, pielietojot KIDSCREEN novērtēšanas instrumentu, tika konstatētas sekojošas grūtības:

- sociālajiem darbiniekiem bija nepieciešama apmācība novērtēšanas KIDSCREEN instrumenta izmantošanā;
- KIDSCREEN novērtēšanas instruments ir paredzēts bērniem, sākot no 8 gadu vecuma, bet, ja bērns funkcionālo ierobežojumu dēļ nekomunicē, anketa nav aizpildāma;
- Vecākiem bija grūtības saprast KIDSCREEN novērtēšanas anketā iekļautos jautājumus;
- KIDSCREEN novērtēšanas anketā ir liels datu apstrādes apjoms (52 jautājumi bērnam un 52 jautājumi vecākam);
- lai veiktu KIDSCREEN novērtēšanas anketu datu apkopošanu un analīzi nepieciešama speciāla programma un īpaši apmācīts speciālists.

Ņemot vērā izmēģinājumuprojektā gūto pieredzi, turpmāk IBM ietekmes novērtēšanai attiecībā uz dzīves kvalitāti, tiek piedāvāts izmantot Bīčas invaliditātes centra (Beach Center on Disability) izstrādāto izvērtēšanas instrumentu (8.pielikums), jo šī izvērtēšanas instrumenta izmantošana ir vienkāršāka, nav tik laikietilpīga, ir vieglāk uztverama un aptver visus bērna vecuma posmus.

⁷⁶ Nodibinājums "Latvijas Bērnu fonds", Dzīves kvalitātes novērtējums bērniem ar cerebrālo trieku, NVO projektu programmas finansēts projekts Nr.2007.NVOF3.2./60 "ESAM LĪDZĀS!", Rīga -2009, Nodibinājuma "Latvijas Bērnu fonds" sniegtā informācija LM.

14.2. Aptaujas veikšanas process dzīves kvalitātes novērtēšanai

Kā sākotnējās informācijas ieguves metode ir izvēlēta aptauja, kas paredz uzdot pētāmajai grupai mutiskus vai rakstiskus jautājumus un pieļauj iegūto atbilžu statistisko apstrādi. Tas ir visefektīvākais veids daudzveidīgas informācijas iegūšanai par to, ko cilvēki domā, par viņu vēlmēm un vajadzībām, uzskatiem, attieksmēm un viedokļiem.

Nemot vērā mērķa grupas specifiku, akceptētas abas aptaujas metodes: anketēšana un intervija. Intervijas metode intervētāja un intervējamā savstarpējās komunikēšanas rezultātā var nodrošināt aptaujas jautājumu pilnīgāku izpratni un patiesāku atbilžu sniegšanu, tomēr sociālajam darbiniekam ir jānovērtē, kurš no abiem aptaujas veidiem tiks izmantots konkrētā bērna gadījumā. Anketu aizpilda bērna vecāks / likumiskais pārstāvis, vai ģimenes loceklis, kurš ikdienā aprūpē bērnu ar FT, un vislabāk ir informēts par bērna vajadzībām.

Aptaujas veikšanas kārtība:

- (1) Pēc līguma par IB saņemšanu parakstīšanas, sociālais darbinieks izskaidro bērnam/vecākam aptaujas nepieciešamību par to, kā šī aptauja palīdzēs novērtēt IBM rezultātus un kā IBM ietvaros saņemtā atbalsta rezultātā būs mainījusies bērna/vecāka dzīve. Pēc tam piedāvās vecākam/bērnai aizpildīt dzīves kvalitātes novērtēšanas aptaujas anketu. Līdz ar to aptaujas anketa būs daļa no bērna klienta lietas. Dzīves kvalitātes novērtējums IB saņēmējiem tiks veikts, uzsākot saņemt atbalsta plānā iekļautos SBS pakalpojumus un pēc 12 mēnešiem.
- (2) Uzsākot darbu ar bērnu/vecāku, sociālais darbinieks, lai nodrošinātu datu konfidencialitāti, pēc līguma parakstīšanas piešķir bērnam identifikācijas koda numuru. Līdz ar to uz anketas tiek norādīts nevis bērna vārds, uzvārds, bet tikai piešķirtais kods, kuru sociālais darbinieks pierēģistrē dzīves kvalitātes novērtēšanas aptaujas reģistrā, un šis kods tiek lietots IBM dokumentācijā pēc nepieciešamības.
- (3) Uzsākot vecāka aptauju, sociālais darbinieks paskaidros, ka bērns/vecāks drīkst neatbildēt uz jautājumiem, uz kuriem viņi nevēlas atbildēt un ka bērns/vecāks drīkst jebkurā laikā pārtraukt aptaujas aizpildīšanu.
- (4) Tajā gadījumā, ja anketu vecāks aizpildīs patstāvīgi, sociālais darbinieks izskaidros vecākam, kā anketa aizpildāma, piedāvās vecākam pietiekami daudz laika anketas aizpildīšanai, un pēc tam saņems no vecāka aptaujas anketas oriģinālu.
- (5) Tajā gadījumā, ja anketu aizpildīs sociālais darbinieks, intervējot vecāku, sociālais darbinieks iepazīstinās un izskaidros vecākam anketas struktūru, pēc tam intervēs vecāku un aizpildīs aptaujas anketu.
- (6) Sociālais darbinieks aptaujas anketas oriģinālu iereģistrē elektroniskajā žurnālā, kurā tiks glabāta informācija par katru aizpildīto aptaujas anketu (9.pielikums). Elektroniskais žurnāls būs pieejams konkrētās pašvaldības sociālā dienesta sociālajam darbiniekam. Aizpildītās anketas oriģināls tiks pievienots bērna klienta lietai, kas tiks glabāta sociālajā dienestā.
- (7) Aptaujas datus sociālais darbinieks ievada IT sistēmā, kur tās būs pieejamas datu apstrādei un analīzes veikšanai.

Iegūtie dati tiks apstrādāti un analizēti dažādos griezumos, salīdzinot datus pa:

- pašvaldībām;
- ņemot vērā pašvaldību lielumu (iedzīvotāju skaits līdz 4000, no 4000-10000, no 10000 un vairāk, nacionālās nozīmes attīstības centri), kā arī salīdzinot pa PR;
- bērnu dzimumiem;
- vecuma grupām;
- SBS pakalpojumu veidiem;
- FT veidiem, kā arī citiem no apkopotās informācijas un rādītājiem izrietošiem griezumiem.

15.IBM administrēšanas kārtība:

15.1.Sociālā dienesta pienākumi individuālā budžeta administrēšanā

IBM darbības laikā līgumu ar vecāku paraksta sociālā dienesta vadītājs vai tā pilnvarotā persona, savukārt IB procesa administrēšanu veic sociālā dienesta sociālais darbinieks, īstenojot sekojošas darbības:

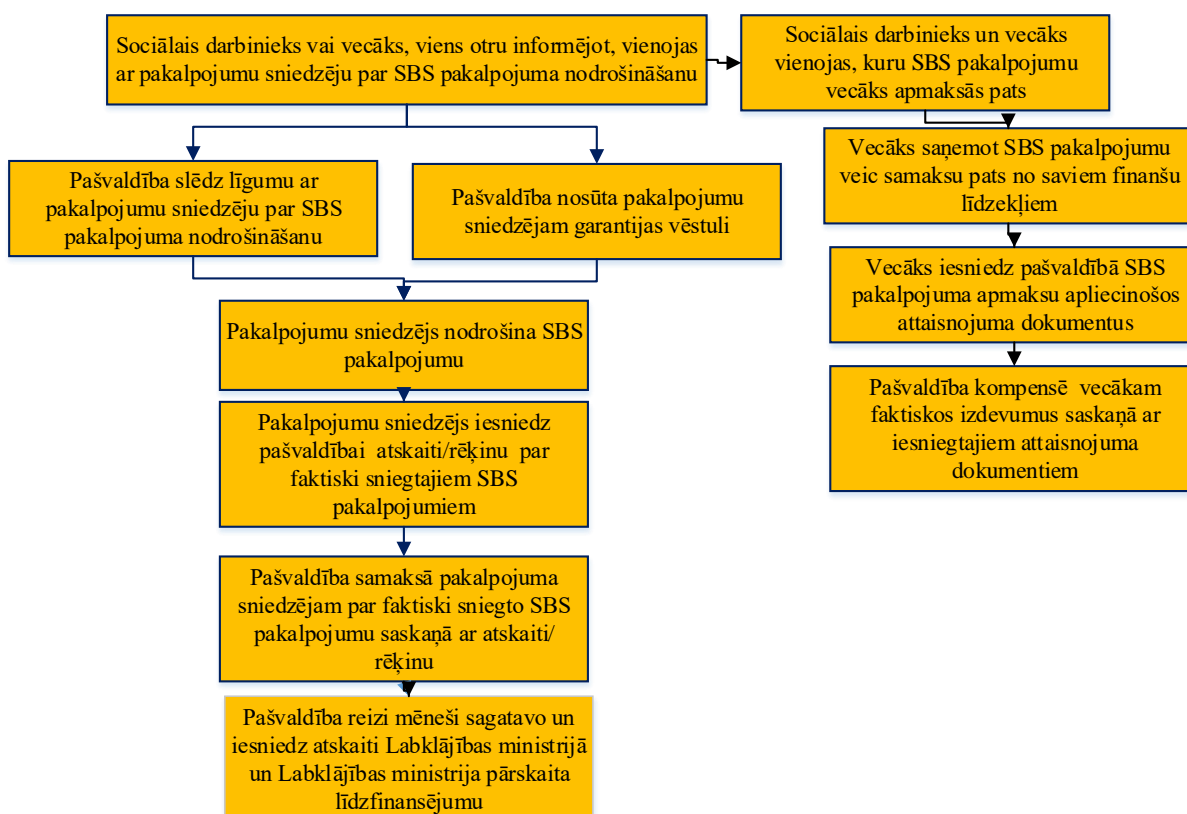
- pārvalda un nodrošina bērna un vecāka klienta lietas dokumentācijas apriti un uzglabāšanu;
- organizē, vada un pārrauga bērna vajadzību izvērtēšanu, IB piešķiršanas un IB atbalsta plāna izstrādāšanas un pārskatīšanas procesu IBM metodikā noteiktajā kārtībā;
- organizē un vada SBS pakalpojumu sniegšanu:
 - apzina un piesaista SBS pakalpojuma sniedzējus;
 - informē vecāku par potenciālajiem SBS pakalpojuma sniedzējiem saprotamā veidā un vienojas ar vecāku par konkrēta SBS pakalpojuma sniedzēja piesaisti;
 - sniedz konsultācijas bērnam, vecākam un SBS pakalpojuma sniedzējiem;
 - veido kontaktus starp bērnu, vecāku un SBS pakalpojumu sniedzējiem, ar minētām pusēm uztur sadarbību un atgriezenisko saiti;
 - sniedz nepieciešamo atbalstu vecākiem IB saņemšanas un citos jautājumos;
- organizē, vada un pārrauga līgumattiecību noformēšanu ar vecāku par IB saņemšanu;
- organizē, vada un pārrauga līgumattiecību noformēšanu ar SBS pakalpojuma sniedzēju par pakalpojumu sniegšanu (līgums vai sociāla dienesta garantijas vēstule);
- organizē un vada IB pārskatīšanas procesu (ja nepieciešams) IBM metodikā noteiktajā kārtībā;
- organizē un vada starpprofesionālās, starpinstitucionālās un citas tikšanās;
- saskaņo un pārrauga IB samaksu pamatojošo dokumentu apriti (SBS pakalpojuma sniedzēju atskaites par sniegto pakalpojumu, samaksa pakalpojuma sniedzējiem; pavadzīmes/rēķini, maksājuma uzdevumi utt.);
- pārrauga un administrē IB līdzekļu izlietojumu (datu ievade IBM matricā, rezultatīvo rādītāju uzskaitē, atskaišu sagatavošana LM, u.c.).

Izmēginājumu projekta laikā konstatēts, ka sociālajam darbiniekam pašam jāīsteno tādas darbības, kā vajadzību izvērtēšana, atbalsta plāna izstrāde, pārskatīšana un komunikācija ar vecākiem. Ņemot vērā sociālo darbinieku trūkumu, pārējās no minētajām darbībām sociālajam darbiniekam būtu jāvada un jāuzrauga, bet to izpildi varētu veikt sociālā dienesta darbinieks, kurš nav sociālais darbinieks.

Individuālā budžeta modeļa administrēšanas kārtība IBM īstenošanas laikā attēlota 14. attēlā.

14. attēls

IBM administrēšanas kārtība

15.2. Atskaišu sagatavošanas kārtība

Atskaitīšanās IBM ietvaros notiek trīs līmeņos:

- 1.līmenis – pakalpojuma sniedzējs iesniedz pašvaldības sociālajā dienestā sagatavoto mēneša atskaiti/rēķinu par faktiski sniegto SBS pakalpojumu, kuram pievienota pakalpojuma saņēmēja parakstu lapa, kas apliecina, ka pakalpojuma saņēmējs ir faktiski saņēmis SBS pakalpojumu. Pakalpojuma saņēmēja parakstu lapa tiek sagatavota un iesniegta par katru pakalpojuma saņēmēju atsevišķi.
- 2.līmenis – pašvaldības sociālā dienesta sociālais darbinieks sagatavo ikmēneša pārskatu par individuālā budžeta modelim pārskaitītā finansējuma (banka) faktiskajiem izdevumiem pārskata mēnesī (11.pielikums) un pašvaldības finansists, no grāmatvedības programmas,

sagatavo pārskatu par individuālā budžeta modeļa faktiskajiem izdevumiem pārskata ceturksnī (12.pielikums).

- 3.līmenis – LM apkopo informāciju un sagatavo kopsavilkumus par visām pašvaldībām no saņemtajiem mēneša un ceturkšņa pārskatiem.

Ņemot vērā Pētījuma ieteikumu par to, ka administratīvais slogs šobrīd ir nesamērīgi augsts - virknē gadījumu atskaišu sagatavošana par sniegto SBS pakalpojumu, pēc jomā strādājošo viedokļiem, aizņem līdz pat 40% no speciālista darba laika⁷⁷ un, lai to novērstu, ir nepieciešams automatizēt kontroles procesu ar IT risinājumiem. Līdz ar to, veidojot IBM informācijas uzkrāšanas un atskaitīšanās sistēmu, tiks maksimāli automatizēti visi informācijas uzkrāšanas, atskaišu sagatavošanas procesi IBM.

Sociālais darbinieks katru maksājumu un saņemto rēķinu, čeku u.c. grāmatvedības izdevumu pamatojošo dokumentu līdz pārskata mēneša beigām ievada datu bāzē “Faktiski izlietotā finansējuma un rezultātīvo rādītāju apkopojums (pārskata periodā)” (10.pielikums), kas ir izveidota IT sistēmā SOPA. No datu bāzē ievadītās informācijas par faktiski izlietoto finansējumu atbilstoši izdevumus pamatojošajiem dokumentiem (bankas konta izraksts, rēķini, čeki u.c.):

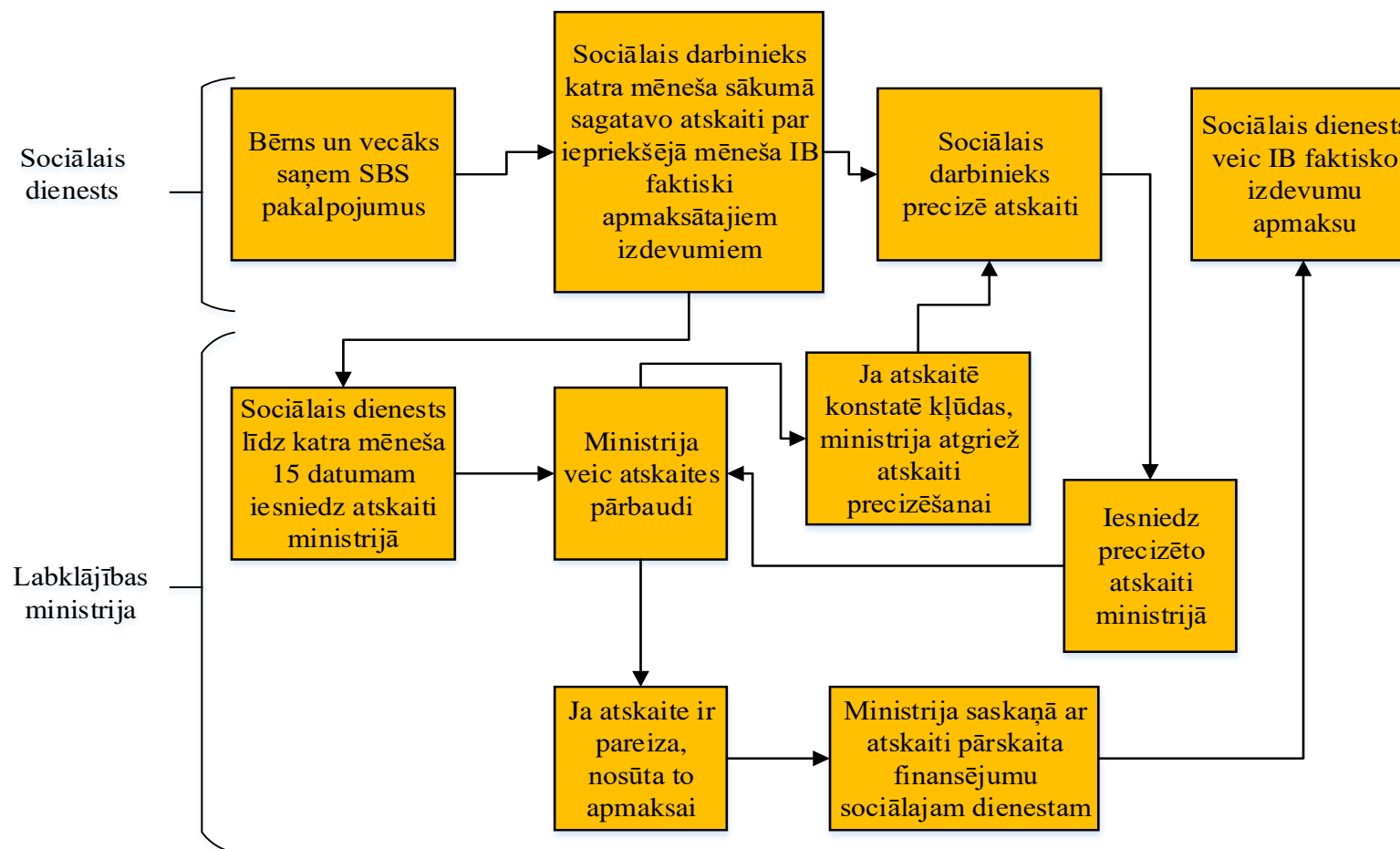
- sociālais darbinieks IT sistēmā SOPA sagatavo ikmēneša pārskatu par individuālā budžeta modelim pārskaitītā finansējuma (banka) faktiskajiem izdevumiem pārskata mēnesī (11.pielikums), un līdz pārskata mēneša sekojošā mēneša 15. datumam ar sistēmas SPOLIS rīkiem iesniedz LM. Minētajā pārskatā tiek atspoguļota informācija par IBM ietvaros iepriekšējā mēnesī faktiski pārskaitīto finansējumu, aprēķināto finansējuma apmēru, kas tiek segts no pašvaldības un valsts budžeta līdzekļiem;
- automātiski tiek aizpildīta katra bērna IBM matricas 3.5.tabula (3.pielikums), kurā var sekot līdzi bērna atbalsta plāna faktiskajai izpildei.

Savukārt no grāmatvedības programmā ievadītās informācijas, pašvaldības sociālā dienesta atbildīgais speciālists sistēmā SOPA sagatavo pārskatu par IBM faktiskajiem izdevumiem pārskata ceturksnī (12.pielikums) un līdz kalendārā pārskata ceturkšņa sekojošā mēneša 28. datumam ar sistēmas SPOLIS rīkiem iesniedz LM.

IBM finansējuma plūsma saskaņā ar IBM ikmēneša iesniegtajām atskaitēm par IBM ietvaros faktiski pārskaitīto finansējumu atspoguļota 15.attēlā.

⁷⁷ Pētījuma “Gala ziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze”” I sējums 62.lpp. (21.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

**IBM finansējuma plūsma saskaņā ar IBM ikmēneša iesniegtajiem pārskatiem
par IBM ietvaros faktiski pārskaitīto finansējumu**

IBM ietvaros visi attaisnojuma dokumentu oriģināli, (piemēram, algu maksājums – tabele, atalgojuma aprēķins, algu saraksts, pakalpojuma sniedzēju rēķini/atskaites, līgumi, garantijas vēstules, iepirkuma dokumenti u.c.), pašvaldības sociālā dienesta sociālā darbinieka un finansista/grāmatveža (atbilstoši katrā pašvaldībā noteiktajai kārtībai) sagatavotie pārskati glabājas pašvaldībā (26.tabula).

26.tabula

Atskaišu/pārskatu uzglabāšana

Atskaišu/pārskatu veids un nosaukums	Atskaišu/pārskatu uzglabāšanas veids	
	papīra formātā sociālajā dienestā	elektroniski (pašvaldībai - SOPA/ Labklājības ministrijai - SPOLIS)
Mēneša pārskati		
Pakalpojuma sniedzēja rēķins un/vai mēneša atskaite, kuram pievienota pakalpojuma saņēmēja parakstu lapa par faktiski saņemto SBS pakalpojumu.	+	+
Pārskats par individuālā budžeta modelim pārskaitītā finansējuma (banka) faktiskajiem izdevumiem pārskata mēnesī konkrētajā pašvaldībā (11. pielikums)	+	+
Labklājības ministrijas par individuālā budžeta modelim pārskaitītā finansējuma (banka) faktiskajiem izdevumiem pārskata mēnesī kopsavilkums pa pašvaldībām		+
Ceturkšņa pārskati		
Pārskats par individuālā budžeta modeļa faktiskajiem izdevumiem pārskata ceturksnī konkrētajā pašvaldībā (11.pielikums)	+	+
Labklājības ministrijas par individuālā budžeta modeļa faktiskajiem izdevumiem pārskata ceturksnī kopsavilkumi pa pašvaldībām		+
Datu bāzes		
Sociālā darbinieka datu bāze “Faktiski izlietotā finansējuma un rezultatīvo rādītāju apkopojums (pārskata periodā)” par konkrēto pašvaldību (10.pielikums)		+
Labklājības ministrijas datu bāze - Faktiski izlietotā finansējuma un rezultatīvo rādītāju apkopojums (pārskata periodā) pašvaldību kopsavilkumi		+

15.3. Līgumattiecību noformēšanas kārtība

IBM ietvaros juridiskās attiecības starp sociālo dienestu un vecākiem tiek noformētas pusēm, noslēdzot līgumu (13.pielikums), kurā norāda līguma priekšmetu, līguma darbības termiņu un norēķinu kārtību, kā arī nosaka abu pušu tiesības, pienākumus un atbildību, līguma grozījumu iespējas. Līguma pielikumā pievieno atbalsta plānu, kurā ir noteikts SBS pakalpojumu saraksts un IB apmērs. Līgumattiecību noformēšanu organizē, vada un pārrauga sociālais darbinieks.

IBM ietvaros juridiskās attiecībās starp sociālo dienestu un pakalpojumu sniedzēju var būt noformētas šādi:

- ja sociālais dienests slēdz līgumu ar pakalpojumu sniedzēju.

Līgumā apraksta:

- jomas, kurās IB saņēmējs saņem, atbalstu un atbalsta intensitāti;
 - līguma darbības termiņu (ne ilgāk kā uz atbalsta plāna darbības laiku);
 - samaksas noteikumus par SBS pakalpojumu nodrošināšanu;
 - abu pušu tiesības un pienākumus;
 - abu pušu atbildību;
 - līguma laušanas un grozīšanas kārtību;
 - visu domstarpību un nesaskaņu risināšanu starp pusēm;
 - abu pušu līguma izpildes uzraudzību;
 - norādes uz līguma pielikumiem.
- ja sociālais dienests pakalpojuma sniedzējam iesniedz garantijas vēstuli, kurā apliecina, ka, sociālais dienests veiks samaksu par IB saņēmējam sniegto SBS pakalpojumu. Garantijas vēstulē norāda:
 - SBS pakalpojumus, kurus saņems bērns/vecāks, to apjomu, intensitāti un saņemšanas periodu;
 - samaksas noteikumus par SBS pakalpojumu nodrošināšanu;
 - norēķinu kārtību (kad un kā sociālais dienests veic samaksu);
 - informāciju par IBM.
 - ja pakalpojuma sniedzējs ir pašvaldības vai sociālā dienesta struktūrvienība, tad sagatavo dienesta ziņojumu vai citu dokumentu saskaņā ar pašvaldībā noteikto kārtību, kurā norāda no kādiem līdzekļiem konkrētam bērnam tiks segtas SBS pakalpojumu izmaksas. Dokumentā norāda:
 - SBS pakalpojumus, kurus saņems bērns/vecāks, to apjomu, intensitāti un saņemšanas periodu;
 - samaksas noteikumus par SBS pakalpojumu nodrošināšanu;
 - norēķinu kārtību (kad un kā sociālais dienests veic samaksu);
 - informāciju par IBM.
 - ja vecāks pats apmaksā SBS pakalpojumu, tad viņš iesniedz sociālajam darbiniekam čeku, rēķinu vai maksājumu apliecināšu dokumentu, kas apliecina SBS pakalpojuma saņemšanu.
 - cita veida vienošanās ar pakalpojuma sniedzēju.

Pakalpojuma sniedzējs SBS pakalpojuma sniegšanas procesā:

- nodrošina IB saņēmējam SBS pakalpojumu saturu un apjomu atbilstoši IB saņēmēja atbalsta plānam, individuāli vienojoties ar bērna vecāku par SBS pakalpojuma sniegšanas laiku un vietu;
- ikdienā atspoguļo SBS pakalpojumu sniegšanas procesu individuāli katram saņēmējam (bērnam un vecākam), uzskaitot IB saņēmējam sniegtā SBS pakalpojuma saturu un apjomu (kāds SBS pakalpojums un kādā apjomā sniegts (reizes, stundas u.c. atbilstoši SBS pakalpojuma veidam)). Vecāks/bērns ar parakstu apstiprina SBS pakalpojuma saņemšanas gadījumu.

15.4. IBM īstenošanā izdevumus pamatojošo dokumentu aprites kārtība

Transporta izdevumus pamatojošie dokumenti

IBM sociālais darbinieks darbam un bērns/vecāks SBS pakalpojumu saņemšanas nodrošināšanai varēs izmantot transporta pakalpojumus, kā arī bērns specializētā transporta pakalpojumus (skatīt 16.attēlu):

- sociālais darbinieks/vecāks/bērns privāto transportu;
- sociālais darbinieks/vecāks/bērns nomāto transportu;
- sociālais darbinieks/vecāks sabiedrisko transportu;
- sociālais darbinieks/vecāks/bērns pašvaldības sociālā dienesta transportu;
- bērns nomātu vai sociālā dienesta specializēto transportu.

Ja sociālais darbinieks vai bērna vecāks IBM izmantos privāto transportu, tad viņam ir jānoslēdz Patapinājuma līgums⁷⁸ ar pašvaldību/sociālo dienestu vai arī tiek rakstīts dienesta ziņojums vai cits dokuments saskaņā ar pašvaldībā noteikto kārtību pašvaldības/sociālā dienesta vadībai.

Patapinājuma līgumā/dienesta ziņojumā/ citā dokumentā ir jānorāda:

- transportlīdzekļa marka, valsts reģistrācijas numurs;
- degvielas veids un degvielas patēriņa norma;
- transporta izmantošanas mērķi;
- transportlīdzekļa izmantošanas periods;
- personas (-u) vārdu, uzvārdu, kura (-s) ir tiesīga (-s) izmantot transportlīdzekli.

Degvielas patēriņa normu 100 km nobraukumam nosaka saskaņā ar transportlīdzekļa izgatavotājrūpnīcas dokumentā (sertifikātā) sniegtajiem datiem. Ja tas nav iespējams, tad degvielas patēriņa normu noteikšanai par pamatu jāņem CSDD mājas lapā pieejamā informācija: <https://www.csdd.lv/videjais-degvielas-paterins/rokasgramatas-par-videjo-degvielas-paterinu-un-co2-izpludi>

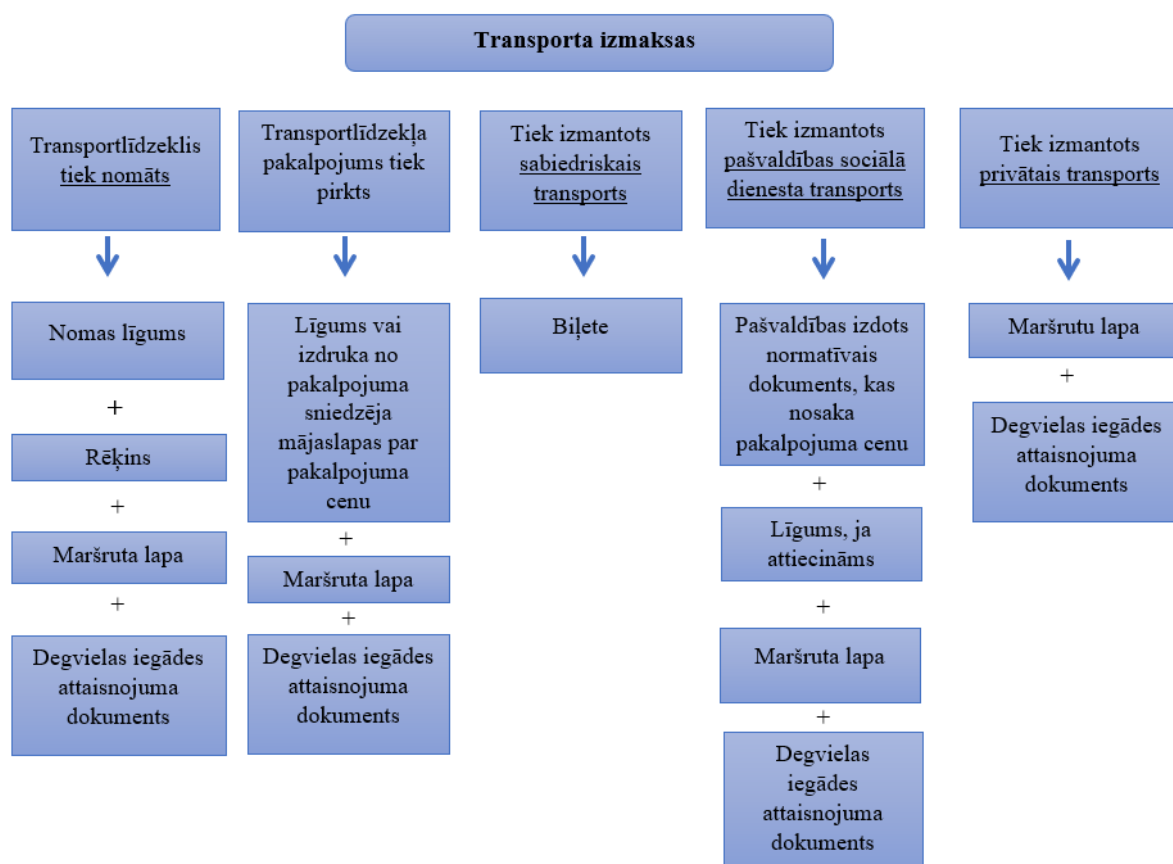
⁷⁸ Līgums, ar kuru kādam nodod lietu bez atlīdzības, bet noteiktai lietošanai, ar nosacījumu atdot to pašu lietu.

Ja CSDD mājas lapā informācija par konkrēto marku (modeli) nav norādīta, skatās informāciju par līdzīgas automašīnas markas (modeli) vai arī nosaka degvielas patēriņu, veicot testa braucienu un sagatavojot aktu par degvielas patēriņa normu uz 100 km.

Maršruta attālumu km pārbauda, izmantojot elektroniskajā vidē pieejamo informāciju, piemēram, <https://www.google.com/maps/dir///@56.9587354,24.1228506,15z>

Bērnam ar invaliditāti un viņa pavadonim sabiedriskajā transportā, braucot kopā, sabiedriskais transports ir bez maksas.

16.attēls

Sociālais darbinieks/vecāks/vecāks par bērnu - par kalendārajā mēnesī veiktajiem braucieniem iesniedz sociālajā dienestā nepieciešamos izdevumus pamatojošos attaisnojuma dokumentus:

1. Vecāks izmanto privāto (personīgo) automašīnu, lai nogādātu bērnu vai pats aizbrauktu saņemt SBS pakalpojumus, un sociālais darbinieks:
 - maršruta lapa vai kāds cits dokuments;
 - degvielas uzpildīšanas stacijas izdots attaisnojuma dokuments (rēķins, čeks, kvīts).
2. Vecāks izmanto nomāto transportlīdzekli, lai nogādātu bērnu vai pats aizbrauktu saņemt SBS pakalpojumus:
 - nomas līgums un attaisnojuma dokumenti (rēķins, čeks, kvīts, bankas konta izdruka, ja apmaksā tiek veikta, izmantojot internetbanku, u.tml.);

Piezīme: transporta noma tiks attiecināta tikai par tām dienām, kurās persona tiks nogādāta uz SBS pakalpojuma sniegšanas vietu un atpakaļ!

- maršruta lapa vai kāds cits dokuments;
 - degvielas uzpildīšanas stacijas izdots attaisnojuma dokuments (rēķins, čeks, kvīts).
3. Vecāks, lai nogādātu bērnu vai pats aizbrauktu saņemt SBS pakalpojumus, nolemj pirkt transporta vai specializētā transporta pakalpojumus:
- Nepieciešamības gadījumā pakalpojuma līgums (ja attiecināms) vai izdruka no pakalpojuma sniedzēja mājas lapas par sniegto pakalpojumu izcenojumu;
 - maršruta lapa vai kāds cits dokuments;
 - attaisnojuma dokumenti (rēķins, čeks, kvīts, bankas konta izdruka, ja apmaksā tiek veikta, izmantojot internetbanku, u.tml.).
4. Vecāks, lai pats aizbrauktu saņemt SBS pakalpojumus vai atgriežoties mājās no SBS pakalpojuma, uz kuriem aizvedis bērnu, piemēram, atelpas brīža pakalpojumu, un sociālais darbinieks darba braucienu vajadzībām, izmanto sabiedrisko transportu:
- transportlīdzekļa biļete, ja tiek izmantots autobuss, vilciens vai cits sabiedriskā transportlīdzeklis. Ja sabiedriskā transporta gadījumā tiek izmantots e-talons, tad iesniedz čeku par tā iegādi un veicamo braucienu sarakstu. Braucienu sarakstā jānorāda norāde par personu, kura izmantoja e-talonu, braukšanas laiks (datums), brauciena mērķis un maršruts. Ja braukšanas biļete tiek pirktā internetā, tad iesniedz izdruku no interneta un samaksas dokumentu.
Komisijas maksa par biļetes iegādi internetā netiek attiecināta!
5. Vecāks, lai nogādātu bērnu vai pats aizbrauktu saņemt SBS pakalpojumus, izmanto pašvaldības/sociālā dienesta transportu vai specializēto transportu - pašvaldības vai sociālā dienesta izdoti noteikumi, kārtība vai kāds cits normatīvais dokuments, kas nosaka transporta/specializētā transporta izmantošanas un pieteikšanās iespējas.
6. Tiek apmaksāti autostāvvietas pakalpojumi – sociālais darbinieks izvērtē šī pakalpojuma nepieciešamību:
- attaisnojuma dokumenti (čeks, kvīts, u.tml.).

Lai aprēķinātu patērēto degvielu un attiecīgos izdevumus, sociālais darbinieks/ vecāks aizpilda **Maršruta lapu** vai kādu citu dokumentu, kurā jānorāda:

- izmantojamā transportlīdzekļa marka, valsts reģistrācijas numurs;
- norāde par personu, kura izmanto autotransportu;
- degvielas patēriņš litros uz 100 km;
- informācija par transportlīdzekļa izmantošanas datumu;
- brauciena mērķis un maršruts;
- nobrauktais attālums kilometros;
- konkrētā brauciena degvielas patēriņu un degvielas marku.

IBM ietvaros piedāvātais atbalsts bērnu vecākiem aptver visas faktiskās transporta izmaksas maršrutā no bērna dzīvesvietas līdz SBS pakalpojuma sniegšanas vietai un atpakaļ. Ņemot vērā minēto dienas aprūpes centra pakalpojumam, specializētās darbnīcas pakalpojumam un atelpas brīža pakalpojumam transporta izmaksas ir attiecināmas arī gadījumos, kad vecāks pēc bērna nogādāšanas uz SBS pakalpojuma sniegšanas vietu, atgriežas atpakaļ vai dodas uz SBS pakalpojuma sniegšanas vietu, lai bērnu izņemtu.

Sociālā darbinieka citi izdevumus pamatojošie dokumenti

Sociālajam darbiniekam var būt arī citi izdevumi IBM, piemēram, pasta izdevumi, kancelejas preču izdevumi. Ja darbinieks ir saņēmis naudu avansā (ar bankas pārskaitījumu) transporta vai citu izdevumus segšanai, tad, atbilstoši sociālā dienestā noteiktajai kārtībai, līdz kārtējā mēneša konkrētam datumam viņš sagatavo un iesniedz sociālā dienesta atbildīgajam speciālistam avansa atskaiti par iepriekšējo mēnesi un avansa atskaiti pievieno izdevumus attaisnojošo dokumentu oriģinālus (čekus, rēķinus, maksājuma izdevumus, biļetes u.c.). Sociālā dienesta atbildīgais speciālists avansa atskaiti pārbauda un apstiprina un nodot to grāmatvedim pārskaitījuma veikšanai.

SBS pakalpojumu sniedzēju izdevumus pamatojošie dokumenti

SBS pakalpojumu sniedzēji saskaņā ar noslēgto līgumu ar sociālo dienestu vai garantijas vēstuli līdz kārtējā mēneša konkrētam datumam sagatavo un iesniedz sociālā dienestā sociālajam darbiniekam rēķinu un/vai pieņemšanas nodošanas aktu vai atskaiti/ SBS pakalpojuma saņēmēju reģistrācijas lapu par iepriekšējā mēnesī sniegtajiem SBS pakalpojumiem saskaņā ar atbalsta plānu. Sociālais darbinieks pārbauda iesniegtos dokumentus, savada informāciju datu bāzē (10.pielikums), novīzē saņemto rēķinu/atskaiti/pieņemšanas nodošanas aktu un atbilstoši sociālā dienestā noteiktajai kārtībai iesniedz grāmatvedībā pārbaudei un pārskaitījuma veikšanai.

Vecāku izdevumus pamatojošie dokumenti

Vecāks reizi mēnesī par iepriekšējo kalendāro mēnesi iesniedz sociālajam darbiniekam izdevumus pamatojošos dokumentus – atskaiti/iesniegums, saskaņā ar pašvaldībā noteikto kārtību, kuram pievieno čekus par saņemto SBS pakalpojuma apmaksu, kurā redzama pilna informācija - pakalpojuma sniedzēja rekvizīti, sniegtā SBS pakalpojuma nosaukums un personas, kura saņēmusi SBS pakalpojumu - vārds, uzvārds un personas kods. Kases čeka vietā var būt arī stingrās uzskaites kvīts. Sociālais darbinieks pārbauda iesniegtos dokumentus, savada informāciju datu bāzē (10.pielikums), novīzē saņemto iesniegumu/atskaiti un atbilstoši sociālā dienestā noteiktajai kārtībai iesniedz grāmatvedībā pārbaudei un pārskaitījuma veikšanai.

16. Individuālā budžeta saņēmēja lietas dokumentācija

IBM ietvaros sociālā dienesta sociālais darbinieks katram IB saņēmējam veido atsevišķu bērna klienta lietu papīra formātā. Bērna klienta lietā iekļauj šādus dokumentus un ziņas (skatīt 27.tabulu):

- pamatinformāciju, kurā vienkopus ir apkopota identificējoša informācija (personu dati, nodarbošanās), un kontaktinformācija (adrese, tālrunis, e-pasts, radniecība) par vecāku, iesaistītajiem speciālistiem (vārds, uzvārds, institūcija un/vai amats, tālrunis, e-pasts), kas tieši iesaistīti atbalsta sniegšanā bērnam un ar kuriem sociālais darbinieks uztur saziņu un var izmantot tālāk, lai analizētu IB saņēmēja mērķa grupas rezultatīvos rādītājus (3.pielikums 3.1..tabula);

- IB piešķiršanas pamatojošos dokumentus (vecāka iesniegums, bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanas dokumentus, atbalsta plānu u.c.);
- līgumattiecības apliecinājošos dokumentus par IB nodrošināšanu (līgums ar vecāku);
- citus dokumentus, kas tiek sagatavoti IB un SBS pakalpojumu nodrošināšanas gaitā.

Visa iepriekš minētā dokumentācija tiktu glabāta papīra formā sociālajā dienestā, kā arī jāizveido attiecīgo dokumentu sagatavošanas un uzglabāšanas iespēja sistēmā SOPA. elektroniski sistēmā SOPA (skatīt 27.tabulu).

Bērna klienta lieta glabājas sociālajā dienestā atbilstoši normatīvo aktu prasībām un noteiktajā kārtībā. Par bērna klienta lietas dokumentācijas sagatavošanu un uzglabāšanu atbildīgs sociālā dienesta sociālais darbinieks.

27.tabula

Bērna klienta lietas dokumentācijas sagatavošana un uzglabāšana

Dokumentācijas nosaukums	Dokumentācijas uzglabāšanas veids	
	papīra formātā (sociālajā dienestā)	Jāizveido sagatavošanas un uzglabāšanas iespēja sistēmā SOPA
Bērna klienta lietas dokumentācija		
1. Dažādi dokumenti, kas iesniegti SBS pakalpojumu saņemšanas laikā, piemēram, vecāku iesniegumi par pakalpojuma sniedzēja maiņu utt.	+	
2. IMB matricas 3.pielikuma 3.5.tabulā atspoguļotā informācija par bērna atbalsta plāna izpildi pa mēnešiem un kopsavilkums		+
3. Atbalsta plāns		+
4. Visi dokumenti, kas ir saistīti ar atbalsta plāna izstrādi (sarunu protokoli ar vecāku par atbalsta plāna izstrādi utt.).	+	
5. Vajadzību izvērtēšanas dokumenti	+	+
6. Aptaujas anketas - dzīves kvalitātes aptaujas anketas (8.pielikums) un citas aptaujas anketas.	+	+
7. Dokumenti, kas apliecina personas IBM (līgums ar personu, personas iesniegums par dalību IBM utt.).	+	

17. IBM nodrošināšanas ietvaros uzkrātās informācijas aprites, uzglabāšanas un datu aizsardzības kārtība

IBM izmantošanas laikā tiks iegūti dažādi bērnu un vecāku dati:

- bērna vārds, uzvārds;
- bērna personas kods (tajā skaitā dzimšanas datums un vecums);
- bērna dzimums;
- bērna dzīvesvietas adrese un kontaktinformācija;
- saziņas valoda;
- funkcionālā traucējumu veids (redzes, dzirdes, kustību, garīga rakstura un multiplie traucējumi);
- vecāka vārds, uzvārds;
- vecāka tālrunis;
- vecāka e-pasts;
- u.c.

Lai nodrošinātu atbalstu, izmantojot individuālo budžetu, ar bērna vecākiem tiks slēgts līgums. Lai noslēgtu līgumu, nepieciešams iegūt personas datus, tajā skaitā pārliecināties, ka bērns atbilst atlases kritērijiem. Šādā gadījumā nav jāprasa atsevišķi vēl datu subjekta piekrišana viņa datu apstrādei, jo tas neatbilstu brīvprātības un nelabvēlīgu seku radīšanas aizlieguma principam. Nesniedzot piekrišanu, nav iespējams noslēgt līgumu un to izpildīt. Tomēr datu iegūšana un apstrāde ir atļauta tikai tiktāl un tikai tādā apjomā, cik tas nepieciešams līguma izpildei. Datu izmantošana ārpus līgumā paredzētajam mērķim ir aizliegta.

Datu subjekta identifikācija pieļaujama tikai tikmēr, kamēr tas nepieciešams mērķim, kādam dati tika iegūti.⁷⁹

Ņemot vērā, ka IBM nodrošināšanā tiks iesaistītas Latvijas pašvaldības un LM, būs nepieciešams nodrošināt vienlaicīgu piekļuvi lielam datu apjomam vairākiem lietotājiem. Dokumentu apstrāde un uzglabāšana galvenokārt notiks elektroniski, izmantojot informācijas sistēmas: SOPA un SPOLIS. Pašvaldību sociālajos dienestos elektroniski informācijas apkopošanai un apstrādei tiktu izmantota SOPA. Informācija par IB nodrošināšanu, t.sk. izdevumiem, automātiski nonāktu arī SPOLIS. LM atbildīgie darbinieki informācijas iegūšanai izmantotu SPOLIS.

LM attiecīgo departamentu par IB atbildīgajiem darbiniekiem būtu pieejama sekojoša informācija:

- Sociālo pakalpojumu departamentam: visa pieejamā informācija, lai nodrošinātu datu uzskaiti, kontroli, izskatītu sūdzības un privātpersonu iesniegumus.
- Metodiskās vadības un kontroles departamentam: visa pieejamā informācija, tikai gadījumos, ja tiek veikta IBM pārbaude attiecīgajā pašvaldībā.

⁷⁹ European Parliament and the Council. Directive 95/46/EC on the Protection of Individuals with regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data. 24 October 1995. Article 6. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31995L0046>

- Finanšu departamentam: apgūtais finansējums pa pozīcijām, klientu un saņemto SBS pakalpojumu apjoms, lai pārbaudītu pašvaldības sociālā dienesta sagatavoto un LM iesniegto pārskatu. Ja pārskatā tiek konstatētas kļūdas, ir iespēja atlasīt no sistēmas pārskatā iekļauto visu personu detalizētos datus un pārbaudīt iesniegto pārskatu. Pēc pārskata atzīšanas par pareizu Finanšu departamenta darbinieks to apstiprina sistēmā SPOLIS un iesniedz grāmatvedības departamentam maksājumu veikšanai.
- Grāmatvedības departaments saskaņā ar iesniegto pārskatu veic finanšu līdzekļu pārskaitījumu pašvaldības sociālajam dienestam. Nebūs pieejami personu dati.

Pašvaldībās apkopotā informācija, kura nav elektroniskā formātā, tiks uzglabāta katrā pašvaldības sociālajā dienestā tāpat kā šobrīd esošās sistēmas ietvaros (nodrošinot atbalstu un dažādus sociālos pakalpojumus pašvaldības iedzīvotājiem) atbilstoši katras pašvaldības iekšējās kārtības noteikumiem, kuri ir saskaņā ar personas datu aizsardzības regulējumu.

18. Individuālā budžeta modeļa ieviešanas risku vadības process

Lai nodrošinātu kvalitāti IBM ieviešanā, kā arī mazinātu un novērstu risku iestāšanās varbūtību, ir jānodrošina risku identificēšana un izvērtēšana. No tā, cik kvalitatīvi izvērtēti iespējamie riski un kā izstrādāts to novēršanas pasākumu plāns, ir atkarīga IBM īstenošanas kvalitāte.

IBM ieviešanā risku pārvaldība tiek nodrošināta 4 posmos:

- riska identificēšana – izmantojot dažādas metodes;
- riska novērtēšana – riskus strukturē pa veidiem, nosaka varbūtību un ietekmi;
- riska vadīšana – nosaka regulāros un vienreizējos pasākumus tā mazināšanai vai novēršanai un darbinieku, kas to veic;
- riska uzraudzība – par riska uzraudzību atbildīgais darbinieks seko līdzi izmaiņām riska vadības procesā un informē par to sociālā dienesta vadību.

Risku novēršanas pasākumu plānā (skatīt 14. pielikumu) riski ir sagrupēti pēc riska veida:

- vadības riski;
- personāla riski;
- finanšu riski;
- juridiskie riski;
- īstenošanas riski.

IBM ieviešanā par riska uzraudzību atbildīgais darbinieks rīkojas atbilstoši risku novēršanas pasākumu plānā paredzētajām darbībām, lai novērstu vai mazinātu risku. Risku vadības procesā ir būtiski, lai IBM nodrošināšanā iesaistītie sociālie darbinieki ir savlaicīgi informēti par nepieciešamajām darbībām un plānotajām izmaiņām. Risku vadība turpinās visā IBM īstenošanas laikā. Riski ir periodiski jāpārskata, lai nodrošinātu, ka risku novēršanas pasākumu plāns ir atbilstošs. IBM īstenošanas laikā, veicot ieplānotās aktivitātes, var veidoties situācija, ka iestājoties jaunu risku iespējamībai, paaugstinās vai pazeminās kāda jau identificētā riska

līmenis. Šādās situācijās atkārtoti jāveic risku analīze un novērtēšana, kā arī jāaktualizē risku novēršanas pasākumu plāns.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu IBM īstenošanu, risku vadīšana un nepārtraukta rezultātu novērtēšana ir neatņemama IBM nodrošināšanas sastāvdaļa. Sociālais dienests izvērtē IBM īstenošanas gaitā radušās problēmas un arī to, kā identificētie riski ir ietekmējuši IBM īstenošanas norisi, izpildi un rezultātu kvalitāti un veic darbības risku novēršanai un mazināšanai.

19. Kvalitātes, apjoma un atbilstības saturam kritēriju novērtēšanas process

Ņemot vērā Pētījuma ieteikumu, ka ir nepieciešams definēt skaidrus un izmērāmus kvalitātes kritērijus rezultātu un procesu kontrolei⁸⁰ un, lai novērtētu IBM ieviešanas kvalitāti, apjomu un atbilstību saturam, IBM ieviešanas laikā, tiek iegūta informācija no visiem IBM ieviešanas procesā iesaistītajiem. Minēto informāciju iegūst interviju/aptaujū veidā, kurā iesaistītajām pusēm jāsniedz savs viedoklis par IBM darbību. Visām iesaistītajām pusēm jāizpilda aptaujas anketas.

Visaptverošas kvalitātes vadības astoņi pamatprincipi ir:

- fokuss uz klientu;
- sadarbība ar pakalpojumu sniedzējiem;
- personāla attīstība;
- procesi un fakti;
- nepārtraukti uzlabojumi un jauninājumi;
- mērķa skaidrība un patstāvība;
- atbildība sabiedrības priekšā;
- orientācija uz rezultātu⁸¹.

IBM ieviešanas ietvaros:

- Kvalitāte ir atbilstoša izstrādātās IBM metodikas nosacījumiem.
- Indikatori ir skaitliski kritēriji, kas raksturo pētāmo IBM, un rādītāji, kas nosaka kāda procesa stāvokli, attēlotu cilvēkam saprotamā veidā.
- Kvalitātes indikatori ir skaitliski kritēriji, kas raksturo pētāmo IBM, tie ir rādītāji, kas nosaka kāda procesa stāvokli un tā atbilstību izstrādātās IBM metodikas nosacījumiem, attēloti cilvēkam saprotamā veidā.

Ar indikatoru palīdzību neapstrādātus datus var pārvērst par mērķauditorijai viegli uztveramu informāciju, tādejādi atvieglojot uzdevumu sniegt ziņas par situāciju sistēmā. Tas ļauj apjomīgu

⁸⁰ Pētījuma "Gala ziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanas un finansēšanas analīze"" I sējums 61.lpp. (16.ieteikums). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/gala_nodevums_i_sejums.pdf (04.2018.).

⁸¹ Izmēģinājumsprojekts "Priekšlikumi klientu grupēšanai un nepieciešamā pakalpojuma apjoma noteikšanai" 7.grāmata "Metodika un indikatori pakalpojuma kvalitātes novērtēšanai valsts sociālās aprūpes centros". Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/sociala_aizsardziba/sociala_palidziba_pakalpojumi/7_metodika.pdf

datu klāstu apkopot nedaudzās būtiskās informācijas kopās. Indikatori palīdz noteiktas darbības, sajūtas izteikt izmērāmos lielumos un novērtēt padarīto, kas palīdz korelēt datus, analizēt situāciju noteiktos terminētos laika periodos. Indikatoru kopām ir jābūt izveidotām, lai sniegtu informāciju par procesu, tā darbības saturu un apjomu. Vissvarīgākais, lai šie indikatori parādītu tos procesa posmus, ko spēj ietekmēt procesā iesaistītie ar noteiktām darbībām un rīcību, uzlabojot procesa kvalitāti. Turklāt indikatoriem pietiekami labi jāuztver un jāatspoguļo būtiskas izmaiņas sistēmā, procesā iesaistīto pušu apmierinātībā vai neapmierinātībā ar procesa darbību. Vienlaikus procesa izstrādātajiem optimāli jāizmanto apkopotā informācija, lai pilnveidotu procesa darbību. Informāciju var attēlot diagrammās vai līknēs, iegūstot vizuālu informāciju par attīstības dinamiku terminētā laika posmā. Indikatoriem cik vien iespējams precīzi, jāraksturo veikums procesa darbībā, samērīgi attēlojot visus aspektus. Kvalitātes indikatoru kopumu iespējams variēt, lai iegūtu patiesu un izmantojamu informāciju⁸².

Sociālo pakalpojumu jomā izmantojamo indikatoru sistēmas pamatprincipi ir:

- salīdzināmība – indikatori ļauj salīdzināt datus un atspoguļo, kā mainās situācija attiecīgajā procesa posmā;
- noturība – indikatorus izveido, pamatojoties uz vieniem un tiem pašiem rādītājiem un salīdzināmiem laika periodiem;
- aktualitāte – indikatorus atjauno tik bieži, lai ļautu rīkoties;
- skaidrība – indikatoriem jābūt skaidri saprotamiem.

Mērot procesa posmu darbību vai procesā iesaistīto pušu apmierinātību, ir izmantojami dažādi mērinstrumenti, ar kuru palīdzību var iegūt ticamu un izmantojamu vērtējumu. Skaitlisko indikatoru verbālais raksturojums var tikt papildināts ar skaidrojumiem, ja ir nepieciešams un saprot, ka iegūtā informācija ir subjektīva un interpretējama.

IBM izstrādātāji piedāvā IBM ieviešanas procesa kvalitāti mērīt ar pieciem skaitliskajiem indikatoriem, kur:

- “1” – ļoti neapmierināts;
- “2” – neapmierināts;
- “3” – vidēji apmierināts;
- “4” – apmierināts;
- “5” – ļoti apmierināts.

Ar šo indikatoru daudzumu iegūst vērtējumu par konkrēto mērāmo vienību (piedāvāto vienību skaitu var variēt un papildināt atkarībā no tā, ko vēlas izmērīt). Tādejādi tiek iegūts skaitlisks vērtējums par katru no vērtējamām vienībām. Šo informāciju var attēlot diagrammās, līknēs, iegūstot vizuālu informāciju par attīstības dinamiku noteiktā laika posmā.

⁸² Izmēģinājumsprojekts “Priekšlikumi klientu grupēšanai un nepieciešamā pakalpojuma apjoma noteikšanai” 7.grāmata “Metodika un indikatori pakalpojuma kvalitātes novērtēšanai valsts sociālās aprūpes centros”. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/sociala_aizsardziba/sociala_palidziba_pakalpojumi/7_metodika.pdf

Mērāmie IBM ieviešanas procesa posmi un kvalitātes novērtēšanā iesaistītās puses, ko piedāvā IBM izstrādātāji, ir:

(1) Sociālais darbinieks (15.1.pielikums):

- IB piešķiršana;
- bērna un ģimenes vajadzību izvērtēšana;
- atbalsta plāna izstrāde;
- SBS pakalpojumu saņemšana;
- atbalsta plāna pārskatīšana;
- IBM procesa novērtējums.

(2) Vecāks (15.2.pielikums):

- IB piešķiršana;
- bērna un ģimenes vajadzību izvērtēšana;
- atbalsta plāna izstrāde;
- SBS pakalpojumu saņemšana;
- atbalsta plāna pārskatīšana;
- IBM procesa novērtējums.

(3) Pakalpojumu sniedzējs (15.3.pielikums):

- SBS pakalpojuma saņemšana;
- IBM procesa novērtējums.

II.PRIEKŠLIKUMI INDIVIDUĀLĀ BUDŽETA MODEĻA BĒRNIEM AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM IEVIEŠANĀ SOCIĀLĀJĀ, VESELĪBAS UN IZGLĪTĪBAS JOMĀ

Izmēģinājumu projekta laikā nodrošinātā, uz ģimenes vajadzībām vērstā individuālā atbalsta plāna sagatavošana, definējot katram bērnam un vecākiem sasniedzamos mērķus un nepieciešamos gan sociālās, gan veselības, gan izglītības jomas pakalpojumus, un atbalsta plāna intensīvā īstenošana, veicināja dzīves kvalitātes paaugstināšanos bērniem ar FT gan no bērnu, gan viņu vecāku skatupunkta, kā arī veicināja ģimenes dzīves kvalitātes paaugstināšanos, un apstiprināja, ka rezultātu sasniegšanai ir nepieciešams koordinēts atbalsts visās trīs jomās.

Ņemot vērā iepriekšminēto, ir apkopoti priekšlikumi IBM bērniem ar FT ieviešanā, iekļaujot pakalpojumus no sociālās, veselības un izglītības jomām.

1.Sadarbība starp sociālās, veselības un izglītības jomas speciālistiem vienotajā IBM

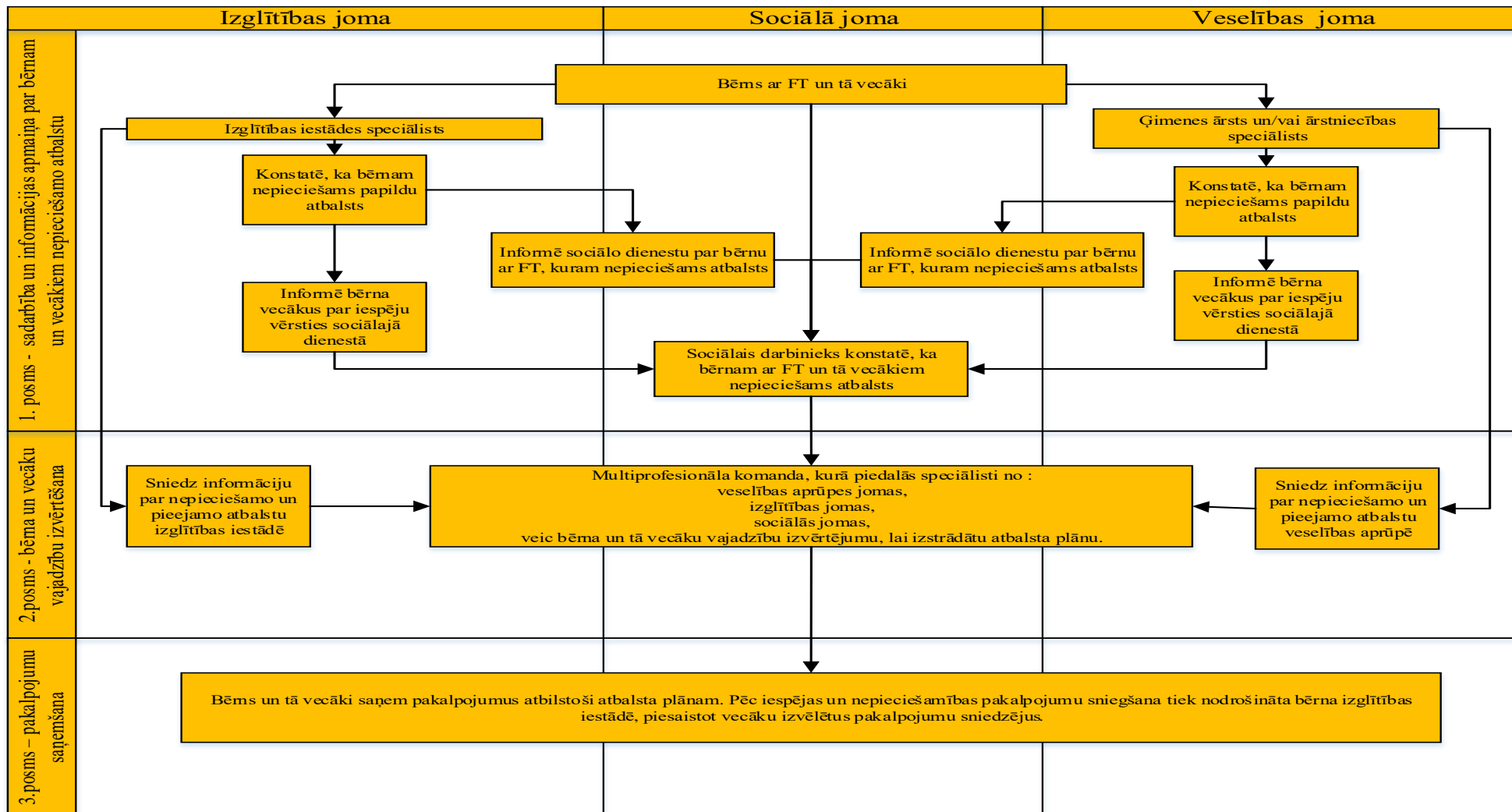
Lai nodrošinātu bērniem ar FT un vecākiem koordinētu atbalstu visās trīs jomās, ir nepieciešams būtiski uzlabot sadarbību starp sociālo, veselības un izglītības jomām, nodrošinot integrēto pieeju atbalsta nodrošināšanā atbilstoši bērnu ar FT individuālajām vajadzībām.

Izvērtējot izmēģinājumu projekta rezultātus, tika secināts, ka nepieciešams:

- Uzlabot komunikāciju ar ģimenes ārstiem, jo gan vecāki, gan sociālie darbinieki saskārās ar problēmu, ka, pieprasot informāciju no ģimenes ārstiem, ne visi ģimenes ārsti bija atsaucīgi un ne vienmēr viņu sniegtā informācija bija pilnīga.
- Sadarboties ar veselības nozari, nodrošināt ārstniecības personu iesaisti multiprofesionālajā komandā (šāda sadarbības forma pastāv, piemēram, nodrošinot valsts apmaksāto bērnu paliatīvās aprūpes pakalpojumu). Tādējādi tiek nodrošināta mērķtiecīga un savstarpēji papildinoša atbalsta plānošana bērnam un vecākiem gan sociālajā, gan veselības aprūpē.
- Sadarboties un nodrošināt informācijas apriti ar izglītības iestādēm individuālo vajadzību izvērtēšanas procesā, lai izstrādātu atbalsta plānu, kurā tiek ņemts vērā arī izglītības iestādē nodrošinātais atbalsts, tā mērķi un intensitāte, kā arī tiktu nodrošināta rehabilitācijas pēctecība un papildināmība.
- Pakalpojumu saņemšanu organizēt izglītības iestādēs, lai veicinātu pakalpojumu pieejamību un atvieglotu vecāku un bērnu noslodzi, un ļautu ietaupīt laiku un finanšu resursus, kas nepieciešami nokļūšanai uz pakalpojumu sniegšanas vietām.

Ņemot vērā izmēģinājumu projekta rezultātus, apvienotajā IBM būtu nepieciešams pilnveidot un nodrošināt komunikāciju un informācijas apriti starp visu trīs jomu speciālistiem attiecīgi, veicot grozījumus nepieciešamajos normatīvajos aktos (17.attēls), kas nodrošinātu integrēto pieeju atbalsta nodrošināšanā bērniem ar FT un viņu vecākiem.

Apvienotā IBM sadarbības process starp sociālās, veselības un izglītības jomas speciālistiem

2. Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana vienotajā IBM, kas iekļauj gan sociālo, gan veselības, gan izglītības jomas pakalpojumus

Visas izmēģinājumu projektā vajadzību izvērtēšanas procesā iesaistītās puses viennozīmīgi pozitīvi novērtēja to, ka, veicot bērnu vajadzību izvērtēšanu un izstrādājot atbalsta plānus, tajos tika iekļauti gan sociālie, gan veselības, gan izglītības pakalpojumi, kas, viņuprāt, devis pozitīvus rezultātus izmēģinājumu projektā iesaistītajiem bērniem. Lielākā daļa vecāku, kas piedalījās tikšanās, bija vienprātīgi, ka šāda izvērtēšanas sistēma bērniem ar invaliditāti būtu turpinājama, un vecākiem ir jādod lielāka iespēja izvēlēties pakalpojumus un pakalpojumu sniedzējus.⁸³

Izmēģinājumu projektā bērnu un vecāku vajadzību izvērtēšana notika ik pēc sešiem mēnešiem. Izmēģinājumu projektā vajadzību izvērtēšanā iesaistītie eksperti un bērnu vecāki atzina, ka vajadzību izvērtēšanas biežums var būt atkarīgs no bērna vecuma un veselības stāvokļa, atsevišķos gadījumos atkārtota vajadzību izvērtēšana var būt nepieciešama pat biežāk nekā reizi pusgadā. Līdz ar to ir jāparedz iespēja, ka, veicot vajadzību izvērtēšanu, izvērtēšanas eksperti var noteikt termiņu, kurā veicama nākamā vajadzību izvērtēšana, ja tā būtu nepieciešama biežāk vai retāk nekā reizi pusgadā.⁸⁴

Izvērtēšanas process (skatīt 18.attēlu):

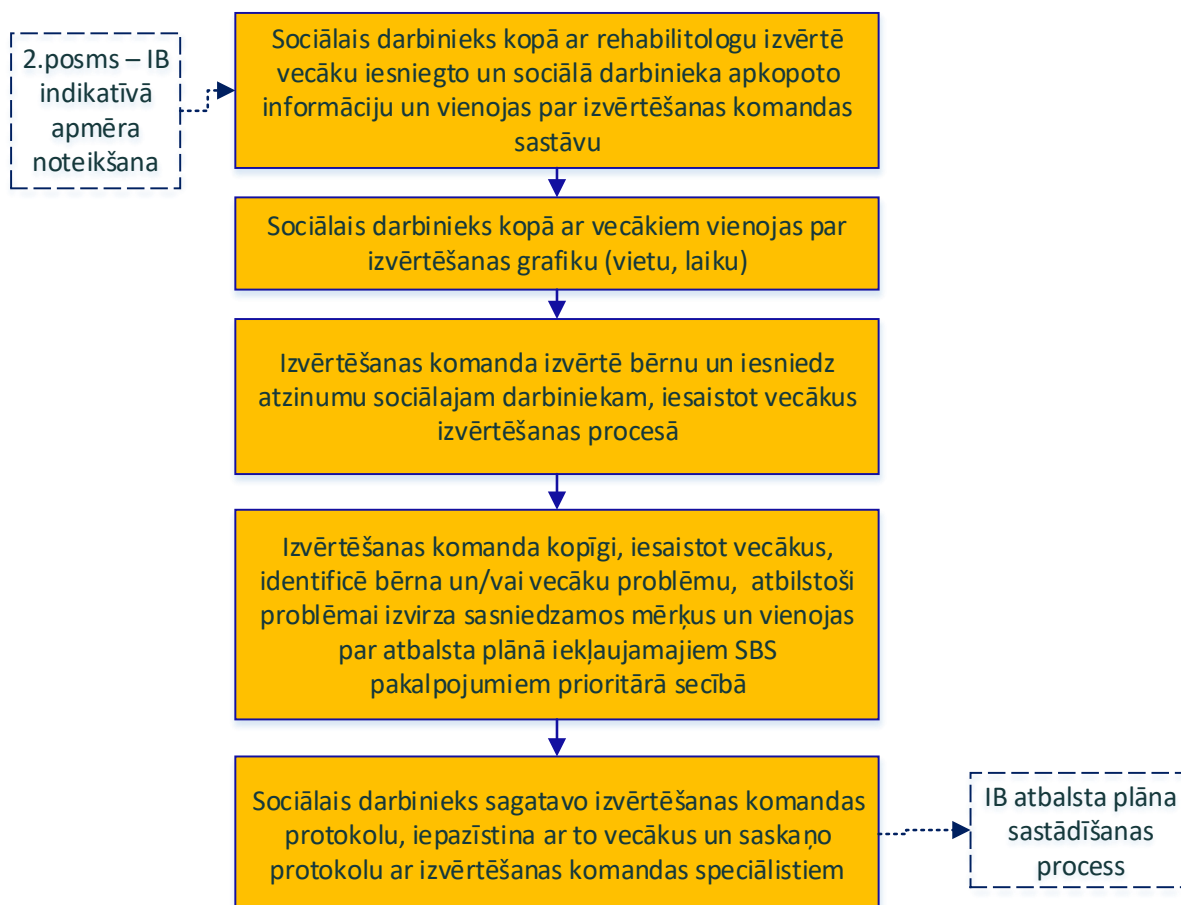
(1) Vecāks iesniedz sociālajā dienestā šādus dokumentus:

- ģimenes (vispārējās prakses) ārsta izziņu (piemēram, izraksta kopija no bērna medicīniskās ambulatorās kartes vai izrakstu no ārstniecības iestādes “Izraksts no stacionārā pacienta/ambulatorā pacienta medicīniskās kartes” (veidlapa Nr.027/u)) par bērna veselības stāvokli un kontraindikācijām (izraksta derīguma termiņš 6 mēneši);
- dažādu ārstniecības personu slēdzienus par bērna funkcionāliem traucējumiem un to ietekmi uz bērna funkcionalitāti un nepieciešamajām darbībām funkcionalitātes uzlabošanai;
- informāciju par to, kādus SBS pakalpojumus bērns saņem izglītības iestādē un ārpus tās.

⁸³3. nodevums Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana”, 73. lpp, Pieejams:http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

⁸⁴3. nodevums Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana”, 77. lpp, Pieejams:http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

Bērna izvērtēšanas process

Izmēģinājumu projekta īstenošanas laikā tika konstatēts, ka pastāv risks, ka izstrādātā atbalsta plāna izpilde bērnam un vecākiem rada pārslodzi. Lai no tā izvairītos, vajadzību izvērtēšanas procesā jāpievērš īpaša uzmanība bērna noslodzei izglītības iestādēs un ārpus tām. Daļa vecāku neapzinājās, kādu SBS pakalpojumu daudzumu bērns var saņemt, lai neveidotos pārslodze, kā arī nezināja, kādus un cik SBS pakalpojumus bērns saņem izglītības iestādē.⁸⁵

Ņemot vērā to, ka bērna organisms ir savstarpēji saistīts veselums un problēmas kādā no organisma sistēmām ietekmē/izraisa traucējumus arī citās, tad atsevišķi speciālisti nespēj nodrošināt vienmērīgu un mērķtiecīgu bērna rehabilitācijas procesu. Nesaistot un neizvērtējot konkrētos veselības traucējumus vai attīstības rādītājus kontekstā vai kopveselumā, rehabilitācijas process ir sadrumstalots un nepilnīgs, tas nav virzīts uz vienotu mērķi – konkrētā bērna kopējā veselības stāvokļa pakāpenisku uzlabošanu.⁸⁶

⁸⁵ Turpat, 78.lpp..

⁸⁶ I.Durņeva "Starpprofesionāļu padome – sociāls pakalpojums ar medicīniski konsultatīvu novērtējumu" 1.lpp.

IBM izstrādes procesā konsultējoties ar pakalpojuma sniedzējiem, kas veic bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu, izkristalizējās atziņa, ka ir ļoti svarīgi veikt bērna un vecāku vajadzību vispusīgu izvērtēšanu, ko kvalitatīvi nodrošināt var tikai multiprofesionāla komanda.

Izmēģinājumu projektā šī atziņa guva apstiprinājumu. Visas vajadzību izvērtēšanas procesā iesaistītās puses pozitīvi novērtēja, ka bērnu un vecāku individuālo vajadzību izvērtēšanu nodrošināja multiprofesionāla komanda. Ieguvēji bija visas procesā iesaistītās puses, jo gan sociālajiem darbiniekiem, gan bērnu vecākiem bija lielāka izpratne par nepieciešamajiem SBS pakalpojumiem, kā arī vecāki tika iesaistīti bērnu un savu problēmu apzināšanā un vajadzību izvērtēšanas procesā. Savukārt pakalpojumu sniedzējiem bija skaidri noteikti mērķi, uz kuriem jāvirzās SBS pakalpojumu nodrošināšanas procesā.⁸⁷

Multiprofesionālā komanda ir dažādu disciplīnu profesionāļu grupa, kurai ir profesionālas zināšanas un kopīgs profesionālās darbības mērķis, kas ir vērsts uz efektīvu SBS pakalpojuma sniegšanu klientam.⁸⁸

Lai multiprofesionālā komanda veiksmīgi savstarpēji un saliedēti sadarbotos, ir jāņem vērā vairāki priekšnosacījumi:

- laba informācijas bāze un spēja radīt no tās kaut ko jaunu (informācijas iegūšana, sakārtošana, analīze un tās izklāstīšana citiem saprotamā veidā; izdoma; jaunu ideju un pakalpojumu radīšana);
- ideju novērtēšana (veicināšana; pat labas idejas netiek ieviestas, ja par tām nepārliecina un neiejūsmina citus);
- ideju attīstīšana, (lai idejas realizētu, tās jāpārbauda un jāiedzīvina atbilstoši konkrētajiem apstākļiem);
- ierosināšana un darīšana (vārdus, darbus iedzīvina darbībā; organizēšana – “ko darīt?”; ”kā darīt?”; ”kur darīt?”; pakalpojuma – praktiska, atkārtota darba veikšana un pakalpojuma realizēšana);
- kontrole un darbības turpināšana (nodrošina kvalitāti; inspekcija – kvalitātes un budžeta kontrole, uzturēšana).⁸⁹

Multiprofesionālā komandā ir nepieciešama visoptimālākā speciālistu kombinācija, kas sekmētu savstarpēju sadarbību, lai katrs profesionālis veicinātu komandas izvirzīto mērķu sasniegšanu.

⁸⁷ 3. nodevums Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana”, 74. lpp, Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

⁸⁸ Izmēģinājumu projekta „Priekšlikumi klientu grupēšanai un nepieciešamā pakalpojuma apjoma noteikšanai” ietvaros izstrādātā metodika “2.grāmata – profesionālās darbības organizēšana valsts sociālās aprūpes centros. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/2615> (05.2018).

⁸⁹ Izmēģinājumu projekta „Priekšlikumi klientu grupēšanai un nepieciešamā pakalpojuma apjoma noteikšanai” ietvaros izstrādātā metodika “2.grāmata – profesionālās darbības organizēšana valsts sociālās aprūpes centros. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/2615> (05.2018).

Vienlīdz svarīgi ir skaidri apzināties citu sadarbības partneru iespējas un ierobežojumus. Komandai attīstoties, komandas lielums un sastāvs var mainīties.

Efektīva multiprofesionālās komandas darba pamatprincipi ir:

- aktīva, brīva savstarpējā sadarbība vadot, plānojot un informējot;
- profesionālās identitātes robežu ievērošana;
- savstarpējs respekts un cieņa;
- novērtēšana, jaunu mērķu izvirzīšana, uzdevumu definēšana, katra speciālista profesionālās lomas noteikšana pakalpojumu sniegšanas procesā.

Multiprofesionālās komandas darbība ir holistisks process, kur bērna un vecāku vajadzības apskata un izvērtē vides kontekstā, ieskaitot ģimenes situāciju, sociālo un ekonomisko stāvokli, izglītību un citus bērnam un vecākiem vitāli nozīmīgus rādītājus.

Piešķirot IB, multiprofesionālās komandas uzdevums ir individuāli izvērtēt katra bērna un viņa vecāku vajadzības, nosakot piemērotāko pakalpojumu, profesionāļu loku, kas to nodrošinās, kā arī laika periodu - kādā pakalpojums tiks sniegts. Iespējamo pakalpojuma apjomu un saturu multiprofesionālās komandas speciālisti saskaņo ar bērna vecāku, iesaistot viņu lēmuma pieņemšanas procesā.

Lai, kādu lomu pildītu multiprofesionālās komandas dalībnieki, viņu uzdevums ir:

- nodrošināt bērna un vecāka personas datu konfidencialitāti un ievērot savā darbā profesionālās darbības ētiskos principus;
- pēc iespējas ātrāk un efektīvāk risināt problēmsituāciju un piedāvāt alternatīvas veiksmīgai SBS pakalpojumu saņemšanai.

Novērtēšanas procesā piedalās visi multiprofesionālās komandas profesionāļi, bērns un vecāks.

Iepazīstoties un studējot multiprofesionālās komandas darbības principus, IBM izstrādātāji secina, ka bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu var veikt dažādu disciplīnu profesionāļu komanda, kurai ir zināšanas un kopīgs profesionālās darbības mērķis, kas nosaka profesionāļu loku un to darbības saturu katrā no profesionālās jomas komponentēm.

(2) Izvērtēšanas procesā sociālais darbinieks un rehabilitologs izvērtē saņemtos dokumentus un informāciju un vienojas par konkrētā bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanas komandas sastāvu. Sociālais darbinieks, sadarbībā ar izvērtēšanas komandas speciālistiem un bērna vecākiem, izveido izvērtēšanas norises grafiku, ņemot vērā vides kontekstu, t.i., speciālisti vienojas, kuri speciālisti un kur veiks izvērtēšanu, piemēram, mājās, bērnudārzā vai skolā.

Pirms izvērtēšanas rehabilitologs vienojas ar izvērtēšanas komandas speciālistiem par metodiku vai metodikas, kas tiks izmantotas bērnu individuālo vajadzību izvērtēšanā, atbilstoši bērna vecumposmam, lai nodrošinātu visu izvērtēšanā iesaistīto speciālistu vienotu pieeju metodikas/u izmantošanā.

Multiprofesionālas izvērtēšanas komandas darbu vada sociālais darbinieks un rehabilitologs.

Sociālā darbinieka pienākums ir izveidot laika grafiku, organizēt un vadīt komandas darbu, sekot, lai process - atbilstoši prasībām, tiktu dokumentēts, kā arī multiprofesionālās komandas darba ietvaros identificēt bērna un vecāku sociālās problēmas un vadīt sociālā gadījuma risināšanas gaitu, apzināt, mobilizēt, organizēt un piesaistīt resursus, pārstāvēt bērna un viņa vecāku intereses un tiesības, analizēt sociālo problēmu cēloņus un izstrādāt priekšlikumus sociālo problēmu risināšanai un pakalpojumu saņemšanai.

Rehabilitologa uzdevums ir noteikt bērna funkcionālo stāvokli, kādi speciālisti piedalīsies bērna vajadzību izvērtēšanas procesā. Izvērtējot bērna vajadzības var tikt piesaistīti šādi speciālisti - psihologs, klīniskais psihologs, fizioterapeits, ergoterapeits, logopēds (audiologopēds), psihiatrs un citi speciālisti pēc nepieciešamības. Visi piesaistītie speciālisti darbojas multiprofesionālās komandas darbības ietvaros, kura bērnu apskata un izvērtē vides kontekstā, tai skaitā vērtējot ģimenes situāciju.

Izmēģinājumu projektā izvērtēšanas process tika organizēts četros veidos:

- kabinetu sistēma 1 – izvērtēšanas eksperti bērnu un vecākus pieņem katrs savā kabinetā - bērni ar vecākiem iet pie katra izvērtēšanas eksperta;
- kabinetu sistēma 2 – kabinetā atrodas vecāki un bērns, un izvērtēšanas eksperti katrs pa kārtai iet iekšā kabinetā (dažiem bērniem tas bija piemērotākais veids, jo novērtēšanas procesā viņiem nemainījās vide);
- konsīlijs 1 – vienā kabinetā atrodas visi izvērtēšanas eksperti un bērns ar vecākiem runā ar visiem ekspertiem kopā. Vecākiem par bērnu nav jāstāsta katram ekspertam viens un tas pats vairākas reizes. Eksperti kopā apspriežas, un vecāki var uzreiz visiem pajautāt savus neskaidros jautājumus;
- konsīlijs 2 - vienā kabinetā atrodas visi izvērtēšanas eksperti, un bērns ar vecākiem runā ar visiem ekspertiem. Pēc tam, nepieciešamības gadījumā, bērns un vecāki iet pie speciālistiem uz individuālo izvērtēšanu⁹⁰.

Vecāku viedokļi dalījās par izvērtēšanas procesa veidu. Daļai vecāku patika konsīlijs, citiem kabinetu sistēma 1 vai 2. Līdz ar to gan vecāki, gan izvērtēšanas eksperti izteica viedokli, ka, lai nodrošinātu kvalitatīvu bērnu vajadzību izvērtēšanu, katram bērnam ir nepieciešama individuāla pieeja, un visām izvērtēšanas procesā iesaistītajām pusēm, savstarpēji konsultējoties un vienojoties, ir jāpieņem lēmums, kādā veidā labāk veikt bērna vajadzību izvērtēšanu. Kā arī pozitīvi tika novērtēts tas, ka izvērtēšanas veidu bija iespējams mainīt, ņemot vērā konkrētā bērna nepieciešamību⁹¹.

Gan sociālie darbinieki, gan izvērtēšanas eksperti, kas piedalījās izmēģinājumu projektā, bija vienisprātis, ka izvērtēšanas komandā nevar iekļaut speciālistu, kas bērnam jau sniedz pakalpojumus.⁹²

⁹⁰ 3. nodevums Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana", 76. lpp, Pieejams:http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

⁹¹ Turpat.

⁹² 3. nodevums Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana", 75. lpp, Pieejams:http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

(3) Atbilstoši noteiktajam izvērtēšanas grafikam, izvērtēšanas komandas speciālisti veic bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu, iesaistot šajā procesā vecākus. Katrs izvērtēšanas komandas speciālists par katru izvērtēto bērnu sagatavo atzinumu, norādot tajā izvērtēšanā pielietotās standartizētās metodes/instrumentus, ilgtermiņa un īstermiņa mērķus, SBS pakalpojumus, kas nepieciešami konkrēto mērķu sasniegšanai, to apjomu, biežumu un sniegšanas termiņu. Ņemot vērā to, ka bērna attīstībā liela nozīme ir vecumposmam, tad speciālistu izvērtēšanas metodes ir jāizvēlas atbilstoši bērna vecumposmam. Ģimenes sociālo funkcionēšanu izvērtē sociālais darbinieks. Speciālistu atzinumu un izvērtējumu, kas balstīts uz standartizētu metožu/instrumentu izmantošanu izvērtēšanas procesā, ievieto bērna klienta lietā.

Izmēģinājumu projektā izvērtēšanas eksperti un sociālie darbinieki sniedza priekšlikumu, ka izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes procesam vajadzētu nodrošināt IT risinājumu - visi izvērtēšanas eksperti varētu ievadīt nepieciešamo informāciju IT sistēmā, kas tiktu izmantota atbalsta plānu izstrādes procesā.⁹³ Līdz ar to speciālisti savus izvērtēšanas atzinumus varētu vadīt un apstiprināt IT sistēmā.

(4) Pēc individuālā izvērtējuma veikšanas sociālais darbinieks organizē izvērtēšanas komandas sanākumi (klātienē vai attālināti), kurā izvērtēšanas komanda savstarpēji vienojas par konkrētā bērna un/ vai viņa vecāku problēmām, ņemot vērā vecāku viedokli. Atbilstoši konstatētajām problēmām izvirza sasniedzamos mērķus (ilgtermiņa un īstermiņa) un vienojas par atbalsta plānā iekļaujamajiem pakalpojumiem prioritārā secībā gan bērnam, gan viņa vecākam, kā arī nosaka pakalpojumu apjomu, biežumu un sniegšanas termiņu.

(5) Sociālais darbinieks katram bērnam sagatavo IT sistēmā izvērtēšanas komandas sanāksmes protokolu, iepazīstina ar to vecākus un saskaņo ar izvērtēšanas komandas speciālistiem. Saskaņošana notiek IT sistēmā. Sociālais darbinieks protokolu ievieto bērna klienta lietā.

Visu iepriekšminēto informāciju sociālais darbinieks savada IBM matricas (skatīt 3.pielikumu) 3.2.tabulā "Individuālā budžeta atbalsta plāns", kas ir līguma ar vecāku pielikums un ko paraksta sociālais darbinieks un vecāks, un to ievieto bērna klienta lietā.

3.Pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma apmērs vienam bērnam

Tā kā projekta mērķis ir izstrādāt individuālā budžeta modeli pakalpojumu nodrošināšanai bērniem ar FT, projekta ietvaros netika veikts pētījums par katram bērnam izlietotajām faktiskajām veselības nozares un izglītības nozares pakalpojumu izmaksām, kas netika finansētas no izmēģinājumu projekta līdzekļiem. Veicot bērna vajadzību izvērtēšanu un atbalsta

⁹³ 3. nodevums Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana", 78. lpp, Pieejams:http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

plāna sastādīšanu, izvērtēšanas eksperti atbalsta plānā iekļāva tikai tādas veselības un izglītības nozares pakalpojumus, kuri bērnam konkrētajā pašvaldībā nav pieejami vai nav pieejami pietiekamā apmērā, līdz ar to, balstoties uz izmēģinājumuprojekta rezultātiem, tiek noteikts papildu nepieciešamais finansējums pakalpojumu nodrošināšanā izglītības un veselības nozarēs.

Pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma apmērs vienam bērnam veselības jomā

Ņemot vērā izmēģinājumuprojekta rezultātus, provizoriski nepieciešamā papildu finansējuma apmēru vienam bērnam veselības jomā nosaka pēc trim kritērijiem (skatīt 28.tabulu).

28.tabula

Izmēģinājumuprojekta laikā (12 mēnešos) vidēji uz 1 bērnu izlietotais finansējums veselības jomas pakalpojumiem

Kritērijs	Kopējais finansējums, EUR	Bērnu skaits	Finansējums vidēji uz 1 bērnu gadā, EUR
Bērniem ar īpašas kopšanas nepieciešamību	122 280	59	2 073
Bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā no 3 līdz 8 gadiem	29 972	13	2 306
Bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā līdz 3 gadiem un no 9 līdz 18 gadiem	49 881	24	2 078

***aprēķinā netiek ņemti vērā 4 dalībnieki, kuri nepiedalījās visā izmēģinājumuprojekta periodā.*

Pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā papildu finansējuma apmērs vienam bērnam izglītības jomā

Ņemot vērā izmēģinājumuprojekta rezultātus, provizoriski nepieciešamā papildu finansējuma apmēru vienam bērnam izglītības jomā nosaka pēc trim kritērijiem (skatīt 29.tabulu).

29.tabula

Izmēģinājumuprojekta laikā (12 mēnešos) vidēji uz 1 bērnu izlietotais finansējums izglītības jomas pakalpojumiem

Bērnu raksturojums	Kopējais finansējums, EUR	Bērnu skaits	Finansējums vidēji uz 1 bērnu gadā, EUR
Bērniem ar īpašas kopšanas nepieciešamību	45 459	41	1 109
Bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā no 3 līdz 8 gadiem	12 820	9	1 424
Bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā līdz 3 gadiem un no 9 līdz 18 gadiem	15 408	14	1 101

***aprēķinā netiek ņemti vērā 4 dalībnieki, kuri nepiedalījās visā izmēģinājumuprojekta periodā.*

4.Pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma kopējais apmērs

Provizoriski pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma kopējais apmērs, ņemot vērā izmēģinājumu projekta rezultātus, visiem mērķa grupas bērniem veselības jomas pakalpojumu nodrošināšanai ir 5 226 743 euro un izglītības jomas pakalpojumu nodrošināšanai ir 2 826 575 euro (detalizētu aprēķinu skatīt 30.tabulā).

Veicot bērna vajadzību izvērtēšanu un atbalsta plāna sastādīšanu, izvērtēšanas eksperti atbalsta plānā iekļāva tikai tādus veselības un izglītības nozares pakalpojumus, kuri bērnam konkrētajā pašvaldībā nav pieejami vai nav pieejami pietiekamā apmērā (visās trijās jomās), līdz ar to, balstoties uz izmēģinājumu projekta rezultātiem, tiek noteikts papildu nepieciešamais kopējais finansējums, kāds būtu nepieciešams valstī, lai aprēķinātajai mērķa grupai (mērķa grupas aprēķinu skatīt sadaļā - 4.6.IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins) nodrošinātu nepieciešamos pakalpojumus katrā jomā (neatkarīgi no finanšu avota).

IB ietvaros SBS apkalpojumu nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins pa jomām

Mērķa grupas bērni ar invaliditāti		Bērnu ar invaliditāti skaits izmēģinājumu projekta pašvaldībās, kuriem noteikta invaliditāte (2018. gada jūlijā)	Bērni ar invaliditāti, kuri pieteicās dalībai izmēģinājumu projektā		Kopējais bērnu ar invaliditāti skaits valstī (2020. gada jūnijā)	Kopējais bērnu ar invaliditāti skaits valstī (2020. gada jūnijā), kuri nesaņem SAC vai VSAC pakalpojumu*	Potenciālās mērķa grupas sadalījums**	Aprēķinātā mērķa grupa, bērnu skaits	Prognozējamās IB izmaksas, balstoties uz izmēģinājumu projekta rezultātiem					
			skaitis	% no bērniem ar invaliditāti izmēģinājumu projekta pašvaldībās					Sociālās grupas un "Citi" grupas pakalpojumiem		Veselības grupas pakalpojumiem		Izglītības grupas pakalpojumiem	
									Vidējās izmaksas uz 1 bērnu gadā, EUR ***	Kopējās izmaksas, EUR	Vidējās izmaksas uz 1 bērnu gadā, EUR***	Kopējās izmaksas gadā, EUR	Vidējās izmaksas uz 1 bērnu gadā, EUR***	Kopējās izmaksas gadā, EUR
			1	2					3	4	5	6	7	8
		-	-	3=2/1*100	-	5=4*0.97	-	7=5*6	-	6=4*5	-	8=4*7	-	7=1*6
Visi bērni ar īpašas kopšanas nepieciešamību		416	107	26%	2 673	2 593	0.60	1 556	5 568.66	8 664 834.96	2 072.54	3 224 872.24	1108.75	1725215.00
Bērni bez īpašas kopšanas nepieciešamības, kuriem ir redzes, dzirdes, kustību vai psihiski un uzvedības traucējumi	Vecuma grupā no 3 līdz 8 gadiem (ieskaitot)	311	17	5%	524	508	0.40	203	2 662.48	540 483.44	2 305.55	468 026.65	1424.44	289161.32
	Vecuma grupā līdz 3 gadiem un no 9 līdz 17 gadiem (ieskaitot)	908	38	4%	1 903	1 846		738	2 233.79	1 648 537.02	2 078.38	1 533 844.44	1100.54	812198.52
Kopā		1 635	162	0.10	5 100	4 947		2 497	-	10 853 855	-	5 226 743	-	2 826 575

**pēc aktuālākajiem datiem (par 2019. gadu) SAC un VSAC atrodas 235 bērni ar invaliditāti, tie ir 3% no visiem bērniem ar invaliditāti. Nosakot mērķa grupas personu skaitu katrā no grupām, tas tika samazināts par 3%, t.i. par bērnu skaitu, kuri dzīvo VSAC vai SAC. Dati iegūti no Valsts statistikas pārskatu kopsavilkuma VSPARK 27710006 "Pārskati par ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu 2019. gadā", pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/publikācijas-petījumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palīdzības-joma/gada-dati/17517-publikācijas-petījumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palīdzības-joma/gada-dati/par-2019-gadu/91845-par-2018-gadu-2>*

***No bērniem, kuri sākotnēji tika pieteikti dalībai izmēģinājumu projektā, 65% bija ar īpašas kopšanas nepieciešamību (107 bērni no 164), un no bērniem, kuri piedalījās izmēģinājumu projektā, 59% bija īpašas kopšanas nepieciešamība (60 no 102). Tiek pieņemts, ka atbalstu, saņemot sociālos pakalpojumus, aktīvi izmantotu 60% no visiem bērniem, kuriem ir noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība un 40% no visiem bērniem, kuriem nav noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība, bet ir viens vai vairāki no FT veidiem (redzes, dzirdes, kustību, garīga rakstura traucējumi).*

****Aprēķins par vidējām izmaksām uz vienu bērnu gadā veikts pamatojoties uz izmēģinājumu projekta rezultātiem, aprēķinā netiek ņemti vērā 4 dalībnieki, kuri nepiedalījās visā izmēģinājumu projekta periodā.*

KOPSAVILKUMS (SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI)

INDIVIDUĀLĀ BUDŽETA MODEĻA BĒRNIEM AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM IEVIEŠANAS METODIKA SOCIĀLĀJĀ JOMĀ

1. IBM definīcija un mērķi

IB modelis ir LM ES fondu Projekta ietvaros izstrādāts SBS pakalpojumu saņemšanas mehānisms, kas tika aprobēta izmēģinājumu projektā. IBM darbības pamatā ir individualizēti plānots atbalsts, SBS pakalpojumu saņemšanai bērnam ar FT dzīves kvalitātes nodrošināšanai.

IB ir naudas summa euro, kas noteikta SBS pakalpojumu saņemšanai ar mērķi nodrošināt individuālās bērna un viņa vecāku vajadzības bērna funkcionālo traucējumu un to radīto seku novēršanai vai mazināšanai, kā arī bērna funkcionalitātes uzturēšanai.

IB modeļa mērķi:

- piedāvāt bērniem un viņu vecākiem lielākas pašnoteikšanās iespējas un plānot atbalstu, ņemot vērā katra bērna un viņa vecāku individuālās vajadzības, tādējādi, nodrošinot katram bērnam iespējami efektīvāku atbalstu funkcionālo traucējumu un to radīto seku novēršanai vai mazināšanai;
- palielināt publiskā finansējuma izmantošanas efektivitāti un lietderību.

2. IB piešķiršanas, bērnu un vecāku vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes kārtība

IB piešķiršanas, bērnu un vecāku vajadzību izvērtēšanas un atbalsta plāna izstrādes process tiek iedalīts 3 posmos:

1. posms - Bērnu atbilstības izvērtējums mērķa grupas atlases kritērijiem;
2. posms - IB indikatīvā apmēra noteikšana – IB minimālā un maksimālā apmēra noteikšana vienam bērnam;
3. posms - Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana, atbalsta plāna izstrāde un IB saskaņotā apmēra noteikšana.

1.posms - Bērnu atbilstības izvērtējums mērķa grupas atlases kritērijiem:

- bērnam ir FT, un VDEĀVK ir noteikusi invaliditāti;
- bērns ir vecumā līdz 18 gadiem, (neieskaitot).

IB piešķiršanas apstrīdēšanas kārtība

Pašvaldības sociālā dienesta lēmums, ar kuru vecākiem tiek piešķirta iespēja SBS pakalpojumus saņemt, izmantojot IB ir administratīvs akts. Gan labvēlīgu, gan nelabvēlīgu administratīvu aktu personai ir tiesības apstrīdēt. Saskaņā ar APL 79.panta pirmajā daļā noteikto administratīvo aktu var apstrīdēt mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas. APL 77.pantā noteikta administratīvā akta apstrīdēšanas kārtība.

2.posms - IB indikatīvā apmēra noteikšana – IB minimālā un maksimālā apmēra noteikšana vienam bērnam

Pēc tam, kad tiek izvērtēta bērna atbilstība IB piešķiršanas kritērijiem, sociālā dienesta sociālais darbinieks nosaka IB indikatīvo apmēru.

IB indikatīvais apmērs – ir maksimālā naudas summa euro, ko bērns un vecāks var izlietot pārskata periodā, lai saņemtu atbalsta plānā noteiktos SBS pakalpojumus.

IB indikatīvā apmēra noteikšanai tiek izskatīti trīs iespējamie varianti:

1.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, balstoties uz īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu.

Šajā variantā, ņemot vērā izmēģinājumu projekta rezultātus, maksimālo IB indikatīvo apmēru vienam bērnam nosaka pēc šādiem kritērijiem:

- 100% apmērā (finansējums vidēji uz vienu bērnu 464 euro mēnesī un 5 569 euro 12 mēnešos) bērniem, kuriem ir piešķirts VDEĀVK atzinums par īpašās kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem FT;
- 48% apmērā (finansējums vidēji uz vienu bērnu 222 euro mēnesī un 2 662 euro 12 mēnešos) bērniem bez īpašās kopšanas nepieciešamības vecumā no 3 līdz 8 gadiem;
- 40% apmērā (finansējums vidēji uz vienu bērnu 186 euro mēnesī un 2 234 euro 12 mēnešos) bērniem bez īpašās kopšanas nepieciešamības vecumā līdz 3 gadiem un no 9 līdz 18 gadiem.

2.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, ņemot vērā minimālo vajadzību apmierināšanai nepieciešamo finansējumu.

Šī varianta pamatā ir princips, ka IB indikatīvais apmērs tiek noteikts, balstoties uz finansējumu, ko pašvaldība jau izmanto vai kas būtu jāizmanto konkrētā bērna un tā vecāku minimālo vajadzību apmierināšanai atbilstoši normatīvajiem aktiem. Definējot minimālās vajadzības, primārais mērķis ir nodrošināt tādu atbalstu, lai bērns varētu augt ģimenē. Šī mērķa sasniegšanai primāri nepieciešams atbalsts vecākiem bērna ar FT aprūpē.

Šajā variantā tiek izdalītas piecas minimālās vajadzības, kuras jāņem vērā, nosakot IB indikatīvo apmēru:

- atbalsts vecākiem, ja ģimenē konstatētas sociālās funkcionēšanas grūtības;
- vispārējs atbalsts vecākiem bērna ar FT aprūpē;
- atelpas brīdis – atbalsts vecākam/bērna aprūpētājam;
- bērna funkcionēšanas spēju uzturēšana un attīstīšana;
- psiholoģiskais atbalsts ģimenei;
- atbalsta pakalpojumi mobilitātes nodrošināšanai.

Maksimālās izmaksas minimālo vajadzību apmierināšanai ir visdārgākā SBS pakalpojumu kombinācija, kāda jānodrošina, ja bērnam ir ļoti smagi FT un ir nepieciešams maksimālais atbalsts visu vajadzību apmierināšanai.

Nosakot maksimālās izmaksas, tiek iekļauti normatīvajos aktos noteiktie SBS pakalpojumi un IBM ietvaros tiem izstrādātās vienas vienības izmaksas⁹⁴.

Aprēķinātās maksimālās izmaksas minimālo vajadzību apmierināšanai vienam bērnam ir 1952,10 euro mēnesī jeb 23 425,20 euro gadā. Taču lielākajai daļai bērnu šāds atbalsts nav nepieciešams, piemēram, izmēģinājumuprojekta ietvaros šāds atbalsts nebija nepieciešams nevienam bērnam: sociālās grupas un "citi pakalpojumi" grupas pakalpojumiem maksimālās izmaksas gadā bija 14 094 euro (1 175 euro mēnesī), bet vidējās – 4 354 euro (363 euro mēnesī).

3.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana balstoties uz SFK vērtējumu.

Izmēģinājumuprojektā SFK klasificētās komponentes (Ķermeņa funkcijas un Aktivitātes un dalība) tika mērītas, lietojot vienu vispārīgo skalu.⁹⁵ Bērnu vajadzību izvērtēšanas eksperti izveidoja bērna funkcionēšanas profilu pēc vērtējuma aktivitātēs - Mobilitāte, Pašaprūpe un Komunikācija - un aprēķināja kumulēto funkcionēšanas novērtējumu, saskaitot visu trīs nosaukto aktivitāšu funkcionēšanas līmeņus (turpmāk - SFK līmenis). Kumulētais funkcionēšanas novērtējums "0" balles norāda, ka bērnam nav FT, savukārt novērtējums no "1 līdz 12" ballēm norāda uz FT (jo vairāk balles novērtējumā, jo smagāka funkcionēšanas grūtību pakāpe), kur "12" balles vērtējumā nozīmē funkcionēšanas ierobežojumus nosauktajās aktivitātēs 96-100% apmērā.

Izmēģinājumuprojekta rezultāti neļauj noteikt precīzu korelāciju starp SFK līmeni un atbalsta apmēru, ņemot vērā salīdzinoši nelielo skaitu no visas mērķgrupas, kas Projekta ietvaros saņēma atbalstu. Pēc izmantotā SFK vērtējuma bija iespējami 12 līmeņi, bet izmēģinājumuprojektā piedalījās 102 bērni, rezultātā visi iespējamie SFK līmeņi netika pārstāvēti pietiekoši, lai uz šo rezultātu pamata izdarītu pieņēmumus par IB apmēru katram līmenim. Tāpat nav pietiekamu pierādījumu, lai pieņemtu, ka izmēģinājumuprojektā izveidotā SFK vērtējuma iedalījums 12 līmeņos ir galīgais un labākais risinājums.

Tomēr nākotnē, veiksmīgai IBM ieviešanai, šāda instrumenta/vērtēšanas sistēmas izstrādei būtu pozitīva ietekme.

IB indikatīvā apmēra noteikšanas variantu salīdzinājums

Lai salīdzinātu visus variantus un izvēlētos labāko variantu IB indikatīvā apmēra noteikšanai, tiek izveidota vērtēšanas skala ar 7 kritērijiem, kas raksturo IB indikatīvā apmēra noteikšanas procesu:

1. IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek mazināts subjektīvā vērtējuma risks.

⁹⁴ Vienas vienības izmaksu aprēķinu skatīt 6.nodaļā un 7.pielikumā.

⁹⁵ Skatīt 3. nodevums Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumuprojekta rezultātu novērtēšana", 13.tabula 105. lpp, http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertējums.pdf

2. IB indikatīvais apmērs ir atbilstošs katra bērna un vecāku individuālajām vajadzībām.
3. IB indikatīvā apmēra noteikšanā tiek ievērots vertikālais vienlīdzības princips – bērniem ar smagiem FT tiek noteikts lielāks un viņu vajadzībām atbilstošs IB indikatīvais apmērs.
4. IB indikatīvā apmēra noteikšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips – ņemot vērā pieejamo finansējumu un neatkarīgi no pašvaldības lieluma, IB indikatīvo apmēru visā Latvijā nosaka pēc vienotas metodes, un tā apmērs ir vienāds visā Latvijā.
5. Visām iesaistītajām pusēm ir skaidri, viegli izprotami IB indikatīvā apmēra noteikšanas kritēriji.
6. IB indikatīvo apmēru nosaka sociālais darbinieks, un tā noteikšanā nav nepieciešams piesaistīt papildu speciālistus.
7. Ja IB tiek finansēts no vairākiem finanšu avotiem (valsts, pašvaldība), salīdzinoši vienkārša pušu līdzfinansējuma plānošana un administrēšana.

Salīdzinot IB indikatīvā apmēra noteikšanas variantus pēc noteiktiem kritērijiem, katram variantam tiek piešķirts punktu skaits.

Visaugstāko vērtēšanas kritēriju punktu skaitu ir izpildījis 1.variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, balstoties uz īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu, attiecīgi izmēģinājumu projekta ietvaros piešķirot vislielāko pieejamo finansējumu (100% apmērā) bērniem, kuriem ir piešķirts VDEĀVK atzinums par īpašās kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem FT, un mazāku (48% apmērā) bērniem bez īpašās kopšanas nepieciešamības vecumā no 3 līdz 8 gadiem un (40% apmērā) un vecumā līdz 3 gadiem vai no 9 līdz 18 gadiem.

Šobrīd neviens no pieejamajiem variantiem nenodrošina tādu atbilstību kritērijiem, lai tā ieviešana būtu vēlama. Lai arī no apskatītajiem variantiem augstākais vērtējums ir 1.variantam - IB indikatīvā apmēra noteikšana, balstoties uz īpašās kopšanas nepieciešamību un bērna vecumu, tam ir būtiski trūkumi, kurus nav iespējams novērst. Lai nodrošinātu visu kritēriju izpildi pietiekamā apmērā, jāpilnveido trešais variants - IB indikatīvā apmēra noteikšana, pamatojoties uz SFK vērtējumu, izstrādājot vienotu, pierādījumos balstītu metodiku SFK vērtējuma izmantošanai IB apmēra noteikšanai.

3.posms – Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana, atbalsta plāna izstrāde un IB saskaņotā apmēra noteikšana

Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanas process

Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana ir process, kuru izmanto, lai noteiktu bērna funkcionēšanas stāvokli, kā arī ģimenes funkcionalitāti, esošo situāciju, raksturlielumus u.c. rādītājus, lai spētu noteikt nepieciešamos atbalsta pasākumus bērna un vecāku individuālo vajadzību apmierināšanai.

Bērna un vecāku (bērna ar FT likumiskais pārstāvis (vecāks, aizbildnis) vai audžuģimene) vajadzību izvērtēšanu veic sociālais darbinieks. Ņemot vērā izmēģinājumu projekta rezultātus, bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana sociālās jomas SBS pakalpojumiem notiek vienu reizi gadā (12 mēnešu periods), un tikai gadījumos, kad bez atkārtotas vajadzību izvērtēšanas nav

iespējams noteikt nepieciešamo atbalstu, atkārtota vajadzību izvērtēšana sociālajā jomā tiek veikta biežāk kā reizi gadā.

Izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšanas procesā izmēģinājumu projekta laikā saņemtie SBS pakalpojumi tika iedalīti četrās grupās – sociālās, veselības, izglītības grupas pakalpojumi un citi pakalpojumi⁹⁶. “Citi” grupā tika iekļauti SBS pakalpojumi, kuri šobrīd nav viennozīmīgi pieskaitāmi nevienai no iepriekšminētajām trim grupām, piemēram, ABA terapija, kanisterapija, Portidžas agrīnās korekcijas un audzināšanas metodes nodarbības u.c. Ņemot vērā “citi” grupas pakalpojumu svarīgumu bērnu ar FT sociālās rehabilitācijas procesā, “citi” grupas pakalpojumi tiek iekļauti sociālajā grupā.

“Citi” grupas SBS pakalpojumu nepieciešamību noteiks atbilstošais speciālists vai arī ģimenes ārsts, un vecāki iesniedz sociālajam darbiniekam speciālista nosūtījumu uz šiem SBS pakalpojumiem.

Primāri sociālais darbinieks veic ģimenes, kurā aug bērns ar FT sociālās situācijas un sociālās funkcionēšanas izvērtējumu (4.pielikums I.daļa). Pēc izvērtējuma veikšanas sociālais darbinieks tiek ar vecākiem (klātienē vai attālināti), iepazīstina ar izvērtējuma rezultātiem un kopīgi vienojas par problēmjomām, izvirza sasniedzamos mērķus (ilgtermiņa, īstermiņa) un nepieciešamos SBS pakalpojumus prioritārā secībā problēmsituācijas risināšanai (4.pielikums II daļa).

IB saskaņotā apmēra aprēķina metode vienam bērnam

IB saskaņotais apmērs - ir naudas summa *euro*, kas bērnam un vecākam ir nepieciešama pārskata periodā un kas tiek aprēķināta, pamatojoties uz sociālā darbinieka, iesaistot vecākus, veiktās vajadzību izvērtēšanas rezultātiem, un atbalsta plānā noteiktajiem SBS pakalpojumiem un faktiskajām SBS pakalpojumu cenām.

IBM izstrādes procesā katra bērna datu apstrādei, atbalsta plāna izstrādei un IB saskaņotā apmēra noteikšanai tiek izveidots individualizēts fails IBM matrica, pielietojot MS EXCEL datni (skatīt 3.pielikumu). Ieviešot IBM, minētajai matricai tiek izveidots IT risinājums. Ar IBM matricu strādā un to aizpilda sociālais darbinieks.

IBM matricu veido piecas daļas (skatīt 3.pielikumu):

- 3.1.tabula – Bērna un vecāka personas dati;
- 3.2.tabula – Individuālā budžeta atbalsta plāns – līguma ar vecāku pielikums;
- 3.3.tabula – IBM iekļauto SBS pakalpojumu saraksts;
- 3.4.tabula – Vecāka iesniegums par pakalpojumu sniedzēju izvēli;
- 3.5.tabula - Atbalsta plāna faktiskā izpilde;

⁹⁶ 3. nodevums Starpziņojums “Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana”, 47. lpp, Pieejams:http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/3_nodevums_IBM_rezultatu_izvertejums.pdf

IB atbalsta plāna izstrādes process un IB saskaņotā apmēra noteikšana

Pēc bērna izvērtēšanas procesa pabeigšanas vecāki informē sociālo darbinieku par konkrētiem vēlamajiem pakalpojumu sniedzējiem un SBS pakalpojumu cenām. Sociālais darbinieks pārbauda vai izvēlētajiem pakalpojumu sniedzējiem ir atbilstoša kvalifikācija SBS pakalpojuma sniegšanai (5.pielikums).

Sociālais darbinieks, sadarbojoties ar bērna vecāku, savada visu nepieciešamo informāciju par izvērtēšanas rezultātā nospraustajiem mērķiem (ilgtermiņa un īstermiņa), par nepieciešamajiem SBS pakalpojumiem (SBS pakalpojuma intensitāte pa mēnešiem) (3.2.pielikums), par pakalpojumu sniedzējiem (pakalpojumu sniedzēja nosaukums, SBS pakalpojuma cena) IBM matricā (3.3.pielikums) un aprēķina IB kopējo nepieciešamo finansējumu (3.2.pielikums).

Ja aprēķinātais finansējums ir mazāks vai vienāds ar IB indikatīvo apmēru, tas tiek apstiprināts kā IB saskaņotais apmērs, sociālais darbinieks un vecāks paraksta sagatavoto atbalsta plānu (3.2.pielikums), kas ir līguma ar vecāku pielikums.

Ja aprēķinātais finansējums ir lielāks par IB indikatīvo apmēru, tad sociālais darbinieks sadarbībā ar vecāku veic atbalsta plāna korekcijas tā, lai finansējums nepārsniegtu IB indikatīvo apmēru. Pēc precizētā atbalsta plāna izstrādes, ņemot vērā to, ka atbalsta plāns ir līguma ar vecāku pielikums, sociālais darbinieks un vecāks paraksta sagatavoto atbalsta plānu, kas ietver IB saskaņoto apmēru.

IB atbalsta plāna pārskatīšanas process

Īstenojot atbalsta plānu un saņemot SBS pakalpojumus, var rasties situācijas, ka atbalsta plānā ir jāveic korekcijas - var mainīties vajadzības, bērna veselības stāvoklis vai sasniedzamie mērķi, pakalpojuma sniedzējs atsakās vai pārtrauc sniegt SBS pakalpojumu, mainās SBS pakalpojuma cena, bērnam SBS pakalpojuma saņemšanas laikā ir konstatētas kontrindikācijas SBS pakalpojuma saņemšanai u.c.

Ja iestājas kāds no iepriekš minētajiem gadījumiem, tad sociālais darbinieks izvērtē atbalsta plānu un lemj par turpmāko rīcību:

- ja atbalsta plānā iekļauto SBS pakalpojumu var aizstāt ar līdzvērtīgu SBS pakalpojumu vai arī aizstāt ar to SBS pakalpojumu, kas nepietiekamā finansējuma dēļ netika iekļauts atbalsta plānā, tad sociālais darbinieks kopā ar vecāku koriģē atbalsta plānu un vienojas par turpmākajiem SBS pakalpojumiem esošā IB indikatīvā apmēra ietvaros;
- ja nav iespējams aizstāt atbalsta plānā iekļauto SBS pakalpojumu ar līdzvērtīgu, tad veic jaunu bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu un atbalsta plāna grozīšanu piešķirtā finansējuma ietvaros (IB indikatīvā apmēra ietvaros).

Atbalsta plāna izpildes laikā sociālajam darbiniekam kopā ar vecāku (ņemot vērā pakalpojuma sniedzēju ieteikumu vai citus apstākļus) ir tiesības veikt izmaiņas atbalsta plānā, nepārsniedzot

atbalsta plāna IB indikatīvo apmēru. Šajā gadījumā sociālais darbinieks izanalizē atbalsta plāna izpildi un veic finansējuma pārdali starp SBS pakalpojumiem.

3. *IB saņemšanas kārtība*

IB saņemšanas veidi

IB pārvaldītājs – persona/organizācija, kas nodrošina IB saņemšanas procesu, piesaistot pakalpojumu sniedzējus, koordinējot SBS pakalpojumu saņemšanu, veicot samaksu par sniegtajiem SBS pakalpojumiem, atskaitoties IB administrētājam par IB apsaimniekošanu un sniedzot atbalstu personai visos nepieciešamajos veidos IB saņemšanas procesa laikā.

Izanalizējot ārvalstu praksi, IB saņemšana un pārvaldīšana var tikt organizēta šādos veidos:

- 1.variants - IB kā tiešo maksājumu var saņemt persona pati vai viņas likumiskais pārstāvis, bērna gadījumā – vecāks, un ar pakalpojuma sniedzēju par saņemtajiem SBS pakalpojumiem norēķināties pats.
- 2.variants - bērna IB var tikt nodots institūcijai, kura pārvalda personas IB (sociālais dienests, nevalstiskā organizācija, pakalpojuma sniedzējs u.c.), un attiecīgā institūcija, atbilstoši bērna interesēm, organizē, pērk vai nodrošina SBS pakalpojumu saņemšanu.

Izmēģinājumu projektā bērna IB pārvaldīja sociālais dienests - piesaistīja pakalpojumu sniedzējus, veica SBS pakalpojumu apmaksu, IB izpildes kontroli un uzraudzību. Vairākos gadījumos vecāki nespēja patstāvīgi, bez sociālā darbinieka atbalsta sekot līdz atbalsta plāna apguvei, kā arī iesniegt atbilstoši sagatavotus dokumentus, piemēram, maršruta lapas transporta izmaksu kompensācijai. Ņemot vērā izmēģinājumu projekta laikā konstatēto, IB pārvaldība arī turpmāk būtu jānodrošina saskaņā ar 2.variantu – institūcijai, piemēram, sociālajam dienestam.⁹⁷

SBS pakalpojumu saņemšanas process IBM ietvaros

Pēc līguma noslēgšanas ar vecāku, tiek uzsākts SBS pakalpojumu saņemšanas process. Vecāki vienojas ar pakalpojuma sniedzējiem par SBS pakalpojumu saņemšanas laiku un atbilstoši izstrādātajam, apstiprinātajam atbalsta plānam bērns un vecāki saņem SBS pakalpojumus.

Atbalsta plāna darbības pēdējā 12 mēnesī, sociālais darbinieks pieprasa informāciju no pakalpojumu sniedzējiem par SBS pakalpojumu sniegšanas rezultātiem un rekomendācijām. Izvērtē pakalpojumu sniedzēju iesniegto informāciju, konsultējas ar vecākiem un pieņem lēmumu par IB saņemšanas turpināšanu vai pārtraukšanu.

⁹⁷ 3.nodevums "Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumu projekta rezultātu novērtēšana"" 151.lpp. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/es-finansejums/lm-istenotie-projekti/aktualie-projekti/socialo-pakalpojumu-atbalsta-sistemas-pilnveide-projekts-nr-9-2-2-2-16-i-001/individuala-budzeta-modelis>

Ja IB saņemšana tiek turpināta, tad sociālais darbinieks saskaņā ar IB piešķiršanas 2.posmu - IB indikatīvā apmēra noteikšana, nosaka jaunu IB indikatīvo apmēru nākamajam atbalsta plāna 12 mēnešu periodam un organizē 3.posma - IB saskaņotā apmēra noteikšana, norisi veicot bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu, jauna atbalsta plāna sastādīšanu un grozot līgumu ar vecākiem par IB saņemšanu.

Visā IB saņemšanas laikā vecāki varēs saņemt sociālā darbinieka konsultatīvo atbalstu un palīdzību par viņiem interesējošiem jautājumiem. Sociālais darbinieks visā IB saņemšanas procesā ir galvenā kontaktpersona un padomdevējs vecākiem, lai maksimāli atbalstītu vecākus SBS pakalpojumu saņemšanas gaitā.

IB izbeigšanas kārtība

Pārtraukt IB saņemšanu var vairāku iemeslu dēļ - bērna veselības vai citu iemeslu dēļ vecāki atsakās no IB saņemšanas, vecāki nepilda noslēgtā līguma saistības, dzīves vietas maiņa, ja bērns dzīvo audžuģimenē un, atbilstoši Bāriņtiesas lēmumam, tiek mainīts bērna aprūpes nodrošinātājs (atgriezts bioloģiskajā ģimenē vai nodrošināts cits ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma sniedzējs), u.c..

Iestājoties iepriekš minētajiem nosacījumiem, sociālais darbinieks saņem no vecāka iesniegumu par IB izbeigšanu un sagatavo lēmumu par IB saņemšanas izbeigšanu.

4. IBM finansēšanas varianti, finanšu plūsma un IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins

IBM izstrādes procesā tiek piedāvāti un analizēti trīs dažādi IB finansēšanas varianti:

- 1.variants - IB finansējums tiek nodrošināts 100% apmērā no valsts budžeta līdzekļiem;
- 2.variants - IB finansē - 50% no pašvaldības budžeta līdzekļiem un 50% no valsts budžeta līdzekļiem;
- 3.variants - IB finansē - 45% no valsts budžeta līdzekļiem, 45% no pašvaldības budžeta līdzekļiem un 10% vecāku finanšu līdzekļi, no kuriem tiek nodrošināta SBS pakalpojumu apmaksā.

Lai salīdzinātu visus variantus un izvēlētos IBM finansēšanas labāko variantu, tiek izveidota vērtēšanas skala ar deviņiem kritērijiem, kas raksturo IBM finansēšanas procesu:

1. IBM finansēšanā visā Latvijā tiek ievērots vienlīdzības princips – ņemot vērā pieejamo finanšu līdzekļu summu un neatkarīgi no pašvaldības lieluma, IBM finansēšana visā Latvijā notiek pēc vienotiem principiem.
2. IBM finansēšanā ir noteikts taisnīgs, optimāls finanšu sloga sadalījums.
3. IBM finansēšanas process ir vienkāršs un viegli administrējams.
4. Noteiktā IBM finansēšanas kārtība pozitīvi ietekmē jaunu SBS pakalpojumu attīstību pašvaldībās.
5. Ieviešot IBM, tiek nodrošināts vienlīdzīgs atbalsts gan IBM, gan esošās sistēmas ietvaros.
6. IBM finansēšanas kārtības ietekme uz esošo SBS pakalpojumu finansēšanas kārtību.

7. Pašvaldību ieinteresētība SBS pakalpojumu nodrošināšanā un lietderīga finansējuma izlietojumā IBM ietvaros.
8. Vecāku ieinteresētība lietderīga finansējuma apgūvē, izstrādājot un īstenojot atbalsta plānu.
9. Atbalsta pieejamība neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa.

Salīdzinot IBM finansēšanas variantus pēc noteiktiem kritērijiem, katram variantam tiek piešķirts punktu skaits, maksimālais punktu skaits 27 punkti.

Šobrīd neviens no pieejamajiem variantiem pilnībā neizpilda visus vērtēšanas kritērijus. Visaugstākais vērtēšanas kritēriju punktu skaits ir 2.variantam - IBM finansē 50% no valsts un 50% no pašvaldību budžeta līdzekļiem, 20 punkti. (1.variantam – 14 punkti un 3.variantam – 18 punkti).

Kopumā var secināt, ka IB finansēšana no diviem finanšu avotiem veicinās lietderīgāku finanšu izlietojumu. Tas veicinās pašvaldību ieinteresētību sniegt atbalstu mērķa grupas personām, t.sk. piemeklējot un veidojot individualizētus risinājumus, jo daļu no atbalsta finansēs no valsts budžeta. Vienlaikus pašvaldības būs ieinteresētas, lai mērķa grupai piešķirtais atbalsts un tam izlietotais finansējums būtu pamatots un lietderīgs, jo daļu no IB finansēs pašvaldības.

IBM finansējuma plūsma

Izanalizējot LM un pašvaldību sociālo dienestu pieredzi dažādu sociālo pakalpojumu apmaksā, tiek secināts, ka SBS pakalpojumu apmaksā tiek veikta par faktiski sniegtajiem un apmaksātajiem sociālajiem pakalpojumiem. Daļai sociālo pakalpojumu tiek maksāts avanss, konkrēts procents no konkrētajam mēnesim plānotā finansējuma vai procents no iepriekšējā mēnesī faktiski apmaksātajiem sociālajiem pakalpojumiem. Līdz ar to, pašvaldībām tiek paredzēts avanss 70% apmērā no iepriekšējā mēneša LM finansētajiem IBM izdevumiem. Izmēģinājumuprojekta ietvaros konstatēts, ka šāds avanss ir būtisks, lai novērstu risku, ka pašvaldībām rodas līdzekļu trūkums IBM izdevumu priekšfinansēšanai.

IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma aprēķins

IBM veidojošo izdevumu sadalījums ir šāds:

- SBS pakalpojumu nodrošināšanas izdevumi;
- IBM darbības nodrošināšanas izdevumi - atlīdzība sociālajam darbiniekam;
- IBM administrēšanas izdevumi.

SBS pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamais finansējums

Aprēķinot IB mērķa grupu sociālās jomas SBS pakalpojumiem, pieņemts, ka atbalstu, saņemot sociālās jomas SBS pakalpojumus, aktīvi izmantotu 60% (1556 bērni) no visiem bērniem, kuriem ir noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība un 40% (942 bērns) no visiem bērniem, kuriem nav noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība, bet ir viens vai vairāki no FT veidiem (redzes, dzirdes, kustību, GRT). Šāds pieņēmums veikts pamatojoties uz izmēģinājumuprojekta rezultātiem: no bērniem, kuri sākotnēji tika pieteikti dalībai izmēģinājumuprojektā, 65% bija ar

īpašas kopšanas nepieciešamību (107 bērni no 164) un 35% bez, un no bērniem, kuri piedalījās izmēģinājumu projektā, 59% bija ar īpašas kopšanas nepieciešamību (60 no 102) un 41% bez.

Kopējie izdevumi gadā SBS pakalpojumu nodrošināšanai aprēķinātās mērķa grupas bērniem (2497 bērniem) ir 10 853 855.42 euro. Šie izdevumi atspoguļo kopējo apjomu, kāds būtu nepieciešams valstī, lai visiem aprēķinātās mērķa grupas bērniem nodrošinātu nepieciešamos SBS pakalpojumus (neatkarīgi no finanšu avota).

IBM darbības nodrošināšanai nepieciešamais finansējums

IBM darbības nodrošināšanas izmaksas veido atlīdzība sociālajam darbiniekam. Ministru kabinets 2013. gada decembrī apstiprināja „Profesionāla sociālā darba attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.”⁹⁸, kas ir par pamatu ESF finansēta projekta „Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās” īstenošanai. Projekta ietvaros 2016.gadā tika uzsākts veikt ex-ante pētījumu⁹⁹. Pētījumā “Sociālo dienestu vadītāju un sociālā darba speciālistu apmierinātības mērījumi un to analīze par sociālā darba praksi” veikta plaša analīze par sociālā darba specifiku Latvijā, tai skaitā, par darbinieku noslodzes atšķirībām, apmierinātību, pieejamajiem resursiem. Šobrīd ar normatīvo regulējumu nav noteikts klientu skaits vienam sociālajam darbiniekam. Minētā pētījuma dati norāda, ka klientu lietu skaits vienam sociālajam darbinieka var būt ļoti atšķirīgs, bet rēķinot vidējās vērtībās, tās ir no vidēji 30 līdz 45 lietām.

Izmēģinājumu projekta sociālajam darbiniekam pilna slodze tika noteikta par darbu ar 20 ģimenēm ar bērniem. Ņemot vērā, ka izmēģinājumu projekta laikā sociālajiem darbiniekiem bija jāveic darbības, kuras bija nepieciešamas tieši izmēģinājumu projekta īstenošanai - datu apkopošana, statistikas uzskaitē, atbalsta plānu grozījumi saistīti ar finansējuma pārdali izmēģinājumu projekta ietvaros u.c., kuras nākotnē nebūs nepieciešamas IBM ietvaros, faktiski sociālais darbinieks varētu strādāt ar lielāku skaitu ģimeņu. Tomēr jāņem vērā, ka IBM ietvaros sociālajam darbiniekam varētu būt lielāka slodze strādājot ar vienu ģimeni, tas saistīts ar individualizētiem risinājumiem, t.sk. vairāk iesaistot vecākus, jaunu pakalpojumu sniedzēju piesaisti, kuri līdz šim nav nodrošinājuši atbalstu pašvaldības ģimenēm, un atbalsta plānu izpildes kontroli. Līdz ar to tiek pieņemts, ka IBM ietvaros viens sociālais darbinieks strādās ar 30 ģimenēm ar bērniem.

Līdz ar to, lai nodrošinātu 2497 bērniem visā Latvijā IB saņemšanu nepieciešamas 83 sociālie darbinieki (83,23 slodzes), kopējais nepieciešamais finansējums gadā ir 1 536 290.97 euro (vidēji mēnesī 128 024.25 euro).

IBM administrēšanai nepieciešamais finansējums

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu sociālo pakalpojumu administrēšanas izmaksas veido līdz 10% no pakalpojuma nodrošināšanas izmaksām (IBM – SBS pakalpojumu nodrošināšanas izmaksas un IBM darbības nodrošināšanas izmaksas). Administrēšanas izmaksām nepieciešamais finansējums kalendārajā gadā ir 1 239 014.64 euro (vidēji mēnesī 103 251.22 euro).

⁹⁸http://www.lm.gov.lv/upload/tiesibu_aktu_projekti_2/iesibu_aktu_projekti_3/Impamatn_140613_sd.pdf

⁹⁹ http://www.lm.gov.lv/upload/projekts/faili/3_soc_darba_spec_zinojums_saskanots.pdf

IBM nodrošināšanai kopējais nepieciešamais finansējums

IBM nodrošināšanai kopējais nepieciešamais finansējums kalendārajā gadā ir 13 629 161.03 euro (18.tabula).

18.tabula

IBM nodrošināšanai kopējais nepieciešamais finansējums

N.P.K.	Izmaksu pozīcija	Izmaksas mēnesī	Izmaksas gadā
1	SBS pakalpojumu nodrošināšanas izmaksas	904 487.95	10 853 855,42
2	IBM darbības nodrošināšanas izmaksas	128 024.25	1 536 290,97
3	IBM administrēšanas izmaksas	103 251.22	1 239 014.64
4	IBM kopējās izmaksas	1 135 763.42	13 629 161.03
Finanšu avotu sadalījums (ja tiek izvēlēts 2. IBM finansēšanas variants)			
5	Pašvaldības budžeta finansējums 50% apmērā	567 881.71	6 814 580.51
6	Valsts budžeta finansējums 50% apmērā	567 881.71	6 814 580.52

**2019.gadā no valsts budžeta izlietotais finansējums bērniem ar FT*

IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma plūsmas sadalījums pa gadiem

Ņemot vērā to, ka bērni, kuriem ir noteikta invaliditāte, DI projekta ietvaros saņem SBS pakalpojumus, un izmēģinājumu projekta ietvaros saņēma SBS pakalpojumus un viņi un viņu vecāki ir informēti par IB un pakalpojumu saņemšanas iespējām, tad, veidojot IBM nodrošināšanas kopējā finansējuma plūsmas sadalījumu pa gadiem, tiek pieņemts, ka pirmajā gadā IBM izmantos 50% no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, otrajā gadā – 80%, trešajā gadā 90% un ceturtajā gadā – 100%. Līdz ar to (16.pielikums):

- pirmajā IBM darbības gadā IB izmantos 50 % (1249 bērni) no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, kopējais nepieciešamais finansējums – 6 816 349,44 euro/ valsts budžeta finansējums 3 408 174,72 euro un pašvaldības budžeta finansējums 3 408 174,72 euro;
- otrajā IBM darbības gadā IB izmantos 80 % (1997 bērni) no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, kopējais nepieciešamais finansējums – 10 902 115.31 euro/ valsts budžeta finansējums 5 451 057,66 euro un pašvaldības budžeta finansējums 5 451 057.65 euro;
- trešajā IBM darbības gadā IB izmantos 90 % (2247 bērni) no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, kopējais nepieciešamais finansējums – 12 264 039.77 euro/ valsts budžeta finansējums 6 132 019.88 euro un pašvaldības budžeta finansējums 6 132 019.85 euro;
- ceturtajā IBM darbības gadā IB izmantos 100 % (2497 bērni) no aprēķinātās mērķa grupas bērniem, kopējais nepieciešamais finansējums – 13 629 161.03 euro/ valsts budžeta finansējums 6 814 580.52 euro un pašvaldības budžeta finansējums 6 814 580.51 euro.

5. IBM iekļauto SBS pakalpojumu saraksts

IBM ir jābūt kā atbalsta sistēmai visai ģimenei, nodrošinot un koordinējot sistēmiska un sistemātiska atbalsta saņemšanu, kas ir balstīts holistiskā pieejā konkrētā bērna un vecāku vajadzību apmierināšanā un orientēts uz rezultātu sasniegšanu. Līdz ar to IBM ietvaros SBS pakalpojumus varēs saņemt gan bērns, gan vecāki, un SBS pakalpojumu saraksts veidots, ievērojot šādus principus:

- visi SBS pakalpojumu sarakstā iekļautie SBS pakalpojumi ir pieejami Latvijā.
- SBS pakalpojumu sarakstā iekļauj SBS pakalpojumus, kuriem normatīvajos aktos ir noteiktas prasības SBS pakalpojuma nodrošināšanai, profesionālās organizācijas ir izvirzījušas prasības SBS pakalpojuma nodrošināšanai vai pakalpojumu sniedzēji darbojas atbilstoši profesionālajai kompetencei/ sagatavotībai. Izņēmums ir universālais asistents, (kas pilda gan asistenta pakalpojuma pašvaldībā, gan aprūpētāja funkcijas), kuru ģimenēm bija iespēja saņemt izmēģinājumuprojekta laikā, jo vecāki to atzina par ļoti būtisku un nepieciešamu atbalstu.

SBS pakalpojumu saraksts ir strukturēts atbilstoši IBM izveidotajām divām atbalsta jomām:

- 1.joma - SBS pakalpojumi bērna vecākiem - Ģimenes resursu kapacitātes stiprināšana.
- 2.joma - SBS pakalpojumi bērniem - zaudētās funkcijas kompensēšanai un funkcionēšanas spēju uzturēšanai un attīstīšanai.

IBM darbības pamatā ir princips, ka katram individuālajam gadījumam ir jāpiemeklē atbilstošākais risinājums. Tieši tas, ka IBM ietvaros iespējams saņemt dažādus SBS pakalpojumus, kuri šobrīd nav definēti normatīvajos aktos kā sociālie pakalpojumi, (piemēram, ABA terapijas nodarbības), nodrošina iespēju ātri un elastīgi reaģēt uz katra bērna un tā ģimenes individuālajām vajadzībām, kuras ar esošajiem standartizētajiem SBS pakalpojumiem nav iespējams nodrošināt. Līdz ar to izveidotais SBS pakalpojumu saraksts ir izmantojams kā metodiskais materiāls, uzsākot ieviest IBM. Gadījumos, kad attiecīgais sociālais darbinieks savā praksē nebūs saskāries ar kādu no SBS pakalpojumiem, šis pakalpojumu saraksts būs izmantojams, lai atvieglotu izpratni par SBS pakalpojuma saturu. Vienlaikus IB ietvaros iespējams saņemt arī citus pakalpojumus, kuri nav minētajā sarakstā, sociālajam darbiniekam ar vecākiem un citiem iesaistītajiem speciālistiem izvērtējot katru gadījumu atsevišķi.

Katram SBS pakalpojumam ir izveidots standarts (6.pielikums).

6. Sabiedrībā balstīto sociālo pakalpojumu vienas vienības izmaksu noteikšanas metodika

IBM izstrādes procesā apskatīti četri iespējamie SBS pakalpojumu cenu noteikšanas varianti:

- 1. variants - SBS pakalpojuma vienas vienības izmaksas (cena) tiek speciāli aprēķināta, un šis aprēķins nepieciešamības gadījumā sastāv no SBS pakalpojuma sniegšanas faktiskajām izmaksu pozīcijām (piemēram, atlīdzība speciālistiem, telpu īre, komunālās izmaksas utt.), atbilstoši SBS pakalpojuma saturam (7.pielikums).
- 2.variants - tiek piemērota tirgus cena SBS pakalpojuma vienas vienības cenas noteikšanā.

- 3.variants - tiek piemērota cena, kas jau šobrīd ir noteikta normatīvajos aktos (pavadoņa pakalpojumam - valsts apmaksātais asistents pašvaldībā).
- 4.variants - tiek piemērota cena, kas noteikta LM vai pašvaldības noslēgtajos valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanas līgumos ar pakalpojumu sniedzējiem (piemēram, Latvijas Neredzīgo biedrības un Latvijas Nedzirdīgo savienības nodrošinātie SBS pakalpojumi).

Izanalizējot SBS pakalpojumu cenu noteikšanas variantus un ņemot vērā to, ka SBS pakalpojuma vienas vienības izmaksu noteikšanas metodikai ir jābalstās uz taisnīguma, vienlīdzības, objektivitātes un pierādāmības principiem, tad IBM, pēc nepieciešamības, tiks izmatoti visi četri SBS pakalpojumu cenu noteikšanas varianti:

- Ņemot vērā, ka vecāki IBM ietvaros var izvēlēties pakalpojuma sniedzēju, lai veicinātu konkurenci, nodrošinātu kvalitatīvu SBS pakalpojumu sniegšanu, lielākai daļai pakalpojumu sarakstā iekļautajiem SBS pakalpojumiem IBM var izmantot tirgus cenu.
- Gadījumā, ja pašvaldībā tiek ieviests jauns SBS pakalpojums un tam nav noteikta cena, sociālais darbinieks norēķinos ar pakalpojuma sniedzēju var izmantot vienas vienības izmaksu metodikā konkrētajam SBS pakalpojuma aprēķinātās vienas vienības izmaksas (cenu) (7.pielikums).
- IBM ietvaros nodrošinot asistenta pakalpojumu pašvaldībā, piemērojama pakalpojuma cena saskaņā ar normatīvajiem aktiem, lai nodrošinātu vienotu pakalpojuma cenu neatkarīgi no tā, vai tas tiek nodrošināts IBM ietvaros, vai esošās sistēmas ietvaros.
- cena, kas noteikta LM vai pašvaldības noslēgtajos deleģēto uzdevumu veikšanas līgumos ar pakalpojumu sniedzējiem (piemēram, Latvijas Neredzīgo biedrības un Latvijas Nedzirdīgo savienības nodrošinātie SBS pakalpojumi) tiek piemērota SBS pakalpojumiem, kurus nodrošina attiecīgās organizācijas, lai nodrošinātu, ka to sniegtajiem SBS pakalpojumiem ir vienota cena gan šo līgumu, gan IBM ietvaros.

No IB tiek segti arī transporta un specializētā transporta izdevumi gan vecākiem, gan bērnam, lai nokļūtu uz/no SBS pakalpojumiem, kas ir iekļauti atbalsta plānā.

Sociālajam darbiniekam ir jāņem vērā un jāpārlicinās, ka IBM nodrošināšanā:

- pakalpojuma sniedzējs, nevar noteikt IB saņēmējam augstāku SBS pakalpojuma cenu, nekā viņš ir noteicis pārējiem SBS pakalpojuma saņēmējiem brīvajā tirgū;
- pakalpojuma sniedzēji, kuriem ir noslēgts deleģējuma līgums ar LM vai pašvaldību, nevar noteikt IB saņēmējam augstāku SBS pakalpojuma cenu, nekā tas ir noteikts deleģējuma līgumā;
- pakalpojuma sniedzēji, kuri sniedz SBS pakalpojumus, kuriem IBM metodikā ir noteiktas cenas maksimālais apmērs saskaņā ar normatīvajiem aktiem, nevar noteikt augstāku SBS pakalpojuma cenu, nekā tas ir noteikts normatīvajos aktos.

7. IB administrētājs un tā darba organizācija

IB administrētājs – institūcija, kas nodrošina IB piešķiršanu un IB indikatīvā apmēra noteikšanu, bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu un atbalsta plāna izstrādi, pārrauga IBM procesa nodrošināšanu un administrēšanu, atbilstoši IBM metodikā noteiktajam.

IBM izstrādes procesā tiek apskatīti divi iespējamie IB administrēšanas procesa nodrošināšanas varianti:

- 1.variants – IB administrēšanas procesu nodrošina sociālie dienesti, kas jau šobrīd ir atbildīgā institūcija par sociālo pakalpojumu organizēšanu un sniegšanu, kā to nosaka šobrīd spēkā esošais normatīvais regulējums.
- 2.variants - IB administrēšanas izveidota institūcija.

Izanalizējot abu variantu stiprās un vājās puses, secināms, ka IBM sociālajā jomā 1.variants, kad IB administrē sociālie dienesti, ir atbilstošāks, jo ir ekonomiski izdevīgāks - nav nepieciešami papildu ieguldījumi jaunas infrastruktūras izveidei, sociālo dienestu pieejamība ir nodrošināta visās Latvijas pašvaldībās, līdz ar to, ir tuvāk potenciālajam klientam, kā arī saskaņā ar normatīvo regulējumu sociālie dienesti jau nodrošina SBS pakalpojumu sniegšanu bērniem ar FT.

IB administrētājs ir pašvaldības sociālais dienests, kurš pieņem darbā sociālo darbinieku. IBM metodikā ir noteiktas detalizētas IB administrētāja – sociālā dienesta un sociālā darbinieka, tiesības un pienākumi.

8. IB saņēmēja tiesības un pienākumi

IBM metodikā ir noteiktas detalizētas IB saņēmēja vispārīgās tiesības un pienākumi.

9. Pakalpojumu sniedzēju piesaistes kārtība

Sociālais dienests izvērtē esošo situāciju SBS pakalpojumu nodrošināšanā un lemj par piemērotāko pakalpojumu sniedzēju piesaistes veidu, pārbauda vecāku izvēlēto pakalpojumu sniedzēja atbilstību konkrētā SBS pakalpojuma sniedzēja kvalifikācijai un prasībām (5.pielikums).

10. IBM ietvaros sasniedzamie rezultāti

IBM īstenošanas procesā tiek iegūti sekojoši kvantitatīvie rezultātīvie rādītāji, kas tiek analizēti izvērtējot IBM darbību un efektivitāti:

- IB saņēmēji - bērni, norādot sadalījumu pēc vecuma, dzimuma, FT veida un vecāki, norādot sadalījumu pēc vecuma, dzimuma, ģimenes veids (bioloģiskā, aizbildnis, audžuģimene) u.c..
- Saņemtie SBS pakalpojumi bērniem un vecākiem, norādot SBS pakalpojumu veidus sadalījumā pēc atbalsta jomām.

- IB saņēmēja dzīves kvalitātes izmaiņas, apkopojot informāciju par katru IB saņēmēju.
- Atbalsta plānā izvirzīto mērķu izpildes novērtējums, atbalsta plāna perioda beigās sociālais darbinieks novērtē katru no atbalsta plānā izvirzītajiem mērķiem: mērķis sasniegts, daļēji sasniegts, nav sasniegts.
- IBM ieviešanas kvalitātes, apjoma un atbilstības saturam novērtējums. IBM ieviešanas laikā, veicot aptauju, tiek iegūta informācija par IBM darbību no visiem IBM ieviešanas procesā iesaistītajiem – sociālajiem darbiniekiem, vecākiem, pakalpojuma sniedzējiem.

11. Aptaujas anketas, ar kuru palīdzību novērtē IB saņēmēja dzīves kvalitāti

Izmēģinājumu projektā tika izmantoti divi dzīves kvalitātes novērtēšanas instrumenti - starptautiska projekta "Ar veselību saistītas dzīves kvalitātes bērniem un pusaudžiem izvērtēšana un veicināšana - sabiedrības veselība Eiropas perspektīvā" ietvaros izstrādātais dzīves kvalitātes vērtēšanas instruments bērniem un jauniešiem KIDSCREEN un Bīčas invaliditātes centra par invaliditāti (Beach Center on Disability) izstrādātais instruments. Tā kā KIDSCREEN instruments ir paredzēts bērnu no 8 gadu vecuma dzīves kvalitātes novērtēšanai, tad ģimenēs, kurās aug bērni vecumā līdz 8 gadiem, dzīves kvalitātes novērtēšanai izmēģinājumu projekta laikā tika izmantots Bīčas invaliditātes centra par invaliditāti (Beach Center on Disability) izstrādātais instruments.

Izmēģinājumu projekta laikā tika gūta pieredze:

- sociālajiem darbiniekiem bija nepieciešama apmācība novērtēšanas KIDSCREEN instrumenta izmantošanā;
- KIDSCREEN novērtēšanas instruments ir paredzēts bērniem, sākot no 8 gadu vecuma, bet, ja bērns funkcionālo ierobežojumu dēļ nekomunicē, anketu nav iespējams aizpildīt;
- vecākiem bija grūtības saprast KIDSCREEN novērtēšanas anketā iekļautos jautājumus;
- KIDSCREEN novērtēšanas anketā ir liels datu apstrādes apjoms (52 jautājumi bērnam un 52 jautājumi vecākam) - tās aizpildīšanai vecākiem nepieciešams ilgāks laiks, salīdzinot ar Bīčas invaliditātes centra izstrādāto izvērtēšanas instrumentu;
- lai veiktu KIDSCREEN novērtēšanas anketu datu apkopošanu un analīzi nepieciešama speciāla programma un īpaši apmācīts speciālists.

Ņemot vērā minēto un, lai nesarežģītu IBM ietekmes novērtēšanai attiecībā uz dzīves kvalitāti, turpmāk tiek piedāvāts izmantot Bīčas invaliditātes centra (Beach Center on Disability) izstrādāto izvērtēšanas instrumentu (8.pielikums), jo šī izvērtēšanas instrumenta izmantošana vecākiem ir vienkāršāka, nav tik laikietilpīga, ir vieglāk uztverama un aptver visus bērna vecuma posmus, līdz ar to rezultāti ir salīdzināmi pa visām bērnu vecuma grupām.

12. IBM administrēšanas kārtība

IBM metodikā detalizēti noteikti sociālā dienesta pienākumi individuālā budžeta administrēšanā un IBM īstenošanā izdevumus pamatojošo dokumentu aprites kārtība (sociālā darbinieka un vecāku transporta izdevumus pamatojošie dokumenti, sociālā darbinieka, pakalpojumu sniedzēju un vecāku izdevumus pamatojošie dokumenti).

Atskaitīšanās IBM ietvaros notiek trīs līmeņos:

- 1.līmenis – pakalpojuma sniedzējs iesniedz pašvaldības sociālajā dienestā sagatavoto mēneša atskaiti/rēķinu par faktiski sniegto SBS pakalpojumu, kuram pievienota pakalpojuma saņēmēja parakstu lapa, kas apliecina, ka pakalpojuma saņēmējs ir faktiski saņēmis SBS pakalpojumu. Pakalpojuma saņēmēja parakstu lapa tiek sagatavota un iesniegta par katru pakalpojuma saņēmēju atsevišķi.
- 2.līmenis – pašvaldības sociālā dienesta sociālais darbinieks sagatavo ikmēneša pārskatu par individuālā budžeta modelim pārskaitītā finansējuma (banka) faktiskajiem izdevumiem pārskata mēnesī (11.pielikums) un pašvaldības grāmatveži vai finanšu speciālisti, no grāmatvedības programmas, sagatavo pārskatu par individuālā budžeta modeļa faktiskajiem izdevumiem pārskata ceturksnī (12.pielikums). Nepieciešams IT risinājums, kas nodrošinātu, ka minētos pārskatus sociālais darbinieks un grāmatvedis vai finanšu speciālists var sagatavot sistēmā SOPA un caur sistēmu SPOLIS iesniegt LM.
- 3.līmenis – LM apkopo informāciju un sagatavo kopsavilkumus par visām pašvaldībām no saņemtajiem mēneša un ceturkšņa pārskatiem.

IBM ietvaros juridiskās attiecības starp sociālo dienestu un vecākiem tiek noformētas pusēm, noslēdzot līgumu (13.pielikums). Līguma pielikumā pievieno atbalsta plānu, kurā ir noteikts SBS pakalpojumu saraksts un IB saskaņotais apmērs.

IBM administrēšanas procesa ietvaros sociālais dienests:

- slēdz līgumu vai raksta garantijas vēstuli pakalpojuma sniedzējam par atbalsta plānā iekļauto SBS pakalpojumu nodrošināšanu konkrētajam bērnam un vecākiem.
- ja pakalpojuma sniedzējs ir pašvaldības vai sociālā dienesta struktūrvienība, tad sagatavo dienesta ziņojumu vai citu dokumentu saskaņā ar pašvaldībā noteikto kārtību, kurā norāda no kādiem līdzekļiem konkrētam bērnam tiek segtas SBS pakalpojumu izmaksas.
- ja vecāks pats apmaksā SBS pakalpojumu, tad viņš iesniedz sociālajam darbiniekam čeku, rēķinu un maksājumu apliecinošu dokumentu, kas apliecina SBS pakalpojuma saņemšanu.

Pakalpojuma sniedzējs SBS pakalpojuma sniegšanas procesā:

- nodrošina IB saņēmējam SBS pakalpojumu saturu un apjomu atbilstoši IB saņēmēja atbalsta plānam, individuāli vienojoties ar bērna vecāku par SBS pakalpojuma sniegšanas laiku un vietu;
- ikdienā atspoguļo SBS pakalpojumu sniegšanas procesu individuāli katram saņēmējam (bērnam un vecākam), uzskaitot IB saņēmējam sniegtā SBS pakalpojuma saturu un apjomu (kāds SBS pakalpojums un kādā apjomā sniegts (reizes, stundas u.c. atbilstoši SBS pakalpojuma veidam)). Vecāks/bērns ar parakstu apstiprina SBS pakalpojuma saņemšanas gadījumu.

13. Individuālā budžeta saņēmēja lietas dokumentācija

IBM ietvaros sociālā dienesta sociālais darbinieks katram IB saņēmējam veido atsevišķu bērna klienta lietu, un tā glabājas sociālajā dienestā atbilstoši normatīvo aktu prasībām un noteiktajā kārtībā. Par bērna klienta lietas dokumentācijas sagatavošanu un uzglabāšanu atbildīgs sociālā dienesta sociālais darbinieks.

14. Individuālā budžeta modeļa ieviešanas risku vadības process

Lai nodrošinātu kvalitāti IBM ieviešanā, kā arī mazinātu un novērstu risku iestāšanās varbūtību, ir jānodrošina risku identificēšana un izvērtēšana. No tā, cik kvalitatīvi izvērtēti iespējamie riski un kā izstrādāts to novēršanas pasākumu plāns, ir atkarīga IBM īstenošanas kvalitāte.

IBM ieviešanā risku pārvaldība tiek nodrošināta 4 posmos:

- riska identificēšana – izmantojot dažādas metodes;
- riska novērtēšana – riskus sastrukturē pa veidiem, nosaka varbūtību un ietekmi;
- riska vadīšana – nosaka regulāros un vienreizējos pasākumus tā mazināšanai vai novēršanai un darbinieku, kas to veic;
- riska uzraudzība – par riska uzraudzību atbildīgais darbinieks seko līdzi izmaiņām riska vadības procesā un informē par to sociālā dienesta vadību.

IBM ietvaros ir izstrādāts risku novēršanas pasākumu plāns (14. pielikums), kurā riski ir sagrupēti pēc riska veida – vadības, personāla, finanšu, juridiskie un īstenošanas riski.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu IBM īstenošanu, risku vadīšana un nepārtraukta rezultātu novērtēšana ir neatņemama IBM nodrošināšanas sastāvdaļa. Sociālais dienests izvērtē IBM īstenošanas gaitā radušās problēmas, un arī to, kā identificētie riski ir ietekmējuši IBM īstenošanas norisi, izpildi un rezultātu kvalitāti un veic darbības risku novēršanai un mazināšanai.

15. Kvalitātes, apjoma un atbilstības saturam kritēriju novērtēšanas process

IBM ieviešanas laikā, lai novērtētu IBM ieviešanas kvalitāti, apjomu un atbilstību saturam, tiek iegūta informācija no visiem IBM ieviešanas procesā iesaistītajiem. Minēto informāciju iegūst interviju/aptaujū veidā, kurā iesaistītajām pusēm – sociālajiem darbiniekiem, pakalpojumu sniedzējiem un vecākiem, jāsniedz savs viedoklis par IBM darbību (15.pielikums).

PRIEKŠLIKUMI INDIVIDUĀLĀ BUDŽETA MODEĻA BĒRNIEM AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM IEVIEŠANĀ SOCIĀLĀJĀ, VESELĪBAS UN IZGLĪTĪBAS JOMĀ

Izmēģinājumu projekta laikā nodrošinātā, uz ģimenes vajadzībām vērstā individuālā atbalsta plāna sagatavošana, definējot katram bērnam un vecākiem sasniedzamos mērķus un nepieciešamos gan sociālās, gan veselības, gan izglītības jomas pakalpojumus, un atbalsta plāna

intensīvā īstenošana, veicināja dzīves kvalitātes paaugstināšanos bērniem ar FT gan no bērnu, gan viņu vecāku skatupunkta, kā arī veicināja ģimenes dzīves kvalitātes paaugstināšanos, un apstiprināja, ka rezultātu sasniegšanai ir nepieciešams koordinēts atbalsts visās trīs jomās.

Ņemot vērā iepriekšminēto, ir apkopoti priekšlikumi IBM bērniem ar FT ieviešanā, iekļaujot pakalpojumus no sociālās, veselības un izglītības jomām.

1. Sadarbība starp sociālās, veselības un izglītības jomas speciālistiem vienotajā IBM

Lai nodrošinātu bērniem ar FT un vecākiem koordinētu atbalstu visās trīs jomās, ir nepieciešams būtiski uzlabot sadarbību starp sociālo, veselības un izglītības jomām, t.sk. nostiprinot to normatīvo aktu līmenī, un nodrošinot integrēto pieeju atbalsta nodrošināšanā atbilstoši bērnu ar FT individuālajām vajadzībām.

2. Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšana vienotajā IBM, kas iekļauj gan sociālo, gan veselības, gan izglītības jomas pakalpojumus

Izvērtēšanas procesā iesaistās visu jomu speciālisti, nosakot visās trīs jomās pieejamā un sniedzamā atbalsta intensitāti

IBM izstrādes procesā konsultējoties ar pakalpojuma sniedzējiem, kas veic bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanu, izkristalizējās atziņa, ka ir ļoti svarīgi veikt bērna un vecāku vajadzību vispusīgu izvērtēšanu (iekļaujot gan izglītības, gan veselības, gan sociālo jomu), ko kvalitatīvi nodrošināt var tikai multiprofesionāla komanda.

Multiprofesionālā komanda ir dažādu disciplīnu profesionāļu grupa, kurai ir profesionālas zināšanas un kopīgs profesionālās darbības mērķis, kas ir vērsts uz efektīvu SBS pakalpojuma sniegšanu klientam.

Multiprofesionālas izvērtēšanas komandas darbu vada sociālais darbinieks un rehabilitologs.

Sociālā darbinieka pienākums ir izveidot laika grafiku, organizēt un vadīt komandas darbu, sekot, lai process - atbilstoši prasībām, tiktu dokumentēts, kā arī multiprofesionālās komandas darba ietvaros identificēt bērna un vecāku sociālās problēmas un vadīt sociālā gadījuma risināšanas gaitu, apzināt, mobilizēt, organizēt un piesaistīt resursus, pārstāvēt bērna un viņa vecāku intereses un tiesības, analizēt sociālo problēmu cēloņus un izstrādāt priekšlikumus sociālo problēmu risināšanai un pakalpojumu saņemšanai.

Rehabilitologa uzdevums ir noteikt bērna funkcionālo stāvokli, kādi speciālisti piedalīsies bērna vajadzību izvērtēšanas procesā. Izvērtējot bērna vajadzības var tikt piesaistīti šādi speciālisti - psihologs, klīniskais psihologs, fizioterapeits, ergoterapeits, logopēds (audiologopēds), psihiatrs un citi speciālisti pēc nepieciešamības. Visi piesaistītie speciālisti darbojas multiprofesionālās komandas darbības ietvaros, kura bērnu apskata un izvērtē vides kontekstā, tai skaitā vērtējot ģimenes situāciju.

Visas izmēģinājumu projektā vajadzību izvērtēšanas procesā iesaistītās puses pozitīvi novērtēja, ka bērnu un vecāku individuālo vajadzību izvērtēšanu nodrošināja multiprofesionāla komanda. Ieguvēji bija visas procesā iesaistītās puses, jo gan sociālajiem darbiniekiem, gan bērnu

vecākiem bija lielāka izpratne par nepieciešamajiem pakalpojumiem, kā arī vecāki tika iesaistīti bērnu un savu problēmu apzināšanā un vajadzību izvērtēšanas procesā. Savukārt pakalpojumu sniedzējiem bija skaidri nedefinēti mērķi, uz kuriem jāvirzās ne tikai pakalpojumu nodrošināšanas procesā, bet arī kopumā izglītības, sociālajā un veselības jomā, lai sasniegtu integrētu, savstarpēji saskaņotu atbalstu un sasniegtu iespējamo labāko rezultātu.

Pakalpojumi visās trīs jomās tiek sniegti atbilstoši multidisciplinārās komandas izvērtējumam, tādējādi radot uz bērna attīstību mērķētu kompleksu sistēmu un novēršot dublējošu pakalpojumu un fragmentāra atbalsta sniegšanu, kā arī neefektīvu finanšu izlietojumu.

3. Pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma apmērs vienam bērnam

Veicot bērna vajadzību izvērtēšanu un atbalsta plāna sastādīšanu izmēģinājumu projektā, izvērtēšanas eksperti atbalsta plānā iekļāva tikai tādas veselības un izglītības nozares pakalpojumus, kuri bērnam konkrētajā pašvaldībā nav pieejami vai nav pieejami pietiekamā apmērā, līdz ar to, balstoties uz izmēģinājumu projekta rezultātiem, tiek noteikts papildu nepieciešamais finansējums pakalpojumu nodrošināšanā izglītības un veselības nozarēs.

Ņemot vērā izmēģinājumu projekta rezultātus, provizoriski pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā papildu finansējuma apmēru vienam bērnam nosaka pēc šādiem kritērijiem:

- 2 073 euro apmērā gadā veselības jomas pakalpojumiem un 1 109 euro apmērā izglītības jomas pakalpojumiem bērniem, kuriem ir piešķirts VDEĀVK atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem FT;
- 2 306 euro apmērā gadā veselības jomas pakalpojumiem un 1 424 euro apmērā izglītības jomas pakalpojumiem bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā no 3 līdz 8 gadiem;
- 2 078 euro apmērā gadā veselības jomas pakalpojumiem un 1 101 euro apmērā izglītības jomas pakalpojumiem bērniem bez īpašas kopšanas nepieciešamības vecumā līdz 3 gadiem un no 9 līdz 18 gadiem.

4. Pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma kopējais apmērs

Provizoriski pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma kopējais apmērs, ņemot vērā izmēģinājumu projekta rezultātus, aprēķinātās mērķa grupas bērniem sociālās jomas pakalpojumu nodrošināšanai ir 853 855 euro, veselības jomas pakalpojumu nodrošināšanai ir 5 226 743 euro un izglītības jomas pakalpojumu nodrošināšanai ir 2 826 575 euro, kopā 18 907 173 euro. Šis finanšu apmērs atspoguļo kopējo apjomu, kāds būtu nepieciešams valstī, lai visiem aprēķinātās mērķa grupas bērniem nodrošinātu nepieciešamos pakalpojumus katrā jomā (neatkarīgi no finanšu avota).

ANOTĀCIJA

Eiropas Kopējās vadlīnijas pārejai no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi nosaka, ka katrai valstij, īstenojot deinstitucionalizācijas procesu (DI process), ir jāpieņem savs lēmums par sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu finansēšanu, nodrošinot kvalitatīvus pakalpojumus, kas atbilstu dažādu DI procesā aptverto grupu vajadzībām, būtu izmaksu ziņā efektīvi un ilgtspējīgi¹⁰⁰. Jaunu un vairāku sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu finansēšanas modeļu/mehānismu, tai skaitā individuālā budžeta pieeja pakalpojumu nodrošināšanai bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, izstrāde un ieviešana ir būtiska sekmīgai DI procesa īstenošanai, tā pilnveido finansiālo motivāciju sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu attīstībai pašvaldībās.

Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem” 9.2.2.2. pasākuma “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” projekta “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” ietvaros, kā arī Eiropas Savienības stratēģijas „Eiropa 2020”, Nacionālajā attīstības plāna 2014.-2020. gadam un „Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam” izvirzīto mērķu un noteikto prioritāšu sasniegšanai tika veikta inovatīva pakalpojumu bērniem ar FT piešķiršanas, finansēšanas apraksta un ieviešanas metodikas izstrāde, t.i., - izmēģinājumu projekta veidā izstrādāta sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu (SBS)¹⁰¹ saņemšana, izmantojot individuālā budžeta modeli (IBM).

Pasaulē daudzās valstīs ir prakse un pieredze, kas balstīta uz personalizētu pieeju sabiedrībā balstītu pakalpojumu piešķiršanā un saņemšanā bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu ģimenēm. Lielākajā vairumā valstu tas ir individuālais budžets, kura mērķis ir personas virzība uz pašnoteikšanos un uz personu centrētu aprūpes un atbalsta nodrošināšanu, t.i., identificētas personas individuālās vajadzības, izvērtēts piešķiramā finansējuma apjoms un dota iespēja pašai personai piedalīties lēmuma pieņemšanā par nepieciešamajiem pakalpojumiem, pretstatā iepriekš dominējošajam modelim, kur personai tiek piedāvāti pakalpojumi, kādi tai brīdī sabiedrībā ir pieejami un kuru saņemšanas kritērijiem persona atbilst.

¹⁰⁰ Rokasgrāmata par Eiropas Savienības fondu izmantošanu pārejai no institucionālās aprūpes uz vietējās kopienas nodrošinātu aprūpi. Iegūts no: https://www.google.lv/search?rlz=1C1GGRV_enLV749LV749&ei=ZmxIW_q0ElmrsgH_gqjwDA&q=Rokasgr%C4%81mata+par+Eiropas+Savien%C4%ABbas+f fondu+izmanto%C5%A1anu+p%C4%81rejai+no+institucion%C4%81%C4%81s+apr%C5%ABpes+uz+viet%C4%93j%C4%81s+kopienas+nodro%C5%A1in%C4%81tu+apr%C5%ABpi++++P%C4%80RSKAT%C4%AATS+IZDEVUMS%2C+2014.+GADA+J%C5%AANIJS&oq=Rokasgr%C4%81mata+par+Eiropas+Savien%C4%ABbas+f fondu+izmanto%C5%A1anu+p%C4%81rejai+no+institucion%C4%81%C4%81s+apr%C5%ABpes+uz+viet%C4%93j%C4%81s+kopienas+nodro%C5%A1in%C4%81tu+apr%C5%ABpi++++P%C4%80RSKAT%C4%AATS+IZDEVUMS%2C+2014.+GADA+J%C5%AANIJS&gs_l=psy-ab.3...56237.64662.0.67088.128.34.0.0.0.306.2474.18j6j0j1.25.0....0...1c.1.64.psy-ab..126.0.0....0._Q2wVvSDKkk

¹⁰¹ Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi – tie ir visi sociālie pakalpojumi, kas indivīdam nodrošina atbalstu iespējami tuvāk dzīvesvietai un neietver ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus institūcijā.

Pētījumi pierāda, ka bērniem ar funkcionāliem traucējumiem agrīna iejaukšanās/atbalsts ir visefektīvākais, un individuālā budžeta modelis to vislabāk spēj nodrošināt.¹⁰² Līdz ar to arī Latvijā tika vērtētas iespējas bērniem ar funkcionēšanas traucējumiem un noteiktu invaliditāti līdz 18 gadu vecumam saņemt SBS pakalpojumus atbilstoši Latvijas situācijai izstrādātam IBM.

Izstrādātās inovācijas - IBM mērķi ir:

- izstrādāt SBS pakalpojumu finansēšanas mehānismu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kā arī viņu likumiskajiem pārstāvjiem un audžuģimenēm, atbilstoši bērnu un vecāku individuālajām vajadzībām, iedzīvināt šādu pieeju praksē;
- piedāvāt bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu vecākiem lielākas pašnoteikšanās iespējas un plānot atbalstu, ņemot vērā katra bērna un viņa vecāku individuālās vajadzības, tādējādi nodrošinot bērnam iespējami efektīvāko atbalstu funkcionālo traucējumu un to radīto seku novēršanai vai mazināšanai un ģimenes atbalsta spēju stiprināšanai, lai veicinātu vienlīdzīgu iespēju izmantošanu sabiedrībā;
- uzlabot publiskā finansējuma izmantošanas efektivitāti un lietderību.

IBM paredz, ka ģimenei SBS pakalpojumu saņemšanai tiek piešķirti noteikti finanšu līdzekļi – individuālais budžets (IB).¹⁰³ IB tiek piešķirts individuāli, izvērtējot vajadzības, nosakot SBS pakalpojumu apjomu, novērtējot SBS pakalpojumu kopējās izmaksas un to saņemšanas iespējas noteiktā laika periodā. IB var tikt finansēts no viena vai vairākiem finanšu avotiem.

IBM nodrošina resursu piešķiršanas un izmantošanas taisnīgumu, caurspīdīgumu un veicina ierobežoto sabiedrisko līdzekļu izmantošanas efektivitāti un darbojas saskaņā ar šādiem pamatprincipiem:

- Bērns un vecāki piedalās IB plānošanas, saņemšanas un SBS pakalpojumu nodrošināšanas procesā.
- IB pamatā ir bērna un vecāku vajadzības un personīgie mērķi.
- IB procesā aktīvi piedalās bērns un vecāki.
- IB apmēru nosaka katram bērnam individuāli.
- IB tiek iekļauti SBS pakalpojumi atbilstoši sociālā darbinieka veiktajam bērna un vecāku vajadzību izvērtējumam, sadarbojoties un iesaistot bērna vecāku.
- Bērna vecāki var izvēlēties un iesniegumā norādīt vēlamo pakalpojumu sniedzēju.
- SBS pakalpojumi individuālā budžetā tiek nodrošināti pieejamā finansējuma ietvaros.
- IB piešķiršana un lietošana ir elastīga un mainīga, pielāgojoties bērna un vecāku mainīgajām vajadzībām un vēlmēm.

¹⁰² New Castle CitY Council mājaslapā. Iegūts no: <http://www.newcastle.gov.uk/education-and-learning/benefits-and-educational-grants/personal-travel-budget-ptb-for-children-with-additional-needs>, <http://www.kids.org.uk/personal-budgets>, <http://m.northyorks.gov.uk/CHttpHandler.ashx?id=32580&p=0>.

¹⁰³ Individuālais budžets ir naudas summa euro, kas noteikta SBS pakalpojumu saņemšanai ar mērķi nodrošināt individuālās bērna un viņa vecāku vajadzības bērna funkcionālo traucējumu un to radīto seku novēršanai vai mazināšanai, kā arī bērna funkcionalitātes uzturēšanai.

- Pēc noteikta laika perioda vai nepieciešamības bērnam noteiktais individuālais budžets var tikt pārskatīts, mainot SBS pakalpojumu veidu, apjomu un pakalpojuma sniedzēju, atbilstoši SBS pakalpojumu saņemšanas laikā sasniegtajiem rezultātiem.

IBM izmēģinājumuprojekts tika realizēts, iesaistot 10 pašvaldības, kuras īstenoja IB administrētāja funkciju - nodrošināja IB saņemšanas procesu, piesaistīja pakalpojumu sniedzējus, koordinēja pakalpojumu saņemšanu, veica samaksu par sniegtajiem pakalpojumiem, sniedza atbalstu personai visos nepieciešamajos veidos IB saņemšanas procesa laikā. Izmēģinājumuprojekta laikā tā dalībniekiem bija iespēja saņemt atbalstu IBM ietvaros 12 mēnešus, izmēģinājumuprojektā kopā piedalījās 102 bērni un to vecāki.

Izmēģinājumuprojekta laikā IB tika piešķirts individuāli, ar multidisciplināras komandas starpniecību (vajadzību izvērtēšanā piedalījās sociālās, izglītības un veselības jomas pārstāvji).

Izmēģinājumuprojekta rezultāti pierādīja IBM inovatīvo lomu, iesaistot personu dzīves kvalitātes uzlabošanā, un kā viens no būtiskākajiem ieguvumiem no IBM ieviešanas, kas tika konstatēts izmēģinājumuprojekta laikā,¹⁰⁴ ir mērķtiecīga un savstarpēji papildinoša atbalsta plānošana bērnam un vecākiem gan sociālajā, gan veselības, gan izglītības jomā, visu jomu speciālistiem sadarbojoties un nodrošinot informācijas apriti visos IBM darbības posmos, kas nodrošina rehabilitācijas pēctecību un papildināmību un rada pozitīvas izmaiņas bērna funkcionēšanas stāvoklī, un uzlabo bērnu un vecāku dzīves kvalitāti.

Izstrādājot IBM gala versiju saskaņā ar noslēgto līgumu, tiek analizēta IBM ieviešanas iespēja tikai sociālajā jomā, bet vienlaikus tiek izstrādāti priekšlikumi arī vienotajam IBM, kas iekļautu gan sociālās, gan veselības, gan izglītības jomu.

IBM apraksta un ieviešanas metodikā ietverts IBM apraksts, tai skaitā, analizēta ārzemju pieredze, iekļaujot SBS pakalpojumus un to apraksti (standarti), SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksu aprēķināšanas metodika, finansēšanas un organizēšanas kārtība, IBM piešķiršanas, saņemšanas un administrēšanas kārtība, kā arī sociālo pakalpojumu sniedzēju piesaistes kārtība un kvalitātes kontroles un uzraudzības sistēma.

¹⁰⁴ 3.noddevums "Starpziņojums "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem finansēšanas mehānisma izmēģinājumuprojekta rezultātu novērtēšana"" 144.lpp. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/es-finansejums/lm-istenotie-projekti/aktualie-projekti/socialo-pakalpojumu-atbalsta-sistemas-pilnveide-projekts-nr-9-2-2-2-16-i-001/individuala-budzeta-modelis>

ANNOTATION

The Common European Guidelines for the Transition from Institutional to Community-Based Care state that each country must make its own decision on the financing of community-based social services implementing the deinstitutionalisation process (DI process), providing quality services that meet the needs of different groups included into the deinstitutionalisation process, and being cost-effective and sustainable¹⁰⁵. The development and implementation of new community-based social service financing models, including also the individual budget approach, for the provision of services to children with disabilities, is essential for the successful implementation of the deinstitutionalisation process, it improves financial motivation for community-based social services development in municipalities.

In order to achieve the goals and priorities set within the Operational Program “Growth and Employment” 9.2.2. of the specific support objective “To increase the availability of high-quality social services alternative to institutional care at the place of residence and services close to the family environment for persons with disabilities and children” 9.2.2.2. within the framework of the project “Improvement of the Social Services Support System” activity “Improvement of the Social Services Support System”, as well as the European Union Strategy “Europe 2020”, the National Development Plan 2014-2020. and “Guidelines for the Development of Social Services 2014-2020, an innovative methodology for granting, financing and implementing services for children with disabilities was developed, i.e. by means of pilot project the tool for receiving community-based social services (SBS)¹⁰⁶ using the individual budget model (IBM) was developed .

Many countries around the world have practices and experiences based on a personalized approach to providing and receiving community-based services for children with disabilities and their families. In most countries, it is an individual budget that aims to move towards self-determination and to provide person-centered care and support, i.e. to identify a person's individual needs, assess the amount of funding and enable the individual to decide on the services required, as opposed to previously dominating approach, where a person is offered services that are currently available to the public.

¹⁰⁵ EU manual for transition form intitutional to community based care. Available: https://www.google.lv/search?rlz=1C1GGRV_enLV749LV749&ei=ZmxIW_q0ElmrsgH_gqjwDA&q=Rokasgr%C4%81mata+par+Eiropas+Savien%C4%ABbas+fongdu+izmanto%C5%A1anu+p%C4%81rejai+no+institucion%C4%811%C4%81s+apr%C5%ABpes+uz+viet%C4%93j%C4%81s+kopienas+nodro%C5%A1in%C4%81tu+apr%C5%ABpi++++P%C4%80RSKAT%C4%AATS+IZDEVUMS%2C+2014.+GADA+J%C5%AANIJS&oq=Rokasgr%C4%81mata+par+Eiropas+Savien%C4%ABbas+fongdu+izmanto%C5%A1anu+p%C4%81rejai+no+institucion%C4%811%C4%81s+apr%C5%ABpes+uz+viet%C4%93j%C4%81s+kopienas+nodro%C5%A1in%C4%81tu+apr%C5%ABpi++++P%C4%80RSKAT%C4%AATS+IZDEVUMS%2C+2014.+GADA+J%C5%AANIJS&gs_l=psy-ab.3...56237.64662.0.67088.128.34.0.0.0.0.306.2474.18j6j0j1.25.0...0...1c.1.64.psy-ab..126.0.0...0._Q2wVvSDKkk

¹⁰⁶ Community based service - all social services that provide support to the individual as close as possible to the place of residence and do not include long-term social care and social rehabilitation services in the institution

Studies show that early intervention / support is most effective for children with disabilities and that the individual budget model is best approach to provide it¹⁰⁷. Therefore, the possibilities to receive SBS services for children with functional disorders and certain disabilities under the age of 18 in accordance with the IBM approach adopted for Latvian circumstances were also assessed in Latvia.

The goals of innovation developed – IBM model are:

- to develop a mechanism for financing SBS services for children with functional disorders, as well as their legal representatives and foster families, in accordance with the individual needs of children and parents, to put such an approach into practice;
- to offer children with disabilities and their parents greater opportunities for self-determination and plan support, taking into account the individual needs of each child and his or her parents, thus providing the child with the most effective support to prevent or reduce disabilities and strengthen their family capacity to promote equal opportunities in society;
- to improve the efficiency and effectiveness of the use of public funds.

IBM provides the family to receive certain financial resources to receive SBS services - an individual budget (IB)¹⁰⁸. IB is granted individually, assessing needs, determining the scope of SBS services, assessing the total cost of SBS services and the possibility of receiving them over a certain period of time. IBs can be funded from one or more financial sources.

IBM ensures fairness, transparency, and efficiency in the allocation and use of limited public resources, and adheres to the following guiding principles.

- (1) The child and the parent participate in the process of planning, receiving and providing SBS services.
- (2) IB is based on the needs and personal goals of the child and the parents.
- (3) The child and the parent actively participate in the IB process.
- (4) The amount of IB is determined for each child individually.
- (5) IB includes SBS services defined within the process of the social worker's assessment of the child's and parents' needs, where the child's parent actively participated.
- (6) The parent of a child may select and indicate the desired service provider in the submission form.
- (7) SBS services are provided within the available funding in the individual budget.
- (8) The allocation and use of IBs is flexible and variable, adapting to the changing needs and wishes of the child and the parents.

¹⁰⁷ New Castle CitY Council home page. Available: <http://www.newcastle.gov.uk/education-and-learning/benefits-and-educational-grants/personal-travel-budget-ptb-for-children-with-additional-needs>, <http://www.kids.org.uk/personal-budgets>, <http://m.northyorks.gov.uk/CHttpHandler.ashx?id=32580&p=0>.

¹⁰⁸ The individual budget is the amount of money in euros set for the receipt of SBS services for the purpose of meeting the individual needs of the child and his or her parents for the prevention or reduction of the child's dysfunction and its consequences, as well as for maintaining the child's functionality..

(9) After a certain period of time or if necessary, the individual budget set for a child may be revised by changing the type, scope and service provider of SBS services, in accordance with the results achieved during the receipt of SBS services.

The IBM pilot project was implemented with the involvement of 10 municipalities, which implemented the IB administrator function - ensured the IB receipt process, attracted service providers, coordinated the receipt of services, paid for the provided services, provided support to the person in all necessary ways during the IB receipt process. During the pilot project, participants had the opportunity to receive support from IBM for 12 months, a total of 102 children and their parents participated in the pilot project.

During the pilot project, IBs were awarded individually, with involvement of a multidisciplinary team (social, educational and health representatives participated in the needs assessment).

The results of the pilot project demonstrated IBM's innovative role in improving people's quality of life, and one of the key benefits of IBM implementation identified during the pilot project¹⁰⁹ is targeted and complementary support planning for children and parents in addressing their social, health and educational needs, by collaborating and ensuring the flow of information at all stages of IBM's operations, which ensures the continuity and complementarity of rehabilitation processes and creates a positive change in the child's functioning and improves the quality of life of children and parents.

Developing the final version of IBM, the possibility of implementing IBM only in the social field is analyzed in accordance with the concluded agreement, but at the same time proposals are also developed for a united IBM, which would cover the social, health and educational fields.

IBM's description and implementation methodology includes IBM's description, as well as analysis of foreign experience, SBS services to be included and their descriptions (standards), SBS unit cost calculation methodology, financing and organization procedures, IBM allocation, receipt and administration procedures, and the procedure for attracting social service providers and the quality control and monitoring system.

¹⁰⁹ 3.report "Intermediate report "Assessment of results of pilotproject of implementation of financing tool for community based social services for children with disabilities"" p. 144. Available: <http://www.lm.gov.lv/lv/es-finansejums/lm-istenotie-projekti/aktualie-projekti/socialo-pakalpojumu-atbalsta-sistemas-pilnveide-projekts-nr-9-2-2-2-16-i-001/individuala-budzeta-modelis>

PIELIKUMI

- 1. pielikums. Esošās situācijas analīze**
- 2. pielikums. IBM procesā organizēto aktivitāšu saraksts**
- 3. pielikums. Individuālā budžeta modeļa matrica**
- 4. pielikums. Bērna un vecāku vajadzību izvērtēšanas anketa**
- 5. pielikums. Pakalpojuma sniedzēju kvalifikācijas prasības**
- 6. pielikums. SBS pakalpojumu standarti**
- 7. pielikums. SBS pakalpojumu vienas vienības izmaksas (cenas)**
- 8. pielikums. Ģimenes dzīves kvalitātes anketa**
- 9. pielikums. Dzīves kvalitātes novērtēšanas aptaujas anketu reģistrs**
- 10.pielikums. Datu bāze - Faktiski izlietotā finansējuma un rezultātīvo rādītāju apkopojums pārskata periodā**
- 11.pielikums. Pārskats par individuālā budžeta modelim pārskaitītā finansējuma (banka) faktiskajiem izdevumiem pārskata mēnesī**
- 12.pielikums. Pārskats par individuālā budžeta modeļa faktiskajiem izdevumiem pārskata ceturksnī**
- 13.pielikums. Līgums ar vecākiem par IB saņemšanu**
- 14.pielikums. IBM risku novēršanas pasākumu plāns**
- 15.pielikums. Aptaujas anketas par IBM procesa norisi**
- 16.pielikums. IBM nodrošināšanai kopējā nepieciešamā finansējuma plūsmas aprēķins sadalījumā pa gadiem**